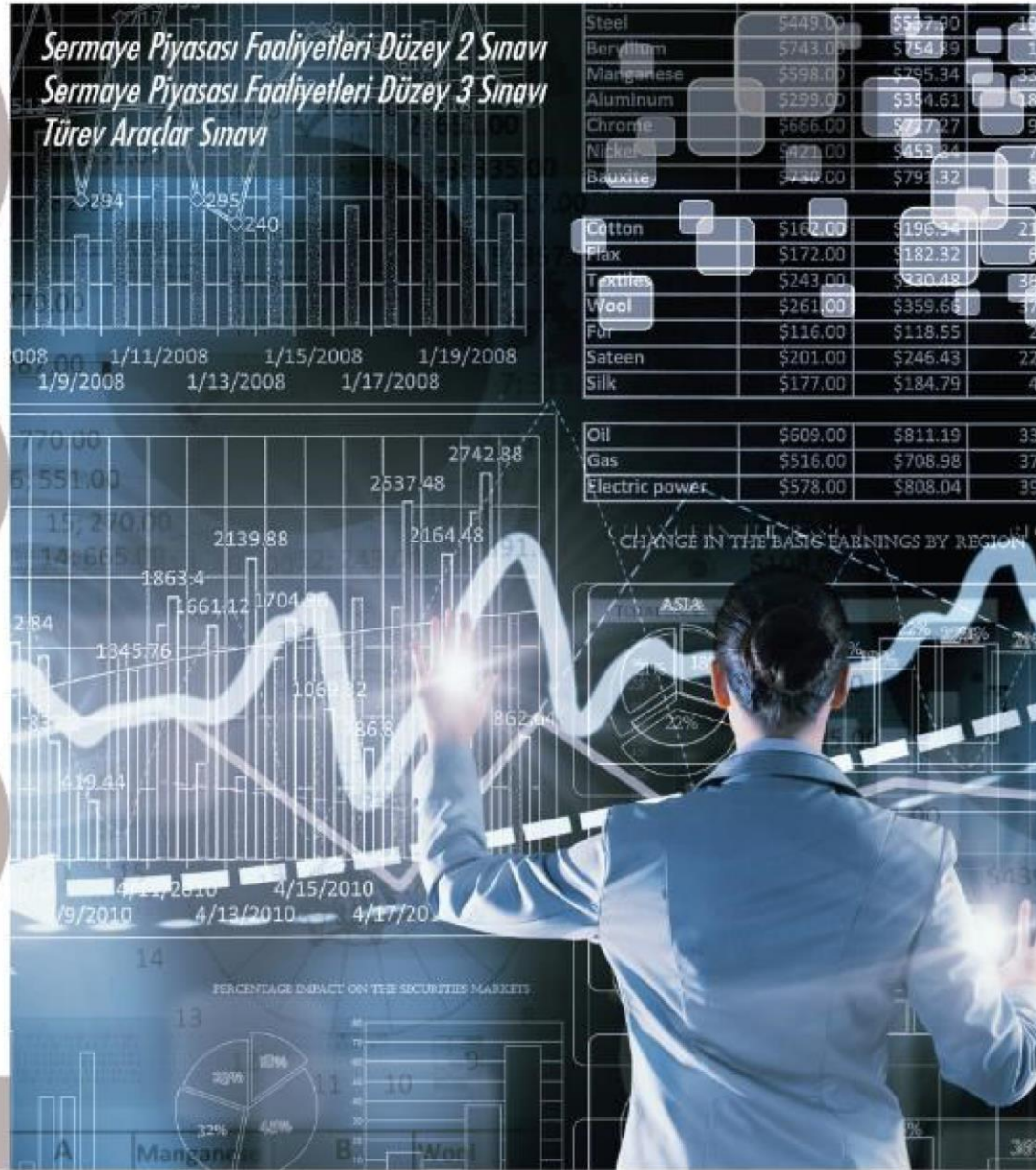

Finansal Piyasalar

Hazırlayanlar:

Sermaye Piyasası Kurulu, Borsa İstanbul A.Ş., İstanbul Takas ve
Saklama Bankası A.Ş., Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. Uzmanları

Finansal Piyasalar

Ders Kodu: 1006

- Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 2 Sınavı
- Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 3 Sınavı
- Türev Araçlar Sınavı

31 Aralık 2023

Bu çalışma notu; Sermaye Piyasası Kurulu, Borsa İstanbul A.Ş., İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. ve Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. uzmanları tarafından hazırlanmıştır.

Bu kitabın tüm yayın hakları Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu A.Ş.'ye aittir. Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu A.Ş.'nin izni olmadan hiçbir amaçla çoğaltılamaz, kopya edilemez, dijital ortama (bilgisayar, CD, vb.) aktarılamaz.

SINAV ALT KONU BAŞLIKLARI
FİNANSAL PİYASALAR

1. Borsalara İlişkin Düzenlemeler
 - 1.1. Borsa İstanbul A.Ş. Borsacılık Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Yönetmeliği ve İlgili Diğer Düzenlemeler
2. Borsa İstanbul A.Ş. Pay Piyasası (Piyasanın İşleyişi ve İlgili Düzenlemeler)
3. Borsa İstanbul A.Ş. Borçlanma Araçları Piyasası (Piyasanın İşleyişi ve İlgili Düzenlemeler)
4. Borsa İstanbul A.Ş. Vadeli İşlemler ve Opsiyon Piyasası (Piyasanın İşleyişi ve İlgili Düzenlemeler)
5. Tezgah üstü Piyasalar
6. T.C. Merkez Bankası Piyasaları ve Bankalararası Piyasalar
7. Takasbank ve Borsa Para Piyasaları, Swap Piyasası ve Ödünç Pay Piyasası
8. Türkiye Elektronik Fon Alım Satım Platformu (İşleyişi ve İlgili Düzenlemeler)
9. Bireysel Emeklilik Fon Alım Satım Platformu

İÇİNDEKİLER

1. FİNANSAL PİYASALAR	1
1.1. Piyasa Kavramı ve Özellikleri	1
1.2. Finansal (Mali) Piyasa	1
1.2.1. Para Piyasası	1
1.2.2. Sermaye Piyasası	2
ÇALIŞMA SORULARI	3
2. BORSA İSTANBUL A.Ş.'NİN HUKUKİ YAPISI VE İLGİLİ DÜZENLEMELER	4
2.1. Borsanın Tanımı ve Faaliyetleri	4
2.1.1. Borsanın Tanımı	4
2.1.2. Borsanın Faaliyetleri	4
2.2. Hukuki Çerçeve	5
2.2.1. Borsalar ve Piyasa İşleticilerinin Kuruluş, Faaliyet, Çalışma ve Denetim Esasları Hakkında Yönetmelik	5
2.2.2. Borsa İstanbul A.Ş. Borsacılık Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Yönetmeliği	6
2.2.3. Borsa İstanbul A.Ş. Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar ile İlgili Borsacılık Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Yönetmeliği	6
2.3. Borsanın Ortaklık Yapısı	6
2.4. Borsa İstanbul'un Organları ve Yönetimi	6
2.4.1. Genel Kurul	6
2.4.2. Yönetim Kurulu	8
2.4.3. Komiteler	10
2.5. Borsanın Denetim Faaliyeti	15
2.5.1. Borsanın Denetim Yetkisi	15
2.5.2. Borsanın Denetimi	15
2.6. Kotasyon	15
2.6.1. Kota Alma	16
2.6.2. Kottan Çıkarma	16
2.6.3. Kotasyon ücretleri	16
2.7. İşlem Görme ve İşlem Görmenin Geçici Olarak Durdurulması	16
2.8. Emirlerin İletilmesi ve Eşleştirilmesi	17
ÇALIŞMA SORULARI	18
3. BORSA İSTANBUL A.Ş. PAY PİYASASI	19
3.1. İşlem Gören Sermaye Piyasası Araçları	20
3.2. Pazarlar ve Borsa Dışı İşlemler	24
3.2.1. Birincil Piyasa İşlemleri	24
3.2.2. İkincil Piyasa İşlemleri ve Seans Saatleri	28
3.3. Emir- İşlem Esasları ve İşlem Yöntemleri	37
3.3.1. İşlemlerin Yürütülmesinde Esas Alınan Kavram ve Kurallar	37
3.3.2. İşlem Yöntemleri	41
3.3.3. Özel Uygulamalar	48
3.3.4. Emir Tipleri	63
3.3.5. Emirlerde Değiştirme ve İptal	66
3.3.6. Emir Giriş Kuralları ve Sınırlamalar	67
3.3.7. Pay Piyasasına Erişimde Kullanılan Protokoller	70
3.3.8. Kredili Menkul Kıymet ve Açığa Satış İşlemleri	71
3.3.9. İşlem Terminali Kullanımı İçin Sertifika Alma Zorunluluğu	72
3.3.10. Takas-Saklama ve Temerrüt İşlemleri	72
3.3.11. Brüt Takas (BT)	73
3.3.12. Volatilite Bazlı Tedbir Sistemi (VBTS)	73
ÇALIŞMA SORULARI	82
4. BORSA İSTANBUL A.Ş. BORÇLANMA ARAÇLARI PİYASASI	84

4.1. Borçlanma Araçları Piyasası'nın İşleyişi İle İlgili Temel Kavramlar ve Tanımlar.....	85
4.2. Borçlanma Araçları Piyasası'nda İşlem Yapabilecek Kuruluşlar	86
4.3. Piyasanın Genel İşleyiş Kuralları	86
4.3.1. Emir ve İşlemlere İlişkin Esaslar.....	86
4.3.2. Piyasa Yapıcılığı Esasları.....	95
4.3.3. Menkul Kıymet Tanımlama (ISIN Kodu) Yöntemine İlişkin Esaslar.....	96
4.3.4. Yatırım Fonları ve Yatırım Ortaklıklarının İşlemlerine İlişkin Esaslar	98
4.3.5. İşlem Öncesi Risk Yönetimi.....	98
4.3.6. Takas ve Temerrüt.....	99
4.4. Borçlanma Araçları Piyasası Pazarları	99
4.4.1. Kesin Alım Satım Pazarı	99
4.4.2. Repo Ters Repo Pazarı	102
4.4.3. Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı.....	105
4.4.4. Pay Senedi Repo Pazarı.....	106
4.4.5. Repo Pazarlarının Karşılaştırılması.....	108
4.4.6. Uluslararası Tahvil Pazarı	109
4.4.7. Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarı	109
4.4.8. Gözaltı Pazarı	111
4.4.9. Taahhütlü İşlemler Pazarı.....	111
5. BORSA İSTANBUL PARA PİYASASI	113
5.1. İşlem yapabilecek kuruluşlar ve temsilciler	113
5.2. Piyasanın İşleyişi.....	113
5.3. İşlem saatleri	113
5.4. Emirlerin iletilmesi, öncelik ve eşleşme kuralları	113
5.5. Emirlerin geçerlilik süreleri ve büyüklüğü.....	113
5.6. Takas, teminat ve temerrüt işlemleri	114
6. BORSA İSTANBUL SWAP PİYASASI.....	115
6.1. Amacı	115
6.2. İşlem Yapabilecek Kuruluşlar ve Temsilciler	115
6.3. Swap Piyasası'nın İşleyişi İle İlgili Temel Kavramlar ve Tanımlar	115
6.4. Piyasa'nın İşleyişi	115
6.5. İşlem Saatleri.....	115
6.6. Valör.....	116
6.7. Emir İletimi ve Eşleşme Kuralları.....	116
6.8. Emir Tipleri	116
6.9. Emirlerin Geçerlilik Süreleri, Değiştirilmesi ve İptali	116
6.10. İşlemlerin İptali ve Düzeltilmesi.....	116
6.11. Oluşan Fiyatların İlanı.....	117
6.12. Takas ve Temerrüt İşlemleri	117
6.13. Swap Piyasası Bünyesindeki Pazarları.....	117
6.13.1. Para Swap Pazarı.....	117
6.13.2. Kıymetli Madenler Swap Pazarı.....	118
ÇALIŞMA SORULARI	120
7. BORSA İSTANBUL A.Ş. VADELİ İŞLEM VE OPSİYON PİYASASI	123
7.1. Tanımlar	123
7.2. İşlem Esasları	124
7.2.1. Pazarlar.....	124
7.2.2. Günlük İş Akışı	124
7.2.3. İşlem Saatleri.....	125
7.2.4. İşlem Günü Bölümlerinin Farklılaştırılabilmesi.....	126
7.2.5. İşlem Yöntemi	126
7.2.6. Özel İşlem Bildirimi	126
7.2.7. Gruplandırma Uygulaması	127
7.2.8. Piyasa ve Pazarların Kapatılması	127
7.2.9. Sözleşmelerde İşlemlerin Durdurulması	127

7.2.10. Sözleşmelerin İşlem Görmesinin Sonlandırılması.....	127
7.2.11. İşlem Bildirimi ve İlanı.....	127
7.2.12. İşlem İptali.....	128
7.3. Emirlerle İlişkin Esaslar	129
7.3.1. Piyasa Erişiminde Kullanılan Protokoller	129
7.3.2. Emirlerin Eşleşmesinde Öncelik Kuralları	131
7.3.3. Emirler.....	131
7.3.4. Emirlerin Askıya Alınması.....	135
7.3.5. Emir İptali	136
7.3.6. İşlem Öncesi Risk Yönetimi Uygulaması	136
7.4. Komiteler ve İşleyişlerine İlişkin Esaslar.....	136
7.4.1. Uzlaşma Fiyatı Komitesi	136
7.4.2. Uzlaşma Fiyatı Komitesinin Çalışma Usul ve Esasları.....	137
7.4.3. Günlük ve Vade Sonu Uzlaşma Fiyatının Komite Tarafından Tespiti.....	137
7.4.4. Uzlaşma Fiyatı Komitesi Üyelerinin Yükümlülükleri.....	137
7.4.5. Özsermaye Halleri ve Özsermaye Halleri Komitesi	137
7.4.6. Özsermaye Halleri Komitesinin Çalışma Usul ve Esasları	138
7.4.7. Özsermaye Halleri Sonrasında Yapılan Değişikliklerin Komite Tarafından Tespiti	138
7.4.8. Özsermaye Halleri Komitesi Üyelerinin Yükümlülükleri.....	138
7.5. Özel Uygulamalara İlişkin Esaslar	138
7.5.1. Piyasa Yapıcılığı Genel Esasları	138
7.5.2. Piyasa Yapıcılığı Başvuru Şartları ve Başvuru Sonrasında Borsaya Verilecek Belgeler.....	139
7.5.3. Piyasa Yapıcılık Programı.....	139
7.6. Özsermaye Hallerine İlişkin Esaslar	143
7.7. Olağanüstü Durumlar	144
7.7.1. Olağanüstü Durumlara Yönelik Uygulamalar.....	144
7.7.2. Günlük Fiyat Değişim Limitlerinin Değiştirilmesi	146
7.7.3. Bekleyen Emirlerin Telefon veya E-posta ile İptali	146
7.8. Diğer Hususlar	147
7.8.1. Borsanın Yetkileri	147
7.8.2. Takas Merkezi	147
7.8.3. Borsa Payı ve Diğer Ücretler.....	147
7.8.4. Veri Yayını.....	147
7.8.5. Bülten ve Raporlar.....	148
7.9. Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmelerine İlişkin Esaslar	148
7.9.1. İşlem Görebilecek Sözleşmeler	148
7.9.2. Sözleşmelerin Bağlayıcılığı.....	148
7.9.3. Sözleşme Kodları	148
ÇALIŞMA SORULARI.....	150
8. TEZGAHÜSTÜ PİYASALAR.....	151
8.1. Tezgah Üstü Piyasaların Temel Özellikleri ve Organize Piyasalar ile Farkları.....	151
8.1.1. İşlem Platformunun Merkezi Olmaması	151
8.1.2. Düzenleme Altyapısı	151
8.1.3. Standardizasyon ve Esneklik.....	152
8.1.4. Aracılık.....	152
8.1.5. Karşı Taraf Riski	152
8.1.6. Şeffaflık (Transparency) ve Veri Toplama.....	152
8.1.7. Kotasyon şartları.....	153
8.1.8. İşlem Hacmi ve Likidite.....	153
8.2. Dünyada Tezgah Üstü Piyasalar	153
8.2.1. Tezgah Üstü Pay Piyasaları	153
8.2.2. Tezgah Üstü Türev Piyasaları	154
8.3. Dünyada Tezgah Üstü Piyasalar ile İlgili Olarak Yapılan Düzenlemeler	155
8.3.1. Gözetim, Şeffaflık (Transparency) ve Raporlama.....	156
8.3.2. Riskten Kaçınma	156

8.3.3. Takas ve Merkezi Karşı Taraf.....	156
8.4. Türkiye’de Tezgah üstü Piyasalar ve Tezgah üstü Piyasalara İlişkin Olarak Yapılan Düzenlemeler	157
8.4.1. Türkiye’de Tezgah üstü Piyasalar	157
8.4.2. Türkiye’de Tezgah üstü Piyasalara İlişkin Olarak Sermaye Piyasası Mevzuatı Kapsamında Yapılan Düzenlemeler.....	157
9. T.C. MERKEZ BANKASI PİYASALARI.....	160
9.1. Para Politikası Uygulamaları.....	161
9.2. Para Politikası Araçları ve TCMB Bünyesindeki Piyasalar.....	164
9.2.1. Açık Piyasa İşlemleri.....	164
9.2.2. Para Piyasaları	168
10. BANKALARARASI PİYASALAR	174
10.1. Bankalararası Repo Piyasası	174
10.2. Bankalararası Tahvil Piyasası	174
10.3. Bankalararası TL Piyasası.....	174
10.4. Döviz Piyasaları	174
10.4.1. Bankalararası Döviz Piyasası	174
10.4.2. Serbest Döviz Piyasası	175
10.4.3. Kapalıçarşı Efektif Piyasası.....	175
10.5. Serbest Altın Piyasası.....	175
11. TAKASBANK ÖDÜNCÜ PAY PİYASASI (ÖPP).....	176
11.1. Takasbank’ın Konumu	176
11.2. Üyelik.....	176
11.2.1. Üyelerin Yükümlülükleri	176
11.2.2. ÖPP Sözleşmesi.....	176
11.2.3. Üye İşlem Faaliyetlerinin Kısıtlanması	177
11.2.4. Üyelğin Sona Ermesi.....	177
11.3. ÖPP’nin Çalışma Esasları	177
11.3.1. İşleme Konu Kıymetler ve Piyasa Değeri	177
11.3.2. Üye Temsilcilerine İlişkin Esaslar.....	177
11.3.3. Limitler ve İşlem Sınırları	177
11.3.4. Seanslar ve Seans Saatleri	178
11.3.5. Valör ve Vadeler	178
11.3.6. Emirler ve Eşleşme.....	178
11.4. Teminatlar	181
11.4.1. ÖPP Teminat Türleri	181
11.4.2. İşlem Teminatı Kompozisyonu	181
11.4.3. Teminat Yatırma ve Çekme	182
11.4.4. İşlem Teminatlarının Nemalandırılması.....	183
11.4.5. Teminat Değerleme Katsayıları.....	183
11.4.6. Teminat ve Risk Değerleme Yöntemi	184
11.4.7. Teminat Oranları	184
11.4.8. Teminat Tamamlama Çağrısı	185
11.4.9. Teminatlardan Doğan Haklar	185
11.5. Garanti Fonuna İlişkin Genel Esaslar.....	186
11.5.1. Garanti Fonundaki Nakit Katkı Paylarının Nemalandırılması	186
11.5.2. Garanti Fonunun Büyüklüğü ve Üyelerce Yapılacak Katkı Payı Miktarı.....	186
11.5.3. Garanti Fonu Katkı Payı Olarak Kabul Edilebilecek Kıymetler	186
11.5.4. Garanti Fonu Tamamlama Çağrısı	187
11.5.5. Garanti Fonu Katkı Paylarının İadesi.....	187
11.5.6. Garanti Fonu Katkı Paylarına Kabul Edilen Kıymetlerden Doğan Haklar	188
11.6. Takas ve Ödemeler.....	188
11.6.1. Ödünce Konu Kıymetin Takası	188
11.6.2. Ödünç Kapama	188
11.6.3. Komisyon Ödemeleri	189

11.6.4. Takasbank Komisyonu	189
11.7. Ödünce Konu Kıymetten Doğan Haklar.....	190
11.7.1. Kar Payı.....	190
11.7.2. Bedelsiz Sermaye Artırımı	190
11.7.3. Bedelli Sermaye Artırımı	190
11.8. Muacceliyet ve Temerrüt	191
11.8.1. Ödünç İşlemlerinin Muacceliyeti	191
11.8.2. Temerrüt Hükümleri.....	192
11.8.3. Garanti Fonu Kullanım Esasları	193
11.8.4. İşlem Komisyonu Temerrüdü ve Mali Cezalar	193
11.9. Olağanüstü Durumlarda Alınacak Tedbirler	194
ÇALIŞMA SORULARI	195
12. TAKASBANK PARA PİYASASI (TPP).....	197
12.1. Takasbank Para Piyasası (TPP).....	197
12.2. TPP Çalışma Esasları	197
12.2.1. Tarafların Yükümlülükleri	197
12.2.2. Üye Temsilcilerine İlişkin Esaslar.....	198
12.2.3. Limitler.....	198
12.2.4. İşleyiş Kuralları	199
12.2.5. Fonlara ve Yatırım Ortaklıklarına ait Nakdin TPP’de Değerlendirilmesi.....	199
12.3. Emirler ve Eşleşme.....	199
12.3.1. Blokeli Satış Emri	199
12.3.2. Emrin Unsurları ve İletilmesi	199
12.3.3. Emir Türleri.....	200
12.3.4. Emirlerin Gerçekleşmesi	200
12.3.5. Emirlerin Yayımlanması	201
12.3.6. İşlemlerin Bildirimi ve İzlenmesi	202
12.4. Teminatlarla ilişkin Esaslar	202
12.4.1. Teminat Türleri ve Değerlemesi.....	202
12.4.2. Teminat Yatırma ve Çekme	203
12.4.3. İşlem Teminatları	205
12.4.4. Teminat Tamamlama Çağrısı	205
12.4.5. Teminatlardan Doğan Haklar	206
12.4.6. Nakit Teminat ve Garanti Fonu Katkı Paylarının Nemalandırılması	206
12.5. Ödemelere İlişkin Esaslar.....	206
12.6. Garanti Fonu.....	207
12.6.1. Garanti Fonu ve Genel Esasları.....	207
12.6.2. Garanti fonunun büyüklüğü ve üyelerce yapılacak katkı payı miktarı.....	207
12.6.3. Garanti fonu katkı payı olarak kabul edilebilecek varlıklar	208
12.6.4. Garanti fonu tamamlama çağrısı	209
12.6.5. Garanti fonu kullanım esasları.....	209
12.6.6. Garanti fonu katkı paylarına kabul edilen kıymetlerden doğan haklar.....	209
12.6.7. Sermaye tahsisatı genel esasları	209
12.7. Temerrüt Hükümleri.....	209
12.7.1. Temerrüt faiz oranı ve üst sınır:	209
12.7.2. Mağduriyet ödemesi	210
ÇALIŞMA SORULARI	211
13. TÜRKİYE ELEKTRONİK FON ALIM SATIM PLATFORMU (TEFAS).....	212
13.1. Hukuki Çerçeve.....	212
13.2. Üyelğe İlişkin Esaslar	212
13.2.1. İşlem Yapabilecek Kuruluşlar	212
13.2.2. TEFAS’da İşlem Görecek Fonlar.....	212
13.2.3. İşlem Yapılamayacak Durumlar.....	213
13.3. TEFAS Çalışma Esasları.....	213
13.3.1. İşlem Saatleri.....	213

13.3.2. Fon Fiyat Bilgisi.....	213
13.4. İşlem Prensipleri.....	213
13.4.1. Genel Prensipler	213
13.4.2. Emir Türleri	214
13.4.3. Emir İptalleri	214
13.4.4. Netleştirme-Borç Kapatma-Alacak Dağıtımını	215
13.4.5. Platformda İşlem Gören Payların Tahsisi Süreci	215
13.4.6. İşlem ve Fonlama Limiti Tahsisi.....	215
13.4.7. Fon Payı Alım/Satım Süreci.....	217
13.5. Temerrüt İşlemleri.....	219
13.6. Komisyon İşlemleri	220
13.6.1. Fon Dağıtım Kuruluşu Aracılık Komisyonu	220
13.6.2. Takasbank Komisyonları.....	221
13.7. Olağanüstü durumlarda alınacak tedbirler	221
ÇALIŞMA SORULARI.....	222
14. BİREYSEL EMEKLİLİK FON ALIM SATIM PLATFORMU (BEFAS).....	224
14.1. Hukuki Çerçeve.....	224
14.2. Üyelğe İlişkin Esasları	224
14.2.1. İşlem Yapabilecek Kuruluşlar	224
14.2.2. BEFAS'ta İşlem Görecek Fonlar	224
14.2.3. İşlem Yapılamayacak Durumlar.....	224
14.3. BEFAS Çalışma Esasları.....	224
14.3.1. İşlem Saatleri.....	224
14.3.2. Fon Fiyat Bilgisi.....	225
14.4. İşlem Prensipleri.....	225
14.4.1. Genel Prensipler	225
14.4.2. Talimat Türleri	226
14.4.3. Talimat İptalleri.....	226
14.4.4. İşlem Limiti Tahsisi ile Teminatlar	226
14.4.5. Fon Payı Alım/Satım Süreci.....	228
14.4.6. Netleştirme, Borç Kapatma, Alacak Dağıtımını.....	229
14.5. Temerrüt İşlemleri.....	229
14.6. Komisyon İşlemleri	230
14.6.1. Fon Dağıtım Kuruluşu Aracılık Komisyonu	230
14.6.2. Takasbank Komisyonları.....	231
14.7. Olağanüstü durumlarda alınacak tedbirler	231
ÇALIŞMA SORULARI.....	232

1. FİNANSAL PİYASALAR

1.1. Piyasa Kavramı ve Özellikleri

Piyasa, alıcı ile satıcıların karşılıklı iletişim içinde oldukları ve para-mal değişiminin gerçekleştiği yerdir. Yatırımcıların fiziki olarak veya elektronik ortamda bir araya gelip belli kurallar çerçevesinde alım satım yaptıkları diğer bir ifadeyle arz ve talebin karşılaşarak işleme dönüştüğü mekânlar olan Borsalar piyasa kavramına en uygun örnektir.

Piyasalar reel piyasalar ve finansal (mali) piyasalar olarak ikiye ayrılır. Reel piyasalar mal ve hizmet arz ve talebinin karşılaştığı piyasalardır. Finansal piyasalar ise fon fazlası olan bireylerin tasarruflarını fon eksikliği olan bireylerin kullanımına sundukları piyasalardır.

1.2. Finansal (Mali) Piyasa

Finansal piyasalar; “mali varlık” olarak tanımlanan kıymetli evrak niteliğindeki belgelerin alınıp satıldığı piyasalardır. Finansal piyasa kavramı, fon arz edenler, fon talep edenler, fon akımlarını düzenleyen kurumlar, akımı sağlayan araç ve gereçler ile bunları düzenleyen hukuki ve idari kuralları içerir. Finansal piyasa; para ve sermaye piyasalarından daha geniş ve bu piyasaları da kapsamına alan bir kavramdır.

Finansal piyasa aşağıdaki unsurlardan oluşmaktadır.

- a) Tasarruf sahipleri (fon arz edenler),
- b) Tüketiciler/Yatırımcılar (fon talep edenler),
- c) Yatırım ve finansman araçları,
- d) Yardımcı kuruluşlar,
- e) Hukuki ve idari düzen

Finansal piyasalar piyasa yerine göre organize ve organize olmayan piyasalar olarak ayrılırlar. Türkiye’de organize piyasalar T.C. Merkez Bankası Piyasaları (Açık Piyasa İşlemleri, Para Piyasası, Döviz Piyasası), Borsa İstanbul Piyasaları, Takasbank Piyasaları; organize olmayan piyasalar olarak ise Bankalararası Tahvil Piyasası, Bankalararası Döviz Piyasası, Serbest Döviz Piyasası ve Serbest Altın Piyasası sayılabilir.

Finansal piyasalar fon arz ve talep süresine göre ise Para Piyasası ve Sermaye Piyasası olarak ayrılırlar.

1.2.1. Para Piyasası

Kısa vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasaya "para piyasası" denir. Para piyasasının tipik özelliği kısa vadeli fonlardan oluşması ve vadenin genellikle bir yılı aşmamasıdır.

Para piyasalarında kısa vadeli likidite fazlası olanlarla, kısa vadeli likidite açığı olanlar karşı karşıya gelir. Likidite fazlası olanlar, tasarrufları karşılığında bir ödül yani faiz talep ederler, likidite açığı olanlar ise tasarruf açığını belli bir bedel, yani faiz ödeyerek karşılarlar.

Para piyasasından sağlanan fonlar kredi olarak işletmelerin dönen varlıklarının finansmanında kullanılır. Para

piyasasının araçlarını ticari senetler, kaynaklarını çeşitli mevduat oluşturmaktadır.

Para Piyasası Araçları, Hazine Bonosu, Finansman Bonosu, Banka Bonoları, Banka Garantili Bonolar ve Repo/Ters Repodur.

1.2.2. Sermaye Piyasası

Bir yıldan uzun vadeli finansal varlıkların işlem gördüğü piyasalar sermaye piyasası olarak adlandırılır. Sermaye piyasasından sağlanan krediler genellikle, işletmelerin bina, makine ve teçhizat gibi duran varlıklarının finansmanında kullanılır. Para piyasasında olduğu gibi, sermaye piyasasının kaynakları da tasarruf sahiplerinin birikimleridir.

Sermaye piyasası araçları, pay senetleri, özel sektör tahvilleri, devlet tahvilleri, kâr ve zarar ortaklığı belgeleri, katılma intifa senedi, gelir ortaklığı senedi, eurobond, gayrimenkul sertifikası, yatırım fonu katılım payları ve varlığa dayalı menkul kıymetlerdir.

Sermaye piyasası, birincil ve ikincil piyasa olarak bölümlendirilir.

Birincil Piyasa; pay senedi ve borçlanma araçlarını ihraç eden şirketler ile alıcıların yani tasarruf sahiplerinin doğrudan doğruya karşılaştıkları piyasalardır. Menkul kıymetlerin ihraççıdan yatırımcıya satıldığı piyasalardır. Şirketlerin fon yarattıkları piyasalardır ve bu piyasalarda halka arz kuralları uygulanmaktadır.

İkincil Piyasa; daha önceden birincil piyasalarda yatırımcıya satılmış kıymetlerin yatırımcılar arasında alınıp satıldığı piyasalardır. Yatırımcılara likidasyon sağlar.

Menkul kıymetleri ihraçtan alanlar, bunları tekrar paraya çevirmek istediklerinde, pay senetlerinde hiç bir zaman, borçlanma araçlarında ise vadeden önce bunları ihraç eden kuruluşa müracaat edemezler. İkincil piyasa bu durumdaki menkul kıymetlerin paraya çevrilmesini sağlayan piyasadır ve borsalar bu piyasaya en iyi örnektir.

Birincil piyasada uzun vadeli fonların tasarruf sahibinden firmalara aktarımı söz konusudur ve birincil piyasada yapılan borçlanma aracı ve pay senedi satışları sonucunda firmaya yeni sermaye girer. Oysa ikincil piyasada el değiştiren menkul kıymetlerden sağlanan fonların bunları çıkaran şirketle bir ilgisi yoktur.

ÇALIŞMA SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi organize piyasalardan biri değildir?

- A) Serbest Altın Piyasası
- B) T.C. Merkez Bankası Para Piyasası
- C) Borsa İstanbul Pay Piyasası
- D) Takasbank Ödünç Pay Piyasası
- E) Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası

2. Para piyasası ile ilgili olarak doğru seçenekler aşağıdakilerden hangisinde tam verilmiştir?

- I. Kısa vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasadır.
- II. Vade genellikle bir yılı aşmaz.
- III. Temel kaynakları pay senetleri ve tahvillerdir.
- IV. Bankacılık sistemi, örgütlenmiş para piyasası sistemidir.

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) I, II ve IV
- D) I, III ve IV
- E) I, II, III ve IV

3. Aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Birincil piyasada uzun vadeli fonların tasarruf sahiplerinden firmalara aktarımı söz konusudur.
- B) İkincil piyasalar likidite sağlar ve birincil piyasaya talep yaratırlar.
- C) İkincil piyasalar daha önceden birincil piyasalarda yatırımcıya satılmış kıymetlerin yatırımcılar arasında alınıp satıldığı piyasalardır.
- D) Birincil Piyasalar menkul kıymetlerin ilk kez satışa sunulduğu piyasalardır.
- E) İkincil piyasada el değiştiren menkul kıymetlerden sağlanan fonlarla bunları çıkaran şirkete yeni sermaye girer.

YANITLAR

1- A 2- C 3- E

2. BORSA İSTANBUL A.Ş.'NİN HUKUKİ YAPISI VE İLGİLİ DÜZENLEMELER

2.1. Borsanın Tanımı ve Faaliyetleri

2.1.1. Borsanın Tanımı

6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na (Kanun) göre Borsa, anonim şirket şeklinde kurulan, sermaye piyasası araçları, kambiyo ve kıymetli madenler ile kıymetli taşların ve Sermaye Piyasası Kurulunca (Kurul veya SPK) uygun görülen diğer sözleşmelerin, belgelerin ve kıymetlerin serbest rekabet şartları altında kolay ve güvenli bir şekilde alınıp satılabilmesini sağlamak ve oluşan fiyatları tespit ve ilân etmek üzere kendisi veya piyasa işleticisi tarafından işletilen ve/veya yönetilen, alım-satım emirlerini sonuçlandıracak şekilde bir araya getiren veya bu emirlerin bir araya gelmesini kolaylaştıran, Kanuna uygun olarak yetkilendirilen ve düzenli faaliyet gösteren sistemleri ve pazar yerlerini ifade eder.

Borsaların ve piyasa işleticilerinin kuruluşuna Kurulun uygun görüşü üzerine Cumhurbaşkanı tarafından izin verilir. Bu kuruluşların faaliyete geçmesi Kurulun iznine tabidir.

Kuruluş izni verilebilmesi için, borsalar ve piyasa işleticilerinin; a) Anonim şirket şeklinde kurulmaları, b) Paylarının tamamının nâma yazılı olması, c) Paylarının nakit karşılığı çıkarılması, ç) Sermayelerinin Kurulca belirlenen miktardan az olmaması ve tamamının ödenmiş olması, d) Kurucularının veya borsa veya piyasa işleticisi üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak önemli etkiye sahip olan ortaklarının Kanunun 44 üncü maddesinde yer alan şartları taşımaları, e) Esas sözleşmelerinin Kanun ve ilgili düzenlemelerde yer alan hükümlere uygun olması, f) Ortaklık yapısının açık ve şeffaf olması gerekir.

2.1.2. Borsanın Faaliyetleri

Kanunun 67 nci maddesine göre Borsalar, sermaye piyasası araçlarının, kambiyo ve kıymetli madenler ile kıymetli taşların ve Kurulca uygun görülen diğer sözleşmelerin, belgelerin ve kıymetlerin güvenilir, şeffaf, etkin, istikrarlı, adil ve rekabetçi bir ortamda işlem görmesini sağlamak üzere;

- a) Kota alınma, kottan çıkarılma ile borsada işlem görme ve işlem görmenin durdurulması,
- b) Emirlerin iletilmesi ve eşleştirilmesi,
- c) Gerçekleştirilen işlemlere ilişkin yükümlülüklerin zamanında yerine getirilmesi,
- d) Borsada işlem yapma yetkisi verilmesi,
- e) Disiplin düzenlemelerinin yürütülmesi,
- f) Borsa gelirleri ile bunların tahsili,
- g) Uyuşmazlıkların çözülmesi,
- h) Borsa, borsanın pay sahipleri ve/veya piyasa işleticisi arasındaki muhtemel çıkar çatışmalarının önüne geçilmesi,
- i) Borsaların işletim, denetim ve gözetim sistemleri,
- j) Piyasa oluşturma, işletme ve yönetilmesi

konularına ilişkin faaliyetlerde bulunurlar.

Borsaların ve piyasa işleticilerinin esas sözleşme değişiklikleri, pay devirleri veya pay devri söz konusu olmasa dahi doğrudan veya dolaylı kontrol devri sonucunu doğuran her türlü işlem Kurulun iznine tâbidir. Kurulun izin vermediği esas sözleşme değişiklikleri, pay devirleri veya kontrol devri sonucunu doğuran işlemler borsa veya piyasa işleticisi üzerinde idari açıdan hüküm doğurmaz. Bu

hükme aykırı pay devirleri ortaklık pay defterine kaydolunmaz ve bu şekilde yapılan kayıtlar hükümsüzdür.

Kanun uyarınca kurulmuş olan borsalar ve T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı (mevcut durumda Türkiye Varlık Fonu) hariç, bir borsa veya piyasa işleticisinde sermaye veya oy haklarının doğrudan veya dolaylı olarak %5 veya daha fazlasını temsil eden paylar ile bu oranın altında olsa dahi yönetim kurullarına üye belirleme imtiyazı veren paylara sahip olan ortaklar, önemli etkiye sahip ortak olarak adlandırılır. Borsayı veya borsanın piyasalarını yöneten ve/veya işleten anonim ortaklıklar ise piyasa işleticisi olarak tanımlanır.

Kuruluşuna izin verilen borsa veya piyasa işleticisinin kuruluş izninin alınmasını takiben en geç bir yıl içinde, Kurula faaliyet izni almak üzere başvurması şarttır. Faaliyet izin başvuruları, başvuru sırasında aranan bilgi ve belgelerin eksiksiz olarak Kurula sunulmasından itibaren altı ay içinde Kurul tarafından karara bağlanır.

2.2. Hukuki Çerçeve

Borsa İstanbul Anonim Şirketi (Borsa İstanbul veya Borsa) Sermaye Piyasası Kanunu'nun 67 nci maddesinde belirtilen borsacılık faaliyetlerinde bulunmak üzere aynı Kanunun 138 inci maddesi ile kurulmuştur. Aynı hükümde Borsa İstanbul'un, borsaların ve piyasa işleticilerinin kuruluşuna ve faaliyetine ilişkin izni, esas sözleşmesinin ticaret siciline tescil edilmesiyle almış sayılacağı düzenlenmiştir.

Borsa İstanbul'un esas sözleşmesinin 03/04/2013 tarihinde tescili ile İstanbul Menkul Kıymetler Borsasının (İMKB) ve İstanbul Altın Borsasının (İAB) tüzel kişilikleri sona ermiş olup, İMKB ve İAB'nin her türlü varlıkları, borç ve alacakları, hak ve yükümlülükleri ile her türlü kayıtları ve belgeleri, herhangi bir işleme gerek kalmaksızın anılan Kanun gereğince Borsa İstanbul'a devrolunmuştur.

Borsa İstanbul, esas sözleşmesinin tescili ile faaliyete geçtikten sonra Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası A.Ş.'nin paylarının tamamını devralmıştır.

Borsa İstanbul'un hukuki çerçevesini oluşturan başlıca mevzuat düzenlemeleri aşağıda yer almaktadır:

- 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu,
- 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu,
- Borsalar ve Piyasa İşleticilerinin Kuruluş, Faaliyet, Çalışma ve Denetim Esasları Hakkında Yönetmelik,
- Borsa İstanbul A.Ş. Borsacılık Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Yönetmeliği,
- Borsa İstanbul A.Ş. Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar ile İlgili Borsacılık Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Yönetmeliği,
- Borsa İstanbul'un işleyişini düzenleyen diğer Yönetmelikler ve Yönergeler.

2.2.1. Borsalar ve Piyasa İşleticilerinin Kuruluş, Faaliyet, Çalışma ve Denetim Esasları Hakkında Yönetmelik

19/07/2013 tarih ve 28712 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Borsalar ve Piyasa İşleticilerinin Kuruluş, Faaliyet, Çalışma ve Denetim Esasları Hakkında Yönetmelik (Borsalar Yönetmeliği), sermaye piyasası araçlarının, kambiyo ve kıymetli madenler ile kıymetli taşların ve SPK tarafından uygun görülen diğer sözleşmelerin, belgelerin ve kıymetlerin işlem göreceği borsaların kuruluşuna, sermaye yapılarına, Kanun kapsamında yürütecekleri borsacılık faaliyetleri ile bu faaliyetlerin denetimine,

faaliyetlerinin geçici ve sürekli olarak durdurulmasına ve piyasa işleticisine ilişkin ilke ve esasları düzenlemektedir.

2.2.2. Borsa İstanbul A.Ş. Borsacılık Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Yönetmeliği

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliği (İMKB Yönetmeliği), 19/10/2014 tarih ve 29150 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Borsa İstanbul A.Ş. Borsacılık Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Yönetmeliği’nin (BİAŞ Yönetmeliği) yürürlüğe girmesi ile yürürlükten kalkmıştır. BİAŞ Yönetmeliği, sermaye piyasası araçlarının ve SPK tarafından uygun görülen diğer sözleşmelerin, belgelerin ve kıymetlerin Borsa İstanbul bünyesinde güvenilir, şeffaf, etkin, istikrarlı, adil ve rekabetçi bir ortamda işlem görmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir.

2.2.3. Borsa İstanbul A.Ş. Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar ile İlgili Borsacılık Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Yönetmeliği

19/10/2014 tarih ve 29150 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Borsa İstanbul A.Ş. Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar ile İlgili Borsacılık Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Yönetmeliği’nde (KMKT Yönetmeliği) ise kıymetli madenler, kıymetli taşlar ve kıymetli madenlere dayalı sermaye piyasası araçlarının güvenilir, şeffaf, etkin, istikrarlı, adil ve rekabetçi bir ortamda işlem görmesini sağlamak üzere Borsa İstanbul bünyesinde oluşturulacak piyasalara, pazarlara, platformlara ve sistemlere ilişkin usul ve esaslar düzenlenmektedir.

2.3. Borsanın Ortaklık Yapısı

Borsa İstanbul’un kuruluş sermayesi 423.234.000 (Dört yüz yirmi üç milyon iki yüz otuz dört bin) Türk Lirasıdır. Bu sermaye, her biri 1 (bir) kuruş değerinde 42.323.400.000 (Kırkiki milyar üç yüz yirmi üç milyon dört yüz bin) adet nama yazılı paya ayrılmıştır. Borsa İstanbul sermayesinin paylarının, pay sahipleri arasındaki dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Borsa İstanbul’un ortaklık yapısı

Pay Sahibi	Payın Nominal Değeri (TL)	Pay Oranı (%)
Türkiye Varlık Fonu	341.126.604,41	80,60
QH Oil Investments LLC	42.323.400,00	10
Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği	5.502.042,00	1,30
Borsa İstanbul A.Ş.	9.809.039,82	2,32
Diğer (Eski İMKB üyeleri, eski Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası ortakları, eski İstanbul Altın Borsası üyeleri)	24.472.913,77	5,78
Toplam	423.234.000,00	100,00

2.4. Borsa İstanbul’un Organları ve Yönetimi

Borsanın organları, Türk Ticaret Kanunu (TTK) hükümleri çerçevesinde genel kurul ve yönetim kuruludur.

Borsada, ilgili mevzuat ve BİAŞ Yönetmeliği ile yönetim kuruluna verilen görevlerin yerine getirilmesinde, yönetim kuruluna yardımcı olmak üzere işin niteliğinin gerektirdiği sayıda komite kurulur.

2.4.1. Genel Kurul

Borsa genel kurulu, pay sahiplerinden oluşur. Pay sahipleri Şirket işlerine ilişkin haklarını genel kurulda kullanırlar. Genel kurul, olağan ve olağanüstü toplanır. Olağan genel kurul, her faaliyet dönemi sonundan itibaren üç ay içinde toplanır. Olağanüstü genel kurul ise, Şirket işlerinin gerektirdiği zamanlarda yönetim kurulunun, TTK’da düzenlenen hallerde azlık pay sahiplerinin ya da gerek gördüğü hallerde gündemi de belirlenmek üzere SPK’nın daveti üzerine toplanır.

Genel kurulda organların seçimi, finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık raporu, kârın kullanım şekli, dağıtılacak kâr ve kazanç payları oranlarının belirlenmesi, yönetim kurulu üyelerinin ibraları, faaliyet dönemini ilgilendiren ve gerekli görülen diğer konular karara bağlanır.

Borsa Üyeleri ve/veya Borsada İşlem Yapma Yetkisi Verilenler

Borsalar Yönetmeliğinin 24 üncü maddesine göre; Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), SPK tarafından Kanunun 37 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) (b) ve (c) bentleri kapsamında yatırım hizmeti ve faaliyetinde bulunmak üzere faaliyet izni verilmiş olan yatırım kuruluşları ve diğer yetkili kurum ve otoriteler tarafından kuruluşuna veya faaliyetine izin verilenlerden SPK tarafından uygun görülenler Borsa İstanbul'a üye olabilirler.¹ İşlem yapma yetkisi verilmeden önce bir defaya mahsus olmak üzere giriş aidatı ve işlem yapma yetkisi verilenlerin, Borsa işlemleri dışındaki işlemler nedeniyle Borsaya verdikleri zararlar ile süresi içinde yerine getirmedikleri Borsa işlemleri dışındaki işlemlerden kaynaklanan yükümlülüklerini karşılamak üzere güvence bedeli alınır. İşlem yapma yetkisi verilmesi talebi ile başvuranlardan ayrıca faaliyet göstermek üzere başvurdukları her bir piyasa, pazar, platform veya sistem için faaliyet aidatı, yıllık aidat ve teminat alınır.

Bu hükümde borsa üyesi olabileceği belirtilen TCMB, BİAŞ Yönetmeliğinin 6 ncı maddesi uyarınca Borsanın piyasalarında, pazarlarında, platformlarında ve sistemlerinde işlem yapmaya yetkili olup Borsa düzenlemelerinde yer alan; üyeliğe kabul, işlem yapma yetkisi verilmesi, teminat, denetim ve disiplin ile ilgili yükümlülükler tabi değildir. Aynı hüküm gereğince TCMB, aidatlardan, emirlerden ve işlemlerden alınan ücret ve borsa payı, kota alma ve kotta kalma ücretleri ile sair ücretlerden muaftır.

Yatırım kuruluşlarının borsa üyesi olması bakımından Kanunun 37 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) (b) ve (c) bentlerinde belirtilen yatırım hizmet ve faaliyetleri şunlardır:

- a) Sermaye piyasası araçlarıyla ilgili emirlerin alınması ve iletilmesi,
- b) Sermaye piyasası araçlarıyla ilgili emirlerin müşteri adına ve hesabına veya kendi adına ve müşteri hesabına gerçekleştirilmesi,
- c) Sermaye piyasası araçlarının kendi hesabından alım ve satımı.

Borsada işlem yapma yetkisi verilenlerin, Borsada işlem yapma yetkisi verilmesi veya işlemleri dolayısıyla müşterilerine, diğer işlem yapma yetkisi verilenlere ve Borsaya verebilecekleri zararlar karşılık olmak üzere ya da Borsaya karşı yükümlülüklerini zamanında yerine getirmemesi halinde kullanılmak üzere Türk Lirası, TCMB tarafından serbestçe alım satımı yapılan yabancı paralar, borsa adına bloke edilen Türk Lirası ve döviz mevduat, kıymetli madenler, devlet borçlanma senetleri, TCMB tarafından ihraç edilen likidite senetleri, kira sertifikaları ya da banka teminat mektubu şeklindeki teminatlardan Borsaca uygun görülenleri yatırımları gerekir. Bunlar dışında teminat olarak kabul edilebilecek varlıklar, Yönetim Kurulunca belirlenir ve Kurul onayına sunulur. Borsa üyelerinin borsa işlemlerinden dolayı müşterilerine, diğer üyelere veya borsaya verdikleri belirlenen ve kendileri tarafından karşılanmayan zararlar karşılık olarak zarar görenlere yazılı istekleri üzerine, borsa tarafından yapılacak inceleme sonucuna göre teminatından ödeme yapılmasına yönetim kurulu karar verir. Yapılacak ödeme tutarı üyenin teminatı ile sınırlı olup, zararların teminatlardan karşılanmasına ilişkin usul ve esaslar Borsa yönetim kurulu tarafından belirlenir.

¹ Borsa İstanbul A.Ş. Borsacılık Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Yönetmelik md.5

1) Borsalar ve Piyasa İşleticilerinin Kuruluş, Faaliyet, Çalışma ve Denetim Esasları Hakkında Yönetmeliğin 24 üncü maddesi çerçevesinde Yönetim Kurulu tarafından belirlenen ve Kurulca onaylanan esaslar dahilinde Borsa bünyesindeki piyasaların, pazarların, platformların ve sistemlerin birinde veya birkaçında sadece işlem yapma yetkisi almak veya hem işlem yapma yetkisi almak hem de üye olmak üzere Borsaya başvuruda bulunulabilir.

2) Borsaya yapılacak başvurunun yetkili imzaları taşıyan ve ekinde gerekli belgeleri içeren bir dilekçe ile yapılması zorunludur. Dilekçede Borsada işlem yapılması talep edilen piyasa, pazar, platform veya sistem belirtilir.

(3) Başvuru dilekçesine; a) Esas sözleşme, b) Ortaklık paylarının dağılımı, c) Şirketin merkez adresi ve iletişim bilgileri, ç) Yöneticilerin özgeçmişleri, d) Bilgi işlem sistemleri ve teknolojik altyapıya ilişkin bilgiler, e) İlgili personele ilişkin bilgiler, f) Kullanılan muhasebe programına ve altyapısına ilişkin genel bilgiler, g) Olağanüstü durum planı, ğ) İlgili mevzuat çerçevesinde talep edilecek diğer bilgi ve belgeler eklenir.

(4) Borsa personeli işlem yapma yetkisi verilmesi talebinde bulunanlar nezdinde inceleme yapabilir. Yapılacak incelemeler sonucunda; Yönetim Kurulu, Borsa düzenlemelerinde öngörülen şartların sağlanıp sağlanmadığına karar verir.

Borsalar Yönetmeliğinin 24 üncü maddesinin son fıkrası hükmüne göre; Borsa yönetim kurulu tarafından piyasa, pazar, platform ve sistem bazında borsaya üye olmaksızın da işlem yapma yetkisi verilebilir.

Öte yandan, denetim esnasında ya da diğer herhangi bir yolla, mali durumunun yükümlülüklerini karşılayamayacak ölçüde zayıfladığının veya saklama hesaplarında önemli açıkların oluştuğunun tespit edilmesi, yetkili otoritelerce veya kuruluşlarca faaliyetlerinin, takas ya da saklama üyeliklerinin geçici olarak durdurulması veya iptal edilmesi, teminatlarının tamamlanmaması veya Borsa personeli tarafından yapılacak denetimlere müsaade edilmemesi halinde işlem yapma yetkisi beş işlem gününe kadar Genel Müdür tarafından tedbiren kaldırılabilir ve durum Kurula bildirilir.

İşlem yapma yetkisi, işlem yapma yetkisi verilenlerin, Borsa düzenlemelerinde belirlenmiş olan şartları yitirmeleri veya haklarında verilen iflas kararının kesinleşmesi veya BİAŞ Yönetmeliği 53 üncü madde çerçevesinde disiplin hükümlerine aykırılık nedeniyle Yönetim Kurulu kararı ile iptal edilir.

İşlem yapma yetkisinden feragat etmek isteyenler durumu yazılı olarak Borsaya bildirirler. İşlem yapma yetkisinden feragat amacıyla yapılan başvurular Genel Müdür tarafından karara bağlanır.

Borsa Piyasa ve Pazarlarında İşlem Yapanlar

- Aracı kurumlar,
- Ticari bankalar,
- Yatırım ve kalkınma bankaları,
- Katılım bankaları

Kıymetli Madenler ve Taşların İşlem Gördüğü Piyasa ve Pazarlarda İşlem Yapanlar

Kıymetli Madenler Piyasası Üyeleri

- Bankalar
- Yetkili Müesseseler
- Kıymetli Maden Aracı Kurumları
- Kıymetli maden üretimi ve ticareti ile iştigal eden A.Ş.'ler

Kıymetli Madenler Ödünç Piyasası Üyeleri

- Bankalar
- Kıymetli maden üretimi ve ticareti ile iştigal eden A.Ş.'ler

Elmas ve Kıymetli Taş Piyasası Üyeleri

- Kuyumculuk Sektörü Üyeleri
- Borsa İstanbul Kıymetli Madenler Piyasası Üyeleri

2.4.2. Yönetim Kurulu

Yönetim kurulu üyelerinin yükseköğretim kurumlarının dört yıllık bölümlerinden mezun tercihen işletme, iktisat, maliye, kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, hukuk, mühendislik, sermaye piyasaları veya bankacılık alanlarında lisans veya lisansüstü öğrenim görmüş ve yükseköğrenim sonrası en az on yıllık mesleki deneyime sahip olmaları zorunludur.

Yönetim kurulu üyelerinin en az üçte birinin on yıllık sermaye piyasaları mesleki deneyimine sahip olması gerekir.

Borsa İstanbul yönetim kurulu, kurumsal yönetim ilkeleri gereği en az 3 (üç) üyesi bağımsız olmak üzere, genel kurul tarafından seçilen 9 üyeden oluşmaktadır. Bağımsız yönetim kurulu üyelerinden en az birinin kadın olması zorunludur. Yönetim kurulu üye tam sayısının çoğunluğu ile toplanır ve kararlarını toplantıda hazır bulunan üyelerin çoğunluğu ile alır.

Borsa İstanbul esas sözleşmesine göre yönetim kurulu başkanı yönetim kurulunca seçilir. Yönetim kurulu her yıl, olağan genel kurul toplantısını takiben yapacağı ilk toplantıda, kendi üyeleri arasından bir yönetim kurulu başkanı ve yönetim kurulu başkanının bulunmadığı hallerde yönetim kurulu toplantılarını vekâleten idare etmek üzere yönetim kurulu başkan vekili seçer. Yönetim kurulu üyelerinin görev süresi 3 yıldır. Üyelerin yeniden seçilmeleri mümkündür.

Yönetim kurulu, ilgili mevzuatta belirtilen nitelik ve şartları taşıyan bir üyesini Genel Müdür olarak tayin eder. Genel Müdürün görev süresi, ilgili yönetim kurulu üyesinin görev süresi ile sınırlıdır. Genel müdür, ilgili mevzuat ve yönetim kurulu kararları doğrultusunda kendisine bırakılmış ve devredilmiş yönetim ve temsile ilişkin işleri yürütür. Genel müdürün, ilgili mevzuattaki şartlara ek olarak işletme, iktisat, maliye, kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, hukuk, mühendislik, sermaye piyasaları veya bankacılık alanlarında lisans veya lisansüstü öğrenim görmüş ve en az on yıllık mesleki deneyim sahibi olması şarttır.

Yönetim kurulunun başlıca görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Şirket tarafından hazırlanması gereken ve Şirketin yetkisinde bulunan yönetmelikleri karara bağlamak,
- b) Şirkete ilişkin iç mevzuat niteliğindeki yönergeleri ve uygulama esaslarını yürürlüğe koymak,
- c) Borsada işlem yapma yetkisi verilmesi ve buna ilişkin yetkilendirme başvurularını karara bağlamak ve gerektiğinde borsada işlem yapma yetkisinin geçici veya sürekli iptaline karar vermek,
- ç) Sermaye piyasası araçlarının ve diğer ürünlerin borsa kotuna alınması veya borsada işlem görmesi ile ilgili başvuruları karara bağlamak,
- d) Sermaye piyasası araçlarının ve diğer ürünlerin işlem göreceği piyasalar, pazarlar, platformlar veya sistemler oluşturmak ve kurmak, bunları gerektiğinde kaldırmak ve bunlara ilişkin her türlü usul ve esasları düzenlemek,
- e) Kendisine yardımcı olmak üzere kurulacak komitelere ve komisyonlara karar vermek, üyelerini seçmek, bunların seçilmelerine ve çalışmasına ilişkin usul ve esasları belirlemek, faaliyetlerini devamlı olarak denetlemek,
- f) Borsa işlemlerinde çıkabilecek uyuşmazlıkları inceleyerek sonuçlandırmak,
- g) Borsada işlem yapmaya yetkili gerçek ya da tüzel kişilere veya bunların temsilcilerine gerektiğinde disiplin cezası vermek,
- ğ) Kotta kalma veya borsada işlem görme konusunda belirlenen kurallara ve bu amaçla alınan tedbirlere uymayanlara gerekli yaptırımları uygulamak, gerektiğinde sermaye piyasası araçlarını ve ürünleri kottan çıkarmak veya borsada işlem görmelerine son vermek,
- h) Borsa işlemlerine ilişkin gözetim sistemini kurmak,
- ı) Şirketin teşkilatı, birimleri, organizasyonu, yönetimi, yönetimin devri, görev tanımları, yetki ve sorumlulukları ile görevlilerin ve personelin çalışma usul ve esaslarını belirlemek,
- i) Şirketin personel kadrosuna, Genel Müdürün, komitelerin ve komisyonların üyelerinin ve çalışanların ücret, özlük ve mali haklarına, tazminat, ayni ve nakdi imkânlar, ikramiye ve her türlü sosyal hak ve yardımlarına ilişkin düzenlemeleri karara bağlamak,
- j) Şirket personelinin işe alınmaları, işten çıkarılmaları, nitelikleri, ilerleme ve yükselmeleri, performans ölçütleri, ödev, sorumluluk ve yükümlülükleri, uymaları gereken yasaklar ile disiplin konularını yönerge ile düzenleyerek yürürlüğe koymak,
- k) Şirketin bütçesini ve personel kadrosunu kesinleştirmek,
- l) Şirketin gelir kalemlerinin miktar ve oranları ile bunların tahsil zaman ve şekillerini tespit etmek,

- m) Şirketin finansal tablolarını ve yıllık faaliyet raporunu görüşüp karara bağlamak ve kâr dağıtımına ilişkin önerisiyle birlikte genel kurula sunmak,
- n) Yetkisindeki satın alma, satma, yapım ve kiralama ile bunların finansmanı konularındaki önerileri görüşüp karara bağlamak,
- o) Genel Müdürü atamak, Genel Müdürün önerisi üzerine birinci derece imzaya yetkili genel müdür yardımcısı ve müdür ile bunların dengi personelinin atamasını yapmak,
- ö) Sermaye Piyasası Kurulu tarafından belirlenen kurumsal yönetim ilkelerine uygun olmak şartıyla sulh, ibra, ferağ, tahkim, bağış ve yardım da dahil olmak üzere Şirketin üçüncü kişilerle olan alacakları, hakları ve borçları hakkında her türlü işleme karar vermek,
- p) Şirketin karşı karşıya bulunduğu risklerin yönetimine ilişkin strateji ve politikalara karar vermek, risklerin etkin bir şekilde yönetilmesi için gerekli önlemleri almak,
- r) Yabancı borsalar veya kuruluşlarla işbirliği anlaşmaları yapmak,
- s) Personelin temsil ve imza yetki sınırlarını belirlemek,
- ş) Şubeler, bürolar ve temsilciliklerin açılması, nakli, birleştirilmesi ve kapatılması hakkında karar vermek ve bunların yetkilerini ve çalışma usul ve esaslarını tespit etmek,
- t) Şirketin çalışmaları hakkında Genel Müdürden bilgi istemek, çalışma sonuçlarını değerlendirmek ve özel denetim yapılmasını istemek,
- u) Kendi çalışma kural ve yöntemlerini saptamak,
- ü) Sermaye piyasası aracı ihraç etmek,
- v) Mevzuatla verilen sair görevleri yerine getirmek.

2.4.3. Komiteler

BİAŞ Yönetmeliğinin 57/1 hükmü ve 03/01/2014 tarihli ve 28871 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan II-17.1 sayılı Kurumsal Yönetim Tebliği hükümleri uyarınca yönetmelikte belirlenen komiteleri veya ihtiyaç duyulabilecek komiteleri kurma yetkisine sahip olan Borsa yönetim kurulu tarafından Borsa bünyesinde yönetim kuruluna yardımcı olmak üzere Kurumsal Yönetim Komitesi, Denetim Komitesi, Riskin Erken Saptanması Komitesi, Uyuşmazlık Komitesi ve Disiplin Komitesi kurulmuştur.

2.4.3.1. Denetim Komitesi

Şirketin finansal tablolarının niteliği ve doğruluğu, muhasebe sisteminin uygulanması ve verimliliği, bağımsız dış denetim şirketinin atanması, şirketin bağımsız denetim sistemini, kontrol ve iç denetim mekanizmalarının işleyişini ve verimliliğini gözetmek konularında görev yapar. Denetim Komitesi, en az 2 (iki) üyeden müteşekkil olup üyelerinin tamamı aynı zamanda bağımsız Yönetim Kurulu üyesidir.

2.4.3.2. Kurumsal Yönetim Komitesi

Borsa İstanbul bünyesinde kurumsal yönetim ilkelerinin uygulanıp uygulanmadığına ilişkin tespitlerde ve gerekli konularda yönetim kuruluna kurumsal yönetim uygulamalarını iyileştirici önerilerde bulunur. Kurumsal Yönetim Komitesi, en az 2 (iki) üyeden müteşekkil olup Komite üyelerinin çoğunluğu bağımsız ve icracı olmayan yönetim kurulu üyelerinden olmalıdır. Gerek duyulduğunda yönetim kurulu üyesi olmayan, konusunda uzman kişilere de Komitede görev verilebilir.

2.4.3.3. Riskin Erken Saptanması Komitesi

Borsa İstanbul’un varlığını, gelişmesini ve devamını tehlikeye düşürebilecek risklerin erken tespiti, tespit edilen risklerle ilgili gerekli önlemlerin uygulanması ve riskin yönetilmesi amacıyla çalışmalar yapar. Riskin Erken Saptanması Komitesi, en az 2 (iki) üyeden müteşekkil olup Komite

üyelerinin çoğunluğu bağımsız ve icracı olmayan yönetim kurulu üyelerinden olmalıdır. Gerek duyulduğunda yönetim kurulu üyesi olmayan, konusunda uzman kişilere de Komitede görev verilebilir.

2.4.3.4. Uyuşmazlık Komiteleri

- Sermaye piyasası araçlarına ilişkin piyasa, pazar, platform veya sistemlerde
- Kıymetli madenler piyasası ve kıymetli madenler ödünç piyasasında

yapılan işlemlerle ilgili olarak Borsada işlem yapma yetkisi verilenlerin kendi aralarında veya işlem yapma yetkisi verilenler ile müşterileri arasında borsa işlemlerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözülmesinde Sermaye Piyasası Araçları Uyuşmazlık Komitesi ile Kıymetli Madenler Piyasası ve Kıymetli Madenler Ödünç Piyasası Uyuşmazlık Komitesi görevlidir.

Uyuşmazlıkların çözülmesine ilişkin usul ve esaslar Borsa Yönetim Kurulunca belirlenir.

Borsa işleminin BİAŞ Yönetmeliğinin 34 üncü maddesinin birinci fıkrasındaki tanımı şöyledir: Borsa işlemi; alım satım emirlerinin Borsaya iletilmesini, bu emirlerin Borsa kurallarına göre eşleştirilmesini ve bu surette gerçekleştirilen işlemlere ilişkin yükümlülüklerin Borsanın ve ilgili takas ve saklama kuruluşlarının düzenlemelerinde belirtilen yöntemlerle ve süreler içerisinde yerine getirilmesini ifade eder.

Uyuşmazlıkların çözümünde yetki Borsa Yönetim Kurulundadır. Bu konuda Yönetim Kuruluna ilgili Uyuşmazlık Komitesi yardımcı olur. Uyuşmazlık Komiteleri, Yönetim Kurulu tarafından seçilen 1 (bir) başkan ve 2 (iki) üyeden oluşur. Uygulamada gözlenen başlıca uyuşmazlık konuları aşağıda yer almaktadır.

- Alım satım emirlerinin kısmen veya tamamen yerine getirilmemesi,
- Emrin limit, süre ve miktarına aykırılık,
- Emrin zamanında iletilmemesi,
- Usulsüz alım-satım,
- Talimatsız alım ve satım,
- Alım ve satım işlemlerinin tasfiyesi

Uyuşmazlık başvurusu yazılı bir dilekçeyle ve Borsa yönetim kurulu tarafından belirlenip Kurul tarafından onaylanan uyuşmazlık hizmet bedeli ödenerek yapılır. Başvuru, Komite Raportörü tarafından ön değerlendirmeye tabi tutulur. Başvurunun usulüne uygun olmaması ve verilen süre içerisinde usule ilişkin aykırılıkların giderilmemesi hâlinde Uyuşmazlık Komitesi tarafından başvurunun yapılmamış sayılmasına karar verilir. Bu durumda, uyuşmazlık hizmet bedeli ödenmiş ise bu bedel ilgiliye iade edilir. Ödenen uyuşmazlık hizmet bedeli, şikayetten vazgeçilmesi, tahkim ya da yargı yoluna başvurulması veya tarafların sulh yolu ile anlaşmaları hallerinde iade edilmez ve Borsaya gelir kaydedilir. Başvuru sahibinin kısmen veya tamamen haklı bulunması halinde ödemiş olduğu uyuşmazlık hizmet bedeli talebi üzerine karşı taraftan alınarak başvuru sahibine iade edilir.

Uyuşmazlığa konu ilk Borsa işleminin gerçekleştiği tarihten itibaren iki yıl içinde yapılmayan başvurular Borsa tarafından incelenmez. Bu durumda, uyuşmazlık hizmet bedeli ödenmiş ise bu bedel ilgiliye iade edilir.

Başvurunun şekli, dilekçede bulunması gereken unsurlar, uyuşmazlık komitesinin çalışma usul ve esasları ile uyuşmazlığın incelenmesine, çözümüne ve karara bağlanmasına ilişkin usul ve esaslar Borsa yönetim kurulu tarafından belirlenir ve Kurulca onaylanır.

Uyuşmazlık komiteleri, uyuşmazlık ile ilgili her türlü incelemeyi yapmaya, tarafları ve tanıkları dinlemeye, Borsa İstanbul A.Ş. Denetim ve Gözetim Kurulu'ndan inceleme talebinde bulunmaya yetkilidir. Komite, dosyayı inceledikten sonra görüşünü Yönetim Kuruluna sunar. Yönetim Kurulunun uyuşmazlığa ilişkin kararına karşı, uyuşmazlık konusu tutarın Kanunun 84 üncü maddesinin beşinci fıkrasında yer alan ve her yıl yeniden değerlendirme katsayısı oranında artırılarak belirlenen tutarın (202 yılı için bu tutar 1.143.379,00-TL'dir) üzerinde olması durumunda taraflar kararın tebliğinden itibaren 15

(on beş) gün içinde Borsa aracılığıyla SPK'ya itirazda bulunabilir. SPK'nın uyuşmazlığın çözümüne ilişkin kararı nihai olup, bu karara karşı idari yargı mercilerine başvurulabilir.

Uyuşmazlık konusunun Borsaya intikal ettirilmesinden sonra, tarafların her zaman sulh yoluyla anlaşmaları mümkündür. Sulh yoluyla anlaşma halinde işlem yapma yetkisi verilenler, durumu üç iş günü içinde Borsaya bildirmek zorundadırlar. Şikâyet eden, incelemenin her safhasında talebinden kısmen veya tamamen feragat edebilir. Bu durumlarda, Yönetim Kurulu uyuşmazlık dosyasının işleminden kaldırılmasına karar verir. Feragat edilen ihtilaf, tekrar şikâyet konusu yapılmaz.

2.4.3.5. Disiplin Komiteleri

- Sermaye piyasası araçlarına ilişkin piyasa, pazar, platform veya sistemlerde
- Kıymetli Madenler Piyasası, Kıymetli Madenler Ödünç Piyasası ve Elmas ve Kıymetli Taş Piyasası'nda

yapılan işlemlerle ilgili olarak, işlem yapma yetkisi verilenler ve temsilcileri hakkında disiplin soruşturması yapmakla görevli ve yetkili Sermaye Piyasası Araçları Disiplin Komitesi ile Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasaları Disiplin Komitesi mevcuttur.

Bu komiteler, Borsa mevzuatında öngörülen disiplin cezasını gerektiren fiil ve hareketler ile ilgili inceleme yapar ve inceleme sonucunda verdiği kararları Yönetim Kuruluna sunarlar. Komiteler, 1(bir) başkan ve 2(iki) üyeden oluşur.

Borsa üyeleri ve temsilcilerinden; Borsada düzeni veya dürüstlüğü bozan veya Borsa işlerine hile karıştıran, Borsa işlerinin açık, düzenli ve dürüst yürütülmesi için alınan kararlara uymayanlara, Borsa Yönetmelikleri hükümlerine aykırı davrandığı tespit edilenlere, durumun niteliğine, fiilin mahiyet ve önemine göre aşağıdaki disiplin cezalarından birisi verilir. Disiplin cezaları Yönetim Kurulu kararı ile kesinleşir.

Disiplin cezalarının çeşitleri:

İşlem yapma yetkisi verilenlere ve/veya temsilcilerine verilecek disiplin cezaları şunlardır:

- Uyarı: İlgiliye, daha dikkatli ve özenli hareket etmesi gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir.
- Kınama: İlgilinin kusurlu sayıldığı yazı ile bildirilmesidir.
- Para cezası: İlgiliye 10.000,00-TL'den 5.000.000-TL'ye kadar para cezası verilmesidir.

ç) İşlem yapma yetkisinin veya temsilciliğinin geçici olarak kaldırılması: İlgilinin, Yönetim Kurulunca fiilin mahiyetine ve önemine göre belirlenecek, üç ayı aşmayan bir süre için doğrudan doğruya veya dolaylı olarak Borsaya ait bir veya birden fazla piyasada, pazarda, platformda ve sistemde işlem yapma yetkisinin ve/veya temsilciliğinin kaldırılmasıdır.

d) İşlem yapma yetkisinin veya temsilciliğinin iptal edilmesi: İlgilinin Borsaya ait tüm piyasalarda, pazarlarda, platformlarda ve sistemlerde işlem yapma yetkilerinin ve/veya temsilciliğinin iptal edilmesidir.

Disiplin cezalarını gerektiren fiiller:

BİAŞ Yönetmeliğinin 53 üncü maddesinin 1 inci fıkrası uyarınca disiplin cezalarını gerektiren fiiller şunlardır:

a) Uyarı:

1. Borsa düzenlemelerinin, Borsaca alınan kararların veya müşteri emirlerinin yerine getirilmesinde dikkat ve özen göstermemek.

2. Borsa dâhilinde genel ahlak, terbiye ve nezaket kurallarına aykırı davranmak.

3. Borsanın veya Borsada görev yapanların çalışma düzenini ve disiplinini bozucu şekilde davranmak.

b) Kınama:

1. Borsa düzenlemelerinin, Borsaca alınan kararların veya müşteri emirlerinin yerine getirilmesinde kusurlu davranmak.

2. Borsanın veya Borsa personelinin imajını ve itibarını zedeleyici mahiyette asılsız beyanda veya yayında bulunmak.

c) Para cezası:

1. Temsilcilerinin veya diğer personelinin suiistimallerine veya yolsuzluklarına, denetim eksikliği sonucu sebebiyet vermek.

2. Yöneticilerinin ve çalışanlarının piyasa bozucu eylemlerle ilgili olarak Kanun'da ve Kurulca yapılan düzenlemelerde belirtilen fiilleri işlemelerini önleyici tedbirleri almamak.

3. Borsa düzenlemelerinin, Borsaca alınan kararların veya müşteri emirlerinin yerine getirilmemesinde kasıtlı davranmak.

4. Borsa dâhilinde kişilere sövmek, hakaret etmek veya tehditte bulunmak.

5. Borsa veya Borsa personeli tarafından istenecek bilgileri, belgeleri ve elektronik ortamda tutulanlar dâhil kayıtları zamanında veya istenen şekliyle vermemek.

6. Borsaya sarhoş veya uyuşturucu madde etkisinde gelmek, Borsada alkollü içki içmek veya uyuşturucu madde kullanmak.

7. (Ek:RG-18/9/2020-31248) Gazete, televizyon, internet, sosyal medya hesapları veya benzer nitelikte kitle iletişim araçlarını kullanarak sermaye piyasası araçları hakkında yalan, yanlış ve yanıltıcı yorum ve tavsiyelerde bulunmak.

8. (Ek:RG-18/9/2020-31248) Sosyal medya aracılığıyla veya üyelik bazlı çevrimiçi kapalı gruplar üzerinden, sermaye piyasası araçlarının fiyatları, fiyat değişimleri ile arz ve taleplerine ilişkin yalan, yanlış ve yanıltıcı izlenim uyandırmak suretiyle yatırımcıları yönlendirmeye çalışanlarla işbirliği yapmak veya bu amaçla kurulan veyahut bu amaçla faaliyet yürüten üyelik bazlı çevrimiçi kapalı gruplara üye olmak.

Bu bendin yedinci ve sekizinci alt bendindeki fiilin gerçekleştirilmesi halinde verilecek para cezası tutarı 50.000 TL'den az olamaz.

ç) İşlem yapma yetkisinin veya temsilciliğin geçici olarak kaldırılması:

1. BİAŞ Yönetmeliğinin 29 uncu maddesinin dördüncü fıkrasına süreklilik arz edecek şekilde aykırı davranmak.

2. Borsa dâhilinde kişilere veya malvarlıklarına fiili saldırıda bulunmak.

3. Borsa personeline görevleri esnasında veya görevleri nedeniyle sövmek, hakaret etmek veya tehditte bulunmak.

4. Borsanın malına kasıtlı olarak zarar vermek.

5. Temerrüde düşerek yükümlülüğün, Yönetim Kurulunca belirlenecek bir tutarın üzerinde olacak şekilde teminattan karşılanmasına aynı piyasada, pazarda, platformda veya sistemde bir yıl içinde iki defa sebebiyet vermek.

6. Borsa veya Borsa personeli tarafından istenecek bilgileri, belgeleri ve elektronik ortamda tutulanlar dâhil kayıtları vermemek ya da bunları kasıtlı olarak eksik, yanlış veya yanıltıcı mahiyette vermek, incelemelere veya denetimlere müsaade etmemek ya da gerekli yardımı ve kolaylığı göstermemek.

7. Borsada; Kanun'un 106 ncı ve 107 nci maddelerinde tanımlanan suçlara yönelik fiiller ile piyasa bozucu eylemlerle ilgili olarak Kanun'da ve Kurulca yapılan düzenlemelerde belirtilen fiiller

uyan nitelikte alım veya satım yapmak, emir vermek, emir iptal etmek, emir değiştirmek veya hesap hareketleri gerçekleştirmek ya da müşterilerinin bu fiilleri işlemesine bilerek kolaylık göstermek, imkan vermek ve/veya yardımcı olmak.

d) İşlem yapma yetkisinin veya temsilciliğin iptal edilmesi:

1. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı beş yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, bilişim sistemini engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme, banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, kaçakçılık, vergi kaçakçılığı veya haksız mal edinme suçlarından mahkûm olmak.

2. Borsayı veya Borsa personelini zor duruma düşürmek, kendi kusurunu örtmek veya menfaat sağlamak amacıyla Borsaya ait belgeleri ve kayıtları tahrif etmek veya yok etmek.

Ayrıca yukarıda sayılan ve disiplin cezası verilmesini gerektiren fiillere nitelikleri ve önemleri itibarıyla benzeyen fiillere de aynı türden disiplin cezaları verilir.

Cezanın belirlenmesine ve uygulanmasına dair genel hükümler

Cezayı gerektiren fiillerin nitelikleri ve önemleri göz önünde tutularak bu fiiller için gerektiğinde bir derece ağır veya hafif cezanın verilmesine karar verilebilir.

İşlem yapma yetkisinin veya temsilciliğin geçici olarak kaldırılması ve işlem yapma yetkisinin veya temsilciliğin iptal edilmesi cezalarını gerektiren fiillerin işlendiği yönünde, soruşturma öncesinde veya soruşturma sırasında, somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, işlem yapma yetkisi verilenlerin ve/veya temsilcilerinin tüm yetkileri ve/veya temsilcilikleri, haklarında nihai karar verilene kadar ve derhal Yönetim Kurulu onayına sunulmak üzere Genel Müdür tarafından geçici olarak kaldırılabilir.

İlgililer hakkında işlem yapma yetkisinin veya temsilciliğin geçici olarak kaldırılması ve işlem yapma yetkisinin veya temsilciliğin iptal edilmesi cezalarının verildiği hallerde veya sermaye piyasası mevzuatına da aykırılık oluşturan fiiller nedeniyle ceza verilmesi halinde, durum en kısa sürede Kurula ve ilgisine göre Türkiye Sermaye Piyasaları Birliğine bildirilir.

İşlem yapma yetkisinin veya temsilciliğin geçici olarak kaldırılması ve işlem yapma yetkisinin veya temsilciliğin iptal edilmesi cezalarının uygulanma tarihini Yönetim Kurulu esas hakkındaki kararı ile birlikte belirler.

Temsilcinin, temsilci iken aldığı disiplin cezası temsilcilik görevinin sona ermesi hâlinde dahi uygulanır.

Disiplin cezasına hükmedilmesinden itibaren bir yıl içinde aynı cezayı gerektiren yeni bir fiil işlenmesi hâlinde ilgiliye bir derece ağır ceza verilir.

Para cezasına ilişkin tutarlar Yönetim Kurulu tarafından her yıl yeniden değerlendirilme katsayısı oranında artırılabilir.

Disipline ilişkin para cezasının işlem yapma yetkisi verilenler tarafından ödenmemesi halinde, herhangi bir yasal takip yoluna başvurmaya gerek kalmaksızın, söz konusu miktar, işlem yapma yetkisi verilenin Borsa nezdinde bulunan güvence bedelinden tahsil edilebilir. İşlem yapma yetkisi verilenlerin temsilcilerinin disipline ilişkin para cezasını ödememesi halinde, herhangi bir yasal takip yoluna başvurmaya gerek kalmaksızın temsilci hakkında, bir üst derecede yer alan disiplin cezasına hükmolunur.

Soruşturmada ve disiplin cezasında zamanaşımı

Disiplin cezasını gerektiren fiilin Borsa tarafından öğrenildiği tarihten itibaren bir yıl ve her durumda bu fiilin gerçekleştirildiği tarihten itibaren iki yıl geçtikten sonra disiplin soruşturmasına başlanamaz.

Her hâlıkârda disiplin cezasını gerektiren fiilin gerçekleştiği tarihten itibaren üç yıl geçtikten sonra disiplin cezası verilemez.

Yönetim Kurulu karar tarihinden itibaren üç yıl içerisinde uygulanamayan ceza düşer.

Disiplin cezasını gerektiren fiil aynı zamanda bir suç teşkil ediyor ve bu suç için kanunlarda daha uzun bir dava zamanaşımı süresi öngörülüyor ise yukarıdaki birinci ve ikinci fıkradaki süreler yerine kanuni zamanaşımı süresi uygulanır.

Disiplin ve adli soruşturmanın birlikte yürütmesi

İlgililer hakkında yargı mercilerince soruşturma başlatılmış olması aynı sebepten ötürü disiplin soruşturması yapılmasını engellemez.

2.5. Borsanın Denetim Faaliyeti

2.5.1. Borsanın Denetim Yetkisi

Borsalar, kendi bünyelerindeki piyasalarda faaliyet gösteren sermaye piyasası kurumlarının, sermaye piyasası araçları borsada kote olan veya işlem gören ihraççıların ve emir veren veya işlem yapan gerçek ya da tüzel kişilerin borsa kurallarına uyumunu düzenli ve etkin olarak izlemek ve ihlalleri önlemek için gerekli usûl ve esasları belirler.

Borsalar; iş ve işlemleri ile ilgili olarak gerekli gördükleri hususlarda üyelerinden bilgi, belge istemek ve üyeler nezdinde inceleme yapmak ve bu incelemeleri esnasında tespit edilen mevzuata aykırılıklarla ilgili olarak yaptırım uygulamakla görevli ve yetkilidirler. Borsalar kendi kurallarının ağır ihmal ve kasıtlı ihlâl edilmesi hâlinde Kurula bildirimde bulunurlar.

Borsalar Kanunla ve diğer mevzuatla kendilerine verilen yetki ve görevlerle ilgili olarak düzenlemeler yapmaya ve bunları uygulamaya, bu düzenlemelere tâbi kurum ve kuruluşlar nezdinde söz konusu düzenlemelere uygun hareket edilip edilmediğini ve kendilerine gönderilen bilgilerin doğru olup olmadığını denetlemeye görevli ve yetkilidir.

Borsalar, sistemlerinin güvenli bir şekilde yönetilebilmesi için gerekli düzenlemeleri yapar ve önlemleri alırlar.

Borsalar işlemlerin güvenilir, şeffaf, etkin, istikrarlı, adil, dürüst ve rekabetçi bir şekilde gerçekleşmesinin sağlanması ve Kanun ve ilgili mevzuatta yer alan düzenlemelere aykırı olacak şekilde gerçekleştirilen işlemlerin tespit edilmesi amacıyla bünyelerinde gerekli gözetim sistemini kurarlar ve her türlü önleyici tedbirleri alabilirler. Borsalar gözetim konusunda kendilerine Kurulca verilecek diğer görevleri de yerine getirirler. Borsalar söz konusu görevlerini dışarıdan hizmet alarak yerine getirebilir.

Bu kurumlar tek bir borsaya hizmet sağlayabilecekleri gibi birden fazla borsaya da bu hizmeti verebilirler. Borsaların bu kurumlardan hizmet almaları görevleri ile ilgili sorumluluklarını ortadan kaldırmaz.

2.5.2. Borsanın Denetimi

Kurul, Borsa İstanbul'un borsacılık faaliyetlerinin düzenleme, gözetim ve denetim merciidir. Kurul, bu kapsamda gerekli gördüğü hususların yerine getirilmesini, her türlü bilgi ve belgenin talebi üzerine veya düzenli olarak gönderilmesini ve her türlü teknik desteğin verilmesini Borsa İstanbul'dan ve ilgili diğer kurumlardan isteyebilir.

Borsa İstanbul'un mali denetimi ise Kurulca ilan edilen listede yer alan bağımsız denetim kuruluşlarınca yapılır.

2.6. Kotasyon

İşlem görecekt araçlar ancak Kanuna dayanılarak çıkarılan düzenlemelerde yer alan şartların sağlanması hâlinde borsa kotuna alınabilir veya işlem görmeye kabul edilebilir. Kota alma ve kottan çıkma/çıkarmaya ilişkin esaslar BİAŞ Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir.

2.6.1. Kota Alma

Sermaye piyasası araçlarının Borsa kotuna alınmasında yetkili merci Yönetim Kuruludur. Yönetim Kurulu sınırları açıkça belirlenmiş olmak şartıyla bu yetkisini kısmen veya tamamen Genel Müdüre devredebilir.

Borsaya yapılacak kotasyon başvurusu, ihraççı, halka arz eden, fon kurucusu, ihraççı ile birlikte piyasa danışmanı veya ihraca aracılık eden yatırım kuruluşu tarafından bir dilekçe ile yapılır. Borsaya sunulan bilgilerdeki ve belgelerdeki yanlışlıklardan ya da noksanlıklardan ihraççı veya fon kurucusu, halka arz edenler, ihraca aracılık eden yatırım kuruluşu, birden çok yatırım kuruluşunun aracılık ettiği ihraçlarda konsorsiyum veya eş liderleri, piyasa danışmanı, varsa garantör ve bağımsız denetçi, kusurlarına ve durumun gereklerine göre sorumludur.

2.6.2. Kottan Çıkarma

Kottan çıkarma şartları ihraççının veya fon kurucusunun finansal ve hukuki durumu, kamuyu aydınlatma usul ve esaslarına uyumu, ihraççının iflasi, esas faaliyetlerinin sürdürülmesi için gerekli şartların kaybedilmesi, kotasyon ücretlerini ödeme durumu, ilgili mevzuata, Borsa tarafından yapılacak düzenlemelere ve alınacak kararlara uyulmaması, Borsaca istenecek bilgilerin verilmemesi, eksik veya gerçeğe aykırı bilgi ve belge verilmesi ve benzeri hususlar dikkate alınarak Yönetim Kurulu tarafından belirlenerek Kurul onayına sunulur.

Kottan çıkarma şartlarından birinin oluşması halinde Borsa kotunda bulunan sermaye piyasası araçları Yönetim Kurulu kararı ile Borsa kotundan çıkarılabilir.

2.6.3. Kotasyon ücretleri

Kotasyon ücretleri; a) Başvuru, b) Kota alma, c) İlave kota alma, ç) Kotta kalma, d) Yeniden kota alma, e) Toptan alış satış işlem ücretlerinden oluşur. Kotasyon ücretleri, Yönetim Kurulu tarafından belirlenir ve Kurul tarafından onaylanır.

Kota alma, kotta kalma, yeniden kota alma ücretleri, sermaye piyasası araçları Borsa kotunda olmayan ancak Borsada işlem gören ortaklıklar ve ihraççılar için de uygulanır. Kamu kuruluşları, merkezi yurt dışında olan ortaklıklar, uluslararası finansal kuruluşlar ile merkez bankaları ve hükümetler tarafından ihraç edilen sermaye piyasası araçlarından alınacak kotasyon ücretleri için farklı tarife tespit edilebilir.

Sermaye piyasası araçlarının geçici veya sürekli olarak Borsa kotundan çıkarılması halinde kotasyon ücretleri iade edilmez.

2.7. İşlem Görme ve İşlem Görmenin Geçici Olarak Durdurulması

Yatırım araçları Yönetim Kurulu tarafından belirlenecek ve Kurulca onaylanacak esaslar çerçevesinde Borsa bünyesindeki piyasalarda, pazarlarda, platformlarda ve sistemlerde işlem görürler.

Genel Müdür, aşağıda yazılı durumlardan birinin varlığı hâlinde, en fazla bir ay için (Bir ayı aşan süreler için Yönetim Kurulu kararı gereklidir.) ilgili yatırım aracının ve/veya ilgili yatırım aracına dayalı diğer yatırım araçlarının işlemlerini geçici olarak durdurabilir:

a) Yatırımcıların yatırım aracına ilişkin kararlarını etkileyecek önemde bilgiler olduğunun veya açıklama yapılacağıının öğrenilmesi ve bu bilgilerden işlem yapma yetkisi verilenlerin ve yatırımcıların seans içinde haberdar edilmesinin gerekli görülmesi.

b) Bir yatırım aracı için sağlıklı bir piyasa teşekkül etmesini önleyecek şekilde anormal piyasa hareketlerinin oluşması veya işlemlerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini engelleyici maddi unsurların ortaya çıkması.

c) Yatırım aracının ihraççısının ya da fon kurucusunun daha önce aynı konuda uyarılmış olmasına rağmen, Borsa tarafından istenen bilgileri, belgeleri ve elektronik ortamda tutulanlar dâhil kayıtları vermemesi, zamanında veya istenen şekliyle vermemesi, incelemelere veya denetimlere müsaade etmemesi.

Bir yatırım aracının Borsada işlem görmesinin geçici olarak durdurulması hâlinde bu durum gerekçesiyle birlikte KAP'ta duyurulur ve Kurula bildirilir.

2.8. Emirlerin İletilmesi ve Eşleştirilmesi

Borsa emirlerine, işlemlere ve bunların iptallerine ilişkin esaslar BİAŞ Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir.

Müşteriler, Borsada işlem gören yatırım araçlarına ilişkin alım satım emirlerini Kurul düzenlemeleri çerçevesinde işlem yapma yetkisi verilenlere iletirler. Borsaya iletilen emirler Borsada işleme dönüşmeden önce Yönetim Kurulunca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde işlem yapma yetkisi verilenler tarafından değiştirilebilir veya iptal edilebilir. İşlem yapma yetkisi verilenler, müşterilerinin verecekleri alım satım emirlerini kısmen veya tamamen kabul etmeyebilirler.

Yönetim Kurulu tarafından; piyasalar, pazarlar, platformlar, sistemler, işlem gören yatırım araçları, emir türleri ve belirlenmiş olan seans bölümleri bazında farklı işlem yöntemleri ve eşleştirme esasları belirlenebilir. Yatırım araçlarının Borsa'da alım satımında, temel olarak "tek fiyat" ve "çok fiyat" işlem yöntemlerinin kullanılması esastır. Bu işlem yöntemleri Yönetim Kurulu tarafından belirlenen ilke ve esaslar çerçevesinde, ayrı ayrı veya bir arada kullanılabilir.

a) Tek fiyat yöntemi, bir yatırım aracı için Borsaya iletilen emirlerin Borsa tarafından belirlenen zaman dilimleri boyunca toplanarak gün içinde bir kere veya birden fazla kez tekrar edilmek suretiyle en çok işlem miktarını gerçekleştirecek şekilde ve belirlenen öncelik ve işlem kurallarına uygun olarak tek bir işlem fiyatından eşleştirilmesi yöntemidir.

b) Çok fiyat yöntemi, bir yatırım aracı için Borsaya iletilen emirlerin Borsa tarafından belirlenen işlem süreleri boyunca sürekli olarak ve belirlenen öncelik ve işlem kurallarına uygun olarak farklı fiyat seviyelerinden eşleştirilmesi yöntemidir.

Piyasalara, pazarlara, platformlara ve sistemlere iletilen ve kabul edilen bütün emirlere Borsa sistemi tarafından bir emir numarası verilir. Emir numarası verilen emirler, Yönetim Kurulunca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde geçerli olan emir, işlem ve öncelik kurallarına göre bekleyen diğer emirlerle eşleştirilerek işleme dönüşür ya da işleme dönüşmeden ilgili emir defterine kaydedilir.

Borsa sistemine kaydedilen emirlerin eşleştirilmesinde öncelik kuralı olarak sırasıyla fiyat ve zaman önceliği kuralları uygulanır.

Fiyat önceliği kuralı, daha düşük fiyatlı satım emirlerinin, daha yüksek fiyatlı satım emirlerinden; daha yüksek fiyatlı alım emirlerinin ise daha düşük fiyatlı alım emirlerinden önce karşılanmasını; zaman önceliği kuralı da fiyat eşitliği halinde sisteme zaman açısından daha önce kaydedilen emirlerin öncelikli karşılanmasını ifade eder.

Aşağıdaki şartların varlığı hâlinde, işleme taraf olan işlem yapma yetkisi verilenlerden en az birinin başvurusu üzerine veya re'sen, bekleyen emirlerin veya gerçekleşen işlemlerin tamamı veya bir kısmı Borsa tarafından iptal edilebilir.

a) Bilgisayar sistemlerinden kaynaklanan hatalar. (Genel Müdür veya görevlendirilen Genel Müdür Yardımcıları tarafından iptal edilebilir)

b) İşlem yapma yetkisi verilenlerden en az biri veya Borsa personeli tarafından alım satım sistemlerine iletilen hatalı emir veya emirler sonucunda gerçekleşen işlemler. (Genel Müdür, görevlendirilen Genel Müdür Yardımcıları veya ilgili Piyasa Müdürü tarafından iptal edilebilir)

c) İşlem yapma yetkisi verilenlerin ve/veya işlem gören yatırım araçlarının işlemlerini durduracak diğer maddi unsurlar. (Genel Müdür veya görevlendirilen Genel Müdür Yardımcıları tarafından iptal edilebilir)

İptal işlemi, seansın tamamına veya bir bölümüne ilişkin olarak gerçekleştirilebilir. Emir gönderen taraflar ve/veya işlem gören yatırım araçları bazında emir veya işlem iptali gerçekleştirilebilir.

İptal kararları, aynı gün KAP'ta ilan edilir.

ÇALIŞMA SORULARI

1. Borsaların ve piyasa işleticilerinin kuruluşuna izin veren merci hangisidir?
A) Sermaye Piyasası Kurulu
B) Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
C) Cumhurbaşkanı
D) Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği
E) Hazine ve Maliye Bakanlığı
2. Aşağıdakilerden hangisi Borsa İstanbul'un piyasa ve pazarlarında işlem yapabilecek kuruluşlardan değildir?
A) Aracı kurumlar
B) Ticari bankalar
C) Yatırım ve kalkınma bankaları
D) Bağımsız denetim şirketleri
E) Katılım bankaları
3. Aşağıdakilerden hangisi Borsa İstanbul bünyesinde kurulu komitelerden değildir?
A) Riskin erken saptanması komitesi
B) Uyuşmazlık komitesi
C) Denetim komitesi
D) Disiplin komitesi
E) Rekabet komitesi
4. Aşağıdakilerden hangisi Borsa İstanbul'un pay sahiplerinden değildir?
A) Borsa İstanbul A.Ş.
B) Türkiye Varlık Fonu
C) Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği
D) Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
E) Yatırım kuruluşları

YANITLAR:

1-C 2-D 3-E 4-D

3. BORSA İSTANBUL A.Ş. PAY PİYASASI

Pay Piyasası Tanımlar ve Kısaltmalar Listesi

AFK	:	Emir Aracısı/Fon Kodu (önceki yapıda “Acente/Fon Kodu”)
AOF	:	Ağırlıklı Ortalama Fiyat
Borsa Bülteni	:	Pay Piyasası tarafından yayımlanan günlük bülten
BYF	:	Borsa Yatırım Fonu
EBDKS	:	Endekse Bağlı Devre Kesici Sistemi
Emir Defteri	:	Pay Piyasasında işlem gören her bir sermaye piyasası aracı için ayrı ayrı olmak üzere Sisteme girilen alış ve satış emirlerinin toplandığı, sıralandığı, gösterildiği ve işlemlerin gerçekleştirildiği Sistem üzerindeki elektronik ortamlar
EMS	:	Emtia Sertifikası
EP	:	Emtia Pazarı
Genel Müdür	:	Borsa İstanbul A.Ş. Genel Müdürü
Genel Müdürlük	:	Borsa İstanbul A.Ş. Genel Müdürü veya ilgili Genel Müdür Yardımcısı
GMF	:	Gayrimenkul Yatırım Fonu
GMS	:	Gayrimenkul Sertifikası
GSF	:	Girişim Sermayesi Yatırım Fonu
İhraççı	:	Sermaye piyasası araçlarını ihraç eden, ihraç etmek üzere Sermaye Piyasası Kuruluna başvuruda bulunan veya sermaye piyasası araçları halka arz edilen tüzel kişiler ve Kanuna tabi yatırım fonları
İşlem günü	:	Piyanın işlem yapılmak üzere açık olduğu günler
Kanun	:	30/12/2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu
KAP	:	Kamuyu Aydınlatma Platformu (Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (k) bendinde tanımlanan sistem)
Katılma belgesi / Katılma payı	:	Yatırımcının sahip olduğu hakları taşıyan ve fona katılımını gösteren, kayden izlenen sermaye piyasası aracı
MKK	:	Merkezi Kayıt Kuruluşu Anonim Şirketi
LSM	:	Likidite Sağlayıcı Müşteri hesabı
LSP	:	Likidite Sağlayıcı Portföy hesabı
NYİP	:	Nitelikli Yatırımcı İşlem Pazarı
ODM	:	Borsada yaşanacak olağan dışı durumlarda yedek merkez olarak kullanılmak üzere oluşturulan Olağanüstü Durum Merkezi
ÖİB	:	Özelleştirme İdaresi Başkanlığı
Özel İşlem Bildirimi	:	Borsa tarafından belirlenen miktar, tutar ve fiyat sınırları dâhilinde eşleşebilen alım satım emirlerinin, emir defterine girilmeden üye tarafından işleme dönüştürülme talebiyle Sisteme iletilmesi yöntemi
Piyasa Yapıcı	:	Sorumlu olduğu sermaye piyasası aracının piyasasının dürüst, düzenli, etkin çalışmasını sağlamak ve ayrıca likiditeye katkıda bulunmak (sağlamak) amacıyla faaliyette bulunmak üzere Yönetim Kurulunca oluşturulan ölçütlere uygun olarak Genel Müdürlük tarafından yetkilendirilmiş Borsa üyesi yatırım kuruluşu
Piyasa, Pazar, Platform	:	İşlem gören yatırım araçlarının türlerine, işleyiş esaslarına veya belirlenen diğer özelliklerine göre oluşturulan farklı alım satım ortamları

PÖİP /Piyasa Öncesi İşlem Platformu	:	Kanunun 16. maddesinin ikinci fıkrasındaki hüküm çerçevesinde, halka açık ortaklık statüsünde olup payları Borsada işlem görmeyen ortaklıkların paylarının kota alınmadan Borsada işlem görebilmesi için Yönetim Kurulu tarafından oluşturulan, işleyiş usul ve esasları Prosedürde belirlenen Platform
PP	:	Pay Piyasası
PPD	:	Pay Piyasası Direktörlüğü
PYM	:	Piyasa Yapıcı Müşteri hesabı
PYP	:	Piyasa Yapıcı Portföy hesabı
Sistem	:	BISTECH Platformu üzerindeki Pay Piyasası Alım Satım Sistemi
TCMB	:	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TL	:	Türk Lirası
Üye	:	Borsalar ve Piyasa İşleticilerinin Kuruluş, Faaliyet, Çalışma ve Denetim Esasları Hakkında Yönetmeliğin 24. maddesinin birinci fıkrasında belirtilenlerden Pay Piyasasında işlem yapmak üzere Yönetim Kurulunca yetkilendirilenler
Yatırım Kuruluşu	:	Kanunun 3. maddesinin birinci fıkrasının (v) bendinde tanımlanan kuruluşları
YİP	:	Yakın İzleme Pazarı
Yönetim Kurulu	:	Borsa İstanbul A.Ş. Yönetim Kurulu
YPAH	:	Yeni Pay Alma Hakkı
YÜFP	:	Yapılandırılmış Ürünler ve Fon Pazarı

3.1. İşlem Gören Sermaye Piyasası Araçları

Yönetim Kurulunca işlem görmesi kararlaştırılan paylar ve diğer sermaye piyasası araçları Pay Piyasasında işlem görür. Payların ve sermaye piyasası araçlarının işlem görecekları pazar, platform veya sistem bilgisi ve ilgili diğer bilgiler işlemler başlamadan önce Borsa tarafından KAP'ta ilan edilir.

Pay

Paylar, anonim ortaklıklarca ihraç edilen ve anonim ortaklık sermaye payını temsil eden kıymetli evrak niteliğinde menkul kıymetlerdir. Bir anonim şirketin payına sahip olmak, şirkete ortak olmayı ifade etmektedir.

Yeni Pay Alma Hakkı

Payları Borsada işlem gören ortaklıkların bedelli sermaye artırımlarına mevcut ortakların öncelikli olarak katılma hakkıdır. Ortaklıkların belirledikleri yeni pay alma hakkı kullanma süresi içinde, söz konusu payların üzerindeki yeni pay alma haklarının alınıp satılabilmesi için işlem sırası açılır.

Borsa Yatırım Fonu

Borsa yatırım fonu, katılma payları BİAŞ'ta işlem gören, fon portföyünün kompozisyonunu yansıtabilecek şekilde portföyde yer alan varlıkların veya sadece nakdin teslimi suretiyle katılma payı oluşturabilen ya da katılma paylarının iadesi karşılığında söz konusu katılma paylarına karşılık gelen varlıkların veya sadece nakdin alınmasına imkan veren, tasarruf sahipleri hesabına, inanca mülkiyet esaslarına göre portföy işletmek amacıyla portföy yönetim şirketleri tarafından bir içtüzük ile kurulan ve tüzel kişiliği bulunmayan malvarlığıdır.

Borsa yatırım fonları (BYF), bir endeksi baz alan, baz aldığı endeksin performansını yatırımcılara yansıtmayı amaçlayan ve katılma belgeleri borsalarda işlem gören sermaye piyasası araçlarıdır.

Borsa yatırım fonları, yetkili yatırım kuruluşları tarafından yatırımcılardan toplanan nakit ile baz alınan endekste ki sermaye piyasası araçlarının satın alınmasıyla oluşturulan portföylerdir. BYF'ler, baz aldıkları endekste ki payları ya da diğer enstrümanların (altın, tahvil, döviz vb.) getirisini endekste ki ağırlıkları oranında yansıtmakta ve riskini taşımaktadır. BYF katılma belgeleri, piyasa üyesi yatırım kuruluşları vasıtasıyla Pay Piyasasında alınıp satılabilmektedir.

İşlem Görmeye Başlama Duyurusu

BYF'ye ilişkin bilgilerin ve Borsa Yönetim Kurulu kararının KAP'ta ilanını izleyen 2. iş günü katılma belgeleri işlem görmeye başlar.

BYF Katılma Belgelerinin Saklanması

Fon portföyünü oluşturan tüm sermaye piyasası araçları Takasbank nezdinde ve/veya MKK nezdinde Takasbank altında açılacak bir saklama hesabında tutulur.

BYF Katılma Belgelerinin Borsada Alım Satımı ve İşlem Kuralları

Borsada işlem görmesi uygun görülen BYF katılma belgelerinin alım satımı (F) özellik kodu ile yapılır. İşlemler, ilgili pazarın işlem saatleri içerisinde gerçekleştirilir.

Baz fiyat, paylarda olduğu gibi tespit edilir. İlk işlem seansında ve Borsada fiyat oluşmayan seansı takip eden seansta kurucu ve/veya yetkilendirilmiş katılımcı tarafından ilgili seans öncesinde ilan edilen fon birim pay değeri üzerinden baz fiyat ilan edilir ve bu fiyat Borsaya bildirilir.

Lot büyüklüğü 1 adet katılma payı olarak belirlenmiştir.

BYF'lerde %20 fiyat marjı uygulanır. Kusura emir iletilemez. Özel işlem bildirimleri PP'deki mevcut kurallar çerçevesinde gerçekleştirilir.

Fiyat Adımları

BISTECH ile birlikte BYF katılma belgelerinde uygulanacak fiyat adımları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

BYF Katılma Belgelerinde Geçerli Fiyat Adımları

Fiyat Seviyesi (TL)	Fiyat Adımı (TL)
0,010	49,999
50,000	99,999
100,000	249,999
250,000	499,999
500,000	999,999
1000,000	2499,000
2500,000	üzeri

Fon işlemlerinin takası işlem gününü izleyen ikinci iş günü (T+2) gerçekleştirilir. Fon payı oluşturma ve geri alma işlemleri Takasbank aracılığıyla gerçekleştirilir. Bu işlemlerin esasları Takasbank tarafından düzenlenerek duyurulur.

Diğer bütün işlem ve temerrüt kuralları PP işlem kurallarıyla aynıdır.

Fon Birim Pay Değeri

Borsada işlem görece k BYF'nin birim pay değeri, en az 1 TL olacak şekilde belirlenir.

Fon Değerinin İlanı

PP işlem saatlerinde Kurucu, fon payının içinde yer alan varlıkların toplam değerini Tebliğde belirtilen şekilde hesaplar ve gösterge niteliğindeki fon toplam değerinin ve birim pay değerinin kendi internet sayfasında ve en az iki veri yayın kuruluşunun ekranlarında seans saatleri dâhilinde fon içtüzüğünde ilan edildiği şekliyle güncelleyerek ilan eder.

Kurucu, fon değerinin ilanında bir aksama oluşması durumunda meydana gelen bu aksaklık hakkında kendi internet sayfası aracılığı ile kamuoyunu derhâl bilgilendirir.

Yatırım Kuruluşu Varantı (Varant)

Elinde bulunduran kişiye, dayanak varlığı ya da göstergeyi önceden belirlenen bir fiyattan belirli bir tarihte veya belirli bir tarihe kadar alma veya satma hakkı veren ve bu hakkın kaydı teslimat ya da nakit uzlaşısı ile kullanıldığı menkul kıymetleştirilmiş opsiyon niteliğindeki sermaye piyasası aracını ifade eder.

Varant satın alan yatırımcı ödediği bedel karşılığında bir dayanak varlığı değil, o dayanak varlığı alma ya da satma hakkını satın alır.

Yatırım kuruluşu varantları, Borsa PP bünyesinde YÜFP’de “V” özellik kodu ile işlem görür.

VII-128.3 sayılı “Varantlar ve Yatırım Kuruluşu Sertifikaları Tebliği” uyarınca, Kurul kaydına alınan yatırım kuruluşu varantlarının Borsa kotuna alınması ve Borsa bünyesinde işlem görmesine ilişkin usul ve esaslar Borsa İstanbul A.Ş. Kotasyon Yönergesi ile Pay Piyasası Yönergelerinde düzenlenmiştir.

Borsa’da Avrupa ve Amerikan tipi varantlar işlem görebilir. Hem alım (call) hem de satım (put) hakkı veren varantlar işlem görür. Aynı pay, aynı sepet ya da aynı BIST endeksi için birden fazla varant ihraççısı olabilir. İhraççısı, dayanak varlığı, vadesi, işleme koyma fiyatı, türü (call/put) aynı olan varantlar aynı sırada işlem görür. Belirtilen hususların birindeki farklılık ayrı sıra açılmasını gerektirir (Her bir ISIN kodu ayrı bir sıra açılmasını gerektirir).

Yatırım Kuruluşu Sertifikası (Sertifika)

Sertifikalar, yatırımcısına önceden belirlenmiş koşulların oluşması durumunda alacak hakkı veren menkul kıymet niteliğindeki yapılandırılmış finansal ürünlerdir. Sertifikaların çok çeşitli türleri bulunmakta olup örnek olarak turbo sertifikalar, iskontolu sertifikalar ve endeks sertifikaları verilebilir.

Turbo sertifikalar, dayanak varlığın fiyatına ya da dayanak göstergenin değerine bağlı olan ve yatırımcısına vade tarihine kadar veya vade tarihinde dayanak varlığın ya da göstergenin nihai değeri ile daha önceden kamuya açıklanmış kullanım fiyatı arasındaki fark üzerinden hesaplanan tutarda alacak hakkı sağlayan sermaye piyasası araçlarıdır.

İskontolu sertifikalar, vade tarihine kadar ya da vade tarihinde belirli bir dayanak varlığa ya da göstergeye piyasa değeri üzerinden belirli bir iskonto ile yatırım yapma imkanı sağlayan ve bu iskonto karşılığında yatırımcısının dayanak varlığın ya da göstergenin yukarı yöndeki performansının önceden tanımlanmış azami bir fiyatı ya da değeri aşan kısmından feragat ettiği sermaye piyasası araçlarıdır.

Sertifikalar, tıpkı varantlar gibi ihraççıyı yatırımcıya karşı mali yükümlülük altına sokan finansal araçlardır. Sertifika ihracı dolayısıyla elde edilen fonlar ihraççının şahsi mali sorumluluğu altındadır. Bu nedenle ihraççının mali durumu, ödeme kabiliyeti, kredibilitesi gibi faktörlerin yatırım sırasında göz önünde bulundurulması önem arz etmektedir.

Varant benzeri yapılandırılmış bir finansal ürün olan sertifikalar Borsa Pay Piyasası bünyesinde Yapılandırılmış Ürünler ve Fon Pazarı (YÜFP) altında işlem görür.

Sahipliğe Dayalı Kira Sertifikaları

Pay Piyasasında işlem görebilmesi kararlaştırılan sahipliğe dayalı kira sertifikaları, kaynak kuruluşa veya üçüncü kişilere kiralanmak veya Varlık Kiralama Şirketi (VKŞ) adına yönetilmek üzere VKŞ tarafından kaynak kuruluştan devralınacak varlık ve hakların finansmanını sağlamak için ihraç edilen bir kira sertifikası türüdür.

Dayanak varlığın veya hakkın sahipliğinin VKŞ’ye devrine ilişkin sözleşme düzenlenmesi, devre konu varlık ve hakların devrinin tescile veya ilgili mevzuat uyarınca özel şekil şartlarına tabi olması durumunda devir için gerekli işlemlerin yerine getirilmesi, VKŞ’nin temerrüt hâlinde varlık veya haklar üzerinde doğrudan tasarruf yetkisine sahip olması zorunludur.

Kurul düzenlemeleri gereğince sahipliğe dayalı kira sertifikası ihraç tutarı, varlığın değerlendirme raporunda tespit edilen gerçeğe uygun değerin belirli bir oranını aşamaz.

İhraca dayanak olan varlığın gayrimenkul olması durumunda ve kaynak kuruluşun talep etmesi hâlinde geri alım hakkının tapu kütüğüne şerh edilmesi zorunludur. Yapılan ihraçlara konu varlık ve haklar üzerinde kira sertifikası sahiplerinin menfaatine aykırı olarak üçüncü kişiler lehine hiçbir ayni veya şahsi hak tesis edilmemiş olması ve varlık ile haklar üzerinde haciz veya tedbir bulunmaması gerekmektedir.

Halka arz edilecek kira sertifikalarının Borsada işlem görmesi ve bu amaçla Borsaya başvurulması zorunludur.

Gayrimenkul Sertifikaları (GMS)

SPK tarafından düzenlenen gayrimenkul sertifikası; ihraççıların inşa edilecek veya edilmekte olan gayrimenkul projelerinin finansmanında kullanılmak üzere ihraç ettikleri, gayrimenkul projesinin belirli bağımsız bölümlerini veya bağımsız bölümlerin belirli bir alan birimini temsil eden, nominal değeri eşit sermaye piyasası aracını ifade eder.

Gayrimenkul sertifikalarının Borsada işlem görmesi ile inşa edilecek veya edilmekte olan gayrimenkul projelerinin sermaye piyasasından elde edilecek kaynaklar ile finanse edilmeleri sağlanarak organize konut ve işyeri üretiminin hızlandırılması ve bu çerçevede tasarruflarını sermaye piyasasında değerlendirmek isteyen yatırımcılara alternatif bir yatırım aracının sunulması hedeflenmiştir.

İhraç edilecek gayrimenkul sertifikalarının Borsada işlem görmesi ve ihraççılar tarafından SPK'ya yapılacak onay başvurusunun yanı sıra eş zamanlı olarak Borsaya başvurulması zorunludur.

Gayrimenkul sertifikaları yurt dışında veya yurt içinde halka arz edilerek veya halka arz edilmeksizin nitelikli yatırımcıya satış suretiyle ihraç edilebilir.

Gayrimenkul Yatırım Fonu (GMF)

Gayrimenkul yatırım fonu, Kanun hükümleri uyarınca nitelikli yatırımcılardan katılma payları karşılığında toplanan para, gayrimenkuller, gayrimenkul projeleri kapsamındaki bağımsız bölümler veya gayrimenkule dayalı haklarla, pay sahipleri hesabına inanca mülkiyet esaslarına göre III-52.3 sayılı Tebliğ'in 4. maddesi 3. fıkrasında belirtilen varlık ve işlemlerden oluşan portföyü işletmek amacıyla Kuruldan faaliyet izni alan portföy yönetim şirketleri ve gayrimenkul portföy yönetim şirketleri ile gayrimenkul ve girişim sermayesi portföy yönetim şirketleri tarafından bir içtüzük ile süreli veya süresiz olarak kurulan ve tüzel kişiliği bulunmayan malvarlığıdır. GMF katılma payları alternatif bir yatırım aracı olarak Borsada işlem görebilen sermaye piyasası araçlarıdır.

Girişim Sermayesi Yatırım Fonu (GSF)

Girişim sermayesi yatırım fonu, Kanun hükümleri uyarınca nitelikli yatırımcılardan katılma payı karşılığında toplanan para ya da iştirak paylarıyla, pay sahipleri hesabına, inanca mülkiyet esaslarına göre III-52.4 sayılı Tebliğ'in 4. maddesi 3. fıkrasında belirtilen varlık ve işlemlerden oluşan portföyü işletmek amacıyla Kuruldan faaliyet izni alan portföy yönetim şirketleri ve girişim sermayesi portföy yönetim şirketleri tarafından bir içtüzük ile süreli olarak kurulan ve tüzel kişiliği bulunmayan mal varlığıdır. GSF katılma payları, tasarruflarını Borsada farklı sermaye piyasası araçlarında değerlendirmek isteyen yatırımcılara alternatif bir yatırım aracı olarak işlem görebilen sermaye piyasası araçlarıdır.

Emtia Sertifikaları (EMS)

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından belirlenen emtiayı temsilen ihraç edilen sermaye piyasası araçlarıdır. Emtia sertifikaları altın, gümüş gibi kıymetli madenler ile diğer emtia varlıklarına spot piyasada yatırım yapmak isteyen yatırımcılar için alternatif bir yatırım aracıdır.

Sermaye Piyasası Kurulu (Kurul, SPK) tarafından izahnamenin veya ihraç belgesinin onaylanmasını takiben ihraççı tarafından yapılacak başvuru üzerine Borsada işlem görmesi uygun görülen emtia sertifikaları, Borsa kotuna alınarak "S1" özellik kodu ile Emtia Pazarında, yalnızca

nitelikli yatırımcılara ihraç edilen sertifikalar ise Nitelikli Yatırımcı İşlem Pazarında (NYİP) işlem görür.

Darphane sertifikası, Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü (Darphane) tarafından ihraç edilen ve Borsada işlem gören emtia sertifikasıdır.

3.2. Pazarlar ve Borsa Dışı İşlemler

3.2.1. Birincil Piyasa İşlemleri

Payların ve Yönetim Kurulu tarafından uygun görülen sermaye piyasası araçlarının birincil piyasasında, mevzuat çerçevesinde birincil piyasa alanına giren halka arzlar gerçekleştirilir.

Borsada halka arz yoluyla satış yapmak isteyen pay veya sermaye piyasası aracı ihraççısının veya ilgili yatırım kuruluşunun, SPK'nın kayda alma belgesi ile Borsa Genel Müdürlüğüne belirlenmiş belge ve bilgiler ile birlikte Borsaya yapacağı başvurunun Borsada uygun görülmesi hâlinde durum, işlemin yapılacağı tarihten en az iki iş günü önce KAP'ta ilan edilir.

Borsada payları işlem gören şirketlerin sermaye artırım sürecinde, yeni pay alma hakkı kullanımından sonra arta kalan payların Borsada satışında, satış duyurusu satış başlangıcından en az bir işlem günü önce KAP'ta ilan edilir.

PP Sistemi aracılığıyla Borsada talep toplama yöntemleri kullanılarak halka arz edilecek paylar “HE”, sürekli işlem yöntemiyle halka arz edilecek paylar ve Borsada payları işlem gören şirketlerin sermaye artırım sürecinde yeni pay alma hakkı kullanımından sonra arta kalan paylar ise “BE” özellik koduyla birincil piyasada işlem görür.

Sermaye Piyasası Kanununun 12. maddesinin ikinci fıkrası hükmü gereğince Kurul tarafından izin verilmesi durumu hariç olmak üzere Borsa Birincil Piyasa'da satışa konu olan paylar nominal değer (1 TL) altında işlem göremez.

3.2.1.1. Payları Borsada İlk Defa İşlem Görecek Olan Ortaklıkların Birincil Piyasası ile Borsada Halka Arzda Uygulanan İşlem Yöntemleri ve İşleyiş Esasları

Borsada ilk defa halka arz edilen şirketlerin birincil piyasa işlemleri, birincil piyasa için belirlenmiş olan seans saatlerinde, sürekli işlem, sabit fiyat ve değişken fiyat yöntemleriyle gerçekleştirilmektedir.

Sabit fiyat ve değişken fiyat yöntemleri, Borsa dışı halka arzlarda kullanılan “Talep Toplama Yöntemi”nden uyarlanarak Borsa emir-işlem kuralları çerçevesinde oluşturulmuştur.

3.2.1.1.1. Sürekli İşlem Yöntemi

Borsada ilk defa işlem görecek olan payların Borsa birincil piyasada sürekli işlem yöntemiyle halka arz işleminin 2 günde tamamlanması esastır. Ancak, halka arzı gerçekleştiren üye tarafından 2 günden daha uzun süreli bir satış yapılması da mümkündür.

Borsada satış yöntemiyle yapılan ilk halka arzların birincil piyasadaki ilk işlem gününde uygulanacak baz fiyat, izahnamede yer alan halka arz fiyatının en yakın fiyat adımı yuvarlanmasıyla bulunan fiyattır. Halka arz öncesi satış süresi olarak 2 gün talep edilmişse alt ve üst fiyat sınırlarının tespitinde PP'de ikincil piyasa işlemlerinde geçerli olan oranlar uygulanır. 2 günden daha uzun süreli bir satış talep edilmiş ise, bu durumda halka arz süresince her seans, baz fiyat olarak, halka arzın ilk günü geçerli olan baz fiyat kullanılır ve alt ve üst fiyat sınırlarının tespitinde PP'de ikincil piyasa işlemlerinde geçerli olan oranlar uygulanır.

Halka arz süresinin 2 gün olarak talep edilmiş olması hâlinde bu süre uzatılamaz.

Borsa birincil piyasada satış süresinin sona ermesini veya satışın tamamlanmasını takiben, halka arz satış sonuçları da dikkate alınarak Borsa Yönetim Kurulunca verilecek karar uyarınca paylar Borsanın ilgili pazarında işlem görmeye başlayabilecektir.

Halka arzın devam ettiği süre içerisinde ikincil piyasa işlemleri başlatılamaz.

Borsa birincil piyasada ilk defa halka arz yöntemiyle satışı yapılan payların ikincil piyasadaki işlem göreceği ilk seansta uygulanacak baz fiyat, birincil piyasadaki son seansta oluşan kapanış fiyatı olarak alınır ve ikincil piyasadaki ilk işlem seansında kullanılacak alt ve üst fiyat sınırları belirlenen bu baz fiyat üzerinden hesaplanır.

Payları Borsada ilk defa işlem görececek olan ortaklıkların birincil piyasasında özel işlem bildirimi yapılamaz.

SPK'nın 08/07/2010 tarihli ve BİAŞ Yönetim Kurulunun 16/07/2010 tarihli kararı uyarınca, Borsada satış yönteminin kullanıldığı halka arzların süresi 2 iş günü ile sınırlandırılmıştır.

3.2.1.1.2. Talep Toplama Yöntemleri

BİAŞ Yönetim Kurulunun 08/07/2010 tarihli, 1349 sayılı ve 16/07/2010 tarihli, 1350 sayılı toplantılarında birincil piyasada uygulanmakta olan sürekli işlem yöntemine ilave olarak iki yeni yöntemin geliştirilmesi kararlaştırılmıştır. 28/06/2013 tarihli ve 28691 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Sermaye Piyasası Araçlarının Satışı Tebliği kapsamında düzenlenen ve Borsa dışı halka arzlarda kullanılan "talep toplama yöntemi"nden uyarlanarak, Borsa emir-işlem esasları çerçevesinde oluşturulan bu iki yöntem aşağıda belirtilmektedir.

- Sabit Fiyatla Talep Toplama ve Satış Yöntemi (Sabit Fiyat Yöntemi-SFY)
- Değişken Fiyatla Talep Toplama ve Satış Yöntemi (Değişken-Çoklu Fiyat Yöntemi-DFY)

İşlem Yöntemi: Borsa birincil piyasadaki talep toplama yöntemleri iki aşamadan oluşmaktadır.

- **Talep Toplama Aşaması:** Bu aşamada alım emirleri toplanır. Emir toplama süresi en az bir iş günü, en fazla üç iş günüdür. Süre şirketin talebi üzerine BİAŞ Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. SPK'nın veya Borsanın aksi yönde alınmış bir kararının olmaması ve satıştan önce şirket veya halka arza aracılık eden kurum tarafından duyurulmuş olması şartıyla, talep toplama süresinin sonu beklenmeden (örneğin birinci gün birincil piyasa seansının sonunda veya ikinci gün birincil piyasa seansının sonunda) dağıtım yapılabilir.

25/09/2020 tarihli ve 2020/ 62 sayılı Duyuru uyarınca yatırım kuruluşları tarafından, birden fazla hesabı bulunan yatırımcıların taleplerinin yatırımcı bazında konsolide edilerek tek hesaptan iletilmesi gerekmektedir.

- **Dağıtım Aşaması:** Talep toplama aşamasında iletilen tüm emirler Borsa tarafında MKK sicil numarası kullanılarak yatırımcı bazında tekleştirilip dağıtımına konu edilir.

Dağıtım yapılabileceği tespit edilen her bir emre, fiyat ve zaman önceliği kuralına göre sırayla birer lot dağıtım yapılır. İşlemler dağıtım tamamen bittikten sonra gerçekleşir.

Dağıtım süreci talep toplamanın bittiği gün saat 18:15 sonrası başlar.

Toplanan emirler aşağıda detayları açıklanan şekilde alıcılara dağıtılır.

MKK Sicil Numarası Kullanılarak Yatırımcı Bazında Tekleştirilme Esasına Göre Dağıtım Konu Emirler

Aynı ve/veya farklı aracı kurumlardan iletilen ancak aynı MKK Sicil Numarasına sahip olan yatırımcı emirlerinden, sadece fiyat ve zaman önceliği kuralına göre önceliğe sahip ilk emre dağıtım yapılır. Aynı MKK sicil numarasına sahip mükerrer girilen diğer emirler dağıtımına konu edilemez.

Talep toplamanın sona erdiği an itibarıyla MKK sicil numarası bulunmayan hesaplardan iletilen emirler dağıtımına konu edilmez. Emirlerin MKK Sicil Numarası bulunan hesaplar aracılığıyla iletilmesinin sorumluluğu emri ileten aracı kuruma aittir.

Birden fazla MKK sicil numarasına bağlı bulunan aracı kurum hesaplarından (müşterek hesap) iletilen emirler dağıtımına konu edilmez. Emirlerin tek MKK sicil numarasına bağlı yatırımcı hesabından girilmesi gerekmektedir.

Talep Toplama Aşamasında Ortak Olan Noktalar:

- **Seans Saatleri:** Alış emirleri birincil piyasa için belirlenen seans saatleri içerisinde girilir.
- **Emir Türleri:** Sadece iptale kadar geçerli özelliğiyle limit fiyatlı alış emirleri girilir.
- **Müşteri/Portföy/Fon Ayrımı:** Bu düzenlemenin ilgili bölümünde yer alan kurallar aynen uygulanır.

• **Emirlerin Geçerlilik Süresi:** Emirler, üyeler tarafından iptal edilmediği müddetçe talep toplama süresinin sonuna kadar geçerlidir. Dağıtım konu emirlerin tespit edilerek, dağıtımın yapılmasının ardından işleme dönüşmeyen emirler borsa tarafından belirlenen zamanda iptal edilir.

• **Acenta – Fon Kodu (AFK):** Bu düzenlemenin ilgili bölümünde yer alan kurallar aynen uygulanır.

- **Hesap Numarası:** Bu düzenlemenin ilgili bölümünde yer alan kurallar aynen uygulanır.
- **Fiyat Adımı:** Bu düzenlemenin ilgili bölümünde yer alan kurallar aynen uygulanır.
- **Referans Numarası:** Bu düzenlemenin ilgili bölümünde yer alan kurallar aynen uygulanır.
- **Emir İptali:** Emirler birincil piyasa seans saatleri içerisinde istenildiği anda iptal edilebilir.
- **Emirler Üzerinde Değişiklik:** Emirlerin sadece fiyatları ve miktarları değiştirilebilir.
- **Hesap Numarası Düzeltmesi:** Yapılamaz.
- **Maksimum Emir Değeri:** Maksimum emir değeri PPD tarafından belirlenir.

Sabit Fiyat Yöntemi (SFY)

Talep Toplama Aşaması: Sadece bu yönteme özgü olarak;

• **Fiyat:** Emirler, payları halk arz edilen ortaklık tarafından belirlenen ve duyurulan tek bir fiyat ile Sisteme gönderilir (fiyat alanı boş geçilmez). Bu tek fiyat Sistemde yer alır. Farklı bir fiyattan gelen emirler Sistem tarafından reddedilir. Emrin fiyatı değiştirilemez.

• **Emir Önceliği:** SFY’de tek bir fiyat girilebileceği için “fiyat önceliği” söz konusu değildir. “Zaman önceliği” kuralı geçerlidir.

Dağıtım Aşaması: Dağıtım, birincil piyasa süresinin bitişini takiben Borsa tarafından belirlenen zamanda, otomatik olarak yapılır. Dağıtım sırasında üç durum söz konusudur:

• **Denge:** MKK sicil numarası kullanılarak yatırımcı bazında tekleştirilme esasına göre dağıtım konu edilmeyecek emirler çıkarıldıktan sonra mevcut talebin satılacak miktara eşit olması.

• **Az Talep:** MKK sicil numarası kullanılarak yatırımcı bazında tekleştirilme esasına göre dağıtım konu edilmeyecek emirler çıkarıldıktan sonra mevcut talebin satılacak miktardan az olması.

• **Fazla Talep:** MKK sicil numarası kullanılarak yatırımcı bazında tekleştirilme esasına göre dağıtım konu edilmeyecek emirler çıkarıldıktan sonra mevcut talebin satılacak miktardan fazla olması.

Denge ve az talep durumlarında gelen her emir tam olarak karşılanır. Fazla talep durumunda ise dağıtım, dağıtım konu olduğu tespit edilen emirlerden zaman önceliğine sahip ilk emirden başlanır. Dağıtım, zaman önceliğine göre sıralanmış her emre sırayla birer lot dağıtılarak satılacak miktar tamamlanana kadar devam eder. İşlemler, dağıtım tamamen bittikten sonra gerçekleşir. Dağıtımın yapıldığı her bir emir ne kadar karşılanmışsa, ona ilişkin sözleşme büyüklüğü de o kadar olur.

Değişken Fiyat Yöntemi (DFY)

Talep Toplama Aşaması: Sadece bu yönteme özgü olarak;

Fiyat: Emirler, payları halka arz edilen ortaklık tarafından belirlenen ve duyurulan fiyat aralığında Sisteme gönderilir. Emrin fiyatı verilen aralık dâhilinde (aralık fiyatları dâhil) değiştirilebilir.

Satış Fiyatı ve Dağıtım: Dağıtım sırasında üç durum söz konusudur:

• **Denge:** Dağıtıma konu edilmeyecek emirler çıkarıldıktan sonra mevcut talep miktarının toplam arz miktarına eşit olması durumunda en düşük alış fiyat seviyesi halka arz fiyatı olarak belirlenir ve tüm alış emirleri bu fiyat seviyesinden karşılanır.

• **Az Talep:** Dağıtıma konu edilmeyecek emirler çıkarıldıktan sonra mevcut talep miktarının toplam arz miktarından düşük olması durumunda en düşük alış fiyat seviyesi halka arz fiyatı olarak belirlenir ve tüm alış emirleri bu fiyat seviyesinden karşılanır.

• **Fazla Talep:** Dağıtıma konu edilmeyecek emirler çıkarıldıktan sonra mevcut talep miktarının toplam arz miktarından fazla olması durumunda fiyat ve zaman önceliğine göre arzın tamamının karşılandığı fiyat seviyesi halka arz fiyatı olarak belirlenir ve talebin tamamı bu fiyat seviyesinden karşılanır. Söz konusu durumda dağıtım sırası da fiyat ve zaman önceliğine göre belirlenir, fakat dağıtım tüm arz miktarı bitinceye kadar, dağıtım yapılabileceği tespit edilen her bir emre, birer lot şeklinde yapılır. Dolayısıyla, belirlenen halka arz fiyatı üzerinde veya aynı fiyat seviyesinde Sisteme girilmiş ve dağıtıma konu bir alış emri, miktar olarak birer birer dağıtım yapıldığından zaman olarak ilk girilmiş emir bile olsa tamamen karşılanmayabilir.

• Dağıtım sırasında satış fiyatına eşit fiyatlı ve bu fiyattan daha yüksek fiyatlardaki dağıtıma konu olduğu tespit edilen alış emirleri toplam miktarı, dağıtılacak miktarı geçse de dağıtıma satış fiyatı ve üzerindeki alış emirlerinin tamamı (satış fiyatına eşit fiyatlı ve bu fiyattan daha yüksek fiyatlardaki emirler) katılır. Ancak satış fiyatından daha düşük fiyat seviyelerindeki emirler dikkate alınmaz. Dağıtım en iyi fiyatlı emirden başlanarak fiyat ve zaman önceliğine göre yapılır.

Sorgular ve Veri Yayın

Sistemde bulunan sorgular ve veri yayın için bu bölümde yer alan bilgiler her iki yöntem (SFY ve DFY) için de geçerlidir.

Talep Toplama Yöntemlerinde Ekran Sorgusu ve Veri Yayın Bilgileri

SORGU/YAYIN	EMİR TOPLAMA AŞAMASI	DAĞITIM SONRASI
Emir Baz	Kapalı	Açık
Fiyat Baz	Kapalı	Açık
Gerçekleşen İşlemler	Kapalı	Açık
Emir Defteri	Açık	Açık
Emir Geçmişi	Açık	Açık

Emir toplama aşaması bir günden fazla sürebilir, bu durumda kapalı/açık olan ekranlar bu süre boyunca durumlarını korur.

Takas

Takas, dağıtım işleminin yapıldığı günü (T) takip eden 2. iş günü içinde gerçekleşir (T+2).

Seans Saatleri

Birincil Piyasada İşlem Yöntemleri ve Seans Saatleri

BİRİNCİL PİYASA UYGULAMALARI	SATIŞ YÖNTEMİ	SEANS SAATİ
Borsada İşlem Görmeyen Ortaklıkların Paylarının Borsada Halka Arzı	Sabit Fiyat Yöntemi	10:30 – 13:00
	Değişken Fiyat Yöntemi	
	Sürekli İşlem Yöntemi	
Borsada İşlem Gören Ortaklıkların Sermaye Artırımında Yeni Pay Alma Hakkı Kullanımı Sonrası Kalan Payların Borsa Birincil Piyasada Halka Arzı	Sürekli İşlem Yöntemi	

Sabit Fiyat Yöntemi ve Değişken Fiyat Yöntemi için:

- Talep Toplama Aşaması : 10:30 – 13:00
- Dağıtım Aşaması : 18:15 (+)

3.2.1.2. Payları Borsada İşlem Görmekte Olan Ortaklıkların Birincil Piyasası

Kullanılmayan yeni pay alma hakları sonrasında kalan paylar ile ortakların yeni pay alma haklarının kısıtlanması sonucunda artırılan sermayeyi temsil eden paylar, SPK kaydına alınmak suretiyle Borsada halka arz edilebilir.

Borsada payları işlem gören ortaklıkların sermaye artırımı sürecinde, yeni pay alma hakkı kullanımından sonra kalan payların Borsada satışında, satış duyurusu satış başlangıcından en az bir işlem günü önce KAP'ta ilan edilir.

Birincil piyasada, yalnız halka arza aracılık eden üye, satışa konu paylar için satış emri verebilir. Buradan satın alınan paylar, birincil piyasada yeniden satışa sunulamaz.

BISTECH ile birlikte özel emir uygulamasının sona ermesi nedeniyle yeni pay alma haklarının kullanımından kalan payların birincil piyasada satışında özel emre ilişkin kurallar kaldırılmıştır. Ayrıca bu sıralarda özel işlem bildirimi de yapılmamaktadır.

Yeni pay alma hakkı kullanımından kalan payların Borsa birincil piyasada halka arzında baz fiyat ve fiyat marjı uygulanmaz.

3.2.1.3. Halka Arz Sonrası Paylarda Fiyat İstikrarını Sağlayıcı İşlemler

Halka arz sonrası fiyat istikrarını sağlayıcı işlemler, ilgili SPK Tebliği *[SPK'nın 22/06/2013 tarihli ve 28685 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Pay Tebliği (VII-128.1)" içerisinde, "Halka Açılma Sonrasında Uyulacak Esaslar" başlıklı üçüncü bölüm, 11. madde]* düzenlemelerine uygun olarak Pay Piyasasında geçerli olan emir ve işlem kuralları çerçevesinde gerçekleştirilir.

Tebliğde belirtildiği üzere fiyat istikrarını sağlayıcı işlemlerde halka arz fiyatının üzerinde alım emri verilemez. Belirlenen işlem süresi içerisinde, borsa fiyatı halka arz fiyatının altına düştüğünde, halka arzda satışa aracılık eden üye tarafından alımda bulunulabilir.

Ayrıca fiyat istikrarını sağlayıcı işlemlerden sorumlu olan yatırım kuruluşu gerçekleştireceği istikrar işlemlerini bu amaç doğrultusunda açacağı ayrı bir hesapta takip eder ve Borsa'ya bu kapsamda ilettiği emirlerde bu hesap numarasını kullanır.

3.2.2. İkincil Piyasa İşlemleri ve Seans Saatleri

Borsa İstanbul A.Ş. Yönetim Kurulunun 27/09/2019 tarihli ve 2019/182 sayılı ve Sermaye Piyasası Kurulunun (SPK) 19/09/2019 tarihli ve 52 sayılı kararları doğrultusunda düzenlenen Pay Piyasası Yönergesi 37, 38 ve 39. maddeleri ile Pay Piyasası'nda işlem gören şirket payları, getirilen yeni kriterler dikkate alınarak benzer büyüklük, derinlik ve likiditeye sahip paylar bir arada işlem görecektir. Sermaye Piyasası Kurulunun 14/09/2020 tarihli, Borsa İstanbul A.Ş. Yönetim Kurulunun 10/09/2020 ve kararları ile, Borsa Pay Piyasası'nda işlem gören paylarda derinliğin artırılması amacıyla, Pay Piyasası'nda pazar yapılanması, pazarlardaki işlem görme esasları ve pazarlar arası geçiş kriterleri ile kota alma şartlarında bazı değişiklikler yapılmıştır.

Yeni yapılanmada; Yıldız Pazar, Ana Pazar, Alt Pazar, Yakın İzleme Pazarı (YİP), Piyasa Öncesi İşlem Platformu (PÖİP), Yapılandırılmış Ürünler ve Fon Pazarı (YÜFP), Nitelikli Yatırımcı İşlem Pazarı (NYİP) ve Emtia Pazarı yer almaktadır.

Bu şekilde oluşturulan yeni pazar yapısında, farklı gruplarda yer alan paylarda farklı işlem esasları uygulanır. Yıldız Pazar, Ana Pazar ve Alt Pazar arasında geçişler bu düzenlemeye göre yapılır. İlgili pazarlara başvuru, kabul şartları, işlem görecektir yatırım araçları, pazardan çıkarılma ve benzeri hususlar Kotasyon Yönergesi'nde düzenlenir.

Pazarları Belirleme Kriterleri

Pazarları ayırmada kullanılacak kriterler ve eşik değerler ile işlem esasları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Pazarlarda İşlem Görme Kriterleri	Yıldız Pazar	Ana Pazar	Alt Pazar
Piyasa Değeri (PD)	> 3 milyar TL	> 450 milyon TL	
Fiili Dolaşımdaki Payların Piyasa Değeri (FDPD)	> 450 milyon TL	> 180 milyon TL	
Fiili Dolaşım Oranı (FDO)	> % 10	> % 10	
Yerli Bireysel Yatırımcı Sayısı	> 1500	> 750	
İmtiyaz	İmtiyaz varsa FDO<%90	İmtiyaz varsa FDO<%90	
Yerli Fon	> 15 milyon TL		
Likidite	< 0,5	< 1,5	
(*)	FDO > %5; FDPD > 1,5 milyar TL ve Likidite < 0,5	FDO > %5; Temettü > % 10 ve FDPD > 180 milyon TL veya FDPD > 250 milyon TL ve Likidite < 1	

Her pay sınıflandırıldığı pazar ve pazar grubunun tüm kriterlerini sağlamak zorundadır. Bu şartın istisnaları aşağıda sıralanmıştır. FDO'su %5'ten büyük olan paylardan:

- FDPD'si 1,5 milyar TL'nin üstünde ve likiditesi 0,5'ten küçük olanlar diğer kriterlere bakılmaksızın Yıldız Pazar'a alınır.
- Alt Pazar'da yer alan paylardan FDPD'si 180 milyon TL'nin üstünde ve Ek Kriter - Temettü Getirisi %10'dan büyük olanlar diğer kriterlere bakılmaksızın Ana Pazar'a alınır.
- Alt Pazar'da yer alan paylardan FDPD'si 250 Milyon TL'nin üstünde ve likiditesi 1'den küçük olanlar diğer kriterlere bakılmaksızın Ana Pazar'a alınır.

Genel Müdür pazarları belirleme kriterleri dışındaki payın diğer piyasa koşullarını, payda alınmış olan tedbirleri, yürütülmekte olan incelemeleri dikkate alarak ilgili payın değerlendirme dışı bırakılmasına veya değerlendirme sonuçlarına göre pazarında herhangi bir değişiklik yapılmamasına karar verebilir.

Kriterlerin Açıklamaları:

- PD: Şirketin tüm sermayesi üzerinden hesaplanan toplam piyasa değerini,
- FDPD: Şirketin Kurul tarafından belirlenen kriterler çerçevesinde dönem sonu itibarıyla (FD pay adedi) x (bir yıllık düzeltilmiş kapanış fiyatlarının ortalaması) şeklinde hesaplanan, fiili dolaşımdaki paylarının piyasa değerini,
- FDO: Şirketin Kurul tarafından belirlenen kriterler çerçevesinde hesaplanan fiili dolaşımdaki paylarının şirket sermayesine oranını,
- Yerli Bireysel Yatırımcı Sayısı: MKK verilerine göre ilgili payda son bir yıl içinde 1000 TL ve üzeri piyasa değerine sahip olan ortalama yerli bireysel yatırımcı sayısını,

- İmtiyaz: Herhangi bir pay grubuna ilişkin oluşturulan farklılığın yapılacak değerlendirmelerde imtiyaz sayılıp sayılmayacağına Borsa Genel Müdürlüğüne karar verilecek şekilde; yönetim kurulu üyelerinin belirli bir grup oluşturan pay sahipleri, belirli pay grupları ve azlık arasından seçileceğine ilişkin haklar, yönetim kurulu üyeliği için aday önerme hakkı, yönetim kurulunda temsil edilme hakkı, kâr payı, tasfiye payı, rüçhan ve oy hakkı veya burada öngörülmemiş yeni bir pay sahipliği hakkı gibi haklarda bir paya farklı veya üstün bir hak tanınmasını,

- Yerli Fon: MKK verilerine göre ilgili payda SPK denetiminde bulunan “Yatırım Fonlarının” ve “Emeklilik Yatırım Fonlarının” portföyünde bulunan kısmın son bir yıl içindeki ortalama piyasa değerini,

- Likidite Kriteri: 1 Milyon TL işlem hacmi ile bir payda günlük bazda oluşacak ortalama fiyat değişim oranının mutlak değerini,

Bu değerın hesaplanmasında Amihud İllikidite Ölçümü yöntemi kullanılmaktadır. Değerlendirme dönemi süresince payda meydana gelen günlük fiyat değişiminin (yüzde olarak) mutlak değerinin, ilgili payın ilgili gündeki işlem hacmine oranlarının aritmetik ortalama değerinin 1.000.000 ile çarpılması suretiyle bulunur (işlem hacmine özel işlem bildirimleri dahil edilmez).

- Ek kriter olarak Temettü Getirisi: (Son 3 yıllık net nakit temettü toplamı) / (Dönem sonu piyasa değeri) x 100 değerini ifade eder.

- Fiili dolaşım oranı %5’in altında olan Şirketler Piyasa Öncesi İşlem Platformu’na alınabilir.

Değerlendirme Esasları:

Değerlendirme, endeks dönemleri ile uyumlu olacak şekilde yılda en az iki kere her kriter için belirlenen verilerin son bir yıllık ortalamaları kullanılarak yapılır. Payları yeni işlem görmeye başlayan şirketler, Borsada işlem görmeye başladıkları tarihi takip eden 3 ay içindeki pazar değerlendirmelerine dahil edilmez ve mevcut pazarlarında işlem görmeye devam eder.

İlk defa değerlendirmeye tabi tutulacak payları yeni işlem görmeye başlayan şirketlerin ilk 10 iş gününe ait işlem verisi likidite hesaplamasına dahil edilmez.

Dönemsel değerlendirme çalışmalarında, hesaplamanın yapıldığı dönem içinde gerçekleşen birleşme ve bölünme işlemlerinde, pay dağıtım işleminin tamamlandığı tarihten sonraki veriler dikkate alınır. Borsada ilk defa işlem görmeye başlayan paylardan, değerlendirme tarihi itibarıyla hesaplama yapılan dönemdeki toplam işlem gününden daha az süre işlem görmüş olanlar, işlem gördüğü gün sayısı dikkate alınarak değerlendirilir. Birden fazla pay grubu işlem gören ortaklıkların fiili dolaşımdaki paylarının piyasa değeri her bir pay grubu için ayrı ayrı hesaplanır.

İşlem Esasları:

Yeni pazar yapısı ve buna bağlı olarak Pay Piyasası’nda işlem gören paylarda uygulanacak işlem esaslarında yapılan değişiklikler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Pazarlarda Uygulanacak İşlem Esasları

İşlem Esasları	Yıldız Pazar	Ana Pazar	Alt Pazar	YİP	PÖİP
İşlem Yöntemi	Sürekli İşlem	Sürekli İşlem	Sürekli İşlem	5 Kez Tek Fiyat	5 Kez Tek Fiyat
Açığa Satış ve Kredili İşlem	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK
Brüt Takas	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR
Özkaynak Oranı	%90	% 75	% 0	% 0	% 0
Açık Takas Pozisyonu / Özkaynak Oranı	%20	% 50	% 100	% 100	% 100
Fiyat Marjı	% 20	% 15	% 10	% 10	% 10

İşlem Esasları	Yıldız Pazar	Ana Pazar	Alt Pazar	YİP	PÖİP
Açığa Satış Yukarı Adım Kuralı	YOK	VAR	-	-	-
Devre Kesici Tetikleme Oranı	% 10	% 7,5	% 5	-	-
Devre Kesici Sonrası Emir Toplama Süresi	5 dakika	15 dakika	15 dakika	-	-
Devre Kesici Sonrası Eşleştirme Süresi	2 dakika	2 dakika	2 dakika	-	-
Tek Fiyat Emir Toplama Süresi Boyunca Bilgi Yayınının Kısıtlanması	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR
Açılış Seansında Son 5 Dakikada Emir İptali, Emir Kötüleştirme ve Miktar Azaltımı	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK
Açılış Seansında Piyasa ve Piyasadan Limite Emir	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK

– Tek fiyat işlem yöntemi için belirlenen sayılara açılış seansı ve kapanış seansı fiyat belirleme seansları dahil, kapanış fiyatından işlemler seansı dahil değildir.

– “Özkaynak Oranı”; ilgili payın kredili alım, açığa satış, ödünç alma veya ödünç verme işlemlerine dair özkaynak hesabında hangi orana kadar özkaynak olarak kabul edilebileceğini gösterir. Oran belirtilmediyse ilgili Kurul düzenlemelerindeki hükümler geçerlidir.

– “Açık Takas Pozisyonu / Özkaynak Oranı”; belirli bir anda oluşabilecek açık takas pozisyonunun veya takas gerçekleşene kadar ilgili pay için asgari olarak hangi oranda özkaynak bulundurulması gerektiğini gösterir. Oran belirtilmediyse ilgili Kurul düzenlemelerindeki hükümler geçerlidir.

– Yıldız Pazarda, Ana Pazarda ve açılış seansına dahil olan pay dışındaki sermaye piyasası araçlarında açılış seansında piyasa ve piyasadan limite emir türleri ile emir girilebilir.

T. İş Bankası A.Ş. (A), T. İş Bankası A.Ş. (B) ve T. İş Bankası A.Ş. (Kurucu) payları (ISATR, ISBTR, ISKUR) tek fiyat işlem yöntemi ile (5 kez tek fiyat) işlem görür. Bu paylarda kredili alım ve açığa satış işlemleri yapılamaz, Açık Takas Pozisyonu Özkaynak oranı %100, Özkaynak Oranı da %0 olarak uygulanır ve açılış seansında piyasa ve piyasadan limite emir tipleri kullanılamaz. İş Bankası A.Ş. (Kurucu, ISKUR) paylarının işlem sırasında fiyat marjı %50 olarak uygulanır.

Kurul’un kredili alım ve açığa satışla ilgili düzenlemelerinde müşterinin malvarlığı ve ödeme gücü dikkate alınarak belirlenmiş istisnalar kapsamında teminat almaksızın alım emri kabul edilebilmesine yönelik hükümleri yalnızca Yıldız Pazar’da yer alan paylar için uygulanır. Kurul’un yatırımcı, pazar ve pay bazında aldığı karar hükümleri saklıdır.

Sermaye Piyasası Kanunu’na tabi kolektif yatırım kuruluşları ile emeklilik fonlarına ilişkin işlemlerde Kurul’un kredili alım ve açığa satışla ilgili düzenlemeleri uyarınca müşterinin malvarlığı ve ödeme gücü dikkate alınarak belirlenmiş istisnalar kapsamında teminat almaksızın alım emri kabul edilebilmesine yönelik hükümleri Ana Pazar’da yer alan paylar için de uygulanabilir.

3.2.2.1. Yıldız Pazar

Yıldız Pazar’da yer almak için şirketlerin sağlaması gereken kriterler *Pazarları Belirleme Kriterleri Tablo*’sunda açıklanmıştır.

3.2.2.2. Ana Pazar

Ana Pazar’da yer almak için şirketlerin sağlaması gereken kriterler Pazarları Belirleme Kriterleri Tablo’sunda açıklanmıştır.

3.2.2.3. Alt Pazar

Alt Pazar’da yer almak için şirketlerin sağlaması gereken kriterler Pazarları Belirleme Kriterleri Tablo’sunda açıklanmıştır.

3.2.2.4. Yapılandırılmış Ürünler ve Fon Pazarı (YÜFP)

BYF katılma belgeleri, BİAŞ’ta işlem görmesine karar verilen varantlar, sertifikalar, sahipliğe dayalı kira sertifikaları, gayrimenkul sertifikaları, gayrimenkul yatırım fonları ve girişim sermayesi yatırım fonları işlem görebilir.

İşlem Görme Esasları

YÜFP’de işlem gören sermaye piyasası araçları sürekli işlem yöntemine tabidir. Piyasa yapıcılı sürekli işlem ve tek fiyat işlem yöntemleri “*Piyasa Yapıcılık*” başlığı altında belirlenen esaslar dâhilinde uygulanır.

Takas Esasları

YÜFP’de işlem gören sermaye piyasası araçlarının takası, yürürlükteki düzenlemeler kapsamında gerçekleştirilir.

Bu kapsamda belirtilen hükümleri yorumlamaya, açıklık bulunmayan hususlarda karar vermeye, uygulamayı düzenlemeye ve yönlendirmeye Genel Müdür yetkilidir.

3.2.2.5. Emtia Pazarı

Borsada işlem görmesi uygun görülen emtia sertifikalarının işlem gördüğü pazardır. Emtia Pazarı’nda işlem görebilecek sermaye piyasası araçlarının işlem esasları bu düzenlemenin ilgili sermaye piyasası aracına ilişkin bölümlerinde yer almaktadır.

3.2.2.6. Yakın İzleme Pazarı

Borsada işlem gören şirketler ve/veya pay işlemleri ile ilgili olarak olağan dışı durumların ortaya çıkması; payları Borsada işlem gören şirketler tarafından kamunun zamanında, tam ve sürekli olarak aydınlatılmasına ve mevcut düzenlemelere uyum konusuna gerekli özenin gösterilmemesi; yatırımcıların haklarının korunması ve kamu yararı gereği paylarının Borsa kotundan ve/veya işlem gördüğü pazardan geçici ya da sürekli çıkarılması sonucunu doğurabilecek gelişmelerin oluşması nedeniyle şirketlerin izleme ve inceleme kapsamına alınması durumlarında sürekli gözetim, denetim ve izleme ortamında, yatırımcıların devamlı ve zamanında bilgilendirilmesini sağlayacak önlemlerle birlikte, paylarının Borsa bünyesinde işlem görebileceği organize bir pazar oluşturmak ve söz konusu şirketlerin paylarına yatırım yapmış tasarruf sahiplerine likidite olanağı sunmak amacıyla oluşturulmuş pazardır.

Kamuyu aydınlatma yükümlülüklerine uyulmaması, faaliyetlerin devamlılığını etkileyebilecek mali veya hukuki gelişmelerin ortaya çıkması gibi durumlarda, ortaklık payları Yönetim Kurulu Kararı ile Yakın İzleme Pazarına alınabilir. Yönetim Kurulu, Yakın izleme Pazarı’na almadan önce ilgili ortaklığı durumu düzeltmesi için uyarabilir, ortaklığa süre verebilir, uygun gördüğü diğer tedbirleri alabilir.

3.2.2.7. Nitelikli Yatırımcı İşlem Pazarı (NYİP)

NYİP, halka arz edilmeksizin nitelikli yatırımcılara satılmak üzere ihraç edilen ortaklık paylarının ve Yönetim Kurulu’nca uygun görülen diğer sermaye piyasası araçlarının yalnızca nitelikli yatırımcılar arasında işlem görebilmesini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Nitelikli yatırımcı olmayanlar bu Pazarda işlem yapamaz.

3.2.2.7.1. NYİP İşleyiş Esasları

İşlem Görecek Sermaye Piyasası Araçları

Nitelikli yatırımcılara satılan ve Kotasyon Yönergesi kapsamında Borsa kotuna alınan paylar bu Pazarda işlem görür. Payları NYİP'e kote edilen ortaklıkların mevcut ortakları nitelikli yatırımcı tanımı kapsamına girmeseler de kota alınma tarihi itibarıyla mevcut paylarının satışını bu Pazarda yapabilirler. Ayrıca, YÜFP'de işlem görebilecek olan sermaye piyasası araçlarından nitelikli yatırımcıya ihraç edilenler ile Emtia Pazarında işlem görebilecek olan sermaye piyasası araçlarından nitelikli yatırımcılara ihraç edilenler de bu pazarda işlem görür.

İşlem Yapabilecek Nitelikli Yatırımcılar

Kurulun III-39.1 sayılı Yatırım Kuruluşlarının Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Tebliği'nin ilgili maddelerinde düzenlenmiş nitelikli yatırımcılar bu pazarda işlem yapabilir. Borsa üyesi yatırım kuruluşu bu pazara emir iletirken veya bu pazarda işlem yaparken müşterisinin nitelikli yatırımcı olduğunu bilmek ve gerektiğinde belgelemek zorundadır. Aksi takdirde mevzuata aykırı olarak gerçekleştirilen işlemlerden kaynaklanan hukuki ve maddi sorumluluk ilgili üyeye ait olacaktır.

İşlem Görme Esasları

a) Bu pazarda işlem görecekt paylar, "Pazarlarda Uygulanacak İşlem Esasları" adlı tabloda Ana Pazar için belirtilen işlem esaslarına tabi olur.

b) NYİP'te işlemlerin başlayacağı ilk gün, ilgili pay serbest marj ile işlem görmeye başlar, işlem gerçekleşinceye kadar serbest marj uygulanır. Gerçekleşen ilk işlem fiyatı, baz fiyat olarak belirlenir ve fiyat değişim sınırları bu fiyata göre hesaplanır.

c) NYİP'te işlem gören sermaye piyasası araçlarında yapılacak toptan alı ş satı ş işlemlerinde Pay Piyasası'nın toptan alı ş satı ş işlemlerine ilişkin düzenlemeleri geçerlidir.

3.2.2.8. Piyasa Öncesi İşlem Platformu (PÖİP)

Piyasa Öncesi İşlem Platformu (PÖİP), SPK'nın 03/06/2011 tarihli ve 17/519 sayılı kararı gereği, Sermaye Piyasası Kanunu'nun 16. maddesinin ikinci fıkrasındaki hüküm çerçevesinde halka açık ortaklık statüsünde bulunan ancak payları Borsada işlem görmeyen ortaklıkların paylarının BİAŞ tarafından belirlenecek Platformda işlem görmesi için Kotasyon Yönergesi'nin 4. maddesinin birinci fıkrasına dayanılarak oluşturulmuştur.

İşlem Görme Esasları

Platformdaki paylar "Pazarlarda Uygulanacak İşlem Esasları" tablosunda ve aşağıda yer alan esaslara göre işlem görür.

a) Platformda "tek fiyat yöntemi" uygulanır ve bir gün içerisinde 5 kez fiyat belirlenir. İşlemler Pay Piyasası pazarlarında uygulanan seans saatleri içerisinde gerçekleşir.

b) Platformda işlemlerin başlayacağı ilk gün, ortaklık payları serbest marj ile işlem görmeye başlar, işlem gerçekleşinceye kadar serbest marj uygulanır. İlk işlemin gerçekleşmesini izleyen tek fiyat emir toplama bölümünde, bir önceki işlem fiyatı üzerinden baz fiyat tespit edilir ve fiyat marjı uygulanarak fiyat değişim sınırları hesaplanır. Bununla birlikte, Pay Piyasası Yönergesinin ilgili maddesi uyarınca fiili dolaşım oranı % 5'in altında kalan ve diğer pazarlardan PÖİP'e alınan paylar, varsa PÖİP'te işlem görmeye başlamadan önceki son işlem fiyatlarına göre oluşmuş baz fiyat ve PÖİP fiyat marjlarına göre hesaplanacak fiyat limitleriyle işlem görmeye başlar.

c) Platformdaki paylar, brüt takas uygulamasına tabidir.

ç) Platformdaki paylar açığa satı şa ve kredili menkul kıymet işlemlerine konu edilmezler.

d) Payları Platformda işlem gören ortaklıkların, sermaye artırımı, yeni pay alma hakkı kullanımı ve temettü ödemesine (Ortaklık yönetim kurulunun teklifiyle ilgili kararı dâhil) ilişkin bilgiler ile genel kurul sonuçlarını KAP'a zamanında, doğru ve eksiksiz olarak göndermeleri durumunda, bu paylar için

yeni pay alma hakkı sırası açılır. Bu ortaklıklara ait yeni pay alma hakkı, birincil piyasa, resmî müzayede, temerrüt işlemlerinde sürekli işlem yöntemi uygulanır.

e) Platformda işlem gören paylarda yapılacak toptan alış satış işlemlerinde BİAŞ'ın bu işlemlere ilişkin düzenlemeleri geçerlidir.

f) Platformda gerçekleştirilen işlemlere ait veriler Borsa Bülteninde gösterilir.

3.2.2.9. Özellikli İşlemler

3.2.2.9.1. Toptan Alış Satış İşlemleri

Yönetim Kurulu tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde, payları Borsada işlem gören veya payları Borsada işlem görmeyen ancak satış işlemleri ÖİB tarafından yürütülen bir ortaklığın belirli miktarın üzerindeki pay işlemleri "Toptan Alış Satış İşlemi" olarak gerçekleştirilebilir. Bu kapsamda;

a) Sermaye artırımı yoluyla ihraç edilecek payların,

b) Mevcut ortakların sahip oldukları payların, önceden anlaşma yapılmış veya yapılmamış alıcılara tahsisli ve/veya toplu olarak satışı ve ayrıca

c) VII-128.1 sayılı Pay Tebliği'nde yer alan *"Payları borsada işlem gören ortaklıkların sermaye artırımı suretiyle halka arz edilmeksizin gerçekleştirecekleri pay satışının Borsanın ilgili pazarında ya da piyasasında gerçekleştirilmesi zorunludur."* hükmü kapsamında gerçekleştirilecek sermaye artırım işlemleri

toptan alış satış işlemleri kapsamında diğer işlemlerden ayrı olarak yapılır. İşleme ait detaylı bilgiler işlemten önce ve sonra ilgili Borsa Bülteninde ve/veya KAP'ta duyurulur.

Toptan alış satış işlemlerinin nakit ve sermaye piyasası aracı takası, sorumluluğun alıcı ve satıcıya ait olması ve Borsa Genel Müdürlüğü tarafından uygun görülmesi kaydıyla Borsanın olağan takas düzenlemesi dışında kalınarak yapılabilir.

Toptan alış satış işlemleri, ilgili sermaye piyasası aracının takasının Borsa'da olması durumunda mevcut işlem sıralarında, takasın Borsa dışında olması durumunda ise (.NSE) özellik kodu ile ayrı bir işlem sırasında gerçekleştirilir.

Amaç

Önceden alıcıları belirli olan veya olmayan, belirli bir miktarın üzerindeki pay işlemlerinin, Borsada güven ve şeffaflık ortamında, organize bir piyasada gerçekleştirilmesini sağlamaktır.

Asgari İşlem Tutarı

Payları Borsada işlem gören şirketlerin paylarının asgari tutarı, borsada işlem gören ortaklıkların tahsisli satış ve nitelikli yatırımcıya satış olarak gerçekleştirilecek bedelli sermaye artırımlarında yapılacak pay satışları hariç olmak üzere 30 milyon TL'den az olamaz.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (ÖİB) tarafından yapılacak işlemlerde asgari işlem miktarı Borsa Genel Müdürlüğüne belirlenir.

İşlem Esasları

Toptan alış satış işlemlerinde fiyat adımı 1 (bir) kuruştur. Yapılacak alım satım işlemlerinin diğer esasları Borsa Genel Müdürlüğüne belirlenerek KAP'ta duyurulur. Toptan alış satış işlemlerine ilişkin ayrıntılı düzenlemeler "Toptan Alış Satış İşlemleri Prosedürü"nde yer almaktadır.

3.2.2.9.2. Yeni Pay Alma Hakları

Payları Borsada işlem gören ortaklıkların nakdi sermaye artışı yapmak üzere belirledikleri yeni pay alma hakkı kullanım süresi içinde, söz konusu payların üzerinde bulunan yeni pay alma haklarının alınıp satılması için, Borsaca belirlenecek süre içinde "R" özellik koduyla yeni pay alma hakkı sıraları işleme açılır.

Yeni pay alma hakları, Pay Piyasasında geçerli olan kurallarla işlem görür. Emir ve işlem esaslarını düzenlemeye Yönetim Kurulu yetkilidir.

Yeni pay alma hakkı işlemlerindeki işleyiş esasları şöyledir.

- a) Sıranın açılış günü, yeni pay alma hakkı kullanımının başlangıç günüdür.
- b) İşlemler, ilgili payın yer aldığı pazarda gerçekleştirilir.
- c) İşlem birimi "lot" olarak uygulanır. Bir lot, toplam 1 TL nominal değerli payın sahip olduğu yeni pay alma hakkıdır.
- ç) Sıranın açılış gününden ilk tescilli işlemin gerçekleşeceği seansın sonuna kadar uygulanacak referans fiyat, ilgili payın yeni pay alma hakkı kullanımından önceki son kapanış fiyatı ile yeni pay alma hakkı kullanımının başladığı günkü pay baz fiyatı esas alınarak, Borsa Genel Müdürlüğünce belirlenir.
- d) Yeni pay alma hakkı sırasında işlem gerçekleşen günün sonuna kadar geçerli olmak üzere referans fiyat belirlenerek ilan edilir.
- e) Baz fiyat, ilk işlemin gerçekleştiği günü takip eden günlerde en son gerçekleşen işlem fiyatı esas alınarak belirlenir.
- f) Yeni pay alma hakkı sırasında uygulanmakta olan fiyat marjları, pazar açılış gününden başlayarak fiyat tesciline kadar serbest; fiyat tescilini takip eden seanslarda ise %50'dir.
- g) Fiyat adımları olarak PP'de uygulanan fiyat adımları esas alınır.
- ğ) Pazarın kapanış (son işlem) günü yeni pay alma hakkı kullanma süresi sonundan önceki beşinci iş günüdür.
- h) Yeni pay alma hakları için açılış ve kapanış seansları düzenlenmez.

3.2.2.9.3. Resmî Müzayede İşlemleri

Mahkemelerin, icra dairelerinin ve diğer resmî dairelerin, Pay Piyasasında yapılmasına gerek gördükleri sermaye piyasası aracı satış işlemleri için Borsaya yazılı olarak müracaat etmeleri üzerine yapılan işlemlerdir.

Resmî müzayede satış işlemi, Borsa Genel Müdürlüğü tarafından satılacak sermaye piyasası aracının likidite durumuna göre, ilgili sermaye piyasası aracının işlem sırasında veya açılacak ayrı bir resmî müzayede işlem sırasında gerçekleştirilebilir. Sadece Pay Piyasasında işlem gören sermaye piyasası araçları için resmî müzayede işlemi yapılabilir.

Satış işlemi, seans saatleri içinde, sermaye piyasası aracının ikincil piyasadaki işlem sırasında yapılır. Satış işleminin tek bir günde tamamlanması esastır. Ancak sırasının işleme kapatılmış olması sebebiyle işlem günü resmî müzayede satışı gerçekleşmeyen sermaye piyasası araçlarının satışı takip eden günlerde yapılır.

Resmî müzayede talebi bulunan kıymetlerin ikincil piyasada satış işlemleri borçluların hesaplarının bulunduğu ve ilgili Kanun gereği haciz ve benzeri işlemleri yapmakla yükümlü kılınan yatırım kuruluşları tarafından yürütülür. Ancak, faaliyeti durdurulmuş yatırım kuruluşlarının alt hesaplarında bulunan kıymetlerde uygulanacak hacizler sonrasında bu kıymetlerin resmî müzayede yoluyla satışına ilişkin olarak Takasbank A.Ş., MKK ya da ilgili resmî kurum tarafından Borsamıza talep iletilmesi hâlinde kıymetlerin satış işlemi PPD tarafından yapılmakta olup, elde edilecek satış tutarı komisyon kesintisi sonrasında ilgili kurum hesabına aktarılmaktadır.

3.2.2.9.4. Seans Saatleri

Seans

Pay Piyasası bünyesinde yer alan sermaye piyasası araçlarının alım satım işlemlerinin gerçekleştirilmesi için belirlenen zaman dilimi seans olarak adlandırılır. Yönetim Kurulu sermaye piyasası aracı, işlem türü veya işlem yöntemi bazında farklı sürelerde farklı seanslar yapılmasına karar verebilir.

Tam gün ve yarım günler için seansın işleyişine ait detaylı bilgileri içeren iki farklı çizelge kullanılmaktadır.

TAM İŞ GÜNLERİNDE	
PAZARLAR	SAATLER
<i>Yıldız Pazar</i> <i>Ana Pazar</i> <i>Alt Pazar</i> <i>Yapılandırılmış Ürünler ve Fon Pazarı (YÜFP)*</i> <i>Yakın İzleme Pazarı (YİP)</i> <i>Nitelikli Yatırımcı İşlem Pazarı (NYİP)</i> <i>Piyasa Öncesi İşlem Platformu (PÖİP)</i> <i>Emtia Pazarı (EP)</i>	09:40 – 18:10
SEANSIN BÖLÜMLERİ	SAATLER
a) Açılış (<i>Varant, Sertifika ve YPAH'ler hariç tüm yatırım araçları ile tüm pazarlar dâhil</i>)	09:40 – 10:00
i) Emir Toplama Süreci	09:40 – 09:55
ii) Açılış Fiyatının Belirlenmesi	09:55 (+)**
b) Sürekli İşlem Bölümü	10:00 – 18:00
c) Kapanış (<i>Varant, Sertifika ve YPAH'ler hariç tüm yatırım araçları ile tüm pazarlar dâhil</i>)	18:00 – 18:07
i) Kapanış Marj Yayını	18:00 – 18:01
ii) Emir Toplama	18:01 – 18:05
iii) Kapanış Fiyatının Belirlenmesi	18:05 (+)**
ç) Kapanış Fiyatından / Tek Fiyattan İşlemler Bölümü	18:07 – 18:10
i) Marj Yayını	18:07 – 18:08
ii) Kapanış Fiyatından / Tek Fiyattan İşlemler	18:08 – 18:10
Temerrüt İşlemleri ve Resmî Müzayede İşlemleri (***)	10:00 – 13:00 14:00 – 18:00
Birincil Piyasa İşlemleri	10:30 – 13:00
* : BYF'ler için açılış emir toplama süreci 09:40 - 09:56 (+) arasındadır. ** : (+) İşlemlerin tamamlanmasına bağlı olarak değişebilecek bir saati ifade eder. *** : ME, MR, MF, MV, MF1, MF2, MG, MC, MS, MS1 koduyla yapılan resmî müzayede işlemleri için geçerli olan seans saatlerini ifade eder.	

YARIM İŞ GÜNLERİNDE	
PAZARLAR	SAATLER
Yıldız Pazar Ana Pazar Alt Pazar Yapılandırılmış Ürünler ve Fon Pazarı (YÜFP)* Yakın İzleme Pazarı (YİP) Nitelikli Yatırımcı İşlem Pazarı (NYİP) Piyasa Öncesi İşlem Platformu (PÖİP)	09:40 – 12:40
SEANSIN BÖLÜMLERİ	SAATLER
a) Açılış (Varant, Sertifika ve YPAH'ler hariç tüm yatırım araçları ile tüm pazarlar dâhil)	09:40 – 10:00
i) Emir Toplama Süreci	09:40 – 09:55
ii) Açılış Fiyatının Belirlenmesi	09:55 (+)**
b) Sürekli İşlem Bölümü	10:00 – 12:30
c) Tek Fiyat Bölümü	10:00 – 12:30
i) Emir Toplama	10:00 – 12:25
ii) Tek Fiyatın Belirlenmesi	12:25 (+)**
ç) Kapanış (Varant, Sertifika ve YPAH'ler hariç tüm yatırım araçları ile tüm pazarlar dâhil)	12:30 – 12:37
i) Kapanış Marj Yayını	12:30 – 12:31
ii) Emir Toplama	12:31 – 12:35
iii) Kapanış Fiyatının Belirlenmesi	12:35 (+)**
d) Kapanış Fiyatından / Tek Fiyattan İşlemler Bölümü	12:37 – 12:40
i) Marj Yayını	12:37 – 12:38
ii) Kapanış Fiyatından / Tek Fiyattan İşlemler	12:38 – 12:40
Temerrüt İşlemleri Resmî Müzayede İşlemleri (***)	10:00 – 12:30
Birincil Piyasa İşlemleri (Borsada talep toplama yöntemiyle halka arz) Birincil Piyasa İşlemleri (YPAH kullanımından sonra arta kalan paylar)	10:30 – 12:00 10:30 – 12:30
* : BYF'ler için açılış emir toplama süreci 09:40 - 09:56 (+) arasındadır. ** : (+) İşlemlerin tamamlanmasına bağlı olarak değişebilecek bir saati ifade eder. *** : ME, MR, MF, MV, MF1, MF2, MG, MC, MS, MS1 koduyla yapılan resmî müzayede işlemleri için geçerli olan seans saatlerini ifade eder.	

3.3. Emir- İşlem Esasları ve İşlem Yöntemleri

3.3.1. İşlemlerin Yürütülmesinde Esas Alınan Kavram ve Kurallar

3.3.1.1. İşlem Birimi (Lot)

Lot olarak adlandırılan işlem birimi bir sermaye piyasası aracından, kendisi veya katları ile işlem yapılabilecek asgari miktarı veya değeri ifade eder. Tüm pay ve yeni pay alma hakkı işlemlerinde işlem birimi olarak “1,00 TL (nominal) = 1 adet = 1 lot” eşitliği uygulanır. Küsarat sıraları (.KE özellik kodlu sıralar) haricinde işlem biriminden daha küçük miktarda emir (küsarat emir) verilemez. Nominal değere sahip olmayan T. İş Bankası A.Ş. Kurucu tipi paylarda, emirler adet olarak iletilmektedir. BYF katılma belgelerinin lot büyüklüğü ise 1 adet katılım payı olarak uygulanır. Yönetim Kurulu sermaye

piyasası aracının niteliklerini göz önünde bulundurarak, işlem birimini miktar veya değer olarak belirler ve KAP'ta ilan eder.

3.3.1.2. İşlem ve Özellik Kodu

BISTECH Sisteminde geçerli olan özellik kodlarını ve bunların açıklamalarını gösteren çizelge aşağıda yer almaktadır.

BISTECH Sisteminde Geçerli Özellik Kodları

ÖZELLİK KODU	AÇIKLAMALAR
.E	Pay
.V	Varant
.C	Sertifika
.F	BYF
.G	Gayrimenkul Sertifikası
.F1	Gayrimenkul Yatırım Fonu (GMF) Katılma Payları
.F2	Girişim Sermayesi Yatırım Fonu (GSF) Katılma Payları
.S	Sahipliğe Dayalı Kira Sertifikası (SDKS)
.S1	Emtia Sertifikası (EMS)
.BE	Birincil-Yeni Pay Alma Haklarından Arta Kalan
.BS	SDKS Sürekli İşlem Yöntemi ile Yapılan Halka Arzlar
.BS1	Emtia Sertifikalarında Sürekli İşlem Yöntemi ile Yapılan Halka Arzlar
.HE	(Sabit fiyatla ve değişken fiyatla talep toplama yöntemleri ile yapılan) Halka Arz veya Pay Geri Alım Çağrısı
.HS	SDKS Talep Toplama Yöntemleri Kullanılarak Yapılan Halka Arzlar ve Geri Alım Çağrılar
.HS1	Emtia Sertifikalarında Talep Toplama Yöntemleri Kullanılarak Yapılan Halka Arzlar
.R	Yeni Pay Alma (Rüçhan) Hakları
.TE	Pay Sırasında Temerrüt
.TV	Varant Sırasında Temerrüt
.TC	Sertifika Sırasında Temerrüt
.TF	BYF Sırasında Temerrüt
.TF1	GMF Katılma Payları İçin Temerrüt
.TF2	GSF Katılma Payları İçin Temerrüt
.TR	Yeni Pay Alma (Rüçhan) Hakları Sırasında Temerrüt
.TG	Gayrimenkul Sertifikaları için Temerrüt
.TS	Sahipliğe Dayalı Kira Sertifikaları İçin Temerrüt
.TS1	Emtia Sertifikaları İçin Temerrüt
.KE	Küsurat
.ME	Pay Sırasında Resmi Müzayede
.MR	Yeni Pay Alma (Rüçhan) Hakları Sırasında Resmi Müzayede
.MV	Varant Sırasında Resmi Müzayede
.MF	BYF Sırasında Resmi Müzayede
.MF1	GMF Katılma Payları için Resmi Müzayede
.MF2	GSF Katılma Payları için Resmi Müzayede
.MG	Gayrimenkul Sertifikaları için Resmi Müzayede
.MC	Sertifika Sırasında Müzayede
.MS	Sahipliğe Dayalı Kira Sertifikaları İçin Resmi Müzayede
.MS1	Emtia Sertifikaları İçin Resmi Müzayede
.AOF	Ağırlıklı Ortalama Fiyattan İşlem
.NSE	Takası Takasbank Dışında Olan TAS İşlemi

3.3.1.3. Fiyat İlanı

Borsa tarafından ilan edilen fiyat, 1 TL nominal değerli payın veya 1 TL nominal değerdeki pay üzerinde yer alan yeni pay alma hakkının piyasa fiyatıdır. Hesaplanan ve ilan edilen tüm fiyatlar virgülden sonra üç karakter Kuruş (Kr) hanesi bulunur.

BYF katılma belgelerinin fiyatları TL olarak, bir adet katılma belgesinin fiyatını ifade etmektedir.

Her sermaye piyasası aracı için Borsa kaydına alınan fiyatlar ve işlem miktarları seansın bitmesini takiben, Borsa Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen içerikte ve biçimde Pay Piyasası Borsa Bülteni'nde ve/veya belirlenen diğer elektronik ortamlarda ilan edilir. Bir sermaye piyasası aracı için o seansa Borsa kaydına alınacak bir fiyat oluşmamışsa bu durum da Pay Piyasası Borsa Bülteni'nde ilan edilir.

3.3.1.4. Ağırlıklı Ortalama Fiyat

İşlem gören sermaye piyasası aracının miktar ağırlıklı fiyatıdır. Hesaplanmasında sermaye piyasası aracının seans içinde işlem gördüğü değişik fiyatlardan ve miktarlardan gerçekleşen ve tescil edilen normal emir işlemleri dikkate alınır. Ağırlıklı ortalama fiyat, Sistem tarafından hesaplanır.

3.3.1.5. İşlemlerde Uygulanacak Baz Fiyat Aralıkları ve Fiyat Adımları

Pay Piyasasında sermaye piyasası araçlarına ilişkin alım ve satım emirlerinin karşılaştırılması, esas olarak sermaye piyasası araçlarının fiyat kademelerine göre belirlenen fiyat adımlarına uygun fiyatlarla yapılır.

3.3.1.6. Baz Fiyat

Bir sermaye piyasası aracı için baz fiyat, bir seans süresince o sermaye piyasası aracının işlem görebileceği üst ve alt fiyat sınırlarının belirlenmesine esas teşkil eden fiyattır.

BISTECH Sistemi'nde önceki işlem gününün kapanış fiyatı, baz fiyat olarak belirlenmektedir.

Baz fiyat yoksa (önceki kapanış yoksa veya fiyat serbest bırakılmışsa):

- Tek fiyat işlem yöntemi ile işlem gören sıralar için ilk fiyatın olduğu emir toplama aşaması sonrasında belirlenen eşleşme fiyatı baz fiyat olacaktır.
- Sürekli işlem yöntemi ile işlem gören sıralar için ilk işlemin fiyatı baz fiyat olarak alınacaktır. Açılış seansında fiyat oluşmuşsa bu fiyat, oluşmamışsa sürekli işlem aşamasında gerçekleşen ilk işlemin fiyatı baz fiyat olarak alınacaktır.
- İşlem görecek yeni pay alma haklarında ilk gün sonuna kadar (ilk işlem günü dâhil) baz fiyat uygulanmayacak ve işlem gördüğü ilk günün kapanış fiyatı ertesi günün baz fiyatını oluşturacaktır.

Ayrıca, bir önceki günden baz fiyata sahip bir payda gün içerisinde herhangi bir işlem gerçekleşmemişse bu baz fiyat, yine ertesi günün baz fiyatı olacaktır. Varant ve sertifika sıralarında baz fiyat uygulaması bulunmamaktadır.

Temettü ödemeleri veya sermaye artırımları durumlarında Borsa tarafından hesaplanan teorik fiyatın en yakın fiyat adımına yuvarlanması sonucu elde edilen baz fiyat belirlenerek Sisteme girilir.

3.3.1.7. Fiyat Adımları

Her payın fiyatı için bir defada gerçekleşebilecek en küçük fiyat değişimidir. Payların fiyat adımları, fiyat seviyelerine göre belirlenir. Emir girilirken bu fiyat adımlarına uyulması zorunludur.

Pay Piyasası'nın BISTECH işlem platformu üzerinde devreye alınmasıyla birlikte PP'de işlem gören paylar, yeni pay alma hakları ve BYF'ler için aşağıdaki tablolarda belirtilen yeni fiyat seviyeleri ve fiyat adımları uygulanmaya başlanmıştır.

Varantlarda, sertifikalarda, emtia sertifikalarında ve Toptan Alış Satış (TAS) işlemlerinde her fiyat seviyesi için fiyat adımı 1 kuruş olarak uygulanmaktadır.

Fiyat adımları baz fiyata bağlı olmaksızın ilgili fiyat seviyesine göre belirlenir. Fiyat adımı tablosundan örnek vermek gerekirse; kapanış fiyatı (baz fiyatı) 19,97 TL olan bir pay sırasında 20,00 TL'ye kadar fiyat adımı 1 kuruş, 20,00 TL'den sonra 2 kuruş olacaktır. Seans içinde girilen emrin fiyatının 20,00 TL'yi geçmesi hâlinde bir sonraki fiyat eşiğine kadar fiyat adımı baz fiyata bağlı olmaksızın 2 kuruş olarak değişecektir.

Paylarda ve Yeni Pay Alma Haklarında Geçerli Fiyat Adımları

Fiyat Seviyesi (TL)	Fiyat Adımı (TL)
0,010	19,999
20,000	49,999
50,000	99,999
100,000	249,999
250,000	499,999
500,000	999,999
1000,000	2499,999
2500,000	üzeri

BYF Katılma Belgelerinde Geçerli Fiyat Adımları

Fiyat Seviyesi (TL)	Fiyat Adımı (TL)
0,010	49,999
50,000	99,999
100,000	249,999
250,000	499,999
500,000	999,999
1000,000	2499,000
2500,000	üzeri

3.3.1.8. Referans Fiyat

Özsermaye hâlleri sonucunda ortaklık paylarının veya yeni pay alma haklarının ilgili Borsa düzenlemesi kapsamında belirtilen esaslara ve yöntemlere göre hesaplanan ancak payların veya yeni pay alma haklarının işlem görebileceği en üst ve en alt fiyat limitlerinin belirlenmesine esas teşkil etmeyen, fiyat tescili yapılınca kadar yatırımcılar tarafından referans değer olarak kullanılması amaçlanan fiyattır.

3.3.1.9. Fiyat Değişme Sınırları (Fiyat Marjı ve Fiyat Limitleri)

Baz fiyat yöntemine göre işlem gören her sermaye piyasası aracı için seans sırasında tek fiyat veya sürekli işlem yöntemine göre oluşan fiyatlar bu düzenlemede tanımlanan baz fiyattan;

- Paylarda Yıldız Pazar'da $\pm\%20$ 'den, Ana Pazar'da $\pm\%15$ 'ten; Alt Pazar, YİP ve PÖİP'te $\pm\%10$ 'dan,
- BYF'lerde $\pm\%20$ 'den,
- Yeni pay alma haklarında ve ISKUR.E'de $\pm\%50$ 'den
- Gayrimenkul Sertifikalarında (GMS), Gayrimenkul Yatırım Fonlarında (GMF), Girişim Sermayesi Yatırım Fonlarında $\pm\%20$ 'den,
- Emtia sertifikalarında $\pm\%5$ 'ten

farklı olamaz.

Varant ve sertifikalarda serbest marj geçerli olduğu için herhangi bir baz fiyat ve fiyat sınırı söz konusu değildir.

Fiyat değişim sınırları hesaplanırken yuvarlama, işlem yapılabilecek fiyat aralığını daraltıcı şekilde içeri doğru yapılır. Buna göre; üst fiyat limiti bulunurken aşağı adıma, alt fiyat limiti bulunurken yukarı adıma yuvarlama yapılır.

Kapanış seansında uygulanan ve sürekli işlem bölümünde gerçekleşen son işlem fiyatı üzerine $\pm\%3$ olarak uygulanır.

3.3.1.10. Fiyat Tescili

Borsada alım satımı gerçekleştirilen bir sermaye piyasası aracının fiyatı; işlem gördüğü miktar bir lot veya bunun üstünde ise Borsa kaydına alınır (tescil edilir). Borsa Genel Müdürlüğü işlem fiyatlarının Borsa kaydına alınabilmesi için gereken asgari işlem miktarını önceden KAP'ta ilan ederek değiştirebilir. Sadece normal emir defterine iletilen emirlerin karşılaştırılmasıyla gerçekleşen işlemlere ilişkin tescilli fiyatlar ilgili payın en düşük, en yüksek, ağırlıklı ortalama fiyat ve kapanış fiyatları olarak Borsa Bültenleri'nde ilan edilir.

3.3.1.11. Gerçekleşen İşlemlerin Belirlenmesi (Üyelere Raporlanması)

Seansın bitiminde, yapılan tüm işlemlere ilişkin fiyatların, miktarların ve tutarların belirtildiği işlem raporları elektronik ortamda üyelerin erişimine sunulur. Üyeler Borsa tarafından üretilen işlem raporlarını kullanarak kendi yasal kayıtlarını oluştururlar. İşlem raporlarındaki bilgiler hakkında herhangi bir uyuşmazlık oluşması durumunda Borsa kayıtları esas alınır.

3.3.2. İşlem Yöntemleri

Payların ve/veya sermaye piyasası araçlarının alım satımında temel olarak "sürekli işlem" ve "tek fiyat" yöntemleri kullanılmaktadır. Söz konusu yöntemler, bu düzenlemede yer alan ve Genel Müdür tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde uygulanır.

3.3.2.1. Sürekli İşlem Yöntemi

Bir sermaye piyasası aracı için Sisteme iletilen emirlerin Borsa tarafından belirlenen işlem süreleri boyunca sürekli bir şekilde, öncelik ve işlem kurallarına uygun olarak farklı fiyat seviyelerinden eşleştirilmesi yöntemidir. Sürekli işlem yöntemi, "Çok Fiyat Yöntemi" olarak da adlandırılmaktadır.

Bu yöntemin uygulamasında ilgili payda, üyelerin alış ve satış emirlerinin ve gerçekleşen işlemlerin ilgililerin izleyebileceği biçimde gösterilmesi esastır. Sürekli işlem yönteminde alım satım emirlerinin Sisteme girişi, eşleştirilmesi ile emir ve işlem bilgilerinin gösterilmesine ilişkin uygulama aşağıdaki esaslar çerçevesinde yürütülür:

- Alım satım emirleri belirlenmiş kurallar çerçevesinde Sisteme iletilir.
- Emir girişlerinde miktar veya tutar olarak Yönetim Kurulunca getirilen azami sınırlara uyulur.
- Emirler, Sisteme iletildikleri andan itibaren öncelik kurallarına göre işlem görebilir.
- Üyeler, daha önce başka üyeler tarafından Sisteme girilmiş olan emirler üzerinde tamamen veya kısmen işlem gerçekleştirebilir.

Sürekli Olarak Açılan Sıralardaki İşlem Yöntemi

Bir sermaye piyasası aracının ana işlem sırasına bağlı ve geçici olarak, belirli bir süre için açılan işlem sıralarında tek fiyat yöntemi uygulanmaz.

Geçici ve Sürekli Pazarlardaki İşlem Yöntemi

GEÇİCİ ve SÜRELİ İŞLEMLER	İŞLEM YÖNTEMİ
Resmî Müzayede İşlemleri (ME, MR, MF, MV, MF1, MF2, MG, MC, MS, MS1)	Sürekli İşlem

GEÇİCİ ve SÜRELİ İŞLEMLER	İŞLEM YÖNTEMİ
Birincil Piyasa – Yeni pay alma hakkı kullanımından kalan payların satışı	Sürekli İşlem
Temerrüt işlemleri	Sürekli İşlem
Yeni Pay Alma Hakkı işlemleri	Sürekli İşlem
Toptan Alış Satış işlemleri	Özel işlem bildirimi yoluyla Pay Piyasası uzmanları tarafından gerçekleştirilir.

3.3.2.2. Tek Fiyat Yöntemi

Bir sermaye piyasası aracı için Sisteme iletilen emirlerin Borsa tarafından belirlenen zaman dilimleri boyunca toplanarak gün içinde bir kere veya birden fazla kez tekrar edilmek suretiyle en çok işlem miktarını gerçekleştirecek şekilde ve öncelik kurallarına uygun olarak belirlenen tek bir işlem fiyatından eşleştirilmesi yöntemidir.

3.3.2.2.1. Tek Fiyat İşlem Yöntemi İşleyiş Esasları

Tek fiyat yöntemi, belirli bir zaman dilimi boyunca emirlerin eşleştirme yapılmaksızın Sisteme kabul edilip, bu süre sonunda en yüksek miktarda işlemin gerçekleşmesini sağlayan fiyat seviyesinin hesaplandığı, tüm işlemlerin bu fiyat seviyesinden gerçekleştiği işlem yöntemidir.

Tek fiyat yönteminde alım satım emirlerinin Sisteme girişi, eşleştirilmesi ile emir ve işlem bilgilerinin gösterilmesine ilişkin uygulama aşağıdaki esaslar çerçevesinde yürütülür:

- Alım satım emirleri belirlenmiş kurallar çerçevesinde Sisteme iletilir.
- Emir girişlerinde, miktar veya tutar olarak Yönetim Kurulunca getirilen azami sınırlara uyulur.
- Emir toplama süresi boyunca, işlem gerçekleşmez.
- Emir toplama süresi boyunca, Sisteme iletilen emirlerin iptal edilmesi ve değiştirilmesi mümkündür.
- Emir toplama sona erdikten sonra en çok işlem miktarının gerçekleşmesini sağlayan tek fiyat belirlenir ve ilan edilir. İlgili emir toplama süresine tekabül eden tüm işlemler, bu fiyat üzerinden öncelik kurallarına göre gerçekleştirilir.

Yapılandırılmış Ürünler ve Fon Pazarında (YÜFP) işlem gören BYF'ler, atanmış bir piyasa yapıcı üye olmaması, piyasa yapıcının faaliyetinin herhangi bir sebeple sona ermesi, yerini alacak bir yedek piyasa yapıcı üye olmaması ya da yedek piyasa yapıcı üyenin faaliyete başlayamaması gibi durumlarda, düzenlemeler çerçevesinde ilgili sermaye piyasası aracı yapılacak duyuruda belirtilen tarihten itibaren aynı pazarda, alternatif işlem yöntemi olan tek fiyat yöntemi ile işlem görmeye başlar. Bu kapsamda tek fiyat yöntemi uygulanan sermaye piyasası araçlarında bir piyasa yapıcı üyenin faaliyete başlayabileceğinin belirlenmesi hâlinde ilgili sermaye piyasası aracı, duyuruda belirtilen tarihten itibaren yeniden piyasa yapıcılığı olarak sürekli işlem yöntemi ile işlem görmeye başlar.

Buna göre Tek Fiyat İşlem Yöntemi uygulanan sermaye piyasası araçları:

- Sürekli işlem yöntemiyle işlem görebilmesi için piyasa yapıcısı atanması zorunlu olan sermaye piyasası araçlarından (varant ve sertifikalar hariç olmak üzere) piyasa yapıcısı bulunmayanlar (mevcut durumda yalnızca BYF'ler),
- PÖİP ve YİP'te işlem gören paylar ile Borsa Genel Müdürlüğünce geçici veya sürekli olarak tek fiyat yöntemiyle işlem görmesi kararlaştırılan sermaye piyasası araçları.

Tek fiyat işlem yönteminin uygulandığı sermaye piyasası araçlarında her seans açılış ve kapanış seansları da dâhil olmak üzere günde 5 kez fiyat belirlenir ve işlemler belirlenen bu fiyatlar ile gerçekleştirilir.

Seansın ilk emir toplama ve fiyat belirleme süreci açılış seansıdır. İkinci emir toplama ve fiyat belirleme süreci ise sürekli işlem bölümünün başlangıcı ile başlar.

Tek Fiyat İşlem Yöntemi Süreçleri ve Zamanları

Tek Fiyat Süreçleri	Tek Fiyat Bölümü	Emir Toplama	Fiyat Belirleme ve İşlemler
1. Tek Fiyat (Açılış Seansı)	09:40 – 10:00	09:40 – 09:55 (+)*	09:55 (+)**
2. Tek Fiyat	10:00 – 13:00	10:00 – 12:55	12:55 (+)**
3. Tek Fiyat (Gün Ortası)	13:00 – 14:00	13:00 – 13:55	13:55 (+)**
4. Tek Fiyat	14:00 – 18:00	14:00 – 17:55	17:55 (+)**
5. Tek Fiyat (Kapanış Seansı)	18:01 – 18:07	18:01 – 18:05	18:05 (+)**
6. Kapanış Fiyatından/Tek Fiyattan İşlemler Bölümü		18:08 – 18:10	
(+) *: Emir toplama aşamasını takip eden eşleştirme aşaması 30 saniye içinde herhangi bir anda başlayacak ve bu süreye kadar emir girişi devam edecektir.			
(+) **: İşlemlerin tamamlanmasına bağlı olarak değişebilecek bir saati ifade eder.			

Geçici olarak işleme kapalı olduğu için birinci tek fiyat sürecine (açılış seansı) katılamayan bir işlem sırası, aynı gün içerisinde tekrar işleme açılırsa, açılış itibarıyla ilgili saatte devrede olan tek fiyat sürecine dâhil edilir ve işlemlere devam edilir.

Aynı gün içinde tek fiyat belirleme süreçlerinde işlem görmeyerek kalan ve geçerliliği devam eden emirler bir sonraki tek fiyat sürecine aktarılır.

Tek Fiyat İşlem Yönteminde Süreçler

Temel olarak emir toplama ve fiyat belirleme olarak iki bölümden oluşur:

Emir Toplama Aşaması

Emir girişi, emir toplama aşaması olarak tanımlanan dönemde gerçekleştirilir.

Emir toplama aşaması seansın açılış, gün ortası (tek fiyat yöntemi ile işlem gören kıymetlerde), tek fiyat ve kapanış bölümlerinde söz konusudur. Açılış, kapanış ve sürekli işlem içerisinde tekil olarak tek fiyat yöntemi ile işlem gören sermaye piyasası araçlarında derinlik bilgileri gösterilmez ancak teorik eşleşme fiyatı, bu fiyattan gerçekleşme olasılığı olan işlem miktarı ve varsa kalan emir miktarı sürekli olarak gösterilir.

Emir toplama aşamasında;

- Emirler Sisteme iletilir ve fiyat-zaman önceliği kurallarına göre sıralanır. Eşleştirme yapılmaz.
- Girilmiş olan emirlerin fiyatları iyileştirilebilir, kötüleştirilebilir, miktarları azaltılabilir, artırılabilir (fiyat değiştirildiğinde ve/veya miktar artırıldığında emrin önceliği değişir).
- Emirler, iptal edilebilir.
- Paylarda açılış seansının emir toplama aşamasının son 5 dakikalık bölümünde emirler iptal edilemez, emirlerin fiyatı kötüleştirilemez ve miktarı azaltılamaz. Emir toplamanın rastlantısal olarak kesildiği maksimum 30 saniyelik süre söz konusu beş dakikalık süreye ilave edilir.
- Açığa satış yapılmasına izin verilen işlem sıralarında açılış seansları haricinde açığa satış emri girilebilir. Denge (teorik eşleşme) fiyatı, miktarı ve denge fiyatından karşılanmayan emir miktarları yayımlanır.
- Seansın başladığına dair mesaj gönderilir.

- Seansın Açılış ve Kapanış bölümleri hariç olmak üzere özel işlem bildirimi gerçekleştirilebilir.
- Limit, Piyasa, Piyasadan Limite, Kalanı İptal Et ve Dengeleyici emirler emir toplama aşamasında girilebilecek emir türleridir. Yıldız Pazar ve Ana Pazar'da yer almayan paylarda açılış seansında piyasa ve piyasadan limite emir türleri ile emir girilemez.
- Emir toplama aşamasında emir toplama süresi belli bir zaman aralığında rastlantısal bir anda kesilmektedir. Bu zaman aralığı 30 saniye olarak uygulanmaktadır. Emir toplama aşamasını takip eden eşleştirme aşaması 30 saniye içinde herhangi bir anda başlayabilir ve eşleştirme başlayıncaya kadar emir girişi devam eder.

Fiyat Belirleme Aşaması

Emir toplama sonrasında, Sisteme iletilmiş alım satım emirlerinin değerlendirilip hesaplamaların yapılarak işlem fiyatının belirlenmesi ve uygun emirlerin eşleştirilmesi sonucu işlemlerin gerçekleştirilmesiyle sonuçlanan aşamadır. Bu aşama için ayrılan maksimum süre 5 dakika olup, eşleştirme süresi fiilen işlem yoğunluğuna bağlı olarak değişmekte ve fiilen yaklaşık olarak 1 dakika sürmektedir. Aynı seans içinde tek fiyat belirleme süreçlerinde işlem görmeyerek kalan ve geçerliliği devam eden emirler bir sonraki tek fiyat sürecine aktarılır. Bu aşamada;

- Emir girilemez.
- Emirler üzerinde değişiklik yapılamaz.
- Emirler iptal edilemez.
- Özel işlem bildirimi yapılamaz.
- Eşleştirme, daha önceden tanımlanan eşleştirme zamanın başlangıcından ilk 30 saniye içinde rastlantısal olarak başlar. Devre kesicileri takip eden eşleştirme seansı rastlantısal olarak değil belirlenen saatte başlar.
- Eşleştirme sonrası işlem fiyatları ve kalan emir bilgileri, emir ve fiyat derinliği ekranında 1'er kademe olarak yayınlanır.

3.3.2.2.2. Açılış Seansı ve Açılış Fiyatı

Açılış seansı, Borsaya iletilen emirlerin seans başlangıcında eşleştirilerek açılış fiyatının tespit edildiği zaman dilimidir.

Açılış Seansı İşleyiş Esasları

Açılış Seansı, belirli bir zaman dilimi boyunca emirlerin herhangi bir eşleşme yapılmaksızın Sisteme kabul edildiği ve bu süre sonunda en yüksek miktarda işlemin gerçekleşmesini sağlayan tek bir fiyat seviyesinin (Açılış Seansı Fiyatı) hesaplanarak, tüm işlemlerin bu fiyat seviyesinden gerçekleştirildiği tek fiyat yöntemiyle çalışan özel bir seans uygulamasıdır.

Yukarıda tek fiyat yönteminde belirtilen Emir Toplama ve Fiyat Belirleme aşamaları, açılış seansında da geçerlidir.

Emir değiştirme ve iptal işlevlerine ilişkin olarak emir toplama aşamasında yer alan kural geçerlidir.

Bir önceki işlem gününün kapanış fiyatı, baz fiyat olarak belirlenir. Fiyat marjları ise baz fiyat kullanılarak hesaplanır. Baz fiyat ve marjlar, hem açılış seansında hem de bu süreci takip eden tek fiyat aşamasında geçerlidir.

1) Açılış Fiyatının Belirlenmesi ve İşlem Algoritması

BISTECH Sistemi'nde açılış fiyatı belirleme algoritmasının işleyişi aşağıda belirtildiği gibidir:

- i. En çok işlem miktarının gerçekleşmesini sağlayan fiyat açılış fiyatıdır.

ii. En fazla işlemi gerçekleştiren birden fazla fiyat seviyesi bulunması hâlinde bu fiyat seviyelerinde arta kalan (işlem görmeyen) miktarın en az olmasını sağlayan fiyat seviyesi açılış fiyatı olarak belirlenir (minimum surplus).

iii. İlk iki koşulu sağlayan birden fazla fiyat bulunması hâlinde piyasanın yönüne (bekleyen emirlerin içerdiği miktar olarak alış veya satış tarafının ağırlığına bakılır ve piyasa alış ağırlıklı ise söz konusu iki fiyattan yüksek olanı, piyasa satış ağırlıklı ise söz konusu iki fiyattan düşük olanı açılış fiyatı olarak belirlenir (market pressure).

iv. Hâlâ tüm koşulları sağlayan birden fazla fiyat seviyesinin olması hâlinde referans fiyata bakılır; referans fiyata en yakın fiyat, açılış fiyatı olarak belirlenir.

v. Herhangi bir referans fiyatın olmadığı durumda, muhtemel açılış fiyatlarından en yüksek ve en düşüğünün aritmetik ortalamasının en yakın fiyat adımına yuvarlanması ile ulaşılan fiyat, denge fiyatı olarak belirlenir.

vi. İlgili sıraya gelen en yüksek fiyatlı limit emre bir fiyat adımı ilave edilerek ve en düşük fiyatlı limit emirden bir fiyat adımı çıkarılarak bulunan fiyatların arasında bulunan tüm geçerli fiyatlar kullanılır. Bu fiyatlar arasında olan ancak emir bulunmayan kademeler de hesaplama dâhil edilir ve açılış fiyatı bu kademelerden birinde oluşabilir (Emrin bulunduğu iki fiyat seviyesi arasında bulunan tüm fiyat adımları -o adımlarda emir olmasa dahi- kümülatif tutarların ve açılış fiyatının hesaplanmasında dikkate alınır).

vii. İlgili sıraya gelen en yüksek fiyatlı limit emre bir fiyat adımı ilave edilerek ve en düşük fiyatlı limit emirden bir fiyat adımı çıkarılarak bulunan fiyatların fiyat limitlerini aşması hâlinde oluşacak olan açılış fiyatının fiyat limitlerini geçmesine izin verilmez. Açılış fiyatı taban ya da tavan fiyat olarak belirlenir.

viii. Limit fiyatlı emirlerin yanı sıra, piyasa emirleri (market orders), piyasadan limite emirler (market to limit orders), kalanı iptal et emirleri (fill and kill), kısmi görünme koşullu (rezerv) emirler (reserve orders, gösterilen ve gizli miktarları ile) ve kotasyonlar da hesaplama dâhil edilir.

ix. Küsürat emirler, hepsi ya da hiçbiri (AON-All or None) emirleri, gerçekleşmezse iptal et (fill or kill), dengeleyici emirleri (imbalance orders), tetiklenmemiş emirler (untriggered stop ve stop limit orders) açılış fiyatının hesaplanmasında dikkate alınmaz.

Bu algoritma kapanış seansı da dâhil olmak üzere tüm tek fiyat yöntemi uygulamalarında geçerlidir.

Açılış Referans Fiyatı (ARF)

Sadece açılış seansında fiyat belirleme algoritması tarafından kullanılmak üzere açılış seansına özgü bir referans fiyat kavramı oluşturulmuş ve bu kavram “Açılış Referans Fiyatı–ARF” olarak adlandırılmıştır. Aşağıdaki fiyatlardan en son güncellenen fiyat, ARF olarak seçilir:

- Kapanış fiyatı
- Baz fiyat
- Son işlem fiyatı
- Borsa tarafından belirlenen referans fiyat

2) Emirlerin İşlem Görme Sırası

- Piyasa emirleri
- Piyasadan limite emirler (*)
- Limit fiyatlı emirler
- Dengeleyici emirler

(*) Piyasa emirleri ile piyasadan limite emirler arasında zaman önceliğine bakılır.

Tek fiyat yönteminde girilen piyasa emirlerinin limit fiyatlı emirlere göre fiyat öncelikleri bulunmakla beraber piyasa emirleri kendi aralarında zaman önceliğine göre değerlendirilirler. Piyasa emirleri, belirlenen denge fiyatı üzerinden eşleştikten sonra varsa pasifte kalan piyasa emirleri limit fiyatlı emirler ile yine denge fiyatı üzerinden eşleşirler. Piyasa emirleri eşleştikten sonra pasifte kalan limit fiyatlı emirlerin bulunması durumunda, bu limit fiyatlı emirler kendi aralarında eşleşirler.

Açılış fiyatından daha “iyi” fiyat seviyelerindeki limit fiyatlı emirler (alışta daha yüksek, satışta daha düşük fiyatlı emirler) ve açılış fiyatı seviyesindeki limit fiyatlı emirler, önce fiyat sonra zaman önceliği dikkate alınarak açılış fiyatından eşleşerek işlem görür. Bir tarafta açılış fiyatı seviyesinde bekleyen limit fiyatlı emirler kalmasına rağmen karşı tarafta eşleşebilecek fiyat seviyesinde limit fiyatlı emrin bulunmadığı durumda, bu limit fiyatlı emirler karşı taraftaki dengeleyici emirler ile eşleşerek işlem görür.

Dengeleyici emirler, açılış ve kapanış seansları da dâhil olmak üzere tek fiyat yöntemi uygulanan tüm seans bölümlerinde, fiyat belirleme sürecinde hesaba katılmayan ancak belirlenen eşleşme fiyatı seviyesinde karşılanmadan kalan emirler ile işlem yapmak üzere girilen emirlerdir.

Dengeleyici emirler arasındaki öncelik sıralaması emrin Sisteme giriş zamanına göre belirlenir. Her iki tarafta da açılış fiyatı seviyesindeki limit fiyatlı emirlerin tükenmesinin ardından, alış ve satış tarafındaki dengeleyici emirler birbirleri ile karşılaşılarak açılış fiyatından işleme dönüşürler. Herhangi bir eşleşme işlemine konu olmayan dengeleyici emirler iptal edilirler.

3) Veri Yayını

BISTECH Veri Yayın Sistemi, Borsa İstanbul pazar ve piyasalarında işlem gören sermaye piyasası araçlarına ve Borsa İstanbul tarafından hesaplanan endekslere ait referans (temel) ve eşanlı verilerin iletildiği sistemdir. Referans veriler, ilgili sermaye piyasası aracına veya endekse ait gün içerisinde değişmeyen tanımlayıcı bilgileri, örneğin sermaye piyasası aracının tipini, bir önceki işlem gününe ait özet fiyat bilgilerini, kapsamında olduğu sektörü, listeyi, endeksi içerir. Eşanlı veriler ise ilgili sermaye piyasası aracına veya endekse ait gün içinde seanslar süresince değişebilen bilgileri, örneğin emirleri, işlemleri, hacim miktarını, değeri, değişimi içerir. Yayın, işlem gününün tarihi ve referans verilerin yayını ile başlar; seans akışına göre eşanlı veri yayını ile devam eder. Emir toplama seanslarının emir girişi aşamasında paylara ilişkin olarak gönderilen emirlere göre oluşan denge fiyatı ve denge miktarı bilgisinin veri yayını yapılır. Eşleştirme işlemlerinin başlamasıyla birlikte açılış fiyatları, gerçekleşen işlemler, işlemler sonrası kalan emirlere ilişkin bilgiler veri yayın kuruluşlarına gönderilir.

Piyasa olarak yapılan emir toplama uygulamasına paralel olarak, pay bazında yapılan emir toplama aşaması süresince de söz konusu paya ilişkin olarak denge fiyatının ve miktarının veri yayını yapılır. Paydaki eşleştirme işlemlerinin başlamasıyla birlikte veriler hemen yayına gönderilir.

Sürekli işlem seanslarında emir defteri değişiklikleri, gerçekleşen işlemler ve buna bağlı değişen istatistiklere ilişkin bilgiler gönderilmektedir.

3.3.2.2.3. Kapanış Seansı ve Kapanış Fiyatı

Kapanış seansı, bu seansın başladığı ana kadar gerçekleşmemiş emirler ile bu bölümde girilen yeni emirlerin kapanış fiyatını belirlemeye yönelik olarak eşleştirildiği zaman dilimidir. Seans kapanış fiyatı, o seansta Borsa kaydına alınan en son fiyattır.

Kapanış Seansı İşleyiş Esasları

Kapanış seansı, normal seans sürecinden kalan tüm emirlerin aktarılması suretiyle, belirlenmiş zaman dilimi boyunca yeni emirlerin de herhangi bir eşleşme yapılmaksızın Sisteme kabul edildiği ve bu süre sonunda en yüksek miktarda işlemin gerçekleşmesini sağlayan tek bir fiyat seviyesinin (Kapanış Seansı Fiyatı) hesaplanarak, tüm işlemlerin bu fiyat seviyesinden gerçekleştirildiği, tek fiyat yöntemiyle çalışan özel bir seans uygulamasıdır.

Pay Piyasası pazarlarında sürekli işlem ve tek fiyat yöntemi ile işlem görmekte olan E (Eski) ve F (BYF) özellik kodlu sermaye piyasası araçlarında, sadece seansın son bölümünde uygulanmaktadır. Varant, sertifika, temerrüt ve yeni pay alma hakkı işlem sıraları kapanış seansına dâhil değildir.

Kapanış Seansında Süreçler

Yukarıda tek fiyat yönteminde belirtilen emir toplama ve fiyat belirleme aşamaları, kapanış seansında da geçerlidir.

Kapanış için belirlenen yeni fiyat marjlarının hesaplanması ve diğer teknik işlemler sonrasında kapanış seansı başlamaktadır.

Emir Toplama Aşaması

Sürekli işlem ve tek fiyat yöntemiyle işlem gören E (Eski) özellik kodlu kıymetlerde bekleyen pasif emirlere ilaveten, yeni alı ve satı emirlerinin Sisteme iletildiği aşamadır. Bu aşama süresince emirler eşleştirilmez (işlem gerçekleşmez). Bu aşamada Sisteme iletilen emirlerin fiyatları sermaye piyasası aracındaki normal emir dosyasında gerçekleşen son işlemin fiyatına göre belirlenmiş olan fiyat marjı içinde olabilir.

Bu kapsamda;

- Kapanış seansında bir sermaye piyasası aracına girilen emirlerin fiyatları sermaye piyasası aracında gerçekleşen son normal emir işlem fiyatının $\pm\%3$ 'ünden daha fazla farklı olamaz; $\%3$ marj uygulanarak bulunan üst fiyat, en yakın aşağı fiyat adımı; alt fiyat ise en yakın yukarı fiyat adımı yuvarlanarak belirlenir. Serbest marjlı paylarda da son işlem fiyatına göre $\pm\%3$ fiyat marjı uygulanmaktadır.

- Bir sermaye piyasası aracı için o seans hesaplanan baz fiyata göre belirlenmiş fiyat değişim sınırlarının dışında bir fiyattan kapanış seansında emir girilmesine izin verilmemektedir. Marjın $\pm\%20$ olduğu bir örnekte; bir payda o seans için baz fiyatının 3,00, fiyat değişim sınırlarının ise 2,40-3,60 olduğu düşünüldüğünde; bu payın kapanış seansı başlangıcı öncesindeki son işlem fiyatı 3,58 ise ilgili payda kapanış seansında $\%3$ marj kapsamında girilebilecek minimum emir fiyatı 3,48, maksimum emir fiyatı ise 3,60 olabilecektir.

- Bir sermaye piyasası aracında kapanış seansının yapıldığı seansın ne açılış seansı bölümünde ne de sürekli işlem bölümünde işlem gerçekleşmişse, bu sermaye piyasası aracına ilgili seans için geçerli olan baz fiyata göre belirlenmiş fiyat marjı sınırları dâhilinde emir girilebilir. Eğer bu durumdaki sermaye piyasası aracı serbest marjlı ise bu sermaye piyasası aracına kapanış seansında herhangi bir fiyat sınırı olmaksızın emir girilebilir.

- Bir sermaye piyasası aracının kapanış seansına aktarılan emirleri arasında son işlem fiyatının $\pm\%3$ 'ü içerisinde belirlenen kapanış seansı üst fiyat sınırından daha yüksek bir fiyattan alı emri veya kapanış seansı alt fiyat sınırından daha düşük bir fiyattan satı emri bulunuyorsa, bu sermaye piyasası aracında ilgili seansın baz fiyatına göre hesaplanmış o gün için geçerli olan fiyat değişim sınırları uygulanır (son işlem fiyatına göre $\pm\%3$ marj uygulanarak hesaplanan fiyat değişim sınırları kullanılmaz).

İletilmiş emirler mevcut kurallar dâhilinde değiştirilebilir, iptal edilebilir. Seansın kapanış seansı emir toplama aşaması öncesindeki bölümlerinde girilmiş emirlerden kapanış seansı için belirlenmiş olan marjın dışında kalan ve kapanış seansına aktarılmış olan emirler iptal edilebilir veya fiyatları kapanış seansı fiyat marjları içine çekilerek bu emirlerde fiyat / miktar değişikliği yapılabilir.

Açılış seansı aşamasında durdurulmuş bir sermaye piyasası aracı, kapanış seansında işleme açılırsa bu sermaye piyasası aracında kapanış seansı emir giri kuralları uygulanmaktadır. (Açığa satı emri girişi mümkündür.)

Kapanış Fiyatı Belirleme Aşaması

Yukarıda tek fiyat yönteminde belirtilen fiyat belirleme aşamaları, kapanış seansında da geçerlidir.

Bu aşamada, kapanış seansında emir toplanmış olan işlem sıralarında kapanış fiyatı belirlenir. Kapanış fiyatı, bu düzenlemede yer alan açılış fiyatı belirleme sistematığı ile aynıdır.

Belirlenen kapanış seansı fiyatı, ilgili işlem sırasının kapanış fiyatı olmaktadır. Kapanış seansında fiyat belirlenmemesi hâlinde ilgili işlem sırasında seansın önceki bölümlerinde gerçekleşen son işlem fiyatı, kapanış fiyatı olarak tescil edilir. Kapanış seansında ve seansın önceki bölümlerinde tescil edilmiş herhangi bir işlem olmaması (sadece açılışta işlem olması) hâlinde, Borsa Bülteninde kapanış fiyatı ve tüm fiyat alanlarında açılış fiyatı bilgisi yer almaktadır. İlgili kıymette açılış fiyatı da yoksa, Bültendeki tüm fiyat alanları sıfır olarak belirtilir.

Kapanış seansında gerçekleşen işlemler de açılış seansı ve sürekli işlem aşamasındaki işlemlerle birlikte günlük ağırlıklı ortalama fiyat hesabında dikkate alınır.

Bu aşamanın sonunda, Sistem, kapanış fiyatından işlemler aşamasına hazır hâle gelir. Kapanış seansı öncesinde ve kapanış seansında girilmiş ancak işlem görmemiş tüm emirler kapanış fiyatından işlemler aşaması marjı dışında olsalar dahi kapanış fiyatından işlemler aşamasına aktarılır.

3.3.2.2.4. Kapanış Fiyatından İşlemler

Kapanış seansında belirlenmiş olan fiyat veya kapanış seansında gerçekleşen işlemin olmaması hâlinde son işlem fiyatı ile sınırlı olmak üzere Sisteme yeni emirlerin girilebileceği ve girilen yeni emirlerin Sistemde kapanış seansında işlem görmediği için bu aşamaya aktarılmış kapanış seansı/son işlem fiyatından beklemekte olan pasif emirlerle veya bu aşamada girilen emirlerle öncelik kuralları çerçevesinde karşılaşarak işlemlerin gerçekleştirileceği son aşamadır.

2 dakika süren bu aşamada, sadece o ana kadar işlem görmüş olan kıymetlere emir girilebilir. Sisteme girilebilecek yeni alış ve satış emirleri sadece belirlenmiş kapanış/son işlem fiyatından olabilir ve aynı fiyattaki bir pasif emir ile karşılaşması hâlinde öncelik sırasına göre işleme dönüşür, işlem görmemesi hâlinde öncelik kuralları çerçevesinde pasif emir olarak bekler.

Bu aşamada girilen emirlerin fiyatları değiştirilemez ancak miktarları artırılıp azaltılabilir veya emirler iptal edilebilir.

Kapanış fiyatından işlemler aşaması öncesinde girilerek bu aşamaya aktarılmış emirlerden;

- Kapanış seansı/son işlem fiyatına eşit olanların fiyatları değiştirilemez ancak miktarları azaltılıp arttırılabilir veya iptal edilebilir,
- Kapanış seansı/son işlem fiyatından farklı fiyatta bekleyen emirlerin miktarları azaltılabilir fakat arttırılamaz ancak bu emirler iptal edilebilir veya fiyatları sadece kapanış seansı/son işlem fiyatına değiştirilebilir.

Kapanış fiyatından işlemler aşamasında limit fiyatlı emirler (KİE ve açığa satış) girilebilir ve özel işlem bildirimi yapılabilir. Bu emir türlerinde de emir fiyatı son işlem fiyatı olmak zorundadır. Seansın hiçbir aşamasında işlem gerçekleşmemiş olan kıymetlerde kapanış/son işlem fiyatından işlemler aşamasında emir girilemez, bekleyen emirler üzerinde değişiklik yapılamaz.

Bu aşamada gerçekleşen işlemler günlük AOF hesabında dikkate alınır. Bu aşama süresince gerçekleşen işlemler ve bekleyen emirler seansın sürekli işlem aşamasında olduğu gibi hem temsilci ekranlarından hem de veri yayın kuruluşu ekranlarından izlenebilir. Bu seans durumunda bekleyen emir ve fiyat derinliği bilgisi yayımlanmaya devam eder.

3.3.3. Özel Uygulamalar

3.3.3.1. Piyasa Yapıcılık

3.3.3.1.1. Tanımlar

Piyasa yapıcılık, Yönetim Kurulunca oluşturulan kriterlere uygun olarak Borsa Genel Müdürlüğü tarafından yetkilendirilmiş üyelerin sorumlu oldukları sermaye piyasası araçlarındaki alım satım faaliyetinin dürüst, düzenli ve etkin çalışmasını sağlamak ve likiditeye katkıda bulunmak

amacıyla, belirlenen ilke ve esaslar çerçevesinde sürekli işlem yönteminde yürüttükleri özellikli bir alım satım faaliyetidir.

Piyasa yapıcılık faaliyetinin bulunduğu sürekli işlem yönteminde alım satım emirlerinin Sisteme girişi, eşleştirilmesi ile emir ve işlem bilgilerinin gösterilmesine ilişkin uygulama aşağıdaki esaslara uygun olarak Yönetim Kurulu tarafından belirlenir.

a) Piyasa yapıcı, sorumlu olduğu sermaye piyasası araçlarında kendi namına ve hesabına alıŖ-satıŖ şeklinde çift taraflı kotasyon veya tek taraflı alıŖ, satıŖ emri vererek piyasa oluŖmasına ve işlem gerçekleŖmesine katkıda bulunur. Piyasa yapıcı, söz konusu işlemler için önceden Borsaya bildirdiği kendisine ait olmayan belirli hesapları da kullanabilir. Bu hesaplara ve bunların kullanım esaslarına ilişkin hususlar Borsa Genel Müdürlüğü tarafından belirlenir. Bu hesapların kullanımı piyasa yapıcılıktan kaynaklanan yükümlölükleri ortadan kaldırmaz. İlgili sermaye piyasası aracında Sisteme girilen tüm alım satım emirleri öncelik kurallarına uygun olarak kendi aralarında ve/veya piyasa yapıcı kotasyonları veya emirleri ile eşleŖerek kısmen veya tamamen işleme dönüŖebilir.

b) Piyasa yapıcılığının uygulanacağı sermaye piyasası araçları Borsa Genel Müdürlüğü tarafından belirlenir.

c) Piyasa yapıcı tarafından verilen kotasyonlara ilişkin usul ve esaslar ile piyasa yapıcı ortamda uygulanacak emir ve işlem kuralları Yönetim Kurulu tarafından belirlenir.

Bununla birlikte Piyasa yapıcılığa ilişkin olarak Yönetim Kurulunun yetkisinde olan tüm süreçlerde karar alma yetkisi, Borsa Yönetim Kurulunun 26/06/2014 tarihli ve 2014/27 sayılı toplantısında alınan kararla Borsa Genel Müdürlüğüne devredilmiştir.

Piyasa Yapıcı Üye (Piyasa Yapıcı)

Piyasa yapıcılık temel kriterlerini sağlayan üyelerden bir sermaye piyasası aracında piyasa yapıcılık faaliyetinde bulunmak amacıyla yaptığı başvuru BİAŖ Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen ve “BİAŖ Pay Piyasası Piyasa Yapıcılık Taahhütnamesi”ni imzalayarak faaliyete baŖlayan üyedir.

Yedek Piyasa Yapıcı Üye

Piyasa yapıcı bulunan bir sermaye piyasası aracında, piyasa yapıcı olarak atanmak üzere sırada bekleyen üyedir.

Kotasyon

Piyasa yapıcı üye tarafından iletilen tek/çift taraflı (alıŖ ve/veya satıŖ emri şeklindeki) fiyat ve miktar bildirimidir.

Minimum Kotasyon Yayılma Aralığı

Bir sermaye piyasası aracındaki alıŖ ve satıŖ kotasyon fiyatları arasında olabilecek minimum farktır.

Maksimum Kotasyon Yayılma Aralığı

Bir sermaye piyasası aracındaki alıŖ ve satıŖ kotasyon fiyatları arasında olabilecek maksimum farktır. Piyasa yapıcı üyelerin değerlendirilmesinde dikkate alınacak olan geçerli kotasyonların maksimum kotasyon yayılma aralığına uygun olması gereklidir.

Kotasyon Miktarı Alt Sınırı

Piyasa yapıcı üyenin bir kerede girebileceği en düşük kotasyon miktarıdır. Piyasa yapıcı üyelerin değerlendirilmesinde dikkate alınacak olan geçerli kotasyonların miktar alt sınırına uygun olması gereklidir. Hâlihazırda bu alt sınır 250 lot olarak belirlenmiştir.

Kotasyon Miktarı Üst Sınırı

Piyasa yapıcı üyenin bir kerede girebileceği en yüksek emir tutarı sınırına karşılık gelen kotasyon miktarıdır.

3.3.3.1.2. Genel Kurallar

• PP’de sürekli işlem yöntemi için geçerli olan emir ve işlem kuralları aksi belirtilmedikçe piyasa yapıcılı sürekli işlem uygulanan sermaye piyasası araçları için de geçerlidir.

• Piyasa yapıcılı sürekli işlem uygulanan sermaye piyasası araçlarında sürekli işlem bölümü süresince piyasa yapıcı olarak atanmış üye tarafından alış ve satış tarafında sürekli olarak kotasyon (fiyat ve miktar) verilmesi esastır.

• PP’de geçerli olan fiyat ve zaman önceliği kuralları kotasyon emirleri için de geçerlidir.

• Sisteme iletilen kotasyon emirleri, fiyat ve zaman önceliği kuralına uygun olarak, bekleyen limit fiyatlı emirler dosyasında yer alır.

• Bir sermaye piyasası aracının işlemlerinin durdurulduğu süre boyunca Sistemde var olan bir kotasyon emri üzerinde herhangi bir değişiklik yapılamaz ve iptal edilemez.

• Girilen bir normal emir öncelik kurallarına uygun olarak bir kotasyonla veya kotasyon haricindeki başka bir emirle eşleşerek işlem görebilir.

• Piyasa yapıcı üye, portföyünde karşılığı bulunmayan miktardaki kotasyon satışını kotasyon alışından önce gerçekleştirebilir.

- Bir sermaye piyasası aracında birden fazla piyasa yapıcı ve birden fazla (farklı piyasa yapıcı kurumlara ait) kotasyon mümkün olmaktadır.
- Kotasyon fiyatları, ayrı bir fiyat limiti oluşturmamaktadır. Kotasyonun fiyatını geçen seviyelerden de (fiyat limitlerinin içerisinde kalmak kaydıyla) işlem yapılabilmektedir.
- Kotasyonlar tamamen iptal edilebilmektedir.
- Kotasyonlar da normal emirler gibi olmakta ve kotasyon girilmeden emir girilebilmekte ve işlem gerçekleştirilebilmektedir.
- Açılış, kapanış seansı gibi tek fiyat yönteminin uygulandığı bölümlerde de kotasyon girilebilmektedir.
- Kotasyon girişlerinde piyasa yapıcılar AFK alanına PYM/PYP ibarelerinden uygun olan birini girmek zorundadır.
- Piyasa yapıcının indirimi günlük yapılacak değerlendirmelerden hesaplanmakta, aylık tahakkuk ettirilmektedir.
- Kotasyon emirlerinin güncellenmesinde yapılan her değişiklikte (miktar azaltılsa dahi) öncelik kaybolmaktadır çünkü her kotasyon değişikliği iptal ve yeni emir girişi olarak addedilmektedir.

3.3.3.1.3. Piyasa Yapıcılık Kriterleri

Piyasa yapıcı olmak için iki temel kriter bulunmaktadır.

Bu kriterler ve uygulama usulleri aşağıdaki gibidir:

Piyasa Yapıcı Olabilme Kriterleri

Kriterler	Geçerli Pazarlar
1) Kısmi yetkili (en az işlem aracılığı, en iyi gayret aracılığı faaliyetleri ve sınırlı saklama hizmeti için Kuruldan faaliyet izni almış olmak şartı ile) veya geniş yetkili olmak.	• Ana Pazar • Alt Pazar • YÜFP • NYİP • EP
2) Değerlendirme yapılan aydan geriye doğru son bir yıl içinde, farklı günlerde düştüğü 2 milyon TL ve üstü tutarlı takas temerrüdü sayısı bakımından 5’i aşmamış olmak (Sınırı aşan temerrüt sayısı belirlenirken Pay Piyasasında gerçekleştirilen işlemlerden kaynaklanan yükümlülüklerin zamanında yerine getirilmemesi sonucu oluşan takas temerrütleri dikkate alınır).	

Piyasa yapıcılık değerlendirmesi için üye bazında dikkate alınacak temerrüt sayısı, aşağıda yer alan hususlar çerçevesinde belirlenir.

- Aynı gün kapatılan temerrütler dikkate alınmaz.
- Bir üyenin aynı günde farklı pay sıralarında birden fazla 2 milyon TL veya üzeri tutarda temerrüdü olması halinde bu durum 1 adet temerrüt olarak değerlendirmeye alınır.
- Bir üyenin aynı günde farklı pay sıralarında her biri 2 milyon TL'den az tutarda birden fazla temerrüdü olması halinde temerrüt tutarlarının genel toplamına bakılmaksızın bu temerrütler değerlendirmeye alınmaz.

Kurulun 01/07/2014 tarihinde yürürlüğe giren III-37.1 sayılı Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkındaki Tebliğinde yatırım kuruluşlarının faaliyet izni almasına ilişkin esaslar, yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ve bunların sunumu sırasında uyulacak ilke ve esaslar düzenlenmektedir. Tebliğ kapsamında yatırım kuruluşlarınca yürütülebilecek yatırım hizmetleri ve yatırım faaliyetleri belirlenmiş ve bu faaliyetlerin her biri için Kuruldan izin alınması zorunlu tutulmuştur.

Tebliğin 8. maddesinde aracı kurumlar; “dar yetkili”, “kısmi yetkili” ve “geniş yetkili” olarak gruplandırılmaktadır*.

Buna göre;

- Emir iletimine aracılık ve yatırım danışmanlığı faaliyetlerinden herhangi birini veya tamamını yürütecek olanlar “dar yetkili”,
- İşlem aracılığı, en iyi gayret aracılığı faaliyeti, sınırlı saklama hizmeti ve portföy yöneticiliği faaliyetinden herhangi birini veya tamamını yürütecek olanlar “kısmi yetkili”
- Portföy aracılığı faaliyeti, genel saklama hizmeti ve aracılık yüklenimi faaliyetinden herhangi birini veya tamamını yürütecek olanlar ise “geniş yetkili” olarak adlandırılmaktadır.

*Bankalar dar-kısmi-geniş yetkili olarak sınıflandırılmaz ancak faaliyet izinlerine sahip olabilirler; buna bağlı olarak pay piyasası üye yetkisi bulunan bankaların piyasa yapıcılık ve likidite sağlayıcılık yetki değerlendirmelerinde, aracı kurumların kısmi ve geniş yetkili olarak sınıflandırılmaları için gerekli olan faaliyet izin şartları aynı şekilde aranır.

Yukarıda belirtilen temel kriterleri sağlayamayan, ancak başvurduğu sermaye piyasası aracında kurucu/ihraççı olan veya başvurduğu sermaye piyasası aracı üyenin ait olduğu bir grup şirketi tarafından halka arz edilmiş olan ya da halka arzına aracılık etmiş olduğu bir sermaye piyasası aracı için başvuran ve uhdesinde piyasa yapıcılık faaliyetinde kullanabileceği sermaye piyasası aracı bulunan üyeler, BİAŞ Yönetim Kurulunun onaylaması hâlinde, sadece söz konusu sermaye piyasası araçlarıyla sınırlı olmak üzere, piyasa yapıcılık faaliyetinde bulunmak için yeterli temel kriterlere sahip üye olarak kabul edilir. Değerlendirmede, eğer belirtilmişse, payları piyasa yapıcılığa konu olan şirketin tercihi de dikkate alınır.

Bu kapsamda atanma başvurusunda bulunan üyeler atanma için belirlenmiş öncelikten yararlanır. Temel kriterleri sağlayamayan üyeler, söz konusu sermaye piyasası aracı/araçları dışında kalan sermaye piyasası araçlarına piyasa yapıcı olarak atanmak için başvuruda bulunamaz.

Üyelerin piyasa yapıcı olma temel kriterlerine uygunluğu 6 ayda bir (Haziran ve Aralık ay sonlarında) değerlendirilir ve duyurulur. Dönemsel değerlendirme sonuçları 1 Temmuz ve 1 Ocak tarihlerinden itibaren geçerli olur. Değerleme sonucunda ya da dönem içinde, geçerli temel kriterleri kaybetmiş olduğu belirlenen bir üyenin piyasa yapıcılık yetkisi kaldırılır ve atandığı sermaye piyasası araçlarındaki piyasa yapıcılık faaliyeti sona erer. Ancak piyasa yapıcı üye olma temel kriterlerine uymayan veya bu kriterleri kaybeden üyelerin istisnai olarak piyasa yapıcı faaliyetinde bulunabilecekleri kapsamdaki sermaye piyasası araçlarında piyasa yapıcılık faaliyeti devam eder.

Bir sonraki değerlendirme ya da dönem içinde temel kriterleri sağladığı belirlenen üye yeniden yetkilendirilir. Bu durumdaki bir üyenin daha önce piyasa yapıcı olarak faaliyette bulunduğu bir sermaye piyasası aracında yeniden atanabilmesi için yeni bir başvuru yapılması gereklidir.

3.3.3.1.4. Uygulanacak Pazarlar ve Sermaye Piyasası Araçları

Piyasa yapıcılık faaliyeti paylarda yalnızca Ana Pazar ve Alt Pazar'da (Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları, Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıkları ve Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları dahil olmak üzere) isteğe bağlı olarak yapılabilir.

BYF'lerde piyasa yapıcılık faaliyeti yürütülmesi esastır ve sürekli işlem yöntemi piyasa yapıcılık faaliyeti yürütülmesi durumunda uygulanır. BYF'lerde piyasa yapıcının olmaması durumunda ilgili işlem sırasında tek fiyat işlem yöntemi uygulanır.

Yatırım kuruluşu varantları ve sertifikalar sadece piyasa yapıcılı sürekli işlem yöntemiyle işlem görebilir. Söz konusu yatırım araçlarında piyasa yapıcı bulunmaması hâlinde ilgili sıraların işlemleri bir piyasa yapıcı göreve başlayana kadar durdurulur.

YÜFP'de sürekli işlem yöntemi ile işlem gören sahipliğe dayalı kira sertifikalarında, gayrimenkul sertifikalarında, gayrimenkul yatırım fonlarında, girişim sermayesi yatırım fonlarında isteğe bağlı olarak piyasa yapıcılık faaliyeti yürütülebilir.

Emtia sertifikalarında piyasa yapıcılık faaliyeti yürütülmesi esastır. Emtia sertifikalarında bir piyasa yapıcının bulunmaması durumunda, Borsa Genel Müdürü ilgili sermaye piyasası aracının likidite durumunu ve diğer piyasa koşullarını dikkate alarak tek fiyat işlem yöntemi uygulanmasına karar verebilir.

YİP ve PÖİP'te yer alan paylarda piyasa yapıcılık faaliyeti yürütülemez.

3.3.3.1.5. Alternatif İşlem Yöntemi Olarak “Tek Fiyat Uygulaması”

Paylarda, piyasa yapıcılık ve likidite sağlayıcılık faaliyetleri isteğe bağlı olarak yapılabilir. Paylarda bu faaliyetlerin yürütülmesinin uygulanacak işlem yöntemine etkisi olmaz.

Piyasa yapıcılı olarak sürekli işlem yöntemiyle işlem görmesi zorunlu olan BYF'lerde atanmış bir piyasa yapıcı üye olmaması, piyasa yapıcının faaliyetinin herhangi bir sebeple sona ermesi, yerini alacak bir yedek piyasa yapıcı üye olmaması ya da yedek piyasa yapıcı üyenin faaliyete başlayamaması gibi durumlarda, düzenlemeler çerçevesinde ilgili sermaye piyasası aracı yapılacak duyuruda belirtilen tarihten itibaren, aynı pazarda, alternatif işlem yöntemi olan tek fiyat yöntemi ile işlem görmeye başlar. Yatırım kuruluşu varantlarında ve sertifikalarda bu durumlarda işlem sırası kapatılır, tek fiyat yöntemi uygulanmaz.

Bu kapsamda tek fiyat yöntemi uygulanan sermaye piyasası araçlarında (veya sırası kapatılmış yatırım kuruluşu varant ve sertifikalarında) bir piyasa yapıcı üyenin faaliyete başlayabileceğinin belirlenmesi hâlinde ilgili sermaye piyasası aracı, duyuruda belirtilen tarihten itibaren yeniden piyasa yapıcılı olarak işlem görmeye başlar.

3.3.3.1.6. İsteğe Bağlı Piyasa Yapıcılık

İsteğe bağlı piyasa yapıcılık faaliyeti uygulamasında, piyasa yapıcılık faaliyetinin son bulması halinde ilgili işlem sırasında işlem yöntemi değiştirilmez.

Ana Pazar ve Alt Pazar'da işlem gören paylar ve YÜFP'de sürekli işlem yöntemi ile işlem gören sahipliğe dayalı kira sertifikaları, gayrimenkul sertifikaları, gayrimenkul yatırım fonları, girişim sermayesi yatırım fonları, bu işlem sıralarında piyasa yapıcı olması hâlinde piyasa yapıcılı olarak sürekli işlem yöntemi ile işlem görür.

3.3.3.1.7. Piyasa Yapıcılığına Atanmada Genel Kurallar

Piyasa yapıcılığının uygulandığı sermaye piyasası araçlarında her bir sermaye piyasası aracına birden fazla üye piyasa yapıcı olarak atanabilir.

Piyasa yapıcı olabilecek nitelikteki üyeler, birden fazla sermaye piyasası aracında piyasa yapıcı olarak atanmak amacıyla başvuru yapabilir. Piyasa yapıcı olarak atanılabilecek sermaye piyasası aracı sayısı Genel Müdür tarafından üye bazında sınırlandırılabilir.

Piyasa yapıcılığına atanmak üzere başvuruda bulunacak yetkili üyeler, piyasa yapıcılığı için gereken yazılımlarını tamamlamış, piyasa yapıcılığı konusunda BİAŞ tarafından verilen eğitime katılmış, gerektiğinde kotasyon vermek için Borsa terminallerini kullanabilecek, Sisteme giriş yetkilendirmesinde “baş temsilci (şef broker)” olarak tanımlanmış en az bir üye temsilcisine sahip olmalıdır.

Piyasa yapıcı olma temel kriterlerini taşıyan ve gerekliliklerini sağlayan üyelerin bir sermaye piyasası aracında piyasa yapıcı olarak atanma talepleri üzerine yapılan değerlendirme sonucunda piyasa yapıcı olarak atanan üye duyuruda belirtilen günden itibaren ilgili sermaye piyasası aracında/araçlarında piyasa yapıcılık faaliyetine başlar.

Piyasa yapıcı üye, atanmak üzere başvurduğu her bir sermaye piyasası aracı için sadece kotasyon girişinde kullanacağı portföy hesap numarası ile sadece kotasyon girişinde kullanacağı müşteri hesap numarasını/numaralarını başvurusu sırasında, başvuru formu aracılığıyla Borsaya bildirir. Kotasyon emir girişinde kullanılmak üzere yeni açılacak bu hesap/hesaplar yukarıda belirtilen amaç dışında kullanılamaz. Piyasa yapıcı üye, kotasyon emri girişinde “hesap numarası” alanına sadece bildirmiş olduğu, onaylanmış hesap numaralarından birini girebilir ve bu hesap numarası seans boyunca değiştirilemez.

Piyasa yapıcı üyenin kotasyon girişinde kullanacağını bildirdiği müşteri hesabına ve müşteri hesap numarası sayısına BİAŞ Yönetim Kurulu tarafından sınırlama getirilebilir.

Üye, piyasa yapıcısı olduğu sermaye piyasası aracında, kotasyon girişlerinde kullanabileceği piyasa yapıcı hesaplarından herhangi biri ile piyasa yapıcılık kapsamında özel işlem bildirimini gerçekleştirebilir.

Bir üyenin piyasa yapıcılık faaliyeti, piyasa yapıcılık faaliyetini yürüttüğü sermaye piyasası aracının pazar değiştirmesi, işlem yönteminin değiştirilmesi gibi nedenlerden dolayı zorunlu olarak sona ermişse, ilgili sermaye piyasası aracının yeniden piyasa yapıcısı olarak işlem görebilecek olması hâlinde öncelik son piyasa yapıcılık faaliyetini yürüten üyeye ait olacaktır. Üyenin piyasa yapıcılığına devam etmeyeceğini bildirmesi hâlinde piyasa yapıcılık, düzenlemeler dâhilinde yedek piyasa yapıcı üyeye devredilir.

Piyasa yapıcılık için yapılan başvurularda öncelik ilk yapılan başvurudur. Aynı gün içinde BİAŞ’a ulaşan başvurularda, başvurduğu sermaye piyasası aracında kurucu/ihraççı olan veya başvurduğu sermaye piyasası aracı ait olduğu grup şirketi tarafından halka arz edilmiş olan ya da halka arzına aracılık etmiş olduğu bir sermaye piyasası aracı için başvuran ve uhdesinde piyasa yapıcılık faaliyetinde kullanabileceği sermaye piyasası aracı bulunan üyeye öncelik tanınır. Eğer belirtilmişse payları piyasa yapıcılığı konu olan şirketin tercihi de dikkate alınır.

3.3.3.1.8. Piyasa Yapıcının Sahip Olacağı Haklar

PP’de en az bir sermaye piyasası aracında piyasa yapıcı olarak atanan üyeler bu faaliyetleri süresince aşağıdaki teşviklerden faydalanır;

Farklılaştırılmış Borsa Payı Oranları

Piyasa yapıcı üyenin, Sisteme girdiği kotasyon emirleri ile gerçekleştirdiği işlemlerine tahakkuk edecek borsa payına piyasa yapıcının performansına göre %50 oranında indirim uygulanır. Yedek piyasa yapıcısı olma durumu indirim hakkı sağlamaz.

Kotasyon Emri Fiyat ve Miktar Düzeltme Hakkı

Piyasa yapıcı üye, girmiş olduğu kotasyonun fiyatını ve miktarını bu düzenlemede yer alan kurallar çerçevesinde artırıp, azaltabilir. Bu değişikliklerde mevcut öncelik kuralları geçerlidir.

3.3.3.1.9. Kotasyon Girme Yetkisi

Kotasyon girişleri piyasa yapıcı olarak atanmış üyelerin FixAPI ile OUCHterminallerinden ve/veya Borsa terminallerinden yapılır.

FixAPI ve OUCH terminallerinden yapılan kotasyon girişleri, piyasa yapıcı üye tarafından edinilen veya geliştirilen arayüz yazılımı ile gerçekleştirilir. Yazılım, BİAŞ'ın yayımladığı kurallar doğrultusunda yapılır.

FixAPI ve OUCH terminallerinden kotasyon girişi yetkilendirmesi piyasa yapıcı üyenin kontrolündedir. Kotasyon belirlenmesi ve girişi sadece piyasa yapıcı üye yetkililerince yapılabilir. Üyenin kotasyon girişinde kullanacağını bildirdiği portföy dışındaki hesapların sahipleri kotasyonun belirlenmesinde hiçbir şekilde etkin olamaz. Piyasa yapıcılığı olarak işlem gördürülen varant-sertifika, borsa yatırım fonu veya girişim sermayesi yatırım fonu, gayrimenkul yatırım fonu vs. gibi sermaye piyasası araçlarında kotasyon fiyatlarının ve risk hesaplamalarının daha doğru yapılmasına yönelik olarak portföy dışındaki hesapların sahiplerinin kotasyonun belirlenmesindeki etkinlikleri bu kapsamda değerlendirilmez.

Borsa terminallerinden kotasyon girme yetkisi, Sistemde baş temsilci (şef broker) olarak tanımlı, Borsanın düzenlediği piyasa yapıcılığı eğitimini tamamlamış olan üye temsilcilerine verilir. Bu şartların yerine getirilmesindeki sorumluluk piyasa yapıcı üyeye aittir.

3.3.3.1.10. Kotasyon Fiyatı

- Piyasa yapıcı üye, kotasyon fiyatlarını, sermaye piyasası aracına ait marj içinde kalacak şekilde, belirlenmiş kotasyon fiyat yayılma aralığı sınırları dâhilinde serbestçe belirler.
- Alış ve satış kotasyonlarının fiyatı birbirine eşit olamaz.
- Alış kotasyon fiyatı satış kotasyon fiyatından yüksek olamaz.
- Piyasa yapıcı üyenin verebileceği alış ve satış kotasyon fiyatlarının birbirine olan minimum farkı (minimum kotasyon yayılma aralığı) 1 fiyat adımıdır.
- Piyasa yapıcı üyenin verebileceği alış ve satış kotasyon fiyatlarının birbirine olan maksimum farkı (maksimum kotasyon yayılma aralığı) aşağıdaki tabloda yer alan fiyat adımı sayısına göre belirlenir. Piyasa yapıcı üyelerin değerlendirilmesinde dikkate alınacak olan geçerli kotasyonların maksimum kotasyon yayılma aralığına uygun olması gereklidir.

Maksimum Kotasyon Yayılma Aralığı Çizelgesi

Fiyat Seviyesi (TL)	Maksimum Yayılma Aralığı Adım Sayısı/% Fiyat Aralığı
0,01 – 1,00	6
1,01 – 2,50	8
2,51 – 10,00	10
10,01 ve üzeri	%1

• Piyasa yapıcılığı sermaye piyasası araçlarında, geçerli olan fiyat aralığı (tavan-taban) dâhilindeki fiyatlardan pasif emir girilebilir. Arz ve talep koşullarına bağlı olarak kotasyon fiyatlarının dışında kalan fiyat seviyelerinden de işlem gerçekleştirilebilir.

• Alış-satış kotasyonlarının fiyatı, ayrı ayrı ya da birlikte, piyasa yapıcı üye tarafından serbestçe yükseltilebilir ya da düşürülebilir. Ancak fiyatı değişen kotasyon emri önceliğini yitirir ve girilen yeni kotasyon Sistem tarafından öncelik kurallarına göre emir defterine yeniden yerleştirilir.

• Piyasa yapıcı üyenin talebi üzerine maksimum kotasyon yayılma aralığı sınırlarının genişletilerek iki katına çıkarılması konusunda PPD Direktörü, maksimum yayılma aralığı sınırlarının kaldırılarak serbest bırakılmasında Borsa Genel Müdürü yetkilidir.

3.3.3.1.11. Kotasyon Miktarı

- Kotasyon girişinde piyasa yapıcı üyenin bir kerede girebileceği ve değerlendirmede geçerli kotasyon olarak kabul edilebilecek en düşük miktar, “kotasyon miktarı alt sınırı” olarak ifade edilir. Piyasa yapıcı üye, kotasyon olarak belirlediği fiyatlara en az kotasyon miktarı alt sınırı kadar miktar girmek suretiyle değerlendirme açısından geçerli bir kotasyon ilan etmiş olur. Kotasyon miktarı alt sınırı, tüm sermaye piyasası araçları için 250 lot olarak uygulanır. Sisteme girilen kotasyon miktarının, 250 lotun altına düşmesi hâlinde söz konusu kotasyon değerlendirme açısından geçerli olma niteliğini yitirecektir.

- Kotasyonun fiyatları ve miktarları bu düzenlemede yer alan kurallar dâhilinde serbestçe değiştirilebilir.

- Alış-satış kotasyonlarına ait miktarlar, ayrı ayrı ya da birlikte, piyasa yapıcı üye tarafından yükseltilebilir ya da düşürülebilir. Miktarı değiştirilen kotasyonlar önceliğini yitirir.

3.3.3.1.12. Yedek Piyasa Yapıcı Üye Olma

Bir üye, piyasa yapıcısı bulunan bir sermaye piyasası aracında, atanmış üyenin piyasa yapıcılık faaliyetinin sona ermesinden sonra piyasa yapıcı olarak atanmak üzere sırada beklemeyi tercih edebilir.

Üye, başvurusunda yedek piyasa yapıcı olmayı tercih ettiğini başvuru formunda belirtir.

Piyasa yapıcılıkta sürekliliğin sağlanması doğrultusunda, atanmış bir piyasa yapıcı üyenin var olduğu bir sermaye piyasası aracı için bir başka üye tarafından da yedek piyasa yapıcı olmak amacıyla başvuru yapılmışsa, başvurusu onaylanan üye, başvurduğu sermaye piyasası aracında yedek piyasa yapıcı olarak atanır ve duyurulur.

Birden fazla üyenin yedek piyasa yapıcı olması hâlinde, sıralama bu düzenlemenin “Piyasa Yapıcılığına Atanmada Öncelikler” maddesine göre yapılır.

3.3.3.1.13. Piyasa Yapıcılığı İsteğe Bağlı Olan Sermaye Piyasası Araçlarında Yedek Piyasa Yapıcılık

İsteğe bağlı piyasa yapıcılığı olarak işlem gören sermaye piyasası araçları için yedek piyasa yapıcılığı başvurusu da yapılabilir.

Bu amaçla “Piyasa Yapıcı Atanma Başvuru Formu” doldurulup imzalanarak Borsa Genel Müdürlüğüne iletir.

Yapılan başvuru/başvurular bu düzenlemenin “*Piyasa Yapıcılığına Atanmada Öncelikler*” maddesine göre değerlendirilerek sıralanır ve başvurusu kabul edilen üye/üyeler gerektiğinde piyasa yapıcılık faaliyetine başlamak üzere piyasa yapıcı ya da yedek piyasa yapıcı olarak belirlenir.

3.3.3.1.14. Performans Değerlendirmesi

Piyasa yapıcılık görevi üstlenen üyeler minimum kotasyon miktarı ve maksimum yayılma aralığı kriterlerine göre yatırım aracı bazında ve günlük olarak değerlendirmeye tabi tutulur. 250 lotluk minimum kotasyon miktarı ve yayılma aralıkları kuralları uygulanır.

Miktar ve fiyat kriterlerini Borsanın belirleyeceği oranlarda sağlayan üyeler görevli oldukları yatırım aracının emir defterinde piyasa yapıcı olarak başarılı sayılırlar. Buna göre görevli piyasa yapıcıların başarılı sayılmaları için sürekli işlem saatlerinin %90’ında miktar ve fiyat koşullarını sağlayan geçerli kotasyon bulundurmaları gereklidir. İlgili sıradaki fiyatın taban veya tavan olduğu sürelerde (ilgili sıranın tavan fiyattan alıcılı ve satıcısız olması veya taban fiyattan satıcılı ve alıcısız olması hâllerinde) piyasa yapıcının geçerli bir kotasyonunun olmaması hâlinde dahi piyasa yapıcı yükümlülüğünü yerine getirmiş sayılır.

Varant ve sertifikalardaki piyasa yapıcılar, varant ve sertifikalar için ayrıca düzenlenmiş olan maksimum yayılma aralıklarına göre değerlendirmeye tabi tutulurlar. Varantlarda piyasa yapıcılık performansı dayanak varlık bazında yılda 2 kez olmak üzere ayrıca bir değerlendirmeye tabi tutulur. Aynı dayanak varlık üzerine ihraç edilmiş olan varantlarda miktar ve fiyat kriterlerini iki değerlendirme dönemi üst üste %65’in altında sağlayan piyasa yapıcı üye Borsa Genel Müdürlüğü tarafından

uyarılabilir. Uyarıyı gerektiren durumun tekrarı hâlinde üyenin söz konusu dayanağa bağlı varantlarda yürüttüğü piyasa yapıcılık faaliyeti vade sonunda Borsa Genel Müdürlüğü tarafından sona erdirilebilir. Yetersiz performans nedeniyle piyasa yapıcılık faaliyetine son verilen üye 6 aydan önce aynı dayanak varlığa dayalı varantlarda yeniden piyasa yapıcı olarak atanmak üzere başvuruda bulunamaz.

Başarılı addedilen piyasa yapıcılar, atanmış oldukları sermaye piyasası araçlarında kotasyon ile gerçekleştirdikleri işlemler üzerinden %50 oranında indirimli borsa payı öderler.

3.3.3.1.15. Piyasa Yapıcılık Faaliyetinin Sona Ermesi

Piyasa yapıcı olarak atanmış bir üyenin bu faaliyeti aşağıdaki durumlarda sona erer. Bu faaliyeti herhangi bir nedenle sona eren üye, piyasa yapıcılık sıralamasındaki önceliğini kaybeder.

a) Üyenin Piyasa Yapıcılıktan Kendi İsteği ile Ayrılması

Piyasa yapıcı üye, görevli olduğu sermaye piyasası aracının piyasa yapıcılığından ayrılmak istemesi hâlinde bu talebini yazılı olarak Borsa Genel Müdürlüğüne iletir. Başvuruda, piyasa yapıcı üye bu faaliyetini yürüteceği son iş gününün tarihini açıkça bildirir. Ayrılma başvurusu en az faaliyetin sona ereceği tarihten 2 iş günü öncesinde, BİAŞ'a yazılı olarak yapılmış olmalıdır.

Atanmış üyenin piyasa yapıcılığından ayrılma talebi, başvuruda bulunduğu tarihi takip eden iş günü itibarıyla PPD tarafından duyurulur.

Bu faaliyetini kendi isteğiyle bırakan üye, faaliyetini bırakmasını takip eden 30 günden önce aynı sermaye piyasası aracında yeniden piyasa yapıcı olarak atanmak üzere başvuruda bulunamaz.

b) Üyenin Piyasa Yapıcılığı Temel Kriterlerini Kaybetmiş Olması Nedeniyle Faaliyeti Bırakması

Üye, piyasa yapıcılık temel kriterlerini yitirmesi ya da gerektiğinde kotasyon vermek için Borsa terminallerini kullanabilecek yetkili tüm üye temsilcilerini kaybetmesi hâlinde, durumu BİAŞ'a derhâl iletmekle yükümlüdür. Atanmış üyenin piyasa yapıcı olma temel kriterlerini ve gereklerini kaybetmiş olduğunun BİAŞ tarafından anlaşıldığı günün sonunda üyenin "Piyasa Yapıcı Olmak İçin Kriterler" başlığı altında belirtilen piyasa yapıcılığı temel kriterlerine sahip olmadan piyasa yapıcılık faaliyetinde bulunabileceği istisnai durumlar dışında, piyasa yapıcılığı faaliyetini yürüttüğü tüm sermaye piyasası araçlarındaki piyasa yapıcılık faaliyetleri sona erer. Aynı yükümlülük yedek piyasa yapıcı olarak atanmış üyeler için de geçerli olup, durum anlaşıldığında üyenin yedek piyasa yapıcı olma durumu ortadan kalkar.

Üyenin piyasa yapıcılık faaliyetinin sona ermiş olduğu PPD tarafından aynı gün duyurulur.

c) Üyenin Piyasa Yapıcılığında Gösterdiği Yetersiz Performans Nedeniyle Bu Faaliyetinin Durdurulması

Piyasa yapıcılığı performans değerlendirmesinde bir sermaye piyasası aracındaki performansının yetersiz olduğu anlaşılan üye, söz konusu sermaye piyasası aracındaki değerlendirmede düşük performans ortaya koyduğunu gösteren veriler bildirilmek suretiyle Borsa Genel Müdürlüğü tarafından uyarılabilir. Uyarıyı gerektiren durumun son 6 ay içinde ikinci kez tekrar etmesi hâlinde üyenin ilgili sermaye piyasası aracındaki piyasa yapıcılık faaliyeti durumun ortaya çıktığı günün sonunda Borsa Genel Müdürlüğü tarafından sona erdirilebilir.

Atanmış üyenin bir sermaye piyasası aracındaki piyasa yapıcılık faaliyetine yetersiz performans nedeniyle son verilmiş olduğu PPD tarafından aynı gün duyurulur.

Yetersiz performans nedeniyle piyasa yapıcılık faaliyetine son verilen üye 6 aydan önce aynı sermaye piyasası aracında yeniden piyasa yapıcı olarak atanmak üzere başvuruda bulunamaz.

BİAŞ Yönetim Kurulu, bir üyenin piyasa yapıcılık faaliyetine sermaye piyasası aracı bazında ya da tümüyle resen son verebilir.

ç) Üyenin Aracılık Faaliyetlerinin Durdurulması Nedeniyle Piyasa Yapıcılığı Faaliyetinin Sona Ermesi

Aracılık faaliyetleri durdurulan üyenin tüm sermaye piyasası araçlarındaki piyasa yapıcılık faaliyeti doğal olarak sona erer. Bu durumdaki üyeler yedek piyasa yapıcı listesinden de çıkarılır.

Atanmış üyenin piyasa yapıcılık faaliyetinin sona ermiş olduğu PPD tarafından aynı gün duyurulur.

Yeniden aracılık faaliyetine başlamasına izin verilen üyeler, piyasa yapıcılık temel kriterlerine ve gerekliliklerine uymaları hâlinde piyasa yapıcı olarak atanmak için başvuruda bulunabilirler.

d) Sermaye Piyasası Aracının İşlem Yönteminin/Pazarının Değişmesi Nedeniyle Üyenin Piyasa Yapıcılık Faaliyetinin Durdurulması

Bir sermaye piyasası aracının tek fiyat yöntemine alınması hâlinde piyasa yapıcı üyenin faaliyeti sona erer. Bu sermaye piyasası aracında yeniden piyasa yapıcılığı olarak sürekli işlem yönteminin uygulanması hâlinde eski piyasa yapıcı üye, talep etmesi hâlinde faaliyetine devam edebilir. Bu üyenin yeniden talip olmaması hâlinde yedek piyasa yapıcı üyeye faaliyet hakkı verilir.

Bir sermaye piyasası aracının pazarının değişmesi hâlinde geçilen yeni pazarda sürekli işlem yöntemi uygulanıyor ve piyasa yapıcılığa izin veriliyor ise piyasa yapıcı üye faaliyetini yeni pazarda da sürdürebilir. Geçilen pazarda sürekli işlem yöntemi ile işlem yapılmaması veya piyasa yapıcılık uygulamasına izin verilmemesi durumunda üyenin piyasa yapıcılık faaliyeti ilgili sermaye piyasası aracı için kendiliğinden sona erer.

3.3.3.1.16. Olağan Dışı Durumlarda Piyasa Yapıcılık Uygulaması

İşlemleri Geçici Durdurulan Sermaye Piyasası Araçlarında Kotasyon Girişi ve Değişiklik Kuralları

Piyasa yapıcılığı sürekli işlem yöntemiyle işlem gören bir sermaye piyasası aracının işlemlerinin geçici olarak durdurulması durumunda, bu sermaye piyasası aracına ait işlem sırasında bekleyen limit fiyatlı pasif emirlerin iptal edilmesine, fiyatlarının kötüleştirilip, miktarlarının azaltılabilmesine, geçerlilik sürelerinin kısaltılabilmesine izin verilir. Ancak yeni emir girişine, fiyatlarının iyileştirilmesine, miktarlarının artırılmasına, geçerlilik sürelerinin uzatılmasına izin verilmez.

Piyasa yapıcılığı olarak işlem gören sermaye piyasası araçlarının işlem sırasının durdurulması durumunda bu sermaye piyasası aracının işlemlerinin durdurulduğu süre boyunca Sistemde var olan bir kotasyon emri üzerinde herhangi bir değişiklik yapılamaz ve iptal edilemez.

Durdurmanın seansın hangi bölümünde yapıldığına bağlı olmaksızın işlemler başlatılmadan önce sermaye piyasası aracında kotasyon girişine izin verilmez.

Seansın Durdurulması veya Kesintiye Uğraması Durumunda Kotasyon Girişi veya Değişiklik Kuralları

Seansın durdurulması veya kesintiye uğraması durumunda herhangi bir emir girişi, düzeltilmesi veya iptali yapılamayacağı gibi kotasyon emir girişi, düzeltilmesi ve iptali de mümkün değildir.

3.3.3.1.17. Diğer Hususlar

- Piyasa yapıcı üyenin başvurusunun Borsa Genel Müdürlüğünce uygun görülmesi hâlinde, sermaye piyasası aracında geçici süre ile alternatif işlem yöntemi devreye alınabilir veya sermaye piyasası aracının sırası geçici süre ile işleme kapatılabilir.

- Alış ve satış kotasyonları, sadece limit fiyatlı bir emir olarak fiyat ve miktar belirtilerek girilir; diğer emir tipleri kullanılarak kotasyon girilemez. Ancak piyasa yapıcı üye, atandığı sermaye piyasası aracında piyasa yapıcı olarak kullandığı hesaplara piyasa yapıcılık faaliyeti kapsamında özel işlem bildirimi yoluyla alış ve/veya satış yapabilir.

- Mevcut özel işlem bildirimi kuralları piyasa yapıcılığı sermaye piyasası araçları için de geçerlidir.

• Sürekli işlem yöntemindeki piyasa yapıcılı sermaye piyasası araçlarına ait birincil piyasa, temerrüt, resmî müzayede, yeni pay alma hakkı sırasında piyasa yapıcı olmadan, sürekli işlem yöntemiyle işlem yapılır.

3.3.3.2. Likidite Sağlayıcılık

Likidite sağlayıcı, görevlendirildiği sermaye piyasası aracında kendi namına ve hesabına veya kendi namına başkası hesabına alım satım emirleri ve/veya kotasyon emirleri ileterek gerekli gördüğü zamanlarda likiditeye katkı sağlar.

Bir yatırım kuruluşunun paylarda likidite sağlayıcılık faaliyetine başlayabilmesi için ilgili ortaklığın yönetim kurulunun söz konusu işlemlerin yapılabilmesine izin veren bir karar alması ve ortaklık ile likidite sağlayıcı arasında bu doğrultuda bir anlaşma yapılması gereklidir. Diğer sermaye piyasası araçları için ise ilgili sermaye piyasası aracının ihraççı kuruluşunun yönetim kurulu tarafından karar alınması ve ihraççı ile likidite sağlayıcı arasında anlaşma yapılması gereklidir.

Bir sermaye piyasası aracında birden fazla likidite sağlayıcı görevlendirilebilir. Likidite sağlayıcılık faaliyeti, piyasa yapımcıların görev yaptığı sermaye piyasası araçlarında uygulanmaz.

3.3.3.2.1. Likidite Sağlayıcılık Kriteri

Likidite Sağlayıcılık için bir temel kriter bulunmaktadır.

Likidite Sağlayıcı Olabilme Kriteri

Kriter	Geçerli Pazarlar
Kısmi yetkili (en az işlem aracılığı faaliyeti ve sınırlı saklama hizmeti için Kuruldan faaliyet izni almış olmak şartı ile) veya geniş yetkili olmak.	• Yıldız Pazar • Ana Pazar • Alt Pazar • YÜFP • NYİP
Konuya ilişkin olarak Kurul Tebliğlerinde yer alan ilgili hükümler, bir önceki bölümde “Piyasa Yapıcı Olmak İçin Kriterler” başlığı altında belirtilmiştir.	

Likidite sağlayıcı olabilecek nitelikteki yatırım kuruluşları, birden fazla sermaye piyasası aracında likidite sağlayıcı olarak faaliyette bulunmak amacıyla başvuru yapabilir. Likidite sağlayıcı olarak faaliyet yapılabilen sermaye piyasası aracı sayısı Borsa Yönetim Kurulu tarafından yatırım kuruluşu bazında sınırlandırılabilir.

Bir yatırım kuruluşunun likidite sağlayıcılık görevi yaptığı paylara ilişkin fiili dolaşımda bulunan payların piyasa değerleri toplamı likidite sağlayıcı yatırım kuruluşunun özkaynaklarının 20 katını geçemez. Böyle bir durumun tespiti hâlinde bu faaliyetin yürütüldüğü pay veya payların bir kısmında likidite sağlayıcılık faaliyeti bırakılmalıdır.

3.3.3.2.2. Likidite Sağlayıcılık Faaliyeti Uygulama Esasları

Tanım

Likidite sağlayıcılık faaliyeti, kapsam dâhilindeki sermaye piyasası araçlarının likiditesini, dolayısıyla bu araçların işlem görme kabiliyetini artırmaya yönelik isteğe bağlı bir faaliyet olup, fiyat istikrarını sağlamaya yönelik bir faaliyet değildir.

Kapsam

Likidite sağlayıcılığı, BIST 30 Endeksi kapsamı dışındaki paylardan Yıldız Pazar, Ana Pazar ve Alt Pazar’da YÜFP’de sahipliğe dayalı kira sertifikalarında, gayrimenkul sertifikalarında,

gayrimenkul yatırım fonlarında, girişim sermayesi yatırım fonlarında isteğe bağlı olarak uygulanabilir. Likidite sağlayıcılık, piyasa yapıcılık ve tek fiyat işlem yöntemiyle birlikte uygulanmaz.

YİP ve PÖİP’te yer alan paylarda likidite sağlayıcılık faaliyeti yürütülemez.

Borsa tarafından uygun bulunması, likidite sağlayıcı bir yatırım kuruluşu ile anlaşma yapılmış olması ve bu düzenlemede sayılan diğer şartları yerine getirmek koşullarıyla yeni işlem görmeye başlamış veya başlayacak sermaye piyasası araçları da likidite sağlayıcılık uygulamasına dâhil edilirler.

Sermayesi birden fazla gruba ayrılmış ve her bir gruba ilişkin payları ayrı sıralarda işlem gören şirketlerin her bir grup payı ayrı ayrı değerlendirilir. Örneğin bir şirketin üç ayrı grup payı işlem görürken, bunlardan sadece bir grup payda likidite sağlayıcılık faaliyeti yapılabilir.

Paylarında likidite sağlayıcılık yapılan bir şirketin, yeni pay alma haklarında likidite sağlayıcılık yapılması/yapılmaması hususu, likidite sağlayıcı yatırım kuruluşunun şirketle yapacağı sözleşme kapsamında belirlenir.

Likidite sağlayıcılık işlemlerinde kullanılacak paylar ve diğer sermaye piyasası araçları Borsada işlem görebilir nitelikte olmalıdır. Likidite sağlayıcı, ilgili şirketin tüzel kişiliği dışında şirket ortaklarından da pay temin edebilir.

Likidite Sağlayıcılık Yapacak Kurumlar

Pay Piyasasında faaliyet gösteren kısmi yetkili (en az işlem aracılığı faaliyeti ve sınırlı saklama hizmeti için Kuruldan faaliyet izni almak şartı ile) veya geniş yetkili olan yatırım kuruluşları likidite sağlayıcılık faaliyeti yapabilir.

Likidite Sağlayıcılık İşlemlerinin Başlaması

Likidite sağlamaya yönelik işlemlerin başlatılabilmesi için, ilgili şirketin/ihraçcının yönetim kurulunun söz konusu işlemlerin yapılabilmesine izin veren bir karar alması ve şirket/ihraççı ile Pay Piyasasında likidite sağlayıcılığı faaliyetinde bulunma yeterliliğine sahip bir yatırım kuruluşu arasında anlaşma yapılması gereklidir. Bu anlaşma ile taraflar işlemlerin ileri bir tarihte başlamasını da kararlaştırabilirler.

Likidite sağlayıcı yatırım kuruluşu, ilgili sermaye piyasası araçlarında likidite sağlayıcılık işlemlerine başlamak için Borsaya başvuru yapar. Söz konusu başvurunun incelenmesinin ardından, PPD tarafından KAP’ta, ilgili kurumun hangi işlem sıralarında likidite sağlayıcılık işlemleri yapabileceğine ilişkin bir duyuru yapılır. Söz konusu duyurunun yapılması ile birlikte (veya anlaşmadan kaynaklanıyorsa ileri bir tarihte) likidite sağlayıcılık işlemleri başlar.

Likidite Sağlayıcılık İşlemlerinin Gerçekleştirilmesi

Likidite sağlayıcı yatırım kuruluşu sadece anlaşma yaptığı şirkete ait payın ve diğer sermaye piyasası araçlarının işlem sırasında likidite sağlamaya yönelik işlemlerde kullanılmak üzere özel bir portföy hesap numarası veya müşteri hesap numarası/numaraları belirleyip Borsaya bildirir ve işlemleri bu hesap/hesaplar ile gerçekleştirir. Likidite sağlayıcı yatırım kuruluşu bu hesap numarasını/numaralarını Borsanın izni olmadan değiştiremez ve bu hesabı/hesapları başka işlemlerde kullanamaz. Likidite sağlayıcı yatırım kuruluşu, birden fazla işlem sırasında söz konusu işlemleri yapacak ise her işlem sırası için ayrı bir portföy/müşteri hesabı belirler.

Likidite sağlayıcılar tarafından müşteri hesabı kullanılarak girilen kotasyonlarda AFK alanına “LSM”, portföy hesabı kullanılarak girilen kotasyonlarda ise “LSP” girilmesi zorunludur.

Likidite sağlayıcılık faaliyeti emir ve/veya gerekli olması hâlinde kotasyonlarla yürütülür. İlgili işlem sırasında brüt takas uygulamasının söz konusu olması hâlinde likidite sağlayıcı üyenin AFK alanına “LSM” veya “LSP” ibaresi girdiği kotasyonlar ile gerçekleştirdiği işlemler brüt takas uygulamasında piyasa yapıcılara ve likidite sağlayıcılara sağlanan muafiyet kapsamına alınır. Kotasyon haricindeki emirler ile gerçekleştirilen işlemler bu muafiyet kapsamında değildir.

Likidite sağlayıcı yatırım kuruluşu, likidite sağlamaya yönelik olarak Pay Piyasası Alım Satım Sistemine alış veya satış yönlü olarak kotasyon emri dâhil geçerli olan tüm emir tiplerini açığa satış düzenlemelerine uymak şartı ile “açığa satış emirleri”ni girebilir.

Likidite sağlayıcının bir sermaye piyasası aracında yaptığı likidite sağlamaya yönelik işlemler, Haziran ve Aralık aylarının son işlem günü itibarıyla değerlendirilir. Likidite sağlayıcının ilgili sermaye piyasası aracında yaptığı likidite sağlama işlemleri söz konusu sermaye piyasası aracının 6 aylık değerlendirme döneminde işlem hacminin %80'inden fazla olamaz. Bu işlemler için herhangi bir alt sınır belirlenmemiştir. Seansın her aşamasında (açılış, sürekli işlem, kapanış ve kapanıştan işlemler) gerçekleştirilen işlemler bu hesaplama dâhil edilir. Özel işlem bildirimleri ve toptan alış satış işlemleri ise hesaplama dâhil edilmez.

Likidite sağlayıcılık işlemlerinin 6 aylık dönem içerisinde başlaması durumunda (6 aydan daha kısa bir süreyi kapsaması hâlinde) hesaplamalarda kistelyevm esası uygulanır.

Likidite sağlayıcının ilgili işlem sıralarında sürekli alım ve/veya satım emri verme zorunluluğu bulunmamaktadır. Piyasa şartlarına göre ilgili işlem sırasında seans boyunca hiç emir girmeyebileceği gibi yalnızca alım veya satım emirleri de girebilir.

Likidite Sağlayıcılığın Sona Ermesi

Likidite sağlayıcı yatırım kuruluşu ile ilgili şirket arasında bu konuda yapılan anlaşmanın süresinin dolması, taraflarından birinin anlaşmayı feshetmesi hâlinde ilgili şirketin veya likidite sağlayıcı kurumun bu durumu KAP'ta ilan etmesi ve durumdan PPD'yi bilgilendirmesi ile likidite sağlayıcılık sona erer.

İlgili şirkete ait payların, BIST 30 Endeksi kapsamına girmesi hâlinde veya likidite sağlayıcılık yapılamayan pazarlardan birine geçmesi halinde likidite sağlayıcılık sona erer.

Altı aylık dönemler itibarıyla yapılan değerlendirmelerde likidite sağlayıcının ilgili işlem sırasında yaptığı likidite sağlama işlemlerinin, söz konusu sermaye piyasası aracının 6 aylık işlem hacminin %80'inden fazla olması hâlinde likidite sağlayıcı yatırım kuruluşu PPD tarafından uyarılır. İzleyen ilk 6 aylık dönemde de söz konusu kritere uyulmaması hâlinde yatırım kuruluşunun ilgili sermaye piyasası aracında likidite sağlayıcılık görevine son verilir ve bu durum KAP'ta ilan edilir.

Belirtilen düzenlemelere aykırı davrandığı tespit edilen yatırım kuruluşunun likidite sağlayıcılığı sona erdirilir ve bu durum KAP'ta ilan edilir. Söz konusu yatırım kuruluşu, izleyen değerlendirme döneminde (altı ay) aynı sermaye piyasası aracı için likidite sağlayıcılık yapmak üzere atanamaz.

Faaliyetleri SPK veya Borsa tarafından durdurulan veya yetki belgeleri iptal edilen yatırım kuruluşlarının likidite sağlayıcılık faaliyetleri otomatik olarak sona erer.

Likidite sağlayıcı yatırım kuruluşunun bir başka yatırım kuruluşu tarafından devralınması ya da birleşme sonucu başka bir tüzel kişiye dönüşmesi durumunda SPK onay tarihinden itibaren en geç 10 işlem günü içerisinde devam etmek istediği likidite sağlayıcılık faaliyeti için başvuru formunu doldurarak yeniden başvuru yapması gerekmektedir. Başvuru yapılmaması durumunda ilgili yatırım kuruluşunun likidite sağlayıcılık faaliyeti otomatik olarak sona erer.

Diğer Hususlar

Likidite sağlayıcı yatırım kuruluşları piyasa işleyişi açısından diğer piyasa katılımcıları ile aynı kurallara tabidir. Likidite sağlayıcının işlemleri diğer yatırımcı işlemleri gibi sürekli olarak gözetim faaliyeti çerçevesinde izlenir.

Bu düzenlemede sayılan hâllerin dışında, piyasanın menfaatine yönelik olarak veya diğer sebeplerle, yatırım kuruluşu ve/veya şirket bazında likidite sağlayıcılık işlemlerine Borsa tarafından resen son verilebilir.

Likidite sağlayıcılık uygulama esasları kapsamında düzenlenmemiş bir konuda ve bu düzenleme kapsamında yer almakla birlikte piyasanın menfaatine yönelik olarak Borsa Genel Müdürlüğü tarafından durum bazında değerlendirme ve uygulama yapılabilir.

3.3.3.3. Özel İşlem Bildirimi

Borsa üyeleri, Pay Piyasasında işlem gören ve Borsa tarafından belirlenen sermaye piyasası araçlarında, belirlenen fiyat ve tutar (miktar da tanımlanabilir) sınırları dâhilinde, aynı veya farklı müşterilerinden miktar ve fiyatı uyuşan karşılıklı alım ve satım emirleri aldığı anda, bu emirleri emir defterine iletmeden işleme dönüştürmek amacıyla Borsaya bildirebileceklerdir. Borsa Sisteminde gerekli kontrollerden geçerek işleme dönüştürülen bu bildirimler özel işlem bildirimi olarak ayrıca duyurulur. Ancak Borsanın belirleyeceği limitler dâhilinde özel işlem bildirimi yapılabilecektir.

Özel işlem bildirimi fiyat limitleri 2 kademeli olarak belirlenmiştir.

a) İlk Kademe: Özel işlem bildirimi için aranan minimum tutar 10 milyon TL, maksimum tutar ise 50 milyon TL'dir. Bu değerler parametrik olup önceden duyurularak kıymet bazında veya tüm piyasa için değiştirilebilir. Bu tutar aralığında özel işlem bildirimi, ilgili sermaye piyasası aracının son işlem fiyatı üzerinden $\pm 6\%$ fiyat limitleri dâhilinde (ilgili sıradaki günlük fiyat limitlerinin aşılmaması koşuluyla) gerçekleştirilebilir.

b) İkinci Kademe: Özel işlem bildirimi için aranan minimum tutar 50.000.001 TL, maksimum tutar ise 250 milyon TL'dir. Bu tutar aralığında özel işlem bildirimi, ilgili sermaye piyasası aracının son işlem fiyatı üzerinden $\pm 10\%$ fiyat limitleri dâhilinde (ilgili sıradaki günlük fiyat limitlerinin aşılmaması koşuluyla) gerçekleştirilebilir.

Tüm pay, varant, sertifika, borsa yatırım fonu, sahipliğe dayalı kira sertifikaları, gayrimenkul sertifikaları, gayrimenkul yatırım fonu, girişim sermayesi yatırım fonu, emtia sertifikası ve yeni pay alma hakkı sıralarında özel işlem bildirimi yapılabilir. Takası Borsa dışında olan toptan alış satış işlemleri de “.NSE” özellik kodlu işlem sıralarında özel işlem bildirimi ile gerçekleştirilir.

3.3.3.4. Devre Kesiciler

Pay Piyasasında, Pay Bazında Devre Kesici Sistemi ve Endekse Dayalı Devre Kesici Sistemi uygulanmaktadır.

3.3.3.4.1. Pay Bazında Devre Kesici Sistemi

Bir sermaye piyasası aracında işlemler seansın sürekli işlem bölümünde çok fiyat yöntemi ile yürütülürken belirli bir referans değer üzerinden hesaplanan fiyat değişiminin Borsa tarafından belirlenmiş olan eşik değerlere (oranlara) ulaşması veya aşması hâlinde ilgili sermaye piyasası aracının işlemleri geçici süre ile emir toplama aşamasına alınacaktır.

İlgili sermaye piyasası aracında tek fiyat yöntemi kullanılarak fiyat belirlemesi yapılır. Tek fiyat yöntemine ilişkin süreçlerin tamamlanmasının ardından ilgili sermaye piyasası aracının işlemleri yeniden seansın sürekli işlem bölümüne alınır ve işlemlere çok fiyat yöntemi ile devam edilir.

Pay bazında devre kesici uygulamasında:

- Devre kesici yalnızca paylarda uygulanır.
- Devre kesici seansın sadece sürekli işlem yöntemi bölümlerinde çalışır.
- Devre kesici referans fiyatı, en son tek fiyat yöntemiyle belirlenen fiyat (açılış seansı, tekil açılış, devre kesici seansında oluşan fiyat) veya ilgili payın baz fiyatı olacaktır. En son tek fiyat yöntemiyle belirlenen fiyat veya baz fiyattan en son güncellenen fiyat, devre kesici referans fiyatı olacaktır.
- Devre kesici referans fiyatına ilgili pazar grubunda geçerli olan marj uygulanarak devre kesici fiyat limitleri bulunur.
- Bu fiyat limitlerine kadar normal işlemler devam eder ancak bu fiyat limitlerini geçen işlemi gerçekleştirecek emir iptal edilerek bu limitlerin dışında işlem olmasına izin verilmez ve devre kesici çalışır. Söz konusu emir önceki fiyat seviyeleri ile işlem gerçekleştirmiş ise kalan kısmı iptal edilir.
- Yıldız Pazar'da devre kesicinin çalışması ile birlikte ilgili sırada 5 dakika emir toplama aşamasına geçilir, Ana Pazar ve Alt Pazar'da 15 dakika olarak uygulanır. Bu aşamada açılış/kapanış ve

tek fiyat seanslarında olduğu gibi teorik fiyat ve işlem miktarı gösterilir. Bu emir toplama sürelerinin ardından 2 dakikalık eşleşme süreci gelir.

- Emir toplama süresi eşleştirme seans durumu içerisinde 30 saniyelik zaman aralığında rastlantısal bir anda kesilir. Emir toplama aşamasını takip eden eşleştirme aşaması 30 saniye içinde herhangi bir anda başlayabilir ve eşleştirme başlayıncaya kadar emir girişi devam eder.

- Emir toplama ve eşleşmenin ardından sırada normal işlemler devam eder.

- Devre kesici uygulamasının başladığı açığa satış yapılabilen işlem sıralarında açığa satış işlemlerinde seans sonuna kadar yukarı adım kuralı uygulanır.

Pay bazında devre kesici emir toplama süresinin uzatılmasına ilişkin olarak:

- Yıldız Pazar’da işlem görmekte olan paylarda seansın kapanış bölümünün başlamasına kalan 10 dakika içerisinde (saat 17:50 – 18:00) devre kesici çalışırsa emir toplama süresi 5 dakikadan 10 dakikaya çıkartılır ve sırada eşleştirme yapılmadan emir toplama süreci izleyen kapanış seansı aşamasında da devam eder. Eşleştirme, kapanış seansının emir toplama aşamasının sona ermesi ile birlikte gerçekleştirilir.

- Ana Pazar ve Alt Pazar’da işlem gören paylarda seansın kapanış bölümünün başlamasına kalan 20 dakika içerisinde (saat 17:40 – 18:00) devre kesici çalışırsa emir toplama süresi 15 dakikadan 20 dakikaya çıkartılır ve sırada eşleştirme yapılmadan emir toplama süreci izleyen kapanış seansı aşamasında da devam eder. Eşleştirme, kapanış seansının emir toplama aşamasının sona ermesi ile birlikte gerçekleştirilir.

İlgili sırada devre kesicinin çalışması hâlinde bu sıraya bağlı yeni pay alma hakkı, varant, temerrüt gibi sıralardaki işlem yöntemi kesintiye uğramadan devam eder. Örneğin GARAN.E sırasında devre kesici çalışıp bu sıra tek fiyat emir toplamaya alındığında GARAN.R ve GADAA.V sıralarında sürekli işlem yöntemi kesintiye uğramadan devam eder.

3.3.3.4.2. Endekse Bağlı Devre Kesici Sistemi (EBDKS)

BIST 100 Endeksinin gün içerisinde önceki günün kapanışına göre ilk eşik olarak %5 veya daha fazla ve ikinci eşik olarak %7 veya daha fazla düşmesi halinde EBDKS devreye girer ve Pay Piyasası’nda işlemler geçici olarak durdurulur. EBDKS uygulaması kapsamında referans olarak alınacak endeks, değişim yönü ve oranları gelişen şartlara göre önceden duyurulmak suretiyle Borsa tarafından değiştirilebilir.

Endekse bağlı devre kesici uygulamasında:

- “E”, “F1”, “F2”, “G” ve “S1” sıralarındaki işlemler (paylar, gayrimenkul yatırım fonları, girişim sermayesi yatırım fonları, gayrimenkul sertifikaları ve emtia sertifikaları) 20 dakika boyunca geçici olarak durdurulur. EBDKS’nin devreye girme anında tek fiyat işlem yöntemi kapsamında eşleştirme seansında olan sıralarda, emirlerin eşleştirilip işlemlerin gerçekleşmesinin ardından durdurma olur. Bu aşamada emir iptali veya değişikliği yapılamaz.

- 20 dakikalık durdurmanın ardından;

- a) Sürekli işlem yöntemiyle işlem gören sıralarında 5 dakika boyunca tek fiyat emir toplama uygulanır ve sonraki 5 dakika içinde eşleştirme yapılarak işlem fiyatları belirlenerek duyurulur.

- b) Tek fiyat işlem yöntemi ile işlem gören paylar tek fiyat emir toplama ile açılacak asgari 10 dakika sürecek emir toplama seansı sonrasında seans akışı kaldığı yerden devam eder.

- c) Emir toplama süresi eşleştirme seans durumu içerisinde 30 saniyelik zaman aralığında rastlantısal bir anda kesilir. Emir toplama aşamasını takip eden eşleştirme aşaması 30 saniye içinde herhangi bir anda başlayabilir ve eşleştirme başlayıncaya kadar emir girişi devam eder.

- “V”, “C”, “F”, “R” sıraları (varantlar, yatırım kuruluşu sertifikaları, borsa yatırım fonları ve yeni pay alma hakkı kuponları) 30 dakika boyunca geçici olarak durdurulur. Bu aşamada emir iptali yapılabilir, emirlerin fiyatı kötüleştirilebilir ve miktarı azaltılabilir. Bu süre sonrasında seansın bitimine

yeterli süre kalması halinde söz konusu işlem sıraları sürekli işlem yöntemi ile yeniden işleme açılacaktır.

- Varantlar, yatırım kuruluşu sertifikaları ve borsa yatırım fonlarında (.V, .C ve .F sıralarında) 30 dakikalık geçici durdurma esnasında emirlere ilave olarak kotasyonlar üzerinde de değişiklik (kotasyon girişi, değişikliği ve iptali) yapılabilir.

- Yeni pay alma hakkından arta kalan payların sürekli işlem yöntemiyle işlem gördüğü birincil piyasada (“BE” sıraları) işlem saatleri 10:30-13:00 arası olduğundan 10:00’den sonra uygulamanın devreye girmesi halinde bu işlem sıralarında da işlemler 30 dakika boyunca durdurulur. Piyasanın açılması ile birlikte sürekli işlem yöntemi ile yeniden işleme açılacak olan birincil piyasa seansı 15:00’te bitirilir.

EBDKS’nin Pay Piyasasında sürekli işlem seansının sona ermesinden önceki 60 dakika içerisinde (17:00-18:00 arasında) devreye girmesi halinde, işlemler kapanış seansı başlangıcına kadar (mevcut durumda 18:00’e kadar) geçici olarak durdurulur. Kapanış seansına dahil olan işlem sıralarında işlemlere kapanış seansı ile devam edilir.

EBDKS kapsamında belirlenen eşiklerin (%5 ve %7) gün içinde tekrar aşılması halinde devre kesici aynı aşama için ikinci kez çalışmaz.

EBDKS’nin devreye girmesi halinde açığa satış yapılabilen işlem sıralarında açığa satış işlemlerinde seans sonuna kadar yukarı adım kuralı uygulanır.

EBDKS, sürekli işlem seansının bitişinden sonra (mevcut durumda 18:00’den sonra) devreye girmez.

Piyasa koşulları çerçevesinde gerekli görülmesi hâlinde Genel Müdür, sermaye piyasası aracı bazında, Pazar bazında veya piyasa genelinde devre kesiciyi tetikleyecek fiyat değişim oranlarını, referans olarak kullanılan endeksi ve/veya devre kesiciyi tetikleyecek olan endeks değişim oranlarını resen kaldırabilir veya değiştirebilir.

3.3.3.5. İşlem Öncesi Risk Yönetimi Uygulaması (PTRM)

Borsa, piyasa işleyişi üzerinde belirli kullanıcılara (özellikle sponsor olunan kullanıcılara) yönelik olarak risk kontrolü sağlamak amacıyla; işlem yapılabilecek sermaye piyasası araçlarına, iletilen emirlere ve gerçekleştirilecek işlemlere kapasite, miktar ve/veya tutar olarak sınırlamalar getirebilir veya bu sınırlamaları üye ve/veya kullanıcının belirleyip uygulamasını talep edebilir.

Kullanılacak risk ölçütleri ve uygulanacak sınırlar Borsa tarafından belirlenir. Piyasada olağandışı durumların ortaya çıkması hâlinde Borsa üye, kullanıcı ve/veya sermaye piyasası aracı bazında risk limitlerini resen değiştirebilir.

3.3.4. Emir Tipleri

BISTECH Sistemi’nde Pay Piyasası’na iletebilecek emir tiplerine aşağıda yer verilmektedir.

Aksi belirtilmedikçe girilen her emir, girildiği gün boyunca geçerlidir. Ancak emirler geçerli oldukları süre veya son tarih belirtilerek verilebilir.

3.3.4.1. Limit Fiyatlı Emirler (LFE)

Fiyatın ve miktarın belirtildiği emirlerdir. Emrin gerçekleşmeyen bölümü işlem görmedikçe Sistemde pasif olarak geçerlilik süresi sonuna kadar (KİE olarak girilmediği sürece) bekletilir.

3.3.4.2. Piyasa Emirleri (Market Order)

Fiyat olmaksızın sadece miktar belirtilerek girilen emirlerdir. Karşı taraftaki en iyi fiyatlı emirlerle eşleşerek işleme dönüşürler. Bu emir tipi, sadece KİE olarak girilebildiğinden karşı tarafta eşleşecek hiçbir emir yoksa otomatik olarak iptal edilirler. Kapanış bölümü ve tek fiyat yönteminde emir toplama aşamasında girilen piyasa emirleri, eşleştirme başlayana kadar emir defterinde bekletilir, eşleştirme başladığında ise işleme dönüşür. İşleme dönüşmeyen piyasa emirleri seansın sürekli işlem

veya takip eden tek fiyat bölümüne aktarılmaz, iptal edilir. Piyasa emirlerinin maksimum tutarı işlem sırasında izin verilem maksimum emir değeri kadardır. Bu tutar en son işlem fiyatı üzerinden hesaplanır. Son işlem fiyatı yoksa bir önceki kapanış fiyatına bakılır. Her ikisinin de olmadığı durumda manuel olarak Borsa tarafından girilen bir fiyat varsa ona bakılır yoksa işlem olana kadar sistem tarafından piyasa emri girilmesine izin verilmez.

Serbest marj uygulanan ve ilk işlem fiyatının baz fiyatı oluşturduğu işlem sıralarında baz fiyatın olduğu seansın sonuna kadar piyasa emri girilemez.

3.3.4.3. Piyasadan Limite Emirler (Market To Limit Order)

Piyasa emirleri gibi fiyatsız olarak girilen emirlerdir. Karşı taraftaki sadece en iyi fiyat kademesinde bekleyen emirlerle eşleşerek işleme dönüşürler. Ancak işleme dönüşmeyen kısım, gerçekleştiği son işlem fiyatını alarak limit fiyatlı emre dönüşür ve emir defterinde pasif olarak yazılır (ancak KİE olarak girilirse pasife yazılmaz). Piyasadan limite emirlerinin maksimum tutarı işlem sırasında izin verilem maksimum emir değeri kadardır. Bu tutar piyasa emirlerinde olduğu gibi belirlenir.

Kapanış bölümü ve tek fiyat yönteminde emir toplama aşamasında girilen piyasadan limite emirleri, eşleştirme başlayana kadar emir defterinde bekletilir, eşleştirme başladığında ise işleme dönüşür. İşleme dönüşmeyen piyasadan limite emirleri sürekli işlem aşamasına geçerken gerçekleştiği son işlem fiyatını alarak limit fiyatlı emre dönüşür ve emir defterinde pasif olarak yazılır (ancak KİE olarak girilirse pasife yazılmaz). İlgili kapanış ve tek fiyat bölümünde fiyat oluşmaması hâlinde veya seansın sürekli işlem bölümünde girildikleri anda hiç işleme dönüşmemiş olmaları hâlinde piyasadan limite emir iptal edilir.

Serbest marj uygulanan ve ilk işlem fiyatının baz fiyatı oluşturduğu işlem sıralarında baz fiyatın olduğu seansın sonuna kadar piyasadan limite emri girilemez.

3.3.4.4. Dengeleyici Emirler (Imbalance Orders)

Açılış ve kapanış seansları da dâhil olmak üzere tek fiyat yöntemi uygulanan tüm seans bölümlerinde, fiyat belirleme sürecinde hesaba katılmayan ancak belirlenen eşleşme fiyatı seviyesinde karşılanmadan kalan emirler ile işlem yapmak üzere girilen emirlerdir. Bu tip emirler, eşleşme fiyatından kalan emirler bittiğinde veya eşleşme fiyatından kalan emir yoksa birbirleri ile de eşleşme fiyatından işleme dönüşebilirler. Eşleşmeden kalan dengeleyici emirler iptal edilirler.

3.3.4.5. Koşullu Emirler

Girilen emrin aktif hâle gelmesi veya işleme dönüşebilmesi için bazı koşulların tanımlanabildiği emirlerdir. Dört şekilde verilebilir:

a) Miktar Koşullu Emirler: Belirtilen fiyat seviyesinde emrin içerdiği miktarın tamamı karşılanmıyorsa, işlem görmeyen emirlerdir. Ancak emrin içerdiği miktarın tamamının karşılanması hâlinde işleme tabi olurlar. Bu tür emirlere örnek olarak verilebilecek hepsi ya da hiçbiri (AON - All or None), gerçekleşmezse iptal et (Fill or Kill) türü emirler henüz devreye alınmamıştır.

b) Fiyat Koşullu Emirler: Bir sermaye piyasası aracının cari fiyatının veya emir defterindeki en iyi alış veya satış fiyatının, koşul olarak belirtilen fiyat seviyesine ulaşması durumunda ilgili veya tanımlanmış bir diğer sermaye piyasası aracının emir defterinde aktif hâle gelen veya işleme dönüşen emirlerdir. Bu emir türü henüz devreye alınmamıştır.

c) Zaman Koşullu Emirler: Seansın önceden belirlenen bir bölümünde aktif hâle gelen veya seansın bir bölümünde geçerli olmak üzere girilen emirlerdir (örneğin açılışta ve kapanışta geçerli olan emirler – at open / at close). Bu emir türü henüz devreye alınmamıştır.

ç) Kısmi Görünme Koşullu Emirler: Limit fiyatlı emirler, kısmen görünme koşulu ile girilebilir. Kısmen görünen emirlerde, emir defterinde görülmesi istenen kısmın tamamı işlem gördüğünde gizli bölümden belirlenen miktar kadar kısım açığa çıkar. Açığa çıkan bu kısım, açığa çıktığı anda girilmiş yeni bir emir gibi fiyat ve zaman önceliğine göre emir defterinde yerini alır. Bu

süreç emrin tamamı karşılanıp bitinceye, geçerlilik süresi sona erinceye veya emir iptal edilinceye kadar devam eder.

3.3.4.6. Kotasyon Emirleri

Limit fiyatlı alış ve satış emrinden oluşan ve sadece piyasa yapıcı/likidite sağlayıcı üyeler tarafından girilebilen bir emir tipidir. Kotasyonu oluşturan alış ve satış emrine kotasyon emri denir. Kotasyon emri bir bütün olarak iptal edilebileceği gibi sadece alış veya satış tarafı da iptal edilebilir.

3.3.4.7. Orta Nokta (Mid-Point) Emirleri

Orta Nokta (Mid-Point) emri, normal emir defterine kıyasla daha büyük miktartlı emirlerin kendi aralarında eşleşmesine imkân sağlayan ve piyasa katılımcılarına daha düşük işlem maliyeti sunan bir emir türüdür. Bu emirlerin girişi ve miktarlarının değiştirilmesi sırasında minimum ve maksimum tutar kontrolü yapılır. Orta Nokta emirlerinin değeri, asgari 100.000 TL, azami 30 milyon TL olabilir. Ancak kısmi işlem görme durumunda, kalan kısım asgari sınırın altına düşse bile emrin kalan miktarında değişiklik yapılmadığı sürece bu kısıt aranmaz.

Emirler sürekli olarak otomatik eşleşmeye tabidir ve normal emir defterinde bekleyen en iyi alış ve en iyi satış emirlerinin fiyatlarının aritmetik ortalaması ile fiyatlanır, ayrı ve kapalı bir emir defterinde işlem görür.

İşlem gerçekleşmesinin ardından miktar bilgisi piyasaya gönderilir, işlemin miktarı ve hacmi ilgili sıranın miktar ve hacmine dâhil edilir, ancak fiyat istatistikleri piyasada yayımlanmaz.

Orta Nokta (Mid-Point) emirler yalnızca BIST 30 Endeksi kapsamındaki paylarda kullanılmaktadır.

3.3.4.8. Ağırlıklı Ortalama Fiyat (AOF) Emirleri

Gün sonunda ilgili sırada oluşan AOF ya da kapanış fiyatı gibi bir fiyatı referans olarak işlem gerçekleştirilmesine imkân veren yeni bir emir/işlem türüdür. İşleme referans olarak AOF'nin kullanılması kararlaştırıldığından bu tür emir ve işlemler AOF'den işlemler olarak adlandırılmaktadır. Bir payın sırasında gün sonunda oluşacak AOF baz alınarak, ya bu fiyat üzerinden ya da bu fiyata belirli bir sayıda fiyat adımı uzaklıkta fiyatlar ile gün içerisinde işlem yapılır. Bu yolla:

- Gün sonu oluşacak AOF'den işlemlerin gerçekleşmesine imkân tanımının yanı sıra,
- İşlem günü sonunda pay sırasında oluşacak "AOF $\pm$ Borsa tarafından belirlenecek sayıda fiyat adımı" seviyesinden gün içinde işlem yapma imkânı sağlanır.
- Merkezi emir defterinden ayrı bir sırada işlem görürler (Örneğin GARAN.AOF sırasında).
- İşlem gerçekleşmesinin ardından piyasaya bilgi verilmez ancak işlem bilgileri Günlük Bülte de yer alır.

Bu emirlerin girişi ve miktarlarının değiştirilmesi sırasında minimum ve maksimum miktar kontrolü yapılır. AOF (TAR) emirlerin içereceği miktarın yapılan düzenleme uyarınca minimum 100.000 lot maksimum 10 milyon lot olması gerekir.

AOF'den (TAR) emirler yalnızca BIST 30 Endeksi kapsamındaki paylarda kullanılır.

3.3.4.9. Kûsurat Emirler

İşlem biriminin içerdği miktardan daha az miktarda verilmiş emirlerdir. Kûsurat emirlerde; sadece miktar girilir, fiyat yazılmaz ve kûsurat işlemi o anda ilgili sermaye piyasası aracının "E" sırasındaki son işlem fiyatından gerçekleştirilir. Kûsurat emirler, karşı kûsurat emirlerle kısmen eşleşebilir.

Ayrı bir işlem sırasında bir adedin altındaki miktarlarla gerçekleştirilecek kûsurat işlemler aynı paya ait normal emir defterinde oluşan en son işlem fiyatı ile fiyatlandırılacaktır. Örneğin ABCDE.KE

(Kesir) sırasında gerçekleşen 0,3 adetlik bir işlem ABCDE.E sırasında gerçekleşen son işlemin fiyatını alacaktır. Bu emir türü henüz devreye alınmamıştır.

3.3.4.10. Açığa Satış Emirleri

Açığa satış emirleri, SPK ve Borsa düzenlemeleri uyarınca yapılan açığa satış işlemlerine ilişkin emirlerdir. Bu emirlerde SPK ve Borsa düzenlemeleri ile belirlenen fiyat sınırlamalarına uyulur.

3.3.5. Emirlerde Değişirme ve İptal

Sisteme girilmiş ve henüz işleme dönüşmemiş emirlerin üyeler tarafından değiştirilmesine ve iptal edilmesine ilişkin usul ve esaslar Yönetim Kurulu tarafından belirlenir.

3.3.5.1. Emrin İyileştirilmesi veya Kötüleştirilmesi

Emir iptalinin koşulsuz olarak serbest bırakılması uygulamasıyla birlikte Sisteme girilmiş olan emirlerin miktarları azaltılıp artırılabilir (miktar artırıldığında emir Sisteme yeni girilmiş bir emir olarak değerlendirildiği için zaman önceliğini kaybeder); emrin fiyatı düşürülüp yükseltilebilir (fiyat değiştirildiğinde de emir, Sisteme yeni girilmiş bir emir olarak değerlendirildiği için zaman önceliğini kaybeder). Emir iyileştirilmesi, alış emri için fiyatı yükseltmek, satış emri için fiyatı düşürmek; emir kötüleştirilmesi ise alış emri için fiyatı düşürmek, satış emri için fiyatı yükseltmek anlamındadır.

3.3.5.2. Emir İptali

Emirlerin işlem görmeyen kısmı istenildiği an iptal edilebilir.

3.3.5.3. Emrin Değiştirilmesinde ve İptalinde Ücretlendirme

Cari fiyat kademesinde yer alan emirlerde emir iptali, emir miktarını azaltma ve emir fiyatını kötüleştirme uygulamalarına süre esas alınarak üç aşamalı bir ücretlendirme modeli uygulanmaktadır.

Bahse konu süreler, cari fiyat kademesinde iletilen veya farklı bir kademeden iletilmekle birlikte sonradan üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan, piyasa şartlarında cari fiyat kademesine gelen emirler için emrin Sisteme kabul edildiği andan itibaren başlatılmaktadır.

Sistemde bekleyen emirler üzerinde yapılan her değişiklikten sonra (miktar azaltma, miktar artırma, fiyat iyileştirme, fiyat kötüleştirme) yeniden başlatılmaktadır.

Cari fiyat kademeleri dışında kalan fiyat kademelerinde emir iptali, miktar azaltımı ve fiyat kötüleştirilmesi gerçekleştirildiğinde ise bu değişiklikler farklı oranda ücretlendirilmektedir.

- PP bünyesindeki varant ve sertifika pazarında, yapılan emir/kotasyon iptallerinden, emir/kotasyon miktar azaltımları ve fiyat kötüleştirmelerinden herhangi bir ücret alınmamaktadır.

- Özel işlem bildirimine ilişkin emir iptallerinde herhangi bir ücretlendirme söz konusu değildir.

- PP bünyesinde faaliyette bulunan piyasa yapıcılarının piyasa yapıcılık işlemleri kapsamında ilettikleri kotasyon emirlerinin miktarlarının azaltılmasından ve fiyatlarının kötüleştirilmesinden ücret alınmamakta, kotasyon dışındakilerden ise alınmaktadır.

- PP Alım Satım Sistemi tarafından otomatik olarak yapılan ya da Borsa tarafından gerçekleştirilen emir iptallerinde herhangi bir ücret alınmamaktadır.

Diğer taraftan, yüksek frekanslı işlem (YFİ) kullanıcıları emir iptaline, fiyat kötüleştirilmesine ve miktar azaltımına ilişkin ücretlendirme tarifesinden muaftır. Bu tarife yerine YFİ kullanıcıları için emir/işlem oranı (OTR) uygulaması geçerlidir. Bu uygulamaya ilişkin hususlar “BISTECH PTRM/İşlem Öncesi Risk Yönetimi Prosedürü”nde düzenlenmiştir.

3.3.5.4. Hatalı İşlem Düzeltme Bildirimleri

BISTECH İşlem Platformu’na geçiş öncesinde üyeler tarafından Borsa bünyesinde (T+1) günü gerçekleştirilen hatalı emir düzeltme bildirimlerine ilişkin süreç, BISTECH Sisteminin devreye

alınmasıyla birlikte getirilen bazı yeni esaslarla 30/11/2015 tarihinden itibaren farklılaştırılmış, BISTECH Sisteminde Faz-2 geçişiyle birlikte devreye alınan son bir değişiklikle 06/03/2017 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere aşağıdaki gibi yürütülmeye başlanmıştır:

- Düzeltmeler, aynı gün (T+0) ve ertesi gün (T+1) gün sonuna kadar Takasbank sisteminde yapılacaktır.
- (T+0) ve (T+1) düzeltmeleri artık emir bazında değil, işlem bazında yapıldığından daha öncesinde “hatalı emir düzeltme” olarak isimlendirilen bu süreç “hatalı işlem düzeltme” olarak adlandırılmıştır.
- Hatalı işlem düzeltmesi Takasbank tarafında “Takas Terminali” kullanılarak gerçekleştirilecektir.
- Düzeltme yapılırken sadece Hesap (İşlem hesabı, BI AAA P, BI AAA M gibi), Müşteri kategorisi (Müşteri/Portföy/Fon-M/P/F) ve Müşteri Hesabı (MKK müşteri numarası) alanlarında yer alan bilgiler düzeltilebilecektir.
- Yapılacak düzeltmelerde aynı emirden kaynaklanan birden fazla işlem varsa tamamının değiştirilmesi ve hepsinde aynı değişikliklerin yapılması gerekmektedir.
- İşlem düzeltme uygulaması ücrete tabidir ve Takasbank tarafından duyurulan ücret tarifesidir geçerlidir.

3.3.6. Emir Giriş Kuralları ve Sınırlamalar

3.3.6.1. Öncelik Kuralları

Dengeleyici emirler hariç olmak üzere Sisteme kaydedilen emirler karşılanırken, önceliklerin belirlenmesinde aşağıdaki kurallar sırasıyla uygulanır.

- **Fiyat Önceliği:** Daha düşük fiyatlı satım emirleri, daha yüksek fiyatlı satım emirlerinden; daha yüksek fiyatlı alım emirleri, daha düşük fiyatlı alım emirlerinden önce karşılanır.
- **Zaman Önceliği:** Fiyat eşitliği hâlinde, Sisteme zaman açısından daha önce kaydedilen emirler öncelikte karşılanır.

3.3.6.2. Fiyat Değişme Sınırları

Fiyat değişme sınırları, baz fiyata sermaye piyasası aracında geçerli olan fiyat marjı uygulanarak bulunur. Bu fiyat aralığı, sermaye piyasası aracının fiyat değişme sınırlarını oluşturur. Fiyat değişme sınırları hesaplanırken baz fiyata fiyat marjı uygulandıktan sonra bulunan değerler alt sınır için en yakın yukarı fiyat adımına, üst sınır için en yakın aşağı fiyat adımına yuvarlanır.

Yeni pay alma hakları ve T. İş Bankası Kurucu pay sıralarında, $\pm\%50$ oranında fiyat marjı uygulanmaktadır. Varantlar ve sertifikalarda ise herhangi bir fiyat sınırı yoktur, serbest fiyat marjı geçerlidir.

PPD Direktörü, piyasanın gerektirdiği durumlarda, resen fiyat değişme sınırlarını iki katına kadar genişletebilir. Borsa Genel Müdürü, gereken durumlarda resen fiyat değişme sınırlarını kaldırabilir veya değiştirebilir. Yönetim Kurulu, fiyat değişme sınırlarını pazar ve emir türü bazında farklı olarak belirleyebilir.

Fiyat Marjlarının Serbest Bırakılması

Özsermaye hâllerinde paylar için referans fiyat belirlenmesi durumunda fiyat değişme sınırları uygulanmaz.

Fiyatı serbest bırakılan paylarda, üyelerimizin emirlerini daha dikkatli girmesi ve daha önce oluşan fiyatları göz önünde bulundurmaları yerinde olacaktır.

3.3.6.3. Maksimum Kotasyon Miktarı

Paylarda piyasa yapıcı üyenin bir kerede girebileceği maksimum kotasyon tutarı, ilgili sermaye piyasası aracının maksimum emir değeri gruplandırmasındaki grubuna karşılık gelen miktarla sınırlıdır.

3.3.6.4. Emirlerde Uygulanan Değer Sınırları

PP'de işlem görmekte olan sıralara gönderilen limit, piyasa, piyasadan limite, dengeleyici, kısmi görünme koşullu emirlerde ve kotasyonlarda, maksimum emir değeri sınırı (maksimum TL kuralı) uygulanmaktadır. Bu kurala göre bir sıraya bir seferde girilen emrin veya kotasyonun TL değeri belirlenen sınırı geçmemektedir.

Bu kapsamda tüm paylar temelde günlük ortalama işlem hacmi ve piyasa değeri ile yapılan sıralamaya dayanarak 6 farklı gruba ayrılmış ve her grup için farklı bir maksimum emir değeri belirlenmiştir.

Maksimum Emir Değeri Sınırları

No	Emir Değeri
1. Grup	10 milyon TL
2. Grup	7,5 milyon TL
3. Grup	5 milyon TL
4. Grup	2,5 milyon TL
5. Grup	1 milyon TL
6. Grup	0,5 milyon TL

İşlem gören tüm paylar 6 ayda bir, son 6 aylık verilerle yeniden değerlendirilmekte, her pay için belirlenen maksimum emir değeri sınırları en az iki gün önceden duyurularak Ocak ve Temmuz aylarında yürürlüğe girmek üzere güncellenmektedir.

PP'de yeni işlem görmeye başlayacak olan bir pay sırasının maksimum emir değeri, PPD tarafından resen belirlenmektedir.

Varantlar (.V) için maksimum emir değeri 250.000 TL, sertifikalar (.C) için ise 1 milyon TL olarak uygulanmaktadır.

Borsa Yatırım Fonu Katılma Payları, Gayrimenkul Yatırım Fonu Katılma Payları, Girişim Sermayesi Yatırım Fonu Katılma Payları ve Gayrimenkul Sertifikaları için maksimum emir değeri 5 milyon TL olarak uygulanır.

Temerrüt ve Resmi Müzayede sıraları için maksimum emir değeri 2,5 milyon TL, birincil piyasada (.BE sıralarında) 500.000 TL olmakla beraber bu sınırlar, PPD tarafından satışı/alışı talep edilen miktara göre farklı belirlenebilmektedir.

Yeni pay alma hakkı kuponlarının (.R) maksimum emir değeri ilgili pay sırasının maksimum emir değeri ile aynıdır.

Emtia sertifikaları için maksimum emir değeri 1 milyon TL olarak uygulanır.

Orta Nokta emirlerde miktar sınırı olmaksızın alt sınır 100.000 TL, üst sınır 30 milyon TL; AOF emirlerinde ise herhangi bir TL sınırı olmaksızın miktar bazında alt sınır 100.000 adet, üst sınır 10 milyon adettir.

3.3.6.5. Emirlerde Geçerlilik Süresi

Sisteme iletilen emirler, dört farklı geçerlilik süresine sahip olabilir.

Günlük Emir

PP'deki bütün pazarlarda aksi belirtilmedikçe girilen her emir, girildiği gün boyunca geçerlidir ve işlem görmezlerse gün sonunda iptal edilirler.

Kalanı İptal Et (KİE)

Fiyat ve miktar belirtilerek girilen ve emrin girildiği anda karşılanmayan bölümünün otomatik olarak iptal edildiği emir türüdür.

İptale Kadar Geçerli (İKG)

Borsa Birincil Piyasada Değişken ve Sabit Fiyatla Talep Toplama yöntemlerinde halka arz süresinin sonuna kadar geçerli emir girişi mümkündür. Bu geçerlilik türü, talep toplama yöntemiyle halka arzların gerçekleştirildiği birincil piyasada (.HE sıralarında) kullanılacaktır.

Tarihli Emir

Fiyat adımı ve fiyat değişme sınırları çerçevesinde geçerli olacakları son tarih belirtilerek Sisteme girilen, işlem görene veya iptal edilene kadar Sistemde geçerliliğini koruyan emirlerdir. Tarihli girilen emirler BISTECH Sisteminin başlangıç aşamasında devreye alınmamıştır.

BISTECH Sisteminde bir emrin süresinin değiştirilmesine izin verilmektedir. Bir emrin süresi uzatıldığında bahse konu emir önceliğini kaybetmekte, süresi kısaltıldığında ise önceliğini korumaktadır.

Gerçekleşmeyip süresi dolan emirler Sistem tarafından iptal edilir. Bunun yanı sıra emrin fiyatı belirlenen zaman içinde marj dışına çıktığında veya fiyat adımlarına uymadığında da ilgili emir iptal edilir. Ayrıca ilgili payın baz fiyatında sermaye artırım ve/veya diğer nedenlerle bir değişme olmuşsa, emrin sahibi olan üyenin kodu değişmişse bütün tarihli ve süreli emirler iptal edilir.

3.3.6.6. Emirlerde Müşteri/Portföy/Fon Ayrımı

Borsa emirlerinin Sisteme “portföy”, “müşteri”, “fon” ayrımı gözetilerek girilmesi ve bu konuya gerekli özenin gösterilmesi gerekmektedir. Klavye ile emir girişlerinde “portföy”, “müşteri” ve “fon” ayrımı yapılmasına ilişkin tarif edilen hususların FixAPI ile emir girişi sırasında da dikkate alınması ve emirlerin “portföy”, “müşteri” ve “fon” ayrımı gözetilerek Sisteme iletilmesi üyelerin sorumluluğundadır.

Yatırım fonunun yeni kurulması, mevcut bir kodunun bulunmaması veya kodunun değişmesinin gerektiği hallerde, fon kurucusunun, Takasbank’a başvurarak kod alması gerekmektedir.

Yatırım fonları adına emir girişlerinde fon kodu girilmesi uygulaması ve ilgili tüm yöntem, yatırım ortaklıkları için de geçerlidir.

3.3.6.7. Yatırım Ortaklığı Adına Emir Girişi

Yatırım ortaklığı adına yapılan emir girişlerinde emrin müşteri, portföy ya da fon adına mı girilmekte olduğuna ilişkin olarak ilgili alanda emrin yatırım ortaklığı adına girildiğini ifade eden “Fon” belirtecinin, “AFK” alanına ise ilgili yatırım ortaklığı adına tanımlanmış olan, üç karakterden oluşan kodun girilmesi gereklidir.

Yeni Kurulan ya da Mevcut Bir Kodu Bulunmayan Yatırım Ortaklıkları

Yatırım ortaklığının yeni kuruluyor olması ya da mevcut bir kodu bulunmaması hâlinde yatırım ortaklığının kurucusu ya da yatırım ortaklığı adına Borsa işlemlerine aracılık yapacak üye tarafından yapılması ve PPD’ye yapılacak başvuruda kod talep edildiği bildirilen bir dilekçe ile ekinde SPK’nın kuruluş izin belgesi örneği yer alır. Talep edilen kod belirlenerek duyurusu KAP aracılığıyla yapılır.

Kod listesinde bulunmayan yatırım ortaklıklarının kurucuları ya da adına Borsa işlemlerinde aracılık yapacak üyelerin yukarıda belirtilen yöntem çerçevesinde PPD’ye başvurmaları gerekmektedir.

3.3.6.8. Hesap Numarası Giriş Zorunluluğu

Pay Piyasası’na iletilen tüm emirlerde, müşteri hesap numarası girilmesi zorunludur ve bu zorunluluk seansın tüm aşamalarını kapsamaktadır.

Emir girişlerinde kullanılan hesap numarasının (kendi muhasebe sistemlerinde geçerli olan müşteri hesap numarası), yatırım kuruluşlarının MKK’da müşterileri için açmış oldukları hesap numaralarıyla aynı olması gerekmektedir.

3.3.6.9. Emir Aracısı/Fon Kodu (AFK)

Sisteme iletilen emir bilgilerinde, üye işlem terminallerinde yer alan “Emir Gir” penceresinde kısaca “AFK” olarak tanımlanmış “Emir Aracısı/Fon Kodu” alanı bulunmaktadır.

AFK alanına ilişkin olarak;

a) İşlem aracılığı yetki belgesi olan (lehine faaliyet gösterilen) yatırım kuruluşları, emir iletimine aracılık yapan yatırım kuruluşları için ilettikleri emirlerde “Hesap No.” alanına müşterilerin kendi kurumları nezdindeki hesap numaralarını, üç haneli “AFK” alanına ise emri iletilen kurumun üye kodunu girer.

b) Üyenin kendisine ait fonlar dâhil olmak üzere, Sisteme fonlar veya yatırım ortaklıkları adına iletilen tüm emirlerde, fon/yatırım ortaklıklarına verilmiş olan 3 haneli kodların “AFK” alanına kaydedilmesi, “Hes. No.” alanına ise, fon/yatırım ortaklığının emri Sisteme giren üyedeki hesap numarasının girilmesi zorunludur. Sisteme fon/yatırım ortaklıkları adına yapılan manuel (lokal terminaller/uzaktan erişim terminalleri ile) ve elektronik (FixAPI ile) tüm emir girişlerinde “AFK” ve “Hes. No.” alanlarının mutlaka doldurulması gerekmektedir.

c) Piyasa yapıcılar tarafından müşteri hesabı kullanılarak girilen kotasyonlarda AFK alanına “PYM”, portföy hesabı kullanılarak girilen kotasyonlarda ise “PYP” girilmesi zorunludur.

ç) Likidite sağlayıcılar tarafından müşteri hesabı kullanılarak girilen kotasyonlarda AFK alanına “LSM”, portföy hesabı kullanılarak girilen kotasyonlarda ise “LSP” girilmesi zorunludur.

PYM, Piyasa Yapıcı Müşteri hesabı; PYP ise Piyasa Yapıcı Portföy hesabı tamlamalarının baş harflarından oluşturulmuş kısaltmalardır. Bu kısaltmalar emir girişinde sadece AFK alanında kullanılmaktadır.

3.3.7. Pay Piyasasına Erişimde Kullanılan Protokoller

BISTECH İşlem Platformu üzerinde çalışan PP Alım Satım Sistemi’ne erişim için aşağıdaki protokoller kullanılmaktadır:

- İşlem Terminalleri (TW-Trading Workstation, Omnet API)
- FixAPI
- OUCH
- ITCH

3.3.7.1. İşlem Terminalleri (TW, Omnet API)

Borsa işlem salonunda ve üye ofislerinde işlem terminali (TW) kullanımına devam edilmektedir. Bu kullanıcıların emir iletim kapasitesi (değişiklik ve iptal de dâhil olmak üzere) saniyede 10 adet olarak belirlenmiştir. Bu rakam parametrik olup Borsa tarafından önceden duyurularak değiştirilebilir. İşlem terminallerinde temsilci yardımcısı, temsilci ve baş temsilci (şef broker) uygulamaları bulunmaktadır.

Üyelerin gerek Borsa’da gerekse merkez ofislerinde bulunan işlem terminalleri aynı özelliklere sahip tek tip terminaller hâlinde. Pay Piyasası’nda işlem yapan üyelere tahsis edilecek olan BISTECH işlem terminallerini BISTECH üye temsilcisi eğitimlerine katılmış ve başarılı olmuş üye temsilcileri kullanabilir.

3.3.7.2. FixAPI

BISTECH sisteminde FixAPI protokolü 3 amaçla kullanılmaktadır:

- Emir İletimi (FixAPI Order Entry): Emir, kotasyon ve ilave olarak özel işlem bildirimi işleri için kullanılır. Eşyerleşim (co-location) ve uzak erişim noktalarından kullanılabilir.
- Referans Veri (FixAPI Reference Data): Enstrüman bazında referans bilgileri sağlayan FixAPI bağlantısıdır.

- **FixAPI Drop Copy:** Belli bir üyeye ait emir, kotasyon, işlem ve özel işlem bildirimleri akışının sağlandığı FixAPI bağlantısıdır. Kullanıcı filtreleme şeklindeki bu özellik sayesinde üyelere kullanıcıları bazında filtreleme yapma imkanı sağlanmaktadır.

3.3.7.3. OUCH

Diğer emir iletim kanallarına göre daha hızlı emir iletimine ve böylece Yüksek Frekanslı işlemlerin gerçekleştirilmesine imkân sağlayan, BISTECH sisteminin getirdiği yeni bir emir iletim protokolüdür. Bu emir iletim protokolünde sadece limit emirler ve kotasyon emirleri kullanılabilir.

3.3.7.4. ITCH

Diğer veri yayın protokollerine göre daha hızlı veri akışı sağlayan bir protokoldür. Piyasa verilerine çok düşük gecikme (latency) değerleri ile ulaşma imkânı sağlamaktadır. Yaygın kullanım alanı yüksek frekanslı işlemler olmakla beraber, özellikle emir defterine ait tüm emir ve işlem bilgilerine hızlı erişim amacıyla geniş piyasa katılımcıları tarafından kullanılmaktadır.

3.3.8. Kredili Menkul Kıymet ve Açığa Satış İşlemleri

Açığa satış işlemleri yapmak için SPK'dan faaliyet izni alan kurumlar Borsaya başvurarak Sistemde kendilerine bu yetkinin verilmesini sağlarlar. Söz konusu başvuru, SPK'nın izin belgesi ile Borsanın ilgili bölümüne yapılır.

3.3.8.1. Kredili Menkul Kıymet ve Açığa Satış İşlemlerine Konu Menkul Kıymet Listeleri

“Kredili Menkul Kıymet ve Açığa Satış İşlemlerine Konu Olan Menkul Kıymet Listesi” Alt Pazar, PÖİP ve YİP hariç tutularak BİAŞ Pay Piyasası pazarlarında işlem gören tüm payları ve BYF'leri kapsayacak şekilde belirlenmiştir. Buna göre, Yıldız Pazar ve Ana Pazar'da işlem gören paylar, buna ek olarak BYF'ler hem kredili alıma hem de açığa satış işlemine konu olabilir.

Varantlarda, sertifikalarda, sahipliğe dayalı kira sertifikalarında, gayrimenkul yatırım fonlarında, girişim sermayesi yatırım fonlarında ve emtia sertifikalarında kredili alım ve açığa satış işlemi yapılamaz. Gayrimenkul sertifikalarında ise kredili alım yapılabilmeyle birlikte açığa satış işlemi yapılamaz.

Borsa Yönetim Kurulunun kararı doğrultusunda, Seri: V, No: 65 sayılı “Sermaye Piyasası Araçlarının Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme İşlemleri Hakkında Tebliğ” uyarınca, işlem sıraları sürekli kapatılmış olan paylar hemen, işlem sıraları geçici durdurulmuş olan paylar ise kapalılık hâlinin 5 iş gününden fazla sürmesi durumunda “Kredili Menkul Kıymet İşlemleri ile Açığa Satış İşlemlerine Konu Olan Menkul Kıymetler Listesi”nden çıkartılır.

Listeden çıkarılan paylar, takip eden üç aylık dönemin sonuna kadar Geçici Listede yer alır, söz konusu paylar bu dönem boyunca gerçekleştirilecek yeni Kredili Menkul Kıymet İşlemleri ve Açığa Satış İşlemlerine konu edilemez ancak, kredili işlemlerden doğan hesaplardaki pozisyonlar, krediyi sağlayan banka/aracı kurumun veya müşterinin aksine bir talebinin bulunmaması hâlinde, bu dönemin sonuna kadar korunabilir.

Üç aylık “Geçici Liste” döneminin sonunda geçici listedeki payların yeniden esas listeye alınmaması durumunda, bu paylardaki kredili işlemlerden kaynaklanan pozisyonların doğrudan tasfiyesi gerekir.

3.3.8.2. Açığa Satışta Fiyat Sınırı

SPK'nın Seri: V, No: 65 sayılı Tebliğinin 29. maddesi çerçevesinde açığa satış işlemi, açığa satışa konu olacak sermaye piyasası aracının en son gerçekleşen işlem fiyatından daha yüksek bir fiyat üzerinden yapılır. Ancak, açığa satışa konu olan sermaye piyasası aracının en son gerçekleşen fiyatının bir önceki fiyattan daha yüksek olması hâlinde açığa satış işlemi en son gerçekleşen fiyat düzeyinden de yapılabilir.

Yıldız Pazar ‘da işlem gören paylarda yukarıda açıklanan yukarı adım kuralı geçerli değildir ve fiyat sınırları dâhilindeki her fiyattan açığa satış emri girilebilir.

Ana Pazar’da işlem gören paylar ile borsa yatırım fonu katılma belgelerinde ise yukarı adım kuralı uygulaması geçerlidir.

Seansın açılışında, en son gerçekleşen fiyat bir önceki seansın kapanış fiyatıdır ve açığa satış emri bu fiyatın bir adım üzerinden verilebilir. Baz fiyat, serbest ise açığa satış emri işlem gerçekleştikten sonra verilebilir. Eğer baz fiyat seans içinde değiştirilmişse ve değişimden sonra herhangi bir işlem gerçekleştirilmemiş olsa dahi açığa satış emri girilebilir. Sistem, fiyat sınırı ile ilgili kontrolleri yapar, söz konusu düzenlemeye uymayan emir girişlerine ise izin vermez.

Seansın tüm bölümlerinde ve devre kesici emir toplama aşamasında açığa satış emri girilebilirken sadece açılış seanslarında açığa satış emri iletimi mümkün değildir. Bu kapsamda seans içinde sermaye piyasası aracının ilk açığa satış emri açılış seansından sonra verilebilecek olup, açılış fiyatının olduğu durumlarda açığa satış fiyatı, açılış seansında oluşan fiyatın bir kademe üstünden verilebilir; açılış fiyatının oluşmadığı durumlarda ise bir önceki günün kapanış fiyatının bir kademe üstünden açığa satış fiyatı girilebilir.

BIST 100 Endeksinin gün içerisinde önceki gün kapanış değerine oranla %3 veya üzerinde düşmesi durumunda açığa satış yapılabilen işlem sıralarında yukarı adım kuralı seans sonuna kadar otomatik olarak uygulanır.

3.3.8.3. Açığa Satış Emri Girişi

Açığa satış emri girmek isteyen üye, emir giriş penceresinde açığa satış seçeneğini işaretleyerek emrini girer. FixAPI ile gönderilen açığa satış emirlerinde de emre ilişkin olarak ayırt edici kodlar kullanılır.

Özel işlem bildirimi ile kotasyon, orta nokta ve AOF (TAR) emirleriyle açığa satış yapılamaz.

3.3.8.4. Açığa Satış İşlemlerinin Bültende İlanı

Açığa satış işlemleri Bültende pay bazında aşağıdaki sütun başlıklarıyla ilan edilir.

- En Düşük Açığa Satış Fiyatı
- En Yüksek Açığa Satış Fiyatı,
- Açığa Satış A.O.F.
- Açığa Satış İşlem Hacmi
- Açığa Satış İşlem Adedi
- Açığa Satış Sözleşme Sayısı

3.3.9. İşlem Terminali Kullanımı İçin Sertifika Alma Zorunluluğu

Pay Piyasası üyeleri işlem terminallerini (TW) kullanarak emir iletebilir, işlem gerçekleştirebilir.

Pay Piyasası’nda işlem yapan üyelere tahsis edilecek olan BISTECH işlem terminallerini sadece BISTECH üye temsilci eğitimlerine katılmış ve başarılı olmuş üye temsilcileri kullanabilecektir.

3.3.10. Takas-Saklama ve Temerrüt İşlemleri

Pay Piyasası işlemlerinden kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmesinde, Pay Piyasası işlemlerinin takasını gerçekleştiren takas kuruluşunun düzenlemeleri ve ilgili diğer mevzuat hükümleri geçerlidir.

Bu kapsamda takas yöntemi, takas ilkeleri, takas süreleri, mahsup işlemleri, temerrüt işlemleri, temerrüt cezaları ve tahsili, asgari temerrüt matrahı ve faiz tutarı, temerrüt komisyon tutarı, mağdur üyelere yapılacak iade vb. hususlar Takasbank düzenlemelerinde yer almaktadır.

Takasbank tarafından, temerrüt nedeniyle oluşan pozisyon açığını kapatmak ve aynı gün valörlü (T+0) işlem yapmak üzere Pay Piyasasında temerrüt işlemi yapılmak istenmesi durumunda, bu talebin Pay Piyasasına iletilmesini takiben ilgili sermaye piyasası aracının Pay Piyasasındaki işlem sırasının işleme açık veya kapalı olmasına bağlı olmaksızın ayrı bir temerrüt sırası açılır.

Temerrüt işlem sırası Takasbank'ın talebi doğrultusunda, ilgili sermaye piyasası aracının cari baz fiyatı ve fiyat marjları ile veya serbest marjlı olarak açılabilir. Baz fiyat ve fiyat marjları ile açılan temerrüt işlem sırası Takasbank'ın talebiyle seans içinde serbest marj ile işlem görecektir şekilde dönüştürülebilir.

3.3.11. Brüt Takas (BT)

Pay Piyasasında gerçekleştirilen işlemlerin takasında Takasbank tarafından pay bazında ve toplam TL olarak netleştirme yapılmaktadır. Bu çerçevede, aynı tarihli seans süresince bir payda hem satış hem de alış işlemi yapan yatırım kuruluşu, satış toplamı alış toplamına mahsup edilerek çıkan net bakiyeye göre söz konusu pay üzerinden takasa borçlandırılmakta veya alacaklandırılmaktadır. Diğer yandan, tüm paylardaki alış veya satışlarının bedelleri ise genel olarak netleştirilmekte ve yatırım kuruluşunun alış tutarları fazla ise yatırım kuruluşu takasa nakit borçlu, satış tutarları fazla ise takastan nakit alacaklı olmaktadır. Netleştirme uygulaması sayesinde bir payda gün içerisinde alım satım gerçekleştiren bir yatırımcı sadece gerçekleştirdiği alım veya satım sonucundaki net fark miktarı kadar teslim yükümlülüğüne tabi olmaktadır.

Netleştirme uygulaması kaldırılan paylarda Takasbank tarafından BT uygulaması yapılmakta, üye ve yatırımcı bazındaki takas alacakları Takasbank tarafından takas süresinden sonra dağıtılmaktadır. Buna göre, söz konusu paylarda alım yapmak isteyen yatırımcıların takas tarihinde hesaplarında alımlarını karşılayacak tutarda nakit, satım yapmak isteyen yatırımcıların takas tarihinde hesaplarında satımlarını karşılayacak miktarda sermaye piyasası aracı bulundurması gerekmektedir. Bu uygulama ile payların piyasasında üçüncü kişiler nezdinde yanlış intiba uyandırabilecek ve piyasaya net katkı sağlamayan nitelikteki alım satım işlemleri ile olağan dışı fiyat-miktar hareketlerinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. BT uygulaması, sadece takas işlemleri ile ilgili olup uygulamanın yatırım kararlarını etkileyecek ve yatırım yapmayı engelleyecek hiçbir olumsuz yönü bulunmamaktadır. Öte yandan BT uygulaması, yatırımcıların ve pay piyasasının risklerini azaltabilecek etkiye sahiptir.

Brüt Takas Uygulamasında Piyasa Yapıcılara ve Likidite Sağlayıcılara Sağlanan Muafiyet

PP'de takas işlemleri üye bazında netleştirme yapılarak sonuçlandırılmaktadır. Ancak istisnai durumlarda bazı payların takasında netleştirme kaldırılarak BT uygulaması devreye alınmaktadır.

Piyasa yapıcısının zorunlu olduğu payların BT uygulamasına tabi tutulması durumunda ilgili payda piyasa yapıcılık/likidite sağlayıcılık faaliyetinin koşullarının ağırlaştığı ve sağlıklı olarak yürütülemeyeceği düşünüldüğünden BT kapsamına alınan paylarda piyasa yapıcı/likidite sağlayıcı bulunuyorsa, bu kurumların piyasa yapıcılık/likidite sağlayıcılık faaliyetleri kapsamında gerçekleştirdikleri işlemlerin takasında netleştirme uygulamasına devam edilmektedir.

Bu doğrultuda BT kapsamına alınan paylarda, piyasa yapıcıların/likidite sağlayıcıların kotasyon emirlerinde veya likidite sağlayıcılık kapsamındaki emirlerde bulunan ve Borsaya bildirilmiş olan hesap numaraları ile gerçekleştirilen işlemler, Takasbank tarafından BT kapsamında değerlendirilmemekte, netleştirmeye tabi tutulmaktadır.

3.3.12. Volatilite Bazlı Tedbir Sistemi (VBTS)

Sermaye Piyasası Kurulunun ilgili kararları uyarınca, Borsa Pay Piyasasında işlem gören paylarda işlemlerin adil ve dürüst bir şekilde gerçekleşmesinin sağlanması ve yatırımcıların aşırı volatilitenin getirdiği risklerden korunmaları amacıyla Volatilite Bazlı Tedbir Sistemi devreye alınmıştır. Bu kapsamda ilgili paylarda gerekli koşulların oluşması halinde kademeli olarak ve bir

sonraki seviye tedbir uygulanırken önceki seviye tedbirin veya tedbirlerin uygulanmasına devam edilmek suretiyle;

1) 15 gün süre ile birinci seviye "Açığa Satış ve Kredili İşlem Yasağı" tedbiri,

2) 15 gün süre ile ikinci seviye "Brüt Takas" tedbiri,

3) 15 gün süre ile üçüncü seviye "Tek Fiyat Yöntemi ile İşlem Görme" tedbiri

uygulanmaktadır.

Tedbir alınmasını gerektiren koşulların oluşması durumunda; tedbir uygulanacak paylar ve tedbirin başlangıç tarihi ile tedbir süresi, ilgili tarihte piyasa kapandıktan sonra Borsa tarafından KAP üzerinden duyurulur.

EK: BİAŞ Pay Piyasası Tarihsel Gelişimi

Yürürlük Tarihi	Önemli Gelişmeler	Düzenlemenin Kaynağı	Yayın Tarihi
03.01.1986	İlk Seans, Toplu Açılış Fiyatı Yöntemi • 41 Anonim Şirketin Hisse Senedi • 36 Borsa Üyesi		
17.11.1987	Çok Fiyat Sürekli Müzayede Sistemine Geçiş		
06.10.1990	Takas Süresinin İki Günden Bir Güne İndirilmesi (T+1)		
22.10.1990	Lot Altı İşlemlerin Başlaması		
04.01.1993	Rüçhan Hakkı Kuponu Pazarı ve Yeni Hisse Senedi Pazarı Açılışı		
03.12.1993	İlk Bilgisayarlı İşlem • Düşük İşlem Hacimli 50 Payda		
14.07.1994	Çift Seans Uygulaması ve Takas Süresi Değişikliği (T+2)		
21.11.1994	Tam Otomasyon • Tüm Payların Bilgisayarlı Alım Satım Sistemi'nde İşlem Görmeye Başlaması		
23.12.1994	Ulusal Pazarın Kuruluşu		
02.01.1995	Bölgesel Pazarın Kuruluşu		
06.02.1995	Toptan Satışlar Pazarının Kuruluşu	Genelge No: 2	30.01.1995
03.04.1995	Yeni Şirketler Pazarının Kuruluşu	Genelge No: 20	08.03.1995
27.11.1996	Gözaltı Pazarının Kuruluşu	Genelge No: 63	26.11.1996
28.04.2000	Disketle Emir İletimi Uygulamasının Başlaması	Borsa Yönetim Kurulu Kararı	28.03.2000
31.07.2000	Uzaktan Erişimde İlk İşlem	-----	-----
04.01.2002	Ex-API Üzerinden Emir Gönderimi	Genelge No: 166	26.12.2001
14.04.2003	Hisse Senetleri Piyasasında Yeni Fiyat Adımlarının Uygulanmaya Başlaması	Genelge No: 186	28.03.2003
29.01.2004	Halka Arz Sonrası Hisse Senetleri Piyasasında İşlem Görmeye Başlayacak Şirketlerin Hisse Senetlerinde Fiyat İstikrarını Sağlayıcı İşlemlere İlişkin Uygulamanın Başlaması	Genelge No: 194 (SPK Seri: I, No:32 sayılı Tebliği ile değişik Seri:I, No:26 sayılı Tebliğ)	29.01.2004 (Tebliğ yayım tarihi: 17.12.2003)
01.11.2004	Borsa Yatırım Fonları Pazarının Kuruluşu	Genelge No: 213	23.09.2004
02.02.2007	Açılış Seansının Başlaması	Genelge No: 255	27.11.2006
07.09.2007	Hisse Senetleri Piyasası 2. Seans Kapanış Saatinin 17:00'ye Uzatılması	Genelge No: 267	06.08.2007
13.10.2008	Disketle emir iletimi uygulamasının kaldırılması ve Hisse Senetleri Piyasası 1. Seans Kapanış Saatinin 12:30'a Uzatılması	Genelge No: 288	08.09.2008
18.08.2009	İMKB Gelişen İşletmeler Piyasası (GİP) Yönetmeliği'nin Resmî Gazete'de Yayımlanarak Yürürlüğe Girmesi	Yönetmelik (27323 sayılı Resmî Gazete)	18.08.2009
19.10.2009	Hisse Senetleri Piyasası 2. Seans Kapanış Saatinin 17:30'a Uzatılması	Genelge No: 306	14.09.2009
13.11.2009	Kurumsal Ürünler Pazarının Açılması, 2.Seansta Açılış Seansı Uygulamasının Başlaması	Genelge No: 307	17.09.2009
30.04.2010	Toptan Satışlar Pazarı, Resmi Müzayede İşlemleri ve Birincil Piyasa İşlemlerinde Seans Saatlerinin 11:00-12:30 Olarak Değiştirilmesi	Genelge No: 329	15.03.2010

Yürürlük Tarihi	Önemli Gelişmeler	Düzenlemenin Kaynağı	Yayın Tarihi
26.07.2010	Hisse Senetleri Piyasasında Piyasa Yapıcılı Sürekli Müzayede İşlem Yönteminin Başlaması	Genelge No: 329	15.03.2010
13.08.2010	Varantların İşlem Görmeye Başlaması	Genelge No: 318	05.01.2010
01.10.2010	Borsa Pazarlarında İşlem Gören Hisse Senetlerinin SPK Tarafından Belirlenen Kriterlere Göre A,B,C Grubu Şeklinde Sınıflandırılarak İşlem Görmeye Başlaması, Gözaltı Pazarı Kapsamındaki Şirketlerin Tek Fiyat Yöntemi İle İşlem Görmeye Başlaması	SPK'nın 23.07.2010 tarihli ve 21/657 sayılı kararı	2010/30 sayılı SPK Haftalık Bülteni
08.10.2010	Hisse Senetleri Piyasasında Emir İptalinin Koşulsuz Serbest Bırakılması, Hisse Senetleri Piyasasında Gerçekleşen İşlemler Sorgularında Alıcı ve Satıcı Tarafların Gösterilmemesi	Genelge No:345	17.09.2010
01.11.2010	Fiyat Adımlarının Küçültülmesi Uygulamasının Birinci Aşamasının Başlaması (1 Kuruş'un Üzerindeki Fiyat Adımlarının Yarı Yarıya Küçültülmesi)	Genelge No: 344	17.09.2010
03.01.2011	Yeni Ekonomi Pazarının II. Ulusal Pazar bünyesinde birleştirilmesi	Borsa Yönetim Kurulu Kararı	02.12.2010
10.01.2011	İMKB Otomatik Seans Durdurma Sistemi ve Brüt Takas Uygulaması	Borsa Yönetim Kurulu Kararı	23.12.2010
04.02.2011	BİAŞ Bünyesinde Kurulan Gelişen İşletmeler Piyasası'nda İlk İşlemlerin Gerçekleştirilmesi		
01.04.2011	Toptan Satışlar Pazarı, Resmi Müzayede İşlemleri ve Birincil Piyasa İşlemlerinde Seans Saatlerinin 10:30-12:00 Olarak Değiştirilmesi	Genelge No: 366	11.03.2011
01.04.2011	Borsa Birincil Piyasada İlk Halka Arz Uygulaması	Genelge No: 366	11.03.2011
01.01.2012	Serbest İşlem Platformu Uygulaması	Genelge No: 386	30.12.2011
02.03.2012	Kapanış Seansı, Kapanış Fiyatından İşlemler Ve Tek Fiyattan İşlemler Uygulaması	Genelge No: 388	07.02.2012
10.09.2012	Sertifikaların İşlem Görmeye Başlaması	Genelge No: 400	29.08.2012
13.10.2012	Pay Piyasası Bağlantı Hızının 2 Mbps'ye Artırılması		
15.10.2012	Maksimum İşlem Değeri TL Sınırının ve Maksimum Kotasyon Miktarının Artırılması	Genelge No: 405	05.10.2012
01.11.2012	Pay Piyasası'ndaki İşlemlerin Takas Süresinin Kaydi Nakit ve Pay Teslimatlarında saat 16.30'a Uzatılması	Genelge No: 406	24.10.2012
01.11.2012	Pay Piyasası'nda Likidite Sağlayıcılık Uygulaması	Genelge No: 407	01.11.2012
03.12.2012	Pay Piyasası ve Gelişen İşletmeler Piyasası'nda Cari Fiyat Seviyesindeki Emir İptaline, Fiyat Kötüleştirmesine ve Miktar Azaltmalarına İlişkin Ücretlerin Farklılaştırılması	Genelge No: 409	19.11.2012
05.12.2012	Maksimum Lot Miktarı Belirleme Yönteminin Değiştirilmesi	Genelge No: 411	03.10.2012
01.02.2013	Pay Piyasası'ndaki Açığa Satış İşlemlerinde Yukarı Adım (Up-Tick) Kuralının İMKB 100 Endeksi'ne Dâhil Paylarda Kaldırılması	Genelge No: 417	18.01.2013
05.04.2013	Pay Piyasası ve Gelişen İşletmeler Piyasası Birinci Seans Saatlerinin Yeniden Düzenlenmesi	Genelge No: 421	29.03.2013
05.04.2013	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nın Borsa İstanbul A.Ş.'ye Dönüşmesi	6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu	Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi

Yürürlük Tarihi	Önemli Gelişmeler	Düzenlemenin Kaynağı	Yayın Tarihi
			(04.04.2013 tarihli ve 8293 sayılı)
10.05.2013	Pay Piyasasında Oluşabilecek Olağanüstü Durumlara İlişkin, KAP Sisteminde Bir Sorun Yaşanması Durumunda Pay Piyasası Seansının Hangi Şartlarda Başlatılacağı, Sürdürüleceğinin Veya Sonlandırılacağı Belirlenmesi	Genelge No: 426	10.5.2013
10.06.2013	Pay Piyasası Ve Gelişen İşletmeler Piyasası (GİP) 1. Seans Saatlerinin Yeniden Düzenlenmesi	Genelge No: 430	05.06.2013
04.10.2013	Pay Piyasası Ve Gelişen İşletmeler Piyasası'nda (GİP) 1. Seans Tek Fiyat İşlem Yöntemi Saatlerinde Değişiklik Yapılması	Genelge No: 437	27.09.2013
04.10.2013	Pay Piyasası Ve Gelişen İşletmeler Piyasası'nda Emir Bölme İşlevinin Uygulamadan Kaldırılması	Genelge No: 437	27.09.2013
04.10.2013	Pay Piyasası Alım Satım Sistemi'ne Ex-api Terminallerinin Yanı Sıra FixAPI Uygulamasıyla Emir İletiminin Başlaması	Genel Mektup No: 4088	27.09.2013
02.01.2014	Vadeli İşlem Ve Opsiyon Piyasasında Paya Dayalı Opsiyon Ve Vadeli İşlem Sözleşmelerine Dayanak Teşkil Eden Ve Pay Piyasasında İşlem Gören On Adet Payın Fiyat Adımlarının 1 Kuruş Olarak Belirlenmesi	Genelge No: 440	25.12.2013
04.01.2014	Likidite Sağlayıcılık Uygulaması Kurallarına Esneklik Getirilmesi	Genelge No: 441	04.01.2014
20.01.2014	Borsa İstanbul A.Ş. İle NASDAQ OMX Group Arasında 20.01.2014 Tarihinde Stratejik İşbirliği Anlaşmasının İmzalanması		
17.03.2014	Ortaklıkların İşlem Sırasını Geçici Durdurma Taleplerinin Borsaya İletilme Yönteminin Belirlenmesi	Genelge No: 445	28.02.2014
17.03.2014	Kamuyu Aydınlatma Platformu'nun İşletiminin Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş.'ye Devredilmesi	Genelge No: 446	28.02.2014
10.03.2014	Pay Piyasasında Ve Gelişen İşletmeler Piyasasında Geçerli Olan Baz Fiyat Aralıklarının Ve Fiyat Adımlarının Yeniden Belirlenmesi	Genelge No: 447	03.03.2014
17.03.2014	Brüt Takas (BT) Uygulamasına Alınan Paylardaki Piyasa Yapıcıların Ve Likidite Sağlayıcıların Bu Uygulamadan Muaf Tutulması	Genelge No: 448	17.03.2014
25.04.2014	Pay Piyasasında Likidite Sağlayıcılık Uygulamasında Müşteri Hesaplarının Da Kullanabilmesine İmkan Verilmesi	Genelge No: 450	25.04.2014
01.07.2014	Pay Piyasasında Ve Gelişen İşletmeler Piyasasında Borsa Payına Ve Diğer Ücretlerde Değişiklik Yapılması	Genelge No: 453	30.05.2014
02.07.2014	Borsa Pay Piyasası'nda Ve Gelişen İşletmeler Piyasası'nda Uygulanan Piyasa Yapıcılık Ve Likidite Sağlayıcılık Kriterlerinin Yeniden Düzenlenmesi	Genelge No: 457	02.07.2014
05.12.2014	Pay Piyasası'nda Piyasa Yapıcılık Ve Likidite Sağlayıcılık Faaliyetlerine İlişkin Değişiklik Yapılması	Genelge No: 466	05.12.2014

Yürürlük Tarihi	Önemli Gelişmeler	Düzenlemenin Kaynağı	Yayın Tarihi
29.12.2014	ABCD Düzenlemesinin Uygulama Esasları	Dış Duyuru: 2014/5	29.12.2014
05.01.2015	Borsa Dışı Toptan Satış Pazarı Uygulamasının Sona Ermesi	Dış Duyuru: 2015/2	05.01.2015
23.03.2015	Yenileme Ve İnşaat Çalışmaları Tamamlanan İşlem Salonunun Devreye Alınması	Dış Duyuru: 2015/30	13.03.2015
04.05.2015	Pay Piyasasında Ve Gelişen İşletmeler Piyasasında Borsa Payına Ve Diğer Ücretlere İlişkin Değişikler Yapılması	Dış Duyuru: 2015/38	07.04.2015
17.04.2015	Pay Piyasası Ve Gelişen İşletmeler Piyasası Hatalı Emir Düzeltme Bildirimlerine İlişkin Muafiyet Düzenlenmesi	Dış Duyuru: 2015/42	17.04.2015
30.11.2015	Borsa İstanbul A.Ş. BISTECH Sistemine Geçiş Sonrasında Dropcopy Hizmetinde Değişiklikler Yapılması	Dış Duyuru: 2015/71	13.08.2015
30.11.2015	Pay Piyasasının BISTECH İşlem Platformuna Geçiş İle Birlikte T+1 Hatalı Emir Düzeltme İşleyişinde Değişiklikler Yapılması	Dış Duyuru: 2015/80	31.08.2015
30.11.2015	Pay Piyasası İşlemlerinin BISTECH İşlem Platformu Üzerinde Yapılmaya Başlanması • Tek seans uygulaması • İşlem kurallarında değişiklikler • Devre kesici • Fiyat adımları değişikliği • Yeni emir tipleri • Özel İşlem Bildirimi uygulaması • Yeni Pazar yapılanması • Piyasa yapıcı haricinde kotasyon girilebilmesi	Dış Duyuru: 2015/88	18.09.2015
30.11.2015	Borsa Dışı Lot Altı İşlemlerinin Sona Ermesi	Borsa Yönetim Kurulu Kararı	19.11.2015
07.03.2016	Pay Piyasası'nda Özel İşlem Bildirimi Fiyat Limitlerinin Değiştirilmesi	Dış Duyuru: 2016/10	16.02.2016
03.03.2016	Pay Piyasası İşleyişine İlişkin Uygulama Usulü ve Esasları başlıklı düzenlemenin oluşturulması	Dış Duyuru: 2016/16	01.03.2016
27.06.2016	BISTECH İşlem Platformu Üzerinde Pay Piyasası'na İlişkin Olarak Devreye Alınan Yeni Uygulamalar • İşlem Öncesi Risk Yönetimi Uygulaması • OUCH Emir İletim Protokolü • Kısmi Görünme Koşullu Emirler (Reserve / Iceberg Orders) • Orta Nokta (Midpoint) Emirleri • Drop-Copy (DC) servisinde yeni filtre tanımlarının yapılabilmesi • BIST 30 Endeksine dayalı varant isimlendirmesinde değişiklik • Ağırlıklı Ortalama Fiyat (AOF) Emirleri	Dış Duyuru: 2016/58	17.06.2016
30.09.2016		Dış Duyuru: 2016/76	26.09.2016
01.11.2016	Ülkemizde Yaz Saati Uygulamasının 30/10/2016 Tarihinden İtibaren Kalıcı Hale Gelmesi Nedeniyle Pay Piyasası Seans Saatlerinin Değiştirilmesi	Dış Duyuru: 2016/85	01.11.2016

Yürürlük Tarihi	Önemli Gelişmeler	Düzenlemenin Kaynağı	Yayın Tarihi
02.01.2017	Pay Piyasası İşlemlerinde Uygulanan Borsa Payına İlişkin Olarak Değişiklikler Yapılması	Dış Duyuru: 2016/91	14.11.2016
14.11.2016	Sahipliğe Dayalı Kira Sertifikalarının Pay Piyasası Bünyesinde İşlem Görmesine İlişkin Düzenleme	Dış Duyuru: 2016/92	14.11.2016
02.01.2017	Borsa Yatırım Fonlarında Emir İptallerinden, Miktar Azaltımlarından ve Fiyat Kötüleştirmelerinden (1 Yıl Süreyle) Ücret Alınmaması	Dış Duyuru: 2016/104	09.12.2016
03.04.2017	Pay Sırası Bazında Emirlerde Maksimum Emir Değeri Sınırlarının Belirlenmesi ve Devreye Alınma Tarihindeki Değişiklik	Dış Duyuru: 2017/1 Dış Duyuru: 2017/4	02.01.2017 05.01.2017
01.03.2017	Pay Piyasasında Emir İptal, Kötüleştirme ve Miktar Azaltım (İKA) Ücretlerinde Değişiklik Yapılması	Dış Duyuru: 2017/10	27.01.2017
01.01.2017	Pay Piyasasında 2017 Yılında Yeni Borsa Payı İade Modeli Uygulanması	Dış Duyuru: 2017/23	17.02.2017
06.03.2017	BISTECH Sistemi Faz-2 Geçiş İle Birlikte Pay Piyasası T+1 Hatalı İşlem Düzeltme İşleyişinde Değişiklik Yapılması	Dış Duyuru: 2017/29	28.02.2017
06.03.2017	Pay Piyasası BISTECH PTRM/İşlem Öncesi Risk Yönetimi Uygulama Usulü Ve Esasları Hk.	Dış Duyuru: 2017/34	06.03.2017
07.03.2017	Gayrimenkul Sertifikalarının Borsa Pay Piyasası Bünyesinde İşlem Görmesi için Belirlenen Esaslar Hk.	Dış Duyuru: 2017/35	07.03.2017
03.04.2017	Pay Piyasası'nda Gerçekleşen İşlemlerde İşleme Taraf Üye Kodlarının Seanslar Süresince İşlem Terminallerindeki Sorgularda Gösterimi ve Veri Dağıtıcılara Gönderimi Hk.	Dış Duyuru: 2017/36	09.03.2017
03.04.2017	Pay Sırası Bazında Emirlerde Maksimum Emir Değeri Sınırlarının Belirlenmesi ve Devreye Alınma Tarihindeki Değişiklik	Dış Duyuru: 2017/41	30.03.2017
26.04.2017	Pay Piyasası'nda Algoritmik İşlemler ve BISTECH PTRM/İşlem Öncesi Risk Yönetimi Uygulama Usulü ve Esasları Hk.	Dış Duyuru: 2017/47	26.04.2017
17.07.2017	Devre Kesici İşleyişinde Yapılacak Değişiklik	Dış Duyuru: 2017/54	12.07.2017
21.08.2017	Yeni Bir Özel İşlem Bildirim Kademesinin Devreye Alınması	Dış Duyuru: 2017/60	08.08.2017
02.10.2017	Pay Piyasası'nda Gerçekleşen İşlemlerde İşleme Taraf Üye Kodlarının Seanslar Süresince İşlem Terminallerindeki Sorgularda Gösterimi ve Veri Dağıtıcılara Gönderimi Uygulanması	Dış Duyuru: 2017/67	22.09.2017
22.09.2017	Gayrimenkul Yatırım ve Girişim Sermayesi Yatırım Fonlarının Katılma Paylarının İşlem Görme Esasları	Dış Duyuru: 2017/68	22.09.2017
09.10.2017	Gayrimenkul Sertifikalarının Kredili İşleme Konu Edilebilmesi ve Özkaynak Olarak Kabul Edilebilecek Kıymetlere Dâhil Edilmesi	Dış Duyuru: 2017/71	09.10.2017
02.01.2018	Pay Piyasası'nda 2018 Yılından İtibaren Uygulanacak Yeni Borsa Payı İade Modeli	Dış Duyuru: 2018/12	31.01.2018
04.10.2019	Pay Piyasası Seansında Gün Ortası Tek Fiyat Bölümünün Kaldırılması	Duyuru 2019/55	03/10/2019

Yürürlük Tarihi	Önemli Gelişmeler	Düzenlemenin Kaynağı	Yayın Tarihi
04.11.2019	Pay Piyasası Yeni Pazar Yapısı Değişikliği	Duyuru 2019/65	14/10/2019
30.03.2020	Borsa Yatırım Fonlarının Kapanış Seansına Dahil Edilmesi Hakkında	Duyuru 2020/25	26.03.2020
10.08.2020	Endekse Bağlı Devre Kesici Sistemi	Duyuru 2020/50	07.08.2020
25.09.2020	Borsada Halka Arzlarda Dağıtım Girecek Emirlerle ve Dağıtım Zamanına İlişkin Değişiklik	Duyuru 2020/62	25.09.2020
01.10.2020	Pay Piyasası Yeni Pazar Yapılanması Değişikliği	Duyuru 2020/58	17.09.2020
01/03/2021	Pay Piyasası Açılış Seansında Yapılacak Kural Değişiklikleri	Duyuru 2021/4	05.02.2021
12/03/2021	Pay Piyasası İşlem Esaslarında Yapılacak Değişiklikler	Duyuru 2021/15	05/03/2021
01/04/2021	Pay Piyasası Yıldız Pazar, Ana Pazar ve Alt Pazar'da İşlem Gören Payların Belirlenmesi Hk. (FDO'su %5'in altında olan paylar hk.)	Duyuru 2021/17	11/03/2021
28/05/2021	Pay Piyasası Prosedüründe Yapılan Değişiklikler Hk. (Payları Borsada ilk defa işlem görecektir olan şirketler hk.)	Duyuru 2021/38	11/03/2021
10/09/2021	Pay Piyasası Pazar Yapılanması Hk.	Duyuru 2021/65	01/10/2021
03/12/2021	OUCH Vasıtasıyla Kotasyon Emirleri İletimi ve Pay Piyasası Prosedürlerinde Yapılacak Değişiklikler Hk.	Duyuru 2021/85	03/12/2021
09/02/2022	Endekse Bağlı Devre Kesici Sisteminde Yapılacak Değişiklikler Hk.	Duyuru 2022/25	08/02/2022
17/11/2022	Emtia Sertifikalarının Borsamız Pay Piyasası Bünyesinde İşlem Görmesi için Belirlenen Esaslar Hk.	Duyuru 2022/11180	17/11/2022
01/12/2022	Varant ve Sertifikalarda Borsa Payı ve Piyasa Yapıcılık Sistemindeki Değişiklikler Hk.	Duyuru 2022/12144	31/10/2022
02/01/2023	Pay Piyasası Borsa Yatırım Fonu İşlemlerinden Borsa Payı Alınmaması Uygulamasının Sonlandırılması ve Emir İptali, Miktar Azaltımı, Fiyat Kötüleştirme Ücretlerinin Alınmamasına Devam Edilmesi Hk.	Duyuru 2022/13111	07/12/2022
15/02/2023	Piyasaların Açılışı ile Birlikte Piyasa İşleyiş Esaslarında Yapılacak Değişiklikler Hk.	Duyuru 2023/15151	14/02/2023
03/04/2023	Pay Piyasası'nda 03.04.2023 tarihinden İtibaren Uygulanacak Yeni Borsa Payı İade Modeli	Duyuru 2023/15948	21/03/2023
10/04/2023	Varant ve Sertifikalarda İşlem Esasları Değişikliği Hk.	Duyuru 2023/15892	16/03/2023
10/07/2023	Pay Piyasası Özel İşlem Bildirimi Sınırları Değişikliği Hk.	Duyuru 2023/17538	31/05/2023
07/08/2023	BISTECH 3.0 Sürümünün Devreye Alınması	Duyuru 2023/18804	01/08/2023
06/11/2023	Pay Piyasasında Fiyat Adımı ve Kotasyon Yayılma Aralıkları Düzenlemeleri ile Borsa Yatırım Fonlarında Açılış Seansı Uygulanmasına Yönelik Değişiklikler	Duyuru 2023/19412	28/08/2023
02/01/2024	Pay Piyasası Maksimum Emir Değeri Sınırlarının Güncellenmesi	Duyuru 2023/21432	20/11/2023

02/01/2024	Pay Piyasası Borsa Yatırım Fonu İşlemlerinden Emir İptali, Miktar Azaltımı, Fiyat Kötüleştirme Ücretlerinin Alınmamasına Devam Edilmesi Hk.	Duyuru 2023/20962	03/11/2023
------------	---	----------------------	------------

ÇALIŞMA SORULARI

1. Borsa’da işlem gören bir şirketin sermaye artırımından artı kalan paylarının Borsa Birincil Piyasa’da satılması durumunda aşağıdakilerden hangisi doğrudur?
 - A) Serbest marjla işleme açılır, işlemi izleyen seanslarda baz fiyat oluşur.
 - B) Baz Fiyat yoktur, fiyat marjı uygulanmaz.
 - C) Baz fiyatlı açılır, işlemi izleyen seanslarda serbest bırakılır.
 - D) İlk gün referans fiyatla açılır.
 - E) İlk gün referans fiyatla açılır, işlemi izleyen seanslarda baz fiyat oluşur.

- 2) Aşağıdakilerden hangisi Pay Piyasasında işlem gören Yeni Pay Alma Haklarının özellik kodudur?
 - A) .HE
 - B) .E
 - C) .R
 - D) .C
 - E) .V

- 3) Özel işlem bildirimi ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?
 - A) Özel işlem bildirimi tek veya çift taraflı olarak yapılabilir.
 - B) Özel işlem bildirimi, ilgili sermaye piyasası aracının son işlem fiyatı üzerinden 1. Kademe için $\pm\%6$, 2. Kademe için ise $\pm\%10$ fiyat limitleri dâhilinde (ilgili sıradaki günlük fiyat limitlerinin aşılmaması koşuluyla) gerçekleştirilebilir.
 - C) Özel işlem bildirimi miktarı şirket sermayesinin $\%10$ ’unu aşamaz.
 - D) 1. Kademe özel işlem bildirimi için minimum tutar 10 milyon TL’dir.
 - E) 2. Kademe özel işlem bildirimi için maksimum tutar 250 milyon TL’dir.

- 4) “Her pay fiyatı için bir defada gerçekleşebilecek en küçük fiyat değişimini” ifade ederken BIST Pay Piyasası’nda kullanılan kavram aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Fiyat adımı
 - B) Referans fiyat
 - C) Fiyat marjı
 - D) Taban fiyat
 - E) Baz fiyat

- 5) Aşağıdakilerden hangisi Pay Piyasası pazarlarından değildir?
- A) Yıldız Pazar
B) Ana Pazar
C) Yakın İzleme Pazarı
D) Pay Senedi Repo Pazarı
E) Alt Pazar
- 6) Aşağıdaki emir iptal ve değişiklik kurallarından hangisi yanlıştır?
- A) Normal emirlerde pay sırasında bulunan en yüksek ve en düşük fiyatlı emirler dışında iptal söz konusu değildir.
B) Alış emri için emir iyileştirilmesi, fiyatı yükseltmek anlamına gelir.
C) Miktar artırıldığında emir zaman önceliğini kaybeder..
D) Cari fiyat seviyesindeki emirlerin emir iptal ücretleri emrin giriş veya emir üzerinde yapılan son değişiklik zamanıyla iptal zamanı arasındaki farka göre belirlenir.
E) Sistem tarafından otomatik olarak iptal edilen emirlere herhangi bir Borsa payı tahakkuk etmez.
- 7) Aşağıdaki pazarlardan hangisinde gerçekleşen işlemlerin takası, (T+2) takas süresinden farklıdır?
- A) Yıldız Pazar İşlemleri
B) Birincil Piyasa İşlemleri
C) Ana Pazar İşlemleri
D) Temerrüt İşlemleri
E) Yakın İzleme Pazarı İşlemleri
- 8) Aşağıdakilerden hangisinde fiyat adımı her fiyat seviyesi için 1 kuruş değildir?
- A) Varant
B) Sertifika
C) Emtia Sertifikası
D) Pay
E) Toptan Alış Satış (TAS) İşlemleri

YANITLAR :

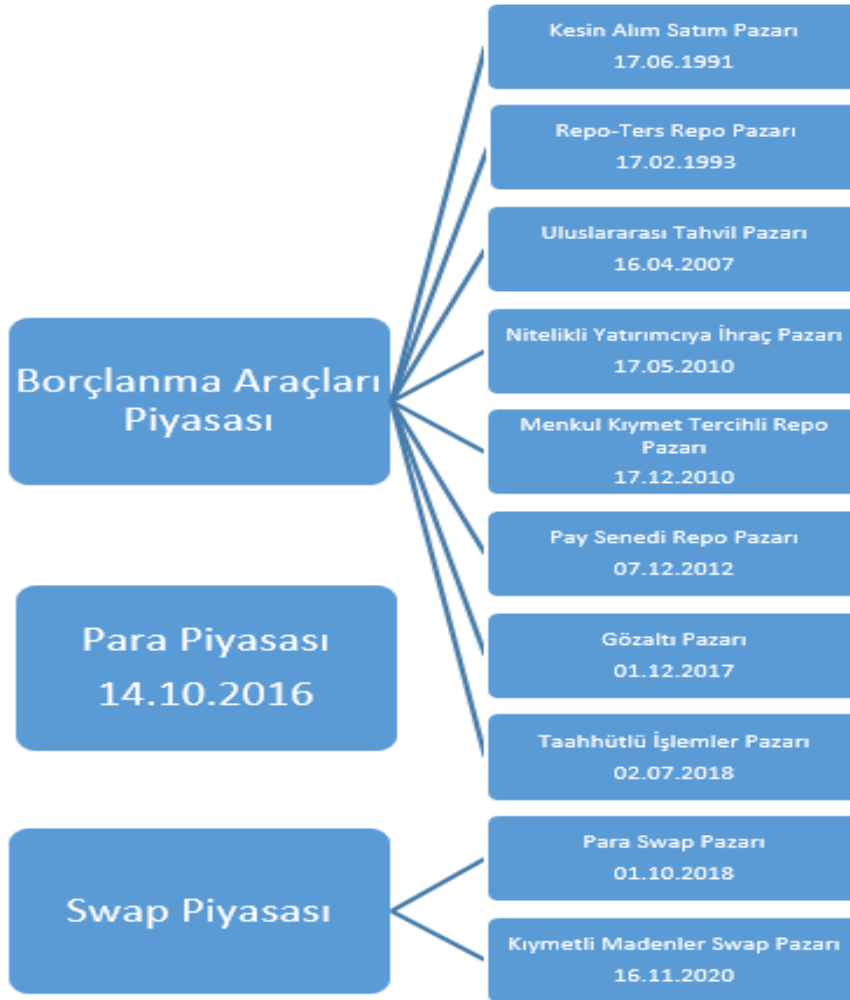
1-B 2-C, 3-C, 4-A, 5-D, 6-A, 7-D, 8-D

4. BORSA İSTANBUL A.Ş. BORÇLANMA ARAÇLARI PİYASASI

Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası (BAP), sabit getirili menkul kıymetlerin şeffaf ve rekabete açık bir ortamda işlem görmelerini sağlayarak bu menkul kıymetlerin likiditesini artırmak, enformasyon akışını hızlandırmak amacıyla 17 Haziran 1991 tarihinde ilk olarak Kesin Alım Satım Pazarı'nın açılmasıyla birlikte faaliyete geçmiştir. Daha sonra sırasıyla, 17 Şubat 1993 tarihinde Repo-Ters Repo Pazarı, 17 Mayıs 2010'da Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarı, 17 Aralık 2010'da Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı, 7 Aralık 2012'de Pay Senedi Repo Pazarı, 1 Aralık 2017'de Gözaltı Pazarı ve 2 Temmuz 2018'de Taahhütlü İşlemler Pazarı faaliyete geçmiştir.

Hazine ve Maliye Bakanlığı (Hazine) tarafından ihraç edilen dış borçlanma araçlarının ("Eurotahvil") işlem gördüğü Uluslararası Tahvil Pazarı 16 Nisan 2007 tarihinde kurularak 13 Eylül 2013 tarihi itibarıyla BAP bünyesine dâhil edilmiştir.

Borçlanma Araçları Piyasası bünyesinde işletilmekte olan Borsa İstanbul Para Piyasası 14 Ekim 2016 tarihi itibarıyla, Borsa İstanbul Swap Piyasası bünyesindeki Para Swap Pazarı 1 Ekim 2018, Kıymetli Madenler Swap Pazarı ise 16 Kasım 2020 itibarıyla faaliyete geçmiştir.

4.1. Borçlanma Araçları Piyasası'nın İşleyişi İle İlgili Temel Kavramlar ve Tanımlar

Fiyat: Bir menkul kıymette 100 birim nominal üzerinden verilen değerdir. Hazine tarafından ihraç edilen altın tahvilleri ve altına dayalı kira sertifikalarında 1000/1000 saflıkta 1 gram altını temsil eden 1 nominal kıymet için verilen değeri ifade eder. Menkul kıymetin Borsa İstanbul tarafından belirlenen emir giriş yöntemine göre temiz, kirli veya takas fiyatı olarak adlandırılır.

İşlemiş Faiz veya Birikmiş Kira: Dönemsel kupon faizinin veya kira getirisinin; ilk kupon döneminde ihraç tarihinden, diğer kupon dönemlerinde son kupon ödeme tarihinden valör tarihine kadar geçen gün sayısına (GGS) isabet eden tutarıdır.

$$\text{İşlemiş Faiz veya Birikmiş Kira} = \text{Dönemsel Kupon} \times \frac{\text{GGS}}{\text{Kupon dönemi içerisindeki gün sayısı}} \times 100$$

(*)GGS: Son kupon ödemesi tarihinden itibaren Geçen Gün Sayısı

Temiz Fiyat: İşlemiş faizi veya birikmiş kirayı içermeyen fiyattır.

Kirli Fiyat: Menkul kıymetin işlemiş faizini veya birikmiş kirasını da içeren fiyattır.

Repo Menkul Kıymet Fiyatı: Menkul kıymet tercihli repo işlemlerinde belirtilen temiz veya kirli fiyattır.

Valör2 Fiyatı: Menkul kıymet tercihli repo işlemlerinde repo oranı üzerinden hesaplanan Valör2 fiyatıdır.

Takas Fiyatı: İşlemin takas tutarının hesaplanmasında kullanılan fiyattır.

İhraç Değeri: Menkul kıymetin ilk ihraçtaki fiyatıdır. İhraç değeri nominal değer altında olursa iskontolu satış, nominal değer üstünde olursa primli satış, nominal değere eşitse başabaş satış yapılmıştır.

İtfa: Sabit getirili menkul kıymetin vade bitiminde anapara ve (varsa) kupon faizinin ihraççı tarafından sabit getirili menkul kıymetin sahibine ödenmesidir.

Kupon Faizi: Sabit getirili menkul kıymetin üzerinde yazılı olan ve belirli dönemler itibarı ile (6 ayda bir, yılda bir vs) ödenen faizdir. Tahvillerin üzerinde her bir dönem için ayrı bir kupon bulunur. İlgili dönemde o döneme ait kupon yatırımcı tarafından kesilerek kupon faizi tahsil edilir.

Nominal Değer: Menkul kıymetin üzerinde yazılı olan ve vade sonunda ödenecek anapara tutarıdır.

Pazar: İşlem gören yatırım araçlarının türlerine, işleyiş esaslarına veya belirlenen diğer özelliklerine göre Borçlanma Araçları Piyasası Alım Satım Sistemi üzerinde oluşturulan elektronik alım satım ortamlarını ifade eder.

Repo: Sermaye piyasası araçlarının geri alma taahhüdü ile satımıdır.

Ters repo: Sermaye piyasası araçlarının geri satma taahhüdü ile alımıdır.

Takas: Borsa'da gerçekleştirilen işlemler sonucunda oluşan borç ve alacakların karşılıklı olarak ödenmesi işlemidir.

TLREF: Türk Lirası Gecelik Referans Faiz Oranı'nı ifade eder.

BIST TLREF Endeksi: TLREF getirisini takip edebilmek amacıyla hesaplanan endeksi ifade eder.

TLREFK: Türk Lirası Gecelik Katılım Referans Getiri Oranı'nı ifade eder.

BIST TLREFK Endeksi: TLREFK getirisini takip edebilmek amacıyla hesaplanan endeksi ifade eder.

Valör Tarihi: Borçlanma Araçları Piyasası'nda gerçekleşen işlemler için; işleme ait menkul kıymet ve nakit yükümlülüklerinin yerine getirileceği, başka bir ifade ile menkul kıymet ve nakit takasının gerçekleşeceği tarihi ifade eder.

Valör 1 (V1): Borçlanma Araçları Piyasası repo ters repo pazarları ile taahhütlü işlemler pazarında işlemin başlangıç valörüdür.

Valör 2 (V2): Borçlanma Araçları Piyasası repo ters repo pazarları ile taahhütlü işlemler pazarında işlemin bitiş valörüdür.

4.2. Borçlanma Araçları Piyasası'nda İşlem Yapabilecek Kuruluşlar

Borçlanma Araçları Piyasası'nda, Borsa Yönetmeliği ve konuya ilişkin diğer Borsa düzenlemeleri uyarınca işlem yapma yetkisi verilmiş yatırım kuruluşları ile TCMB işlem yapabilir.

Borsa Yönetmeliği ve konuya ilişkin diğer Borsa düzenlemeleri uyarınca gerekli şartları yerine getirenler Borçlanma Araçları Piyasası'nda temsilci olarak işlem yapabilir.

Piyasa'da işlem yapacak bütün üyelerin taahhütname imzalamaları, Takasbank'ta gerekli hesapları açtırmış bulunmaları, Takasbank tarafından belirlenmiş olan teminatlarını yatırmaları ve işlemlerin gerçekleştirilmesine ilişkin olarak Borsa tarafından belirlenen diğer yükümlülükleri yerine getirmeleri gereklidir.

4.3. Piyasanın Genel İşleyiş Kuralları

Bu bölümde anlatılan uygulamalar Pazar belirtilmediği sürece tüm Pazar'lar için geçerli olan genel kurallardır.

4.3.1. Emir ve İşlemlere İlişkin Esaslar

4.3.1.1. İşlem Görebilecek Sermaye Piyasası Araçları

İşlem görebilecek sermaye piyasası araçları pazar bazında Yönetim Kurulu tarafından belirlenir ve Yönetim Kurulu, Piyasada işlem görmekte olan sermaye piyasası araçları için pazar bazında işlem görmeme kararı alabilir.

TCMB, Hazine, Hazine tarafından kurulan varlık kiralama şirketleri ve Hazine tarafından görevlendirilen kamu sermayeli kurumlarca kurulan varlık kiralama şirketleri tarafından yurtiçinde ihraç edilen sermaye piyasası araçları ihraç günü veya ihale/doğrudan satış yoluyla ihraç edilmeleri halinde satış sonuçlarının ilan edildiği andan itibaren ilgili pazarda işlem görmeye başlar. Hazine tarafından yurtdışında ihraç edilen sermaye araçları, ihraç tarihinde işlem görmeye başlar. Bunların dışındaki sermaye piyasası araçlarının işlem görecekları tarih KAP'ta ilan edilir.

Borsa'da ve Borsa dışında halka arz edilmeksizin ihraç edilen sermaye piyasası araçları, Borçlanma Araçları Piyasası'nda yalnızca Sermaye Piyasası Kurulu düzenlemelerinde tanımlanan nitelikli yatırımcılar arasında alım satımına konu olabilir. Bu koşul işlem yapan yatırım kuruluşları tarafından sağlanır.

İşlem görebilecek sermaye piyasası araçları arasında kamu menkul kıymetleri olarak; devlet tahvilleri, hazine bonoları, TCMB likidite senetleri, gelir ortaklığı senetleri, gelire endeksli senetler, kamu kira sertifikaları sayılabilir. Özel sektör menkul kıymetleri olarak; özel sektör tahvilleri, finansman bonoları, varlığa dayalı menkul kıymetler, varlık teminatlalı menkul kıymetler, özel sektör kira sertifikaları ve yapılandırılmış borçlanma araçları sayılabilir. Borçlanma Araçları Piyasası'nda işlem görebilecek sermaye piyasası araçları Türk Lirası veya döviz ödemeli olabilir.

Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS); Hazine tarafından yurt içinde ihraç edilen borçlanma senetlerini ifade eder.

Devlet Tahvili; İhraç edildikleri tarih itibarıyla bir yıl (364 gün) ve daha uzun vadeli Devlet iç borçlanma senetleridir,

Hazine Bonosu; İhraç edildikleri tarih itibarıyla vadeleri bir yıldan kısa (364 güne kadar) olan Devlet iç borçlanma senetleridir.

Gelire Endeksli Senetler (GES); Getirisi, Kamu İktisadi Teşebbüslerinden (KİT) elde edilen ve bütçeye aktarılan hasılat paylarına endekslenen senetlerdir. GES ile getirisi Devlet gelirleriyle ilişkilendirilen bir yatırım aracı yaratılmış olmaktadır.

Gelir Ortaklığı Senetleri; Kamu kurum ve kuruluşlarına ait, köprü, baraj, elektrik santrali, karayolu, demiryolu, telekomünikasyon sistemleri gibi altyapı tesislerinin gelirlerine, gerçek ve tüzel kişilere ortak olma hakkı sağlamak üzere çıkarılan senetlerdir. Elinde bulunduran yatırımcının bu tesislerin mülkiyeti ve işletmesi bir ilişkisi yoktur, sadece gelirlerine ortak olma hakkı sağlar.

Likidite Senetleri; Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından, açık piyasa işlemleri çerçevesinde, Merkez Bankası nam ve hesabına çıkarılan para politikası aracıdır. İskontolu olarak, 91 günü aşmayan vadelerde ihraç edilirler. Senetler, kıymetli evrak niteliğini haiz tek bir toplu senet şeklinde çıkarılır ve ikincil piyasada alınıp satılabilirler.

Özel Sektör Tahvilleri; İhraççıların, Sermaye Piyasası Kurulu'nın ilgili tebliği doğrultusunda, borçlu sıfatıyla düzenleyip sattığı ve nominal değerinin vade tarihinde veya vade tarihine kadar taksitler halinde yatırımcıya geri ödenmesi taahhüdünü içeren, vadesi 365 gün veya daha uzun olan Özel Sektör Borçlanma Aracı (ÖSBA)'dır.

Finansman Bonoları; İhraççıların Sermaye Piyasası Kurulu'nın ilgili tebliği doğrultusunda, borçlu sıfatıyla düzenleyip sattığı ve nominal değerinin vade tarihinde veya vade tarihine kadar taksitler halinde yatırımcıya geri ödenmesi taahhüdünü içeren, vadesi 30 günden az 364 günden fazla olmayan borçlanma aracıdır.

Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler (VDMK); Varlık finansman fonu (VFF)'nin veya ipotek finansman kuruluşu (İFK)'nin devralacağı varlıklar karşılık gösterilerek ihraç edilen menkul kıymetlerdir.

İpoteğe Dayalı Menkul Kıymetler (İDMK); Konut finansmanı fonunun (KFF) veya ipotek finansmanı kuruluşunun devralacağı varlıklar karşılık gösterilerek ihraç edilen menkul kıymettir.

Varlık Teminatlı Menkul Kıymetler (VTMK); Bankalar, ipotek finansmanı kuruluşları, finansal kiralama şirketleri, finansman şirketleri, faktoring şirketleri, gayrimenkul yatırım ortaklıkları, kendi kanunlarınca menkul kıymet ihraç etmeye yetkili kamu kurum ve kuruluşlarınca teminat varlıklar karşılık gösterilmek suretiyle ihraç edilen borçlanma aracı niteliğindeki sermaye piyasası aracıdır.

İpotek Teminatlı Menkul Kıymetler (İTMK); Yalnızca konut finansmanı kuruluşları (KFK) ve ipotek finansmanı kuruluşları (İFK) tarafından ihraç edilebilen, ihraççıların genel yükümlülüğü niteliğinde olan ve oluşturulan teminat havuzundaki varlıklar karşılık gösterilerek ihraç edilen borçlanma senetleridir.

Kira Sertifikaları; Her türlü varlık ve hakkın finansmanını sağlamak amacıyla varlık kiralama şirketi (VKŞ) tarafından ihraç edilen ve sahiplerinin bu varlık veya haktan elde edilen gelirlerden payları oranında hak sahibi olmalarını sağlayan menkul kıymettir. Varlık kiralama şirketi , kira sertifikası ihraç etmek üzere anonim şirket şeklinde kurulmuş olan sermaye piyasası kurumudur.

Altın Tahvili; Hazine veya T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Varlık Kiralama A.Ş. tarafından ihracı gerçekleştirilen altına dayalı tahvillerdir.

Altına Dayalı Kira Sertifikaları; Hazine veya T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Varlık Kiralama A.Ş. tarafından ihracı gerçekleştirilen altına dayalı kira sertifikalarıdır.

4.3.1.2. İşlem Saatleri

Piyasa bünyesindeki pazarlarda uygulanacak işlem saatleri Borsa Yönetim Kurulu tarafından belirlenir.

Piyasa’da işlemler hafta içi her gün saat 09.30 ile 17.30 arasında yapılır. Pay Senedi Repo Pazarı’nda ise işlemler 10.00’da başlar. Aynı gün valörlü işlemler için seans bitiş saati tüm Pazarlar için 14.00’dır. Bunun tek istisnası yatırım fonu işlemleridir. Yatırım fonlarına ait aynı gün valörlü veya aynı gün başlangıç valörlü işlemler saat 17.30'a kadar yapılabilir.

Uluslararası Tahvil Pazarı’nda aynı gün valörlü emir girişi yapılamaz.

Pazarlardaki işlem saatleri tablodaki gibidir.

	Aynı Gün Valörlü	Öğle Arası	İleri Valörlü
Kesin Alım Satım Pazarı	09.30 -14.00	-	09.30 -17.30
Repo Ters Repo Pazarı	09.30 -14.00	-	09.30 -17.30
Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı	09.30 -14.00	-	09.30 -17.30
Taahhütlü İşlemler Pazarı	09.30 -14.00	-	09.30 -17.30
Gözaltı Pazarı	09.30 -14.00	-	09.30 -17.30
Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarı	09.30 -14.00	-	09.30 -14.00
Pay Senedi Repo Pazarı	10.00 - 14.00	13.00 - 14.00	10.00 - 17.30
Uluslararası Tahvil Pazarı	-	-	09.30 - 17.30

Valör, Borçlanma Araçları Piyasası için işlemin takasının gerçekleşeceği günü ifade eder.

Açık piyasa işlemleri çerçevesinde, Repo Ters Repo Pazarı ve Taahhütlü İşlemler Pazarı’nda saat 09.00 ile 09.30 arasında TCMB tarafından sisteme emir iletilebilir. Söz konusu zaman diliminde TCMB dışındaki üyeler tarafından sisteme emir iletilemez.

4.3.1.3. Emirlerin Borsaya İletilmesi

Piyasa’da işlem yapan yatırım kuruluşlarının temsilcileri, emirlerini BISTECH işlem platformuna uzaktan erişim ile üye merkezlerinden işlem terminalleri ve/veya FIX protokolü ile bağlanarak iletirler. Sisteme erişimde sorun yaşanması durumunda emirler Piyasa aranarak telefon ile de iletilebilir.

Telefonla işlem yapan yatırım kuruluşunun yetkili temsilcisi, kendisine verilen kullanıcı kodu ve tek kullanımlık kısa mesaj şifresini Piyasa uzmanlarına söyledikten sonra emrini iletir.

Telefonla yapılan işlemlerde, emir Piyasa uzmanları tarafından sisteme girilir ve sistem tarafından üretilen emir numarası yetkili temsilciye bildirilir. Temsilci verdiği emirle ilgili yapmak istediği değişikliklerde kendisine verilen emir numarasını uzmanlara söylemek zorundadır.

Üyeler sisteme gönderdikleri kendilerine ait emir bilgilerine işlem saatleri içerisinde istedikleri zaman ulaşabilirler, diğer üyelere ait emirleri göremezler. Gerçekleştirilen işlemlere ilişkin bilgiler üye tarafından işlem saatleri içinde istenildiği zaman sistemden alınabilir.

Sisteme girilen emirlerden en iyi alım ve satım önceliklerine sahip olanlar piyasa izleme ekranları kanalıyla görülür. Piyasa izleme ekranı, tüm üyelerin aynı bilgileri görebildiği ve piyasayı takip edebildikleri ortak izlenebilen ekrandır.

En iyi alım, satım, repo, ters repo ve taahhütlü işlem emirleri ile işlemin tipine bağlı olarak, gerçekleşen son işleme ait fiyat, getiri, nominal tutar, oran, miktar bilgileri piyasa izleme ekranında eşzamanlı olarak gösterilir. Gerçek zamanlı olarak pazar, emir ve işlem bazında sorgulama yapıp pozisyon bilgisi alınabilir. Piyasa izleme ekranlarından en iyi talep ve teklifler ile birlikte emir ve fiyat bazında derinlik bilgisine de ulaşılabilir.

Emri giren üyeye ait üye kodları piyasa ekranlarında ve sorgu ekranlarında gösterilmez. İşlem gerçekleştiren taraflara, işlem gerçekleşmesini takiben, işlem bilgileri ile birlikte karşı üye bilgisi de verilir. Üyeler emir aşamasında emrin hangi üyeye ait olduğunu göremezler, işlemin karşı taraf bilgisini ise işlem gerçekleştiği anda öğrenirler. Üyeler kullanıcı terminalleri aracılığı ile portföy, fon ya da

müşterileri hesabına emir girip işlem gerçekleştirebilir ve gerçekleştirdikleri işlemlerin borç-alacak takibini yapabilirler.

4.3.1.4. Emirlerden İşlem Gerçekleşmesi ve Öncelik Kuralları

Piyasada gerçekleştirilen işlemlere ilişkin bilgiler ile sermaye piyasası aracı bazında sistemde bekleyen emirlerin oluşturduğu derinlik bilgileri, alım satım sistemi ekranlarında, Borsa ile anlaşması olan veri yayın kuruluşları tarafından işletilen platformlarda ve Borsa tarafından uygun görülecek diğer elektronik ortamlarda anlık veya gecikmeli olarak yayımlanır.

Emirlerin işleme sokulmasında fiyat/oran önceliği ve zaman önceliği kuralları uygulanır.

Fiyat/Oran Önceliği Kuralı;

Pazarlarda emirler tek fiyat veya çok fiyat yöntemi esasları doğrultusunda eşleşebilir. İlgili mevzuatta özel olarak belirtilen durumlar dışında Pazarlarda çok fiyat yöntemi uygulanır.

Tek fiyat yöntemi, bir sermaye piyasası aracı için iletilen emirlerin Borsa tarafından belirlenen zaman dilimleri boyunca toplanarak gün içinde bir veya birden fazla kez tekrar edilmek suretiyle en çok işlem miktarını gerçekleştirecek şekilde ve öncelik kurallarına uygun olarak belirlenen tek bir işlem fiyatından eşleştirilmesi yöntemidir. Bu yöntemin uygulanmasında; alım satım emirleri belirlenmiş kurallar çerçevesinde sisteme iletilir ve emir toplama süresi boyunca işlem gerçekleşmez. Emir toplama süresi boyunca sisteme iletilen emirlerin iptal edilmesi ve değiştirilmesi mümkündür. Emir toplama sona erdikten sonra en çok işlem miktarının gerçekleşmesini sağlayan tek fiyat (denge fiyatı) belirlenir ve ilan edilir. İlgili emir toplama süresi sonrasındaki eşleştirme sürecinde tüm işlemler, bu fiyat üzerinden öncelik kurallarına göre gerçekleştirilir.

Çok fiyat yöntemi, bir sermaye piyasası aracı için iletilen emirlerin Borsa tarafından belirlenen işlem süreleri boyunca sürekli bir şekilde, öncelik ve işlem kurallarına uygun olarak farklı fiyat seviyelerinden eşleştirilmesi yöntemidir. Alım satım emirleri belirlenmiş kurallar çerçevesinde iletilir ve emirler, iletildikleri anda sistemde bulunan diğer emirler ile tamamen veya kısmen öncelik kuralları çerçevesinde eşleşerek işleme dönüşebilir.

1. Kesin Alım Satım Pazarı, Uluslararası Tahvil Pazarı, Gözaltı Pazarı ve Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarında;

(a) Alımda en yüksek fiyatlı, satımda en düşük fiyatlı emirler önceliklidir. Aynı fiyatlı emirlerde zaman önceliği uygulanır.

(b) Kesin alım emirleri aynı ya da daha düşük fiyatlı kesin satım emirleriyle, kesin satım emirleri aynı ya da daha yüksek fiyatlı kesin alım emirleriyle eşleştirilir. Fiyat eşitliğinin olmadığı eşleşmelerde, sistemde öncelikle varolan emrin fiyatı işlem fiyatıdır.

2. Repo Ters Repo Pazarı ve Pay Senedi Repo Pazarında;

(a) Repo emirlerinde en yüksek oranlı, ters repo emirlerinde en düşük oranlı emirler önceliklidir. Aynı oranlı emirlerde zaman önceliği uygulanır.

(b) Repo emirleri aynı ya da daha düşük oranlı ters repo emirleri ile, ters repo emirleri aynı ya da daha yüksek oranlı repo emirleri ile eşleştirilir. Oran eşitliğinin olmadığı eşleşmelerde, sistemde öncelikle varolan emrin oranı işlem oranıdır.

3. Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı ve Taahhütlü İşlemler Pazarı'nda;

(a) Repo emirleri ve taahhütlü işlem geri alma taahhüdü ile satım emirlerinde sırasıyla en yüksek oranlı, en düşük sermaye piyasası aracı fiyatlı, ters repo emirleri ve taahhütlü işlem geri satma taahhüdü ile alım emirlerinde en düşük oranlı, en yüksek sermaye piyasası aracı fiyatlı emirler önceliklidir. Aynı oranlı ve sermaye piyasası aracı fiyatlı emirlerde zaman önceliği uygulanır.

(b) Repo emirleri aynı ya da daha düşük oranlı ve aynı ya da daha yüksek sermaye piyasası aracı fiyatlı ters repo emirleri ile, ters repo emirleri ise aynı ya da daha yüksek oranlı ve aynı ya da daha düşük sermaye piyasası aracı fiyatlı repo emirleri ile eşleştirilir. Oran ve fiyat eşitliğinin olmadığı eşleşmelerde sistemde öncelikle varolan emrin oranı ve fiyatı işlem oranı ve fiyatıdır.

(c) Taahhütlü işlem geri alma taahhüdü ile satım emirleri aynı ya da daha düşük oranlı ve aynı ya da daha yüksek sermaye piyasası aracı fiyatlı taahhütlü işlem geri satma taahhüdü ile alım emirleri ile, taahhütlü işlem geri satma taahhüdü ile alım emirleri ise aynı ya da daha yüksek oranlı ve aynı ya da daha düşük sermaye piyasası aracı fiyatlı taahhütlü işlem geri alma taahhüdü ile satım emirleri ile eşleştirilir. Oran ve fiyat eşitliğinin olmadığı eşleşmelerde sistemde öncelikle varolan emrin oranı ve fiyatı işlem oranı ve fiyatıdır.

İlgili pazara iletilen emirler içerisinde en iyi talep veya tekliften işlem olması durumunda sırada bekleyen en iyi talep veya teklifler otomatik olarak ekrana gelir.

Pazarlara iletilen aynı fiyatlı/oranlı emirlerin miktarı ekranlarda birikimli olarak gösterilir.

Örneğin, sistemde belirli bir menkul kıymette 93,750 fiyat seviyesinde Kesin Alım Satım Pazarı'nda 1.000.000, 2.000.000 ve 3.000.000 nominal tutardan oluşan 3 farklı emir bulunması durumunda piyasa izleme ekranında ilgili satırda bu emrin toplam miktarı 6.000.000 olarak görünür.

Zaman Önceliği Kuralı;

Aynı nitelikteki emirler arasından aynı fiyat/oran seviyesinde olanlardan sisteme önce girilen emirler zaman önceliğine sahiptir.

Örnek:

Kesin Alım Satım Pazarı'nda sisteme sırasıyla aşağıdaki alım emirlerinin girildiğini varsayalım,

Alım Emirleri		
Emir No	Miktar (Nominal)	Fiyat/Oran
1	1.500.000	110,900
2	2.000.000	110,950
3	1.000.000	110,950
4	3.000.000	111,000
5	1.000.000	111,000
Bu emirleri fiyat/oran önceliği ve zaman önceliği kuralına göre sıralarsak öncelik sıralaması şu şekilde olacaktır;		
Emir No	Miktar (Nominal)	Fiyat/Oran
4	3.000.000	111,000
5	1.000.000	111,000
2	2.000.000	110,950
3	1.000.000	110,950
1	1.500.000	110,900

Bu örnekte, uygun satış emri gelmesi durumunda işlem ilk olarak 4 numaralı emirle gerçekleşir daha sonra sırasıyla 5, 2, 3 ve 1 numaralı emirler gerçekleşir (Sistemde sadece bu emirlerin var olduğu varsayılmıştır).

Bu emirlerden en iyi fiyat seviyesine sahip olan 111,000 fiyat seviyesindeki toplam 4.000.000'luk miktar piyasa izleme ekranlarına yansır.

4.3.1.5. Emir ve İşlem Türleri

Piyasa bünyesindeki pazarlara kesin alım, kesin satım, repo, ters repo, taahhütlü işlem emirleri ile özel işlem emri ve bağlayıcı olmayan emir türünde emirler iletilebilir. Piyasa'da, birinci el piyasa işlemleri, kesin alım, kesin satım, repo ve ters repo işlemleri ile taahhütlü işlemler gerçekleştirilebilir.

4.3.1.6. Emir Tipleri

Limitli Emir:

Limitli emir, kesin alım ve kesin satım işlemleri için, fiyat veya getiri ile nominal tutar belirtilerek; repo/ters repo işlemleri ve taahhütlü işlemler için, oran, işlem tutarı ile emrin iletildiği pazara bağlı olarak sermaye piyasası aracının tanımı ve fiyatı belirtilerek iletilir.

Limitli emir olarak girilen emirlerde, koşullu emir verilmemişse, emrin gerçekleşmeden kalan kısmı geçerli olarak bekler.

Örnek: Aşağıdaki emirlerin tamamı, valör bilgilerinin de girilmiş olduğu varsayımı altında, farklı Pazarlarda verilmiş olan limitli emir örnekleridir.

Miktar /Tutar	Fiyat/ Getiri-Oran	Menkul Kıymet Tanımı	Repo MK Fiyatı	Pazar
1.500.000	95,750	TRT171127T15	-	Kesin Alım Satım Pazarı
3.000.000	39,9	-	-	Repo Ters Repo Pazarı
1.000.000	40	TRSZORN81616	106,84	Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı

Piyasa Emri:

Piyasa emri, sadece miktar/tutar belirtilmek suretiyle girilen, fiyat/getiri/oran belirtilmeyen emir türüdür.

Kesin alım ve kesin satım işlemleri için fiyat veya getiri belirtilmeksizin, nominal tutar belirtilerek; repo ve ters repo işlemleri ve taahhütlü işlemler için oran ve emrin iletildiği pazara bağlı olarak sermaye piyasası aracı fiyatı belirtilmeksizin, işlem tutarı ve emrin iletildiği pazara bağlı olarak sermaye piyasası aracı tanımı belirtilerek iletilir. Sistemde bekleyen pasif emirlerle kısmen veya tamamen karşılaşılabılır. Piyasa emrinin gerçekleşmeden kalan kısmı otomatik olarak iptal edilir. Tek fiyat seansında piyasa emri girilemez, yalnızca sürekli müzayede seansında girilebilir.

Piyasa emri, emri giren açısından en iyi fiyat/orandan başlayarak belirlediği miktara kadar Piyasada o anda var olan farklı fiyat/oran seviyelerinden işlem gerçekleştirmeyi kabul ediyor olmak olarak düşünülebilir.

Örneğin, Kesin Alım Satım Pazarı'nda TRT171127T15 tanımlı menkul kıymette girilen 2.000.000 TL tutarlı alım emri, sadece miktar verildiği ve fiyat belirtilmediği için piyasa emridir. Aynı şekilde Repo Ters Repo Pazarı'nda girilen 5.000.000 TL miktarlı oran belirtilmeden girilen repo veya ters repo emri piyasa emridir.

Dengeleyici Emir:

Dengeleyici emir, tek fiyat yönteminin uygulandığı durumlarda, denge fiyatının belirlenmesi sürecinde hesaba katılmayan ancak belirlenen eşleşme fiyatı seviyesinde karşılanmadan kalan emirler ile eşleşerek işleme dönüşebilen emir tipidir. Bu tip emirler, limitli emirlerle eşleşebilir, eşleşme fiyatından kalan emirler bittiğinde veya eşleşme fiyatından kalan emir yoksa birbirleri ile de eşleşebilirler. Kesin alım ve kesin satım işlemleri için fiyat veya getiri belirtilmeksizin, nominal miktar belirtilerek iletilir. Dengeleyici emrin, eşleşme fiyatı seviyesinde karşılanmadan kalan kısmı otomatik olarak iptal edilir.

Özel Koşullu Emirler:

Yukarıdaki emir tipleri ile birlikte kullanılmak üzere aşağıda tanımlanan özel koşullarla da emir iletebilir.

Kalanı İptal Et: Kısmen gerçekleşme koşulu ile verilen aktif emir tipidir. Emir girildiği anda bekleyen karşıt emirler ile eşleşir, gerçekleşmeyen kısmı otomatik olarak iptal edilir. "Limitli Emir", "Dengeleyici Emir" veya "Piyasa Emri" şeklinde verilebilir.

Gerçekleşmezse İptal Et: Emrin tamamının gerçekleşmesi koşulu ile verilen aktif emir tipidir. Emir girilir girilmez bu koşul sağlanmadığı takdirde emir sistem tarafından otomatik olarak iptal edilir. "Limitli Emir" veya "Piyasa Emri" şeklinde verilebilir.

4.3.1.7. Valör Süreleri

BAP'ta valör; işlemin takasının gerçekleşeceği tarihi ifade eder, bir başka ifadeyle menkul kıymet ve paranın el değiştireceği tarih anlamındadır. Piyasa bünyesindeki pazarlarda kesin alım ve satım emirleri aynı gün valörlü ve ileri valörlü, repo ve ters repo emirleri ile taahhütlü işlem geri alma taahhüdü ile satım ve taahhütlü işlem geri satma taahhüdü ile alım emirleri aynı gün başlangıç valörlü ve ileri başlangıç valörlü olarak iletilebilir.

İşlemlerde uygulanabilecek minimum ve maksimum valör süreleri Pazar bazında aşağıdaki tabloda verilmiştir.

	Minimum Başlangıç Valörü	Maksimum Başlangıç Valörü	Takvim Günü/ İş Günü
Kesin Alım Satım Pazarı/Gözüaltı Pazarı			
DİBS	0	90	Takvim
DİBS (Yabancı Para Cinsi)	1	90	Takvim
ÖSBA ve Diğer	0	30	Takvim
Uluslararası Tahvil Pazarı	1	15	Takvim
Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarı	0	7	Takvim
Repo Ters Repo Pazarı	0	7	Takvim
Pay Senedi Repo Pazarı	0	2	İş
Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı	0	7	Takvim
Taahhütlü İşlemler Pazarı	0	7	Takvim

(*) Repo pazarları için verilen süreler başlangıç valörü içindir, bitiş valörü için süre kısıtı en fazla 1 yıldır.

4.3.1.8. Emir Büyüklükleri

Emirler, minimum emir büyüklüğü ve katları şeklinde iletilir. BAP'ta en düşük ve en yüksek emir büyüklüklerine ait bilgiler Pazar bazında aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Emir Büyüklükleri

	Normal Emirler Pazarı		Küçük Emirler Pazarı		Özel İşlem Emirleri*	
	Minimum	Maksimum	Minimum	Maksimum	Minimum	Maksimum
Kesin Alım Satım Pazarı						
DİBS (TL)	500.000	100.000.000	1.000	499.000	100.000.000	500.000.000
DİBS (USD/EUR)	1.000	5.000.000	-	-	5.000.000	50.000.000
TCMB Likidite Senetleri (TL)	500.000	100.000.000	1.000	499.000	100.000.000	500.000.000
Diğer Sermaye Piyasası Araçları (TL)	10.000	100.000.000	-	-	100.000.000	500.000.000
Diğer Sermaye Piyasası Araçları (USD/EUR)	1.000	5.000.000	-	-	5.000.000	50.000.000
Hazine tarafından ihraç edilen altın tahvilleri ve altına dayalı kira sertifikaları	995	99.500			99.500	995.000
Gözüaltı Pazarı	10.000	100.000.000	-	-		
Repo Ters Repo Pazarı	1.000.000	100.000.000	10.000	990.000	100.000.000	500.000.000
Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı	10.000	100.000.000	-	-	-	-
Pay Senedi Repo Pazarı	10.000	100.000.000	-	-	-	-
Taahhütlü İşlemler Pazarı	10.000	100.000.000	-	-	-	-
Uluslararası Tahvil Pazarı (USD/EUR)	10.000	5.000.000	-	-	1.000	5.000.000
Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarı	50.000	100.000.000	-	-	-	-

(*)Emir girilmesine izin verilen menkul kıymetler için geçerlidir.

Kupür büyüklerinin asgari tutarı farklı olan sermaye piyasası araçları için emir büyüklüklerine ilişkin esaslar farklı belirlenebilir.

4.3.1.9. Piyasa İzleme (Fiyat Bilgisi) Ekranı

Piyasa izleme (fiyat bilgisi) ekranı, işlem yapma yetkisine sahip tüm kullanıcıların işlem terminalleri aracılığıyla piyasaya ilişkin bilgileri görüntüleyebildiği, izlediği ekrandır. Her Pazarda valör, menkul kıymet/vade bazında o an itibarıyla geçerli olan en iyi alım/satım emirleri ve gerçekleşen son işlemlere ait bilgiler bu ekran aracılığıyla takip edilir. Alıcı ve satıcılara ait üye kodları görünmez, ekranda sadece en iyi alım/satım emirleri görünür, aynı fiyat/oran seviyesindeki emirlerin miktarı birikimli olarak görünür.

Kullanıcılar ekranın görünümünü ve tasarımını kendi ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda oluşturabilirler.

BISTECH Ekran örneği

Fiyat Bilgisi [*]											
BAP KES NORMAL EMİRLER PZ (OPSN)			BAP REPO-T, REPO NORMAL (GCREPO)			BAP MK TERCİHLİ REPO (SPCL REPO)			BAP PAY REPO PAZARI (EQUITYREPO)		
Enstrüman	İşlem Bilgisi		Enstrüman	İşlem Bilgisi		Enstrüman	İşlem Bilgisi		Enstrüman	İşlem Bilgisi	
ID	Hacim	Valör1	Valör2	EİG	SD	AlMkt	AlGetiri	Alış MK Fiyatı	Alış	Satış	Satış MK Fiyatı
S-NORMAL_REPO_T0-ON	78,585,500,000.00	13.12.2019	16.12.2019	801R	BAP_ILERI_VLR_TAKAS						
TRT210721T11_KESN_T1	475,497,195.00	16.12.2019		108C	BAP_PY_ILERIVALOR	5,000,000	2.55		100.700	100.800	2.49
TRT110226T13_KESN_T1	317,757,714.16	16.12.2019		115C	BAP_PY_ILERIVALOR	5,000,000	11.98		94.075	94.300	11.92
TRD100221T17_STIP_T0-ON	220,000,000.00	13.12.2019	16.12.2019	212G	BAP_ILERI_VALOR						
TRT110827T16_KESN_T1	164,429,325.00	16.12.2019		115C	BAP_PY_ILERIVALOR	2,000,000	12.06		92.300	92.500	12.02
TRT160920T25_KESN_T1	152,255,710.39	16.12.2019		101C	BAP_PY_ILERIVALOR	2,000,000	11.15		92.250	92.315	11.05
TRT170221T12_KESN_T1	136,849,200.09	16.12.2019		115C	BAP_PY_ILERIVALOR	45,000,000	11.25		99.375	99.500	11.13
TRD160621T17_STIP_T0-ON	120,000,000.00	13.12.2019	16.12.2019	212G	BAP_ILERI_VALOR						
TRT100620T16_KESN_T0	107,829,263.53	13.12.2019		101C	BAP_PY_ILERIVALOR						
TRD180821T13_STIP_T0-ON	105,000,000.00	13.12.2019	16.12.2019	212G	BAP_ILERI_VALOR						
TRT071020T23_KESN_T0	104,882,541.22	13.12.2019		101C	BAP_PY_ILERIVALOR						
TRT240724T15_KESN_T1	87,411,632.24	16.12.2019		115C	BAP_PY_ILERIVALOR	500,000	11.85		90.050	90.100	11.84
TRT150120T16_KESN_T0	71,952,548.09	13.12.2019		115C	BAP_PY_ILERIVALOR						
TRT220921T18_KESN_T1	69,187,419.19	16.12.2019		115C	BAP_PY_ILERIVALOR	5,000,000	11.32		96.650	96.775	11.23
TRDABVK32023_NYIP_T0	64,700,000.00	13.12.2019		215E	BAP_GUNSM_ISLEMLERI						

4.3.1.10. Emirlerin Geçerliliği

Emirler verildikleri gün itibarıyla geçerlidir. Piyasaya iletilen emirlerden karşılanmamış olanlar ile kısmen karşılanmış emirlerin kalan kısımları iptal edilebilir. Aynı gün valörlü kesin alım satım emirleri ve repo pazarları ile Taahhütlü İşlemler Pazarı için aynı gün başlangıç valörlü emirler saat 14.00'a, ileri valörlü ve ileri başlangıç valörlü emirler verildikleri gün saat 17.30'a kadar geçerlidir. Gerçekleşmedikleri takdirde tüm emirler piyasa kapanış saatinde sistem tarafından otomatik olarak iptal edilir.

Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarı'nda, emirler verildikleri gün saat 14.00'a kadar geçerlidir.

BAP'ta bir sonraki işlem gününe sistemde geçerli olarak bekleyen emir kalmaz. İşlem gününün sonunda piyasa kapanış saatinde sistemde geçerli olarak bekleyen emirlerin tamamı iptal olmuş olur.

Örnek: Borçlanma Araçları Piyasası Kesin Alım Satım Pazarı'nda aşağıda detayları verilen limitli emrin geldiği ve gerçekleşmeden pasif olarak beklediği varsayımı ile;

Menkul Kıymet ISIN Kodu: TRT020926T17

Miktar: 2.000.000

Fiyat: 109,150

Valör : 28.12.2022

Emrin sisteme giriş tarihi ve zamanı: 28.12.2022, Saat: 11:15 ,

Bu emir sistemde 28.12.2022 günü saat 14:00'a kadar bekler ve karşı bir emir ile eşleşmediği durumda 14:00'da otomatik olarak iptal olur.

Aynı emrin valör tarihi: 30.12.2022 olsaydı bu durumda emir 28.12.2022 günü saat 17:30'a kadar bekler ve 17:30'da otomatik olarak iptal olurdu.

4.3.1.11. Emirlerde Değişiklik ve İptal

Piyasa'ya iletilen emirlerden karşılanmamış olanlar ile kısmen karşılanmış emirlerin kalan kısımları piyasa saatleri içerisinde istenildiği anda değiştirilebilir ya da iptal edilebilir. Ancak emrin hesap tipi, hesap kodu ve hesap no alanları değiştirilemez.

Kesin Alım Satım Pazarı, Uluslararası Tahvil Pazarı, Gözaltı Pazarı ve Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarı'nda; emrin fiyatı veya getirisindeki değişiklik, nominal tutarındaki artış hallerinde emrin önceliği kaybolur. Bilgi alanının değiştirilmesi ve/veya nominal tutarın azaltılması emrin önceliğinin kaybedilmesi sonucunu doğurmaz.

Repo Ters Repo Pazarı ve Pay Senedi Repo Pazarı'nda; emrin oranındaki değişiklik, tutardaki artış hallerinde emrin önceliği kaybolur. Bilgi alanının değiştirilmesi ve/veya tutarın azaltılması emrin önceliğinin kaybedilmesi sonucunu doğurmaz.

Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı ve Taahhütlü İşlemler Pazarı'nda; emrin oranı ile sermaye piyasası aracı fiyatındaki değişiklik, tutarındaki artış hallerinde emrin önceliği kaybolur. Bilgi alanının değiştirilmesi ve/veya tutarın azaltılması emrin önceliğinin kaybedilmesi sonucunu doğurmaz.

4.3.1.12. Emirlerin Gerçekleşmesi

Üyeler tarafından Borsaya iletilen emirler ilgili pazardaki emir eşleşme kurallarına uygun olarak gerçekleşir.

Bir alım veya bir satım emriyle birden fazla karşıt emri aynı anda karşılamak mümkündür. İletilen emirler içerisinde en iyi talep veya tekliften işlem olması durumunda sonraki bekleyen en iyi teklif veya talep otomatik olarak ekrana gelir. Daha kötü fiyatlı emirler fiyat ve zaman önceliğine göre sistemde yer alır ve derinlik ekranları adı verilen ekranlardan izlenebilir.

Alım satım sistemi çok fiyat sürekli müzayede yöntemi ile çalışır. Bu yöntemle göre seans süresince bir menkul kıymette/vadede pek çok farklı fiyattan/orandan işlem gerçekleştirilebilir.

Üyeler alım satım sistemine ilettikleri emirlerini kendileri karşılayarak çapraz işlemler gerçekleştirebilirler.

4.3.1.13. İşlemlerin Bildirimi

Piyasa'da işlem yapan banka ve aracı kurumlar işlem gerçekleşene kadar emir aşamasında karşı taraf bilgisini göremezler. İşlem gerçekleştiren taraflara, işlem gerçekleşmesini takiben, işlem bilgileri ile birlikte karşı üye bilgisi de verilir. Gerçekleşen işleme taraf olmayan kuruluşlar işlem bilgilerini takip edebilir ancak işlem taraflarını öğrenemezler.

Gerçekleştirilen işlemlere ilişkin bilgiler üye tarafından işlem saatleri içinde istenildiği zaman alım satım sisteminden alınabilir. Gerçekleştirilen işlem bilgilerini içeren işlem defterleri günlük olarak elektronik rapor dağıtım sistemi tarafından üyelere gönderilir.

Üyeler sadece kendilerine ait gerçekleşen işlemlerin bilgilerine ulaşabilirler, diğer üyelere ait işlemleri göremezler.

4.3.1.14. Oluşan Fiyatların İlanı

Piyasa'da yapılan işlemler sonucunda kayda alınan fiyatlar ve oranlar aynı gün Borsa bülteninde ilan edilir. Her Pazar için ayrı bülten yayımlanır. Bültenlerde; kesin alım satım işlemleri için sermaye piyasası aracı, repo ters repo işlemleri için repo vadesi ve grup kodu veya sermaye piyasası aracı, taahhütlü işlemler için vade ve sermaye piyasası aracı bazında kayda alınan en düşük, en yüksek ve ağırlıklı ortalama fiyat/getiri/oran, işlemiş faiz veya birikmiş kira, takas fiyatı, basit ve bileşik faizle getiri, işlem hacimleri ve sözleşme sayıları yer alır. Tek fiyat yöntemi uygulanan kıymetlerde; sermaye piyasası aracı ve valör bazında, tek fiyat işlem saatlerinde oluşan denge fiyatlarına, işlem hacimlerine, işlem miktarlarına ve sözleşme sayılarına bültenlerde yer verilir.

Üyelerin alım satım sistemine ilettikleri emirlerini kendileri karşılayarak gerçekleştirdikleri tek üyenin taraf olduğu işlemler Borsa kaydına alınmaz ve bu işlemlere ilişkin fiyat ve getiri bilgileri

bültenlerde yayımlanmaz ancak bu işlemlere ilişkin işlem hacmi ve sözleşme sayısı bilgileri genel toplamlara eklenir.

4.3.1.15. Gerçekleşen İşlemlerin İptali

Üye hatası sonucunda gerçekleşen işlemler prensip olarak iptal edilmez. Ancak alıcı ve satıcı üyeler tarafından alım satım sistemi üzerinden elektronik olarak talep edilen ve Borsa tarafından kabul edilebilir bir gerekçeye dayanan iptal talepleri değerlendirilerek işlem iptali yapılabilir. İptal taleplerinin alım satım sistemi üzerinden elektronik olarak iletilmediği zorunlu hallerin varlığı durumunda, işlemin her iki tarafının iptal talepleri yazılı olarak alınarak iptal süreci yürütülür.

Bu değerlendirmede kabul edilebilecek gerekçeler aşağıda sıralanmıştır.

a) Sehven alış/repo/taahhütlü işlem geri alma taahhüdü ile satım emri yerine satış/ters repo/taahhütlü işlem geri satma taahhüdü ile alım emri veya satış/ters repo/taahhütlü işlem geri satma taahhüdü ile alım emri yerine alış/repo/taahhütlü işlem geri alma taahhüdü ile satım emri girmek,

b) Emir girerken fiyat/getiri, işlem oranı, sermaye piyasası aracı tanımı, hesap tipi, hesap kodu, hesap no veya miktar girişlerinde maddi hata yapmak,

c) Portföyünde veya hesabına işlem yaptığı yatırım fonu, yatırım ortaklığı veya müşterisinde olmayan nakdi/sermaye piyasası aracını sehven satmak,

Yukarıdaki gerekçelerden en az biri nedeniyle alım sistemi üzerinden elektronik olarak iptal talebinde bulunan üyenin işlemi/işlemleri, işlemin/ işlemlerin karşı taraflarının da elektronik onaylarını yine sistem üzerinden göndermesini takiben Borsa tarafından iptal edilebilir. İptal işlemi, Kamuyu Aydınlatma Platformu'nda ilan edilir.

Hatalı portföy/müşteri hesabına gerçekleşen işlemlerle ilgili geçerli sebebe dayanan düzeltme taleplerine ilişkin düzeltme işlemleri Takasbank tarafından yayınlanan Prosedür'de belirtilen şekilde gerçekleştirilir.

4.3.1.16. Repo İşlemi Karşılığı Menkul Kıymet Bildirimleri

Repo Ters Repo Pazarı'nda gerçekleştirilen işlemler karşılığı olarak bildirilen sermaye piyasası araçları saat 15.00'a kadar Takasbank ekranlarından üyeler tarafından, bu saatten sonra üyenin yazılı talebi ile Takasbank'ın uygun görmesi halinde ilgili işlemin takasının tamamlanmamış olması şartı ile temerrüt hükümleri saklı kalmak koşulu ile yapılabilir.

4.3.2. Piyasa Yapıcılığı Esasları

Borçlanma Araçları Piyasası Kesin Alım Satım Pazarı bünyesinde devlet iç borçlanma senetleri piyasa yapıcılığı sistemi ve özel sektör borçlanma araçları piyasa yapıcılığı sistemi olmak üzere iki farklı piyasa yapıcılığı sistemi uygulanır.

Devlet iç borçlanma senetleri piyasa yapıcılığı sistemi;

Devlet iç borçlanma senetleri piyasa yapıcılığı sisteminin esasları ve piyasa yapıcısı kuruluşlar Hazine tarafından belirlenir.

Piyasa yapıcısı kuruluşlar Borsa'nın işleyiş kurallarına uyararak, çift taraflı kotasyon vermek zorunda oldukları ölçüt ihraçlar için piyasa yapıcısı kotasyonu girebilirler. Piyasa yapıcısı kotasyonları piyasa yapıcılığına ilişkin özel hesap tipi kullanılarak alım satım sistemine iletilir.

Alım satım sistemine iletilen piyasa yapıcısı kotasyonları en iyi emirler ise piyasa izleme ekranlarına yansıtılır. Ayrıca, veri dağıtım firmalarının sayfalarında da piyasa yapıcılara ait emirler piyasa yapıcısı üyenin kodu ile ilan edilir. Bu şekilde tüm piyasa katılımcıları ölçüt menkul kıymetlerde piyasa yapıcılarının emirlerini görme imkânına sahiptir.

Piyasa yapıcısı kuruluşların, Hazine tarafından belirlenen çift taraflı kotasyon yükümlülükleri Borsa tarafından takip edilir ve ihlal gerçekleşmesi halinde Hazine'ye ve ihlali gerçekleştiren kuruluşa bildirim yapılır.

Özel sektör borçlanma araçları piyasa yapıcılığı sistemi;

Borçlanma Araçları Piyasasında işlem gören tüm özel sektör borçlanma araçları ve kira sertifikaları için piyasa yapıcılığı sistemi uygulanabilir.

Borçlanma Araçları Piyasası Kesin Alım Satım Pazarı'nda işlem yapma yetkisi bulunan tüm yatırım kuruluşları piyasa yapıcısı olmak için ihraç öncesi veya ihraç sonrası taahhütname imzalayarak başvuruda bulunabilirler. Başvurular Borsa Genel Müdürlüğü tarafından değerlendirilerek karara bağlanır.

Borsa tarafından yapılacak değerlendirmede piyasa yapıcısı olmak isteyen kuruluşun;

- Geçmiş dönemdeki Kesin Alım Satım Pazarı işlem hacmi,
- Geçmiş dönemdeki temerrüt durumu,
- Geçmiş dönemdeki piyasa yapıcılığı performansı,

hususları göz önünde bulundurulur. Değerlendirme neticesinde piyasa yapıcısı olması kararlaştırılan üye ve piyasa yapıcısı olarak hizmet vereceği menkul kıymet Borsa tarafından KAP'ta ilan edilir.

Bir yatırım kuruluşu birden fazla menkul kıymet için piyasa yapıcısı olabileceği gibi, bir menkul kıymet için birden fazla piyasa yapıcısı da olabilir. Bir kuruluşun piyasa yapıcısı olacağı menkul kıymet sayısı ile bir menkul kıymet için piyasa yapıcısı olacak kuruluş sayısı Borsa Genel Müdürlüğü tarafından sınırlanabilir.

Bir yatırım kuruluşunun piyasa yapıcılığı menkul kıymetin vadesi boyunca devam eder. Piyasa yapıcısı kuruluş 5 işlem günü öncesinden Borsa'ya yazılı olarak bildirmesi şartıyla menkul kıymet bazında piyasa yapıcılığından çekilebilir. Bu durum, Borsa tarafından KAP'ta ilan edilir.

Piyasa yapıcısı kuruluşlar, piyasa yapıcısı oldukları menkul kıymetlerde çift taraflı kotasyon vermek zorundadırlar. Emirlerin tamamen veya kısmen gerçekleşmeleri veya iptal edilmeleri halinde 10 dakika içinde sisteme yeni emir girişi yapılması zorunludur. Piyasa yapıcı kotasyonları piyasa yapıcılığına ilişkin özel hesap tipi kullanılarak sisteme iletilir.

Piyasa yapıcısının, bir menkul kıymette aynı anda sadece bir alış ve bir satış piyasa yapıcısı emri bulunabilir. Piyasa yapıcısı yeni alış ve satış piyasa yapıcısı emri girdiğinde mevcut alış ve satış emirlerinin kalan kısımları otomatik olarak iptal edilir.

Olağanüstü durumların oluşması halinde, piyasa yapıcısı kuruluşların piyasa yapıcılığı faaliyetleri menkul kıymet bazında ya da tamamen kendi talepleri üzerine ya da resen Borsa Genel Müdürlüğü tarafından geçici olarak durdurulabilir. Bu durum KAP'ta ilan edilir.

4.3.3. Menkul Kıymet Tanımlama (ISIN Kodu) Yöntemine İlişkin Esaslar

Borçlanma Araçları Piyasası'nda işlem gören menkul kıymetlerin tanımlanması yöntemi aşağıda ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır.

Pay Senedi Repo Pazarı dışındaki pazarlarda işlem gören menkul kıymetlerin tanımlanmasında Takasbank tarafından üretilen ISIN kodu kullanılır. ISIN kodu 12 haneden oluşmaktadır. İlk iki hane ülke kodu (Türkiye için TR), son bir hane kontrol hanesini belirtmek için kullanılmaktadır. Belirtilen alanların dışında kalan 9 hane Hazine tarafından yurt içinde ihraç edilen menkul kıymetler ve diğer menkul kıymetler için aşağıda belirtildiği şekilde kullanılmaktadır.

Pay Senedi Repo Pazarı'nda ise payın Pay Piyasası'nda kullanılan 4 ya da 5 haneden oluşan pay kodları kullanılır.

Hazine tarafından yurt içinde ihraç edilen menkul kıymetler için tanımlama yöntemi aşağıdaki şekildedir.

- 1 ve 2. haneler ülke kodunu belirtmektedir. Türkiye = TR
- 3. hane menkul kıymet türünü belirtmektedir. (T = Devlet Tahvili, B = Hazine Bonosu, H = Halka Arz, G = GOS-KOİ, D = Kira Sertifikası)

• 4 - 9. haneler menkul kıymetin itfa tarihini gün, ay ve yıl olarak belirtir. Örneğin 13 Mart 2023 = 130323

• 10. hane menkul kıymetin TL ya da yabancı para cinsinden olduğunu ve tüm menkul kıymet, anapara veya kupon olduğunu belirtmektedir. (TL olan ihraçlarda tüm menkul kıymeti ifade eden kod T, TL olan ihraçlarda anaparayı ifade eden kod A, TL olan ihraçlarda kuponu ifade eden kod K, yabancı para olan ihraçlarda tüm menkul kıymeti ifade eden kod F, yabancı para olan ihraçlarda anaparayı ifade eden kod P, yabancı para olan ihraçlarda kuponu ifade eden kod C'dir.)

• 11. hane aynı itfa tarihine denk gelen, aynı özelliklere sahip menkul kıymetlere verilen sıra numarasını belirtir. Bu numaralar 1'den başlayıp 9'a kadar gitmektedir. 9'dan fazla itfa tarihli ihraçlara A'dan başlayıp Z'ye kadar ihraç numarası verilmektedir.

12. hane kontrol hanesi olarak kullanılmaktadır ve standart bir hesaplama yöntemi ile bu numara hesaplanmaktadır.

Diğer menkul kıymetler için ISIN Kodunun oluşumu ise şu şekildedir;

- 1 ve 2. haneler ülke kodunu belirtmektedir. Türkiye = TR
- 3. hane menkul kıymetin türünü belirtmektedir. (C = Depo Sertifikası, D = Kira Sertifikası, F = Finansman Bonosu, N = Gayrimenkul Sertifikası, S = Özel Sektör Tahvili, Z = Diğer Finansal Enstrümanlar, 1 = Diğer Özel Sektör Menkul Kıymeti)
- 4 – 7. haneler menkul kıymeti ihraç eden kuruluşa verilen kodu belirtmektedir.
- 8. hane itfa tarihindeki ayı belirtmektedir. Ocak ayından Eylül ayına kadar 1 ila 9, Ekim, Kasım ve Aralık için sırasıyla E, K, A harfleri kullanılmaktadır. (Örneğin Mart ayı için 3, Kasım ayı için K harfi kullanılmaktadır.)
- 9 ve 10. haneler menkul kıymetin itfa tarihindeki yılın son iki hanesini belirtmektedir. Örneğin 2024 yılı için "24" kullanılacaktır.
- 11. hane aynı itfa tarihine denk gelen, aynı özelliklere sahip menkul kıymetlere verilen sıra numarasını belirtir. Bu numaralar 1'den başlayıp 9'a kadar gitmektedir. 9'dan fazla itfa tarihli ihraçlara A'dan başlayıp Z'ye kadar ihraç numarası verilmektedir.
- 12. hane kontrol hanesi olarak kullanılmaktadır ve standart bir hesaplama yöntemi ile bu numara hesaplanmaktadır.

Örnekler:

TRB131217T10 13 Aralık 2017'de itfa olan hazine bonusu

TRT120122T17 12 Ocak 2022'de itfa olan devlet tahvilinin tümü

TRT140126A12 14 Ocak 2026 itfa tarihli devlet tahvilinin anaparası

TRT140727K13 14 Temmuz 2027 itfa tarihli devlet tahvilinin kuponu

TRD080927T18 8 Eylül 2027 itfa tarihli kira sertifikası

TRT090824F19 9 Ağustos 2024 itfa tarihli yabancı para ödemeli devlet tahvilin tümü

TRG170215T20 17 Şubat 2015'te itfa olan gelir ortaklığı senedi

TRSRSGY21818, 2018 yılı Şubat itfa tarihli RSGY kodlu şirketin ihraç ettiği özel sektör tahvili

Borçlanma Araçları Piyasası'nda işlem gören enstrümanlar Menkul Kıymet, Pazar ve Valör bilgisini içeren yapıda oluşturulmuştur. BAP'ta işlem gören enstrüman örnekleri aşağıda yer almaktadır.

Enstrüman	Pazar	İşlem Tarihi	İşlem Valörü
TRT240724T15_KESN_T0	Kesin Alım Satım Pazarı	03.07.2023	03.07.2023
TRT240724T15_KESN_T1	Kesin Alım Satım Pazarı	03.07.2023	04.07.2023

TRT240724T15_KESN_T2 Kesin Alım Satım Pazarı

03.07.2023

05.07.2023

4.3.4. Yatırım Fonları ve Yatırım Ortaklıklarının İşlemlerine İlişkin Esaslar

Yatırım fonları ve yatırım ortaklıklarının, Borsa’da gerçekleştirecekleri işlemlerde, Borçlanma Araçları Piyasası’nın ilgili pazarlarında uygulanan kurallara ek olarak aşağıdaki kurallar esas alınır:

- Yatırım ortaklığı veya yatırım fonu hesabına iletilecek emirler Borçlanma Araçları Piyasası’nda işlem yapmaya yetkili bir kuruluşun yetkili elemanları tarafından Borsa’ya iletilir. Emir iletilirken, emrin hangi yatırım ortaklığı veya yatırım fonu için olduğu mutlaka belirtilir. Bu emirlerde, Borsa tarafından her bir yatırım fonu ve ortaklığı için belirlenen standart kodlar kullanılır.

- Yatırım fon veya ortaklıkları hesabına iletilen emirler, emri ileten yatırım kuruluşunun diğer emirleriyle eşleşebilir.

- Repo Ters Repo Pazarı’nda yatırım fonu veya ortaklığı adına yapılan ters repo işlemlerinde işleme konu sermaye piyasası araçları, işlemin bitiş valörüne kadar işlemi gerçekleştiren üye yerine yatırım fonu veya ortaklığı adına saklanacaktır. Üyeler bu sermaye piyasası araçlarını kullanarak kendi hesaplarına işlem yapamazlar.

Yatırım ortaklıkları hesabına aynı gün valörlü işlemlerin bitiş saati sonrasında aynı gün valörlü emir iletilemez. Yatırım fonları, piyasa kapanış saatine kadar aynı gün valörlü işlem yapabilirler.

Yatırım fonlarının aynı gün valörlü işlemlerin bitiş saati sonrasında aynı gün valörlü işlem yapmaları durumunda;

- Yetkili yatırım kuruluşu, 14.00-17.30 saatleri arasındaki aynı gün valörlü yatırım fonu işlemlerinde önce yatırım fonu emrini iletir. Emri ileten yetkili kuruluş, söz konusu emri kendisi karşılayabilir.

- Bu işlemlerde her Pazar’da aynı gün valörlü işlemlerin sona erme saatine kadar oluşan ağırlıklı ortalama oran ve fiyatlar referans alınır. Pazarlarda işlemler fon lehine olacak şekilde;

a) Kesin Alım Satım Pazarı’nda, alım emirlerinde ağırlıklı ortalama fiyat veya altında, satım emirlerinde ağırlıklı ortalama fiyat veya üzerinde gerçekleştirilebilir.

b) Repo Ters Repo Pazarı’nda, ters repo emirlerinde ağırlıklı ortalama oran veya üzerinde, repo emirlerinde ağırlıklı ortalama oran veya altında gerçekleştirilebilir.

c) Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı’nda ilgili vadedeki ağırlıklı ortalama repo oranı ile ilgili vadedeki söz konusu sermaye piyasası aracının Kesin Alım Satım Pazarı’ndaki ağırlıklı ortalama fiyatı referans olarak alınır. Buna göre; ters repo emirleri ağırlıklı ortalama oran veya üzerinde bir oran ve ağırlıklı ortalama sermaye piyasası aracı fiyatı veya altında bir fiyat ile, repo emirleri ise ağırlıklı ortalama oran veya altında bir oran ve ağırlıklı ortalama sermaye piyasası aracı fiyatı veya üzerinde bir fiyat ile gerçekleştirilebilir.

d) Pay Senedi Repo Pazarı’nda ilgili vadedeki ağırlıklı ortalama repo oranı referans olarak alınır. Buna göre; ters repo emirleri ağırlıklı ortalama oran veya üzerinde bir oran ile, repo emirleri ise ağırlıklı ortalama oran veya altında bir oran ile gerçekleştirilebilir.

- Her iki tarafı da yatırım fonu olan işlemler, pazarlarda aynı gün valörlü işlemlerin sona erme saatine kadar oluşan ağırlıklı ortalama oran ve fiyatlar üzerinden gerçekleştirilebilir.

- Aynı gün valörlü işlemlerin bitiş saati sonrasında gerçekleştirilen aynı gün valörlü yatırım fonu işlemlerinin takasını yatırım kuruluşları kendi aralarında yapmayı peşinen kabul etmiş sayılırlar.

- Bu işlemler, Borsa tarafından Pazar bazında yayımlanan üye sıralamasında yer almaz.

4.3.5. İşlem Öncesi Risk Yönetimi

Piyasa’da işlem sonrası doğabilecek riskleri kontrol etmek amacıyla işlem öncesinde işlem yapılabilecek sermaye piyasası araçlarına, iletilen emirlere ve gerçekleştirilecek işlemlere kapasite, miktar ve/veya tutar olarak sınırlamalar getirilebilir. Emir/işlem bazında teminat gerekliliği uygulaması

getirilebilir. Kullanılacak risk ölçütleri ve uygulanacak sınırlar Genel Müdürlük tarafından belirlenir. Genel Müdürlük, piyasada olağan dışı durumların ortaya çıkması hâlinde veya yazılı olarak gerekçelendirmek suretiyle gerekli gördüğünde; üye, kullanıcı ve/veya sermaye piyasası aracı bazında risk ölçütlerinde tanımlanmış olan sınırları değiştirebilir.

4.3.6. Takas ve Temerrüt

Borçlanma Araçları Piyasası'nda gerçekleştirilen işlemlerden kaynaklanan takas ve teminat yükümlülükleri Takasbank tarafından yapılan düzenlemeler çerçevesinde yerine getirilir.

Takas yükümlülüklerinin mevzuatta öngörülen süre ve yöntemler çerçevesinde kısmen veya tamamen yerine getirilmemesi nedeniyle takas sürecinde oluşan açıkların kapatılması amacıyla Takasbank tarafından yatırım kuruluşu nam ve hesabına temerrüt alım ve temerrüt satım işlemleri yapılabilir. Temerrüt işlemlerinde taraflardan birinin Takasbank tarafından nam ve hesabına temerrüt alım ve temerrüt satım işlemleri yapılan yatırım kuruluşu olması zorunludur. Aksi durumda gerçekleşen işlemler iptal edilir.

Borçlanma Araçları Piyasası'nda herhangi bir üyenin temerrüde düşmesi durumunda Takasbank tarafından ilgili üye adına temerrüt durumunu ortadan kaldıracak şekilde işlem gerçekleştirilmesi amacıyla Temerrüt Pazarı kurulmuştur. Piyasada temerrüt olmaması durumunda bu Pazar'da işlem gerçekleştirilebilecek enstrüman tanımlı olmayacaktır. Temerrüt durumunda ilgili seri işleme açılarak Piyasaya duyurulacaktır. Ayrıca temerrüt durumunda sadece ilgili enstrümana Takasbank tarafından girilen emrin karşı yönlü emri girilebilecek aynı yönlü alış ya da satış emri girilemeyecektir.

4.4. Borçlanma Araçları Piyasası Pazarları

4.4.1. Kesin Alım Satım Pazarı

4.4.1.1. Amaç

Kesin Alım Satım Pazarı, sermaye piyasası araçlarının şeffaf ve rekabete açık bir ortamda işlem görmelerini sağlayarak bu menkul kıymetlerin likiditesini artırmak, enformasyon akışını hızlandırmak amacıyla 17 Haziran 1991 tarihinde faaliyete geçmiştir.

Kesin alım/satım işlemi; bir menkul kıymetin alınması/satılmasıdır. Kesin Alım Satım Pazarı'nda, satış yapan taraf valör gününde borçlu olduğu menkul kıymeti teslim etmekle yükümlüdür ve karşılığında işlem tutarı olan parayı alır. Alıcı taraf ise işlem karşılığı parayı ödeme yükümlülüğünü yerine getirdiğinde menkul kıymetleri alır. İşlemin takasının gerçekleşmesiyle mülkiyet el değiştirmiş olur.

4.4.1.2. Pazarın İşleyişi

Kesin Alım-Satım Pazarı'nda sermaye piyasası araçlarının aynı gün veya ileri valörlü olarak kesin alım satım işlemleri yapılır. Pazar'da kesin alım, kesin satım ve özel işlem emirleri iletilebilir. Özel işlem emri, işlem gerçekleştirilmek istenen karşı yatırım kuruluşu seçilerek nominal tutar, fiyat/getiri, valör ve sermaye piyasası aracı tanımı belirtilerek iletir. Sisteme iletilen özel işlem emri sadece işlem gerçekleştirilmek istenen karşı yatırım kuruluşu tarafından görülür.

Valör süresi, DİBS işlemlerinde en fazla 90 gün, Hazine tarafından ihraç edilen altın tahvilleri ve altına dayalı kira sertifikası işlemlerinde en fazla 7 gün, diğer menkul kıymetlerde ise en fazla 30 gündür.

Temiz fiyat üzerinden işlem gören borçlanma araçlarının işlemiş faizinin hesaplanmasının mümkün olmadığı valörler ve TÜFE'ye endeksli tahvillerin referans endeks ilan edilmemiş dönemlerine ait valörler için emir iletilemez.

BIST TLREF endeksine dayalı olarak kupon ödeyen borçlanma araçlarında, kupon ödeme tarihinin işlem günü olmaması durumunda, ilgili kıymette, söz konusu kupon ödeme tarihinden önceki işlem gününde ileri valörlü emir iletilemez.

Alım satım emirleri sermaye piyasası aracının ihraç edildiği para birimleri cinsinden 100 birim fiyat tabanı esas alınarak iletilir. Hazine tarafından ihraç edilen altın tahvilleri ve altına dayalı kira sertifikalarında Türk Lirası cinsinden 1 birim fiyat tabanı esas alınarak iletilir.

Emir büyüklüğü bazında Küçük Emirler veya Normal Emirler Pazarı'nda işlem yapılır.

4.4.1.3. Pazarda İşlem Görebilecek Sermaye Piyasası Araçları

Pazar'da Türk Lirası ve döviz ödemeli ihraç edilmiş; borçlanma araçları, menkul kıymetleştirilmiş varlık ve gelirlere dayalı borçlanma araçları, kira sertifikaları, likidite senetleri, gayrimenkul sertifikaları ile kotasyon düzenlemeleri çerçevesinde işlem görmesine karar verilen diğer sermaye piyasası araçları işlem görebilir. Bunların arasında; Devlet ve özel sektör tahvilleri, hazine bonoları, finansman bonoları, TCMB likidite senetleri, gelir ortaklığı senetleri, gelire endeksli senetler, varlığa dayalı menkul kıymetler, varlık teminatlolu menkul kıymetler, yapılandırılmış menkul kıymetler ve kamu ve özel sektör kira sertifikaları sayılabilir.

4.4.1.4. Fiyat Tipleri

Sermaye piyasası aracının işlemiş faizini veya birikmiş kirasını içermeyen fiyatı temiz fiyat, işlemiş faizini veya birikmiş kirasını içeren fiyatı ise kirli fiyat olarak adlandırılır. İşlemiş faiz veya birikmiş kira dönemsel kupon faizinin veya kira getirisinin; ilk kupon döneminde ihraç tarihinden, diğer kupon dönemlerinde son kupon ödeme tarihinden valör tarihine kadar geçen gün sayısına isabet eden tutarıdır. Takas fiyatı ise işlemin takas tutarının hesaplanmasında kullanılan fiyat olup enflasyona endeksli Devlet Tahvilleri için enflasyon katkısı dikkate alınarak hesaplanır. Diğer menkul kıymetler için kirli fiyat eşittir.

4.4.1.5. Emir Giriş Yöntemleri

Emirler her bir menkul kıymet için Borsa İstanbul tarafından belirlenen tek bir fiyat tipi veya getiri üzerinden iletilir.

a) Basit getiri üzerinden emir iletilen menkul kıymetler;

İskontolu olarak ihraç edilen TL/Döviz ödemeli sermaye piyasası araçları ile kuponlu tahvillerin (TÜFE'ye endeksli tahviller hariç) ayrıştırılmış anapaları

b) Temiz fiyat üzerinden emir iletilen menkul kıymetler;

TL/Döviz ödemeli sabit faizli tahviller, TL/Döviz ödemeli sabit kira getirili kira sertifikaları ve ilk kupon faiz oranı sabitlenmiş TL ödemeli değişken faizli tahviller, Hazine tarafından ihraç edilen TLREF'e veya BIST TLREF Endeksine dayalı olarak kupon ödeyen borçlanma araçlarından mevzuatta belirlenmiş menkul kıymet tipine uygun olarak ihraç edilenler (Hazine tarafından Şubat 2007'de ihracına başlanan TÜFE'ye endeksli Devlet tahvilleri için enflasyon katkısı hariç temiz fiyat kullanılır.)

c) Kirli fiyat üzerinden emir iletilen sermaye piyasası araçları;

TÜFE'ye endeksli anüite devlet tahvilleri (enflasyon katkısı hariç), kuponlu tahvillerin ayrıştırılmış kuponları, ilk kupon faizi de sabit olmayan değişken faizli tahviller, döviz cinsi ilk kuponu belli olmayan değişken faizli tahviller, Hazine tarafından ihraç edilen altın tahvilleri ve altına dayalı kira sertifikaları ve gayrimenkul sertifikaları (Hazine tarafından Şubat 2007'de ihracına başlanan TÜFE'ye endeksli Devlet tahvillerinin ayrıştırılmış kupon ve anapaları için enflasyon katkısı hariç kirli fiyat kullanılır).

Pazar'da temiz veya kirli fiyat üzerinden iletilen emirlerde 0,001 TL, getiri üzerinden iletilen emirlerde ise % 0,01'lik adım uygulanır. Temiz fiyattan işlem gören ve TLREF'e veya BIST TLREF Endeksine dayalı olarak kupon ödemesi olan borçlanma araçlarının kupon oranı belirli olmayan dönemleri için iletilen emirlerde 0,0001 TL'lik adım, Hazine tarafından ihraç edilen altın tahvilleri ve altına dayalı kira sertifikaları için iletilen emirlerde ise 0,00001 TL'lik fiyat adımı uygulanır.

4.4.1.6. Emir Eşleşme Kuralları

Pazar’da emirler “çok fiyat-sürekli müzayede” yöntemiyle ve belirlenen seans aralığında “tek fiyat” yöntemiyle eşleşmektedir. Kesin Alım Satım Pazarı’nda iki karşıt emrin eşleşmesi, alımda en yüksek fiyatlı, satımda en düşük fiyatlı emirlere öncelik verilerek sağlanır. Aynı fiyatlı emirlerde zaman önceliği uygulanır.

Fiyat eşitliği olan emirlerin gerçekleşmesinin yanı sıra, var olan alış emrinin fiyatından daha düşük fiyatlı satış emri geldiğinde veya var olan satış emrinin fiyatından daha yüksek fiyatlı alış emri geldiğinde de iki karşıt emrin eşleşmesi mümkündür. Fiyat eşitliğinin olmadığı durumda, sistemde öncelikle var olan emrin fiyatı işlem fiyatıdır.

Örnek: Alım Satım sistemine sırasıyla aşağıdaki emirlerin geldiği varsayımı ile öncelik kurallarına göre emirlerin sıralanışı ve gerçekleştirmeler aşağıdaki şekilde olacaktır;

Alım Emirleri			Satım Emirleri		
Emir No	Miktar (Nominal)	Fiyat/Oran	Emir No	Miktar (Nominal)	Fiyat/Oran
1	5.000.000	87,956	4	6.000.000	87,956
2	2.000.000	87,956			
3	1.000.000	87,950			

Öncelik kurallarına göre alım emirlerin sıralanışı 1, 2 ve 3 nolu emirler şeklinde olacaktır. Bu durumda bu emirlerden gerçekleşen işlemler;

İşlem No	Fiyat	Miktar	İlgili Emirler
1	87,956	5.000.000	1 nolu emrin tamamı ile 4 nolu emrin 5.000.000 TL’lik kısmı gerçekleşir.
2	87,956	1.000.000	2 nolu emrin 1.000.000 TL’lik kısmı ile 4 nolu emrin kalan 1.000.000 TL’lik kısmı gerçekleşir.

Bu gerçekleştirmelerden sonra kalan ve sisteme yeni girilen (5 ve 6 numaralı) emirler şu şekilde olsun;

Alım Emirleri			Satım Emirleri		
Emir No	Miktar (Nominal)	Fiyat/Oran	Emir No	Miktar (Nominal)	Fiyat/Oran
2	1.000.000	87,956	6	2.000.000	87,950
3	1.000.000	87,950	5	2.000.000	87,958

Bu emirlerden gerçekleşen işlemler;

İşlem No	Fiyat	Miktar	İlgili Emirler
3	87,956	1.000.000	2 nolu emrin kalan 1.000.000 TL’si ile 6 nolu emrin 1.000.000 TL’lik kısmı gerçekleşir.
4	87,950	1.000.000	3 nolu emrin tamamı ile 6 nolu emrin kalan 1.000.000 TL’lik kısmı gerçekleşir.

Bu örnekte, 2 nolu emir 87,956 fiyatla pasif olarak beklerken 6 nolu emir daha düşük olan 87,950 fiyatla giriliyor. Bu durumda işlem, bekleyen pasif emrin fiyatından (87,956) gerçekleşir.

4.4.1.7. Kesin Alım Satım Pazarında Tek Fiyat Yöntemi Uygulanması

Pazarda 12.10 ile 12.30 saatleri arasında Borsa İstanbul Genel Müdürlüğü tarafından belirlenerek ilan edilen kıymetlerde işlemler tek fiyat yöntemi esaslarına göre gerçekleştirilir. 12.10 ile 12.25 saatleri arasında tek fiyat yöntemi esaslarına göre emirler toplanır ve toplanan emirler 12.25 ile 12.30 saatleri arasında ilgili mevzuatta belirtilen esaslar çerçevesinde eşleştirilir. Tek fiyat yöntemi uygulanan kıymetlerde, tek fiyat yönteminin uygulanması esnasında, çok fiyat yöntemi esaslarına göre işlem gerçekleştirilemez.

Tek fiyat yöntemi uygulanan kıymetlerde, tek fiyat yönteminin uygulanması esnasında, limitli emir ve dengeleyici emir iletebilir. Dengeleyici emir, tek fiyat yönteminin uygulandığı durumlarda, denge fiyatının belirlenmesi sürecinde hesaba katılmayan ancak belirlenen eşleşme fiyatı seviyesinde karşılanmadan kalan emirler ile eşleşerek işleme dönüşebilen emir tipidir. Bu tip emirler, limitli emirlerle eşleşebilir, eşleşme fiyatından kalan emirler bittiğinde veya eşleşme fiyatından kalan emir yoksa birbirleri ile de eşleşebilirler. Kesin alım ve kesin satım işlemleri için fiyat veya getiri belirtilmeksizin, nominal miktar belirtilerek iletilir.

Emir iletimi aşamasında iletilen limit emirler genel öncelik kuralları çerçevesinde fiyat ve zaman önceliğine göre önceliklendirilir ve denge fiyatından eşleştirilirler. Dengeleyici emirler genel öncelik kuralları çerçevesinde zaman önceliğine göre önceliklendirilir ve öncelik kurallarına göre sırasıyla, belirlenen eşleşme fiyatı seviyesinde karşılanmadan kalan limit emirler ile; eşleşme fiyatından kalan limit emirler bittiğinde veya eşleşme fiyatından kalan emir yoksa birbirleri ile denge fiyatı üzerinden eşleşirler.

Sisteme iletilen emirlere ait fiyat seviyeleri içerisinde en çok işlem miktarının gerçekleşmesini sağlayan fiyat denge fiyatıdır. En fazla işlemin gerçekleşmesini sağlayan birden fazla fiyat seviyesi bulunması hâlinde bu fiyat seviyelerinde eşleşme sağlayabilecek emirlerden işlem görmeden kalan miktarın en az olmasını sağlayan fiyat seviyesi denge fiyatı olarak belirlenir. Belirtilen bu iki koşulu sağlayan birden fazla fiyat bulunması hâlinde, koşulu sağlayan fiyatlarla eşleşme sağlayabilecek fiyat seviyelerinde bekleyen emirlerden; alış emirlerinin toplam nominal miktarı satış emirlerinin toplam nominal miktarından fazla ise yüksek olan fiyat, satış emirlerinin toplam nominal miktarı alış emirlerinin toplam nominal miktarından fazla ise düşük olan fiyat, alış emirlerinin toplam nominal miktarı satış emirlerinin toplam nominal miktarına eşit ise fiyatların aritmetik ortalaması denge fiyatı olarak belirlenir.

Eşleşme aşamasında karşılanmayan ve işleme dönüşmeyen limit emirler pasif emre dönüşerek emir geçerlilik süreleri boyunca sistemde kalırlar ve gerçekleşmedikleri takdirde, aynı gün valörlü tüm emirler aynı gün valörlü emir iletimi son saatinde, ileri valörlü olanlar ise Pazar'ın kapanış saatinde otomatik olarak iptal edilirler. Eşleşme aşamasında karşılanmayan ve işleme dönüşmeyen dengeleyici emirler ise, eşleşme aşamasının bitimiyle birlikte sistem tarafından iptal edilir.

4.4.1.8. Döviz Ödemeli Sermaye Piyasası Araçları İşlemleri

Döviz ödemeli sermaye piyasası araçlarının alım satım işlemleri en az 1 iş günü valörle yapılabilir. İleri valörlü işlemlerde en fazla valör; kamu tarafından ihraç edilen menkul kıymetler için 90 takvim günü, diğer menkul kıymetlerde ise 30 takvim günüdür.

Döviz ödemeli sermaye piyasası araçlarına ait alım-satım emirleri menkul kıymetin ihraç edildiği döviz cinsi üzerinden verilir. Dolar cinsinden ihraç edilen menkul kıymetlerde emirler 100 Amerikan Doları, Euro cinsinden ihraç edilen menkul kıymetlerde 100 Euro üzerinden fiyatlandırılır.

4.4.2. Repo Ters Repo Pazarı

Repo ve ters repo işlemi, geri alım vaadiyle satım ve geri satım vaadiyle alım olarak tanımlanabilir.

Repo; bir menkul kıymetin, işlemin başlangıç valöründe geri alım vaadiyle satılıp (karşılığında para alınması), bitiş valöründe geri alınmasıdır (alınan paranın da, anapara+faiz-stopaj olarak geri ödenmesidir). BAP Repo Pazarlarında repo yapan taraf işlemin başlangıcında para alıp karşılığında menkul kıymet vermektedir.

Ters repo; bir menkul kıymetin, işlemin başlangıç valöründe geri satım vaadiyle alınıp (karşılığında para verilmesi), bitiş valöründe geri satılmasıdır (satılan paranın, anapara+faiz-stopaj olarak geri alınmasıdır). Esas işlem para satışı olarak düşünülebilir. BAP Repo Pazarlarında ters repo yapan taraf işlemin başlangıcında para satıp karşılığında menkul kıymet almaktadır.

Bir repo ya da ters repo işleminde, başlangıç (V1) ve bitiş (V2) valörü olarak adlandırılan iki farklı tarihte yapılan iki farklı işlem söz konusudur.

Başlangıç valöründe (V1);

Repo yapan taraf; menkul kıymeti V2’de geri almak koşulu ile satar ve karşılığında para alır.

Ters repo yapan taraf; menkul kıymeti geri satmak koşuluyla alır ve karşılığında para satar.

Bitiş valöründe (V2);

Repo yapan taraf; başlangıç valöründe almış olduğu parayı anapara+faiz-stopaj olarak geri öder ve başlangıç valöründe vermiş olduğu menkul kıymetleri geri alır.

Ters repo yapan taraf; başlangıç valöründe satmış olduğu parayı anapara+faiz-stopaj olarak geri alır, almış olduğu menkul kıymetleri iade eder.

4.4.2.1. Pazar’ın Amacı

Repo Ters Repo Pazarı, sabit getirili menkul kıymetlerinin geri alım vaadi ile satım ve geri satım vaadi ile alımı işlemlerinin organize piyasa koşulları içerisinde güvenli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak amacı ile 17 Şubat 1993 tarihinde faaliyete geçmiştir.

4.4.2.2. Pazarın İşleyişi

Repo Ters Repo Pazarı’nda, Türk Lirası veya döviz ödemeli devlet tahvilleri ve hazine bonoları ile TCMB likidite senetlerinin geri alım vaadi ile satım ve geri satım vaadi ile alım işlemleri yapılır. Emir girişi sırasında, ters repo yapan taraf (para satan) işlemin karşılığı olarak hangi tanımlı (ISIN kodlu) menkul kıymetin işlem karşılığı olarak verileceğini bilmez, bunu ancak işlem gerçekleşip repocu taraf menkul kıymet bildirimini tamamladıktan sonra öğrenebilir. Emir girişi sırasında taraflar sadece işleme konu menkul kıymetin TL ya da döviz ödemeli bir devlet tahvili, hazine bonusu ya da TCMB Likidite senedi olacağını bilebilir.

Repo Ters Repo Pazarı’na repo, ters repo ve özel işlem emirleri iletilebilir. Repo ve ters repo emirleri tutar, repo oranı, başlangıç ve bitiş valörleri ile işleme konu edilecek sermaye piyasası aracı grubu (Türk Lirası veya döviz ödemeli) belirtilerek iletir. Özel işlem emri, işlem gerçekleştirilmek istenen karşı yatırım kuruluşu seçilerek iletir. Sisteme iletilen özel işlem emri sadece işlem gerçekleştirilmek istenen karşı yatırım kuruluşu tarafından görülür.

Pazar’da 7 güne kadar ileri başlangıç valörlü emir iletilebilir. Repo bitiş valörü en fazla 1 yıl olabilir.

Pazar’a iletilen emirlerde %0,01’ lik oran adımı uygulanır.

İşlem gerçekleştikten sonra repo yapan taraf, emir girişi sırasında belirttiği gruba ait sermaye piyasası aracı bildirimini en fazla beş farklı sermaye piyasası olmak üzere takas sistemi ekranlarını yapar.

Bildirilen sermaye piyasası araçları başlangıç valöründe Takasbank’a teslim edilerek takas yükümlülüğü yerine getirilir. Bu sermaye piyasası araçları ters repo yapan üye adına bitiş valörüne kadar bloke bir hesapta saklamada tutulur, ters repocu üyenin hesaplarına geçilerek serbest kullanımına sunulmaz. Ters repo yoluyla alınmış sermaye piyasası araçları ilk işlemin vadesinden kısa olmak koşuluyla ters repo yapan üye tarafından başka bir repo işleminde kullanılabilir. Bu işleme zincirleme repo adı verilir.

Repo Ters Repo Pazarı’nda emir büyüklüğü bazında Küçük Emirler Pazarı veya Normal Emirler Pazarı’nda işlem yapılabilir.

Bankaların, bu Pazar’da yaptığı repo işlemlerinden sağlanan fonlar zorunlu karşılığa tabi değildir.

4.4.2.3. Pazarda İşlem Gören Menkul Kıymetler

Bu Pazar’da özelliklerine göre gruplandırılmış sermaye piyasası araçları işleme konu edilir. Emir girişi sırasında repo karşılığı teslim edilmek istenen ya da ters repo işlemi karşılığı teslim alınmak

istenen sermaye piyasası aracı grubu belirtilir. Emir giriş aşamasında teslim edilecek/alınacak sermaye piyasası aracını doğrudan belirtme imkânı yoktur.

Söz konusu menkul kıymet grupları ve içerecekleri menkul kıymetler aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

S: TL ödemeli DİBS ve TCMB likidite senetleri

K: Döviz ödemeli DİBS

Kuponlu sermaye piyasası araçları, kupon ödeme günü başlangıç valörü veya bitiş valörüne eşit ya da bitiş valöründen sonra olabilecek şekilde işleme konu edilebilir. İşlemin başlangıç ve bitiş valörleri arasına kupon ödeme günü denk gelen sermaye piyasası araçları repo işlemine konu edilemez.

4.4.2.4. Emirlerin Eşleşme Kuralları

Pazar’da işlemler “çok fiyat sürekli müzayedeye” yöntemine göre gerçekleştirilir. Dolayısıyla seans süresince birden fazla sayıda farklı oranlardan işlemler gerçekleşebilir ve gerçekleşen işlem bilgileri Borsa bültenlerinde ilan edilir.

Repo emirleri aynı ya da daha düşük oranlı ters repo emirleri ile, ters repo emirleri ise aynı ya da daha yüksek oranlı repo emirleri ile eşleştirilir.

Pazar’a iletilen emirler oran ve zaman önceliğine göre işleme konur. Buna göre repo emirlerinde en yüksek, ters repo emirlerinde ise en düşük oranlı emirler öncelikli emirlerdir. Aynı oranlı emirlerde ise zaman önceliği kuralı uygulanır.

Oran eşitliği olan emirlerin gerçekleşmesinin yanı sıra, var olan repo emrinin oranından daha düşük oranlı ters repo emri geldiğinde veya var olan ters repo emrinin oranından daha yüksek oranlı repo emri geldiğinde de iki karşıt emrin eşleşmesi mümkündür. Oran eşitliğinin olmadığı durumda, sistemde öncelikle var olan emrin oranı işlem oranıdır.

Emirler minimum emir büyüklüğü ve katları şeklinde iletilir. Pazar’da yürürlükteki minimum ve maksimum emir büyüklükleri Küçük Emirler Pazarı için sırasıyla 10.000 ve 990.000; Normal Emirler Pazarı için sırasıyla 1.000.000 ve 100.000.000’dur.

Tutar, repo oranı, başlangıç ve bitiş valörleri ile işlem yapılmak istenen sermaye piyasası aracı grubu (repo işlemleri için teslim edilecek, ters repo işlemleri için teslim alınacak) belirtilerek iletilen repo ve ters repo emirleri oran ve zaman önceliğine göre sistem tarafından otomatik olarak sıraya konulur.

Örnek;

Repo Emirleri

Emir No	Miktar (TL)	Oran (%)
1	3.500.000	38
2	2.000.000	38
3	1.000.000	39
4	3.000.000	39
5	2.500.000	37

Bu emirleri fiyat/oran önceliği ve zaman önceliği kuralına göre sıralarsak öncelik sıralaması şu şekilde olacaktır;

Emir No	Miktar (TL)	Oran (%)
3	1.000.000	39
4	3.000.000	39
1	3.500.000	38
2	2.000.000	38

5	2.500.000	37
Aynı emirlerin ters repo emri olduğunu düşündüğümüzde öncelik sıralaması; 5, 1, 2, 3 ve 4 numaralı emirler şeklinde olacaktır.		

4.4.3. Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı

4.4.3.1. Amaç

Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı, organize piyasa koşulları içerisinde, tercih edilen menkul kıymetler üzerinde repo yapılmasına ve sonrasında bu menkul kıymetlerin alıcıya teslimine olanak vermek amacıyla 17 Aralık 2010 tarihinde faaliyete geçmiştir.

4.4.3.2. Pazarın İşleyişi

Bu pazarda, işlem görebilecek olan menkul kıymetlerin geri alım vaadi ile satım ve geri satım vaadi ile alım işlemleri yapılır. Repo Ters Repo Pazarı'ndan farklı olarak, tercih edilen menkul kıymetler üzerinde işlem yapılabilmesine olanak sağlar. Emir giriş aşamasında taraflar, işlem karşılığı olarak teslim edilecek/alınacak olan sermaye piyasası aracının tanımını (ISIN kodu) ve hangi fiyattan alınıp satılacağını belirtirler.

Pazar'da 7 güne kadar ileri başlangıç valörlü emir iletilebilir. Repo bitiş valörü en fazla 1 yıl olabilir.

Pazar'a iletilen emirlerde repo oranı için %0,01'lik adım ile sermaye piyasası aracı fiyatı için 0,001 TL'lik adım uygulanır.

Emirler; repo oranı, repo tutarı, başlangıç ve bitiş valörü ile işlem yapılmak istenen sermaye piyasası aracı ve söz konusu sermaye piyasası aracının fiyat bilgileri verilerek sisteme girilir. Bu Pazar'da repo ve ters repo emirleri sırasıyla repo oranı, sermaye piyasası aracı fiyatı ve zaman önceliğine göre eşleşmeye tabi tutulur. Repo emirleri arasında en yüksek oran ve en düşük fiyat, ters repo emirleri arasında en düşük oran ve en yüksek fiyat eşleşmede önceliklidir. Oran ve fiyat eşitliğinde zaman önceliği kuralı geçerlidir.

4.4.3.3. Pazarda İşlem Gören Menkul Kıymetler

Pazar'da Kesin Alım Satım Pazarı'nda işlem gören Türk Lirası cinsinden ihraç edilmiş sermaye piyasası araçları işlem görebilir.

Piyasa'da işlem yapan yatırım kuruluşları tarafından ihraç edilmiş sermaye piyasası araçları aynı yatırım kuruluşları tarafından portföyleri hesabına repo yoluyla satılamaz.

Kuponlu sermaye piyasası araçları, kupon ödeme günü başlangıç valörü veya bitiş valörüne eşit ya da bitiş valöründen sonra olabilecek şekilde işleme konu edilebilir. İşlemin başlangıç ve bitiş valörleri arasına kupon ödeme günü denk gelen sermaye piyasası araçları repo işlemine konu edilemez.

İşleme konu edilecek sermaye piyasası aracının itfa tarihi işlemin bitiş valörüne eşit veya daha erken olamaz.

Kesin Alım Satım Pazarı'nda işlemleri durdurulan sermaye piyasası araçlarının Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı'nda da işlemleri durdurulur.

4.4.3.4. Emir Giriş Yöntemleri

Pazar'a iletilen emirlerde repo oranı dışında sermaye piyasası aracının fiyatının da girilmesi gerekir. Emirler her bir sermaye piyasası aracı için Kesin Alım Satım Pazarı'nda işlem gördüğü fiyat tipi üzerinden iletilir. Kesin Alım Satım Pazarı'nda getiri üzerinden işlem gören sermaye piyasası araçları için takas fiyatı üzerinden emir iletilir.

Alım satım sisteminde ve bültenlerde yer alan fiyat alanı, sermaye piyasası aracının emir giriş yöntemine göre temiz veya kirli fiyatı ifade eder. Her sermaye piyasası aracı için fiyat alanının yanı sıra takas fiyatı ve varsa işlemiş faiz veya birikmiş kira da ilan edilir.

Emirler minimum emir büyüklüğü ve katları şeklinde iletilir. Pazar'da yürürlükteki minimum ve maksimum emir büyüklükleri sırasıyla 10.000 ve 100.000.000'dur.

4.4.3.5. Emirlerin Eşleşme Kuralları

Pazar'da işlemler çok fiyat sürekli müzayede yöntemine göre gerçekleştirilir. Emirlerin gerçekleşmesinde ilgili vadedeki repo oranı, sermaye piyasası aracı fiyatı ve zaman önceliği dikkate alınır. Buna göre;

- repo emirleri aynı ya da daha düşük oranlı ve aynı ya da daha yüksek sermaye piyasası aracı fiyatlı ters repo emirleri ile,
- ters repo emirleri ise aynı ya da daha yüksek oranlı ve aynı ya da daha düşük sermaye piyasası aracı fiyatlı repo emirleri ile eşleştirilir.

Oran ve fiyat eşitliği olan emirlerin gerçekleşmesinin yanı sıra, var olan repo emrinin oranından daha düşük oran ve daha yüksek sermaye piyasası aracı fiyatlı ters repo emri geldiğinde veya var olan ters repo emrinin oranından daha yüksek oran ve daha düşük sermaye piyasası aracı fiyatlı repo emri geldiğinde de iki karşıt emrin eşleşmesi mümkündür. Oran ve fiyat eşitliğinin olmadığı durumda, sistemde öncelikle var olan emrin oranı ve sermaye piyasası aracı fiyatı işlem oranı ve sermaye piyasası aracı fiyatıdır.

Örnek;

Repo Emirleri

Emir No	Miktar (TL)	Oran(%)	MK Fiyatı
1	3.500.000	38	101,500
2	2.000.000	38	101,500
3	1.000.000	39	102,500
4	3.000.000	39	102,000
5	2.500.000	37	101,000

Bu emirleri fiyat/oran önceliği ve zaman önceliği kuralına göre sıralarsak öncelik sıralaması şu şekilde olacaktır;

Emir No	Miktar (TL)	Oran(%)	MK Fiyatı
4	3.000.000	39	102,000
3	1.000.000	39	102,500
1	3.500.000	38	101,500
2	2.000.000	38	101,500
5	2.500.000	37	101,000

Yukarıdaki örnekte aynı emirlerin ters repo emri olduğunu varsayarsak emir sıralaması; 5, 1, 2, 3, 4 şeklinde olacaktır.

4.4.4. Pay Senedi Repo Pazarı

4.4.4.1. Amaç

Organize piyasa koşulları içerisinde, paylar üzerinde repo yapılmasına ve sonrasında bu payların alıcıya teslimine olanak vermek amacıyla 7 Aralık 2012 tarihinde faaliyete geçmiştir.

4.4.4.2. Pazarın İşleyişi

Bu Pazar'da, Borsa İstanbul Pay Piyasası'nda işlem gören BIST 50 Endeksine dahil paylardan Borsa Genel Müdürlüğü tarafından uygun görülenlerin geri alım vaadi ile satım ve geri satım vaadi ile alım işlemleri yapılır. Diğer repo pazarlarından farklı olarak bu Pazar'da, repo işlemi karşılığı olarak borçlanma araçları değil paylar kullanılır. Emirler; repo oranı, repo tutarı, başlangıç ve bitiş valörü, hesap tipi, hesap kodu ve hesap no ile işlem yapılmak istenen pay bilgileri girilerek sisteme iletilir.

Bu Pazar'da repo ve ters repo emirleri sırasıyla repo oranı ve zaman önceliğine göre eşleşmeye tabi tutulur. Repo emirleri arasında en yüksek oran; ters repo emirleri arasında en düşük oran eşleşmede önceliklidir. Oran eşitliğinde zaman önceliği geçerlidir.

Herhangi bir nedenle Pay Piyasası'nda işlemlerin durması halinde Pay Senedi Repo Pazarı'nda da işlemler durdurulur.

Herhangi bir nedenle Pay Piyasası'nda işlem sırası kapatılan pay için yeniden işlemler başlayıncaya kadar Pay Senedi Repo Pazarı'nda da işlemler durdurulur.

Pay Senedi Repo Pazarında gerçekleşmiş işlemlerin vadesi kırılabilir. Vade kırma işlemlerine ilişkin usul ve esaslar Takasbank tarafından belirlenir.

4.4.4.3. Pazarda İşlem Gören Menkul Kıymetler

Pazar'da Pay Piyasası'nda işlem gören, BIST 50 Endeksi'ne dâhil paylardan Borsa Genel Müdürlüğü tarafından uygun görülenler repo işlemlerine konu olabilirler. BIST 50 Endeksi'nden çıkarılan payların bu pazarda işlem görmeye devam etmeleri Borsa Genel Müdürlüğü kararına bağlıdır. Borsa Genel Müdürlüğü tarafından bu pazarda repo işlemlerine kapatılan payların konu olduğu açık işlemler repo bitiş valörüne kadar sürdürülür.

Pazar'da 2 iş gününe kadar ileri başlangıç valörlü emir iletilebilir. İşlemin bitiş valörü en fazla 1 yıl olabilir.

Pazar'a iletilen emirlerde repo oranı için %0,01'lik adım uygulanır.

Repo işlemlerine konu paylarda, kar payı ödemeleri, bedelli ve/veya bedelsiz sermaye artırımları, sermaye azaltımları, ortaklık birleşmeleri, ortaklık bölünmeleri gibi özsermaye halleri olması halinde, söz konusu paylar; Pay Piyasası'nda pay fiyatının değiştiği tarih ile özsermaye halinin Merkezi Kayıt Kuruluşu'nda (MKK'da) fiilen gerçekleşeceği iki gün boyunca işlemlere konu edilemez. Tahsisli sermaye artışı gibi ilgili payda fiyat değişimi yaratmayan özsermaye hallerinde, pay repo serileri durdurulmaz.

İşlem yapmaya yetkili yatırım kuruluşları tarafından ihraç edilmiş paylar, aynı yatırım kuruluşları tarafından portföyleri hesabına repo yoluyla satılamaz.

4.4.4.4. Emirlerin Eşleşme Kuralları

Emirler minimum emir büyüklüğü ve katları şeklinde iletilir. Pazar'da yürürlükteki minimum ve maksimum emir büyüklükleri sırasıyla 10.000 ve 100.000.000'dur.

Pazar'da işlemler çok fiyat sürekli müzayede yöntemine göre gerçekleştirilir. Emirlerin gerçekleşmesinde ilgili vadedeki repo oranı ve zaman önceliği dikkate alınır. Buna göre;

- repo emirleri aynı ya da daha düşük oranlı ters repo emirleri ile,
- ters repo emirleri ise aynı ya da daha yüksek oranlı repo emirleri ile eşleştirilir.

Pazar'daki işlemlerde işleme konu payın fiyatı, işlemin gerçekleştiği an itibarıyla Pay Piyasası'nda ilgili payda gerçekleşen son işlem fiyatıdır. Emrin iletildiği zaman itibarıyla, repoya konu edilen payda Pay Piyasası'nda henüz işlem gerçekleşmemiş ise emir sistem tarafından reddedilir.

Oran eşitliği olan emirlerin gerçekleşmesinin yanı sıra, var olan repo emrinin oranından daha düşük oranlı ters repo emri geldiğinde veya var olan ters repo emrinin oranından daha yüksek oranlı repo emri geldiğinde de iki karşıt emrin eşleşmesi mümkündür. Oran eşitliğinin olmadığı durumda, sistemde öncelikle var olan emrin oranı işlem oranıdır.

4.4.5. Repo Pazarlarının Karşılaştırılması

BAP bünyesinde faaliyet gösteren farklı repo pazarlarından işleyiş kuralları olarak Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı ile Pay Senedi Repo Pazarı benzerlik gösterirken Repo Ters Pazarı daha farklı bir yapıda çalışmaktadır.

- Repo Ters Repo Pazarı'nda emir aşamasında, işlem karşılığı olarak kullanılacak sermaye piyasası araçları belirtilmez. Ters repocu taraf işlem karşılığı olarak sadece TL ya da Döviz ödemeli bir kıymet alacağına dair grup kodunu bilir. Ters repocu taraf, sermaye piyasası aracını ancak işlem gerçekleşip repocu taraf sermaye piyasası aracı girişini tamamladıktan sonra öğrenir.

Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı ve Pay Senedi Repo Pazarı'nda, işlem karşılığı kullanılacak sermaye piyasası aracı emir aşamasında belirtilir. Taraflar işlem karşılığı olarak alacağı/teslim edeceği sermaye piyasası aracını işlem gerçekleşmeden önce emir aşamasında bilirler.

- Repo Ters Repo Pazarı'nda emir girişi sırasında valör ve miktar bilgilerinin yanı sıra sadece oran belirtilir.

Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı ve Pay Senedi Repo Pazarı'nda, valör ve miktar bilgilerinin yanı sıra oran ve işleme konu sermaye piyasası aracı seçilmek zorundadır. Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı işlemin gerçekleşebilmesi için, oran bilgisinin yanı sıra sermaye piyasası aracının ve fiyatının da eşleşmesi gerekir. Pay Senedi Repo Pazarı'nda ise oran bilgisinin yanı sıra sermaye piyasası aracının da eşleşmesi gerekir. İşleme konu payın fiyatı, işlemin gerçekleştiği an itibarıyla Pay Piyasasında ilgili payda gerçekleşen son işlemin fiyatıdır.

- Repo Ters Repo Pazarı'nda işlem karşılığı olarak repocu taraf sadece kamu kesimi borçlanma araçlarını (DİBS ve TCMB Likidite Senetleri) verebilir.

Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı'nda, kamu sermaye piyasası araçlarına ek olarak özel sektör borçlanma araçları da verilebilir. Pay Senedi Repo Pazarı'nda paylar işlem karşılığı olarak kullanılır.

- Repo Ters Repo Pazarı'nda, V1'de repocu üyenin teslim etmiş olduğu sermaye piyasası araçları ters repocu üyenin serbest depo hesabına geçilmez, V2 tarihi gelene kadar ters repocu üye adına bloke olarak bekletilir. Ters repocu üye bu şekilde almış olduğu menkul kıymetleri sadece Piyasa'da yapmış olduğu daha kısa vadeli işlemleri için zincirleme repo karşılığı olarak kullanabilir.

Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı ve Pay Senedi Repo Pazarı'nda, V1'de repocu üyenin teslim etmiş olduğu sermaye piyasası araçları ters repocu üyenin serbest depo hesaplarına geçilir.

Repo Ters Repo Pazarı	Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı + Pay Senedi Repo Pazarı
✓ Sadece <u>kamu menkul kıymetleri (DİBS)</u> işleme konu edilebilir.	✓ Kamu menkul kıymetlerine ek olarak <u>özel sektör borçlanma araçları</u> (ÖSBA), Pay Senedi Repo Pazarı'nda <u>paylar</u> işleme konu edilebilir.
✓ İşlem karşılığı teslim alınacak/teslim edilecek menkul kıymetin <u>ISIN kodu bilinmez.</u>	✓ İşlem karşılığı teslim alınacak/ teslim edilecek menkul kıymetin <u>ISIN kodu işlem öncesinde belirlidir.</u>
✓ Repocu tarafın vermiş olduğu kıymetler V2 tarihi gelene kadar <u>bloke</u> hesaplarda saklanır ters repocu üyenin serbest deposuna geçmez.	✓ Repocu tarafın vermiş olduğu kıymetler bloke hesaplarda tutulmaz V1'de repocu tarafın <u>serbest deposuna</u> geçilir.
✓ Repocu üye tarafından işlem karşılığı <u>menkul kıymet bildirimi yapılır.</u>	✓ Emir aşamasında menkul kıymetler bilindiği için ayrıca <u>menkul kıymet bildirimi yapılmaz.</u>

4.4.6. Uluslararası Tahvil Pazarı

Uluslararası Tahvil Pazarı'nda Hazine tarafından ihraç edilen dış borçlanma araçları ile döviz cinsi sermaye piyasası araçları kotasyon düzenlemeleri çerçevesinde işlem görebilir.

Uluslararası Tahvil Pazarına kesin alım, kesin satım, özel işlem emri ve bağlayıcı olmayan emirler iletilir. Kesin alım ve satım emirleri nominal tutar, fiyat/getiri, valör ve sermaye piyasası aracı belirtilerek iletilir.

Özel işlem emri, işlem gerçekleştirilmek istenen karşı yatırım kuruluşu seçilerek nominal tutar, fiyat/getiri, valör ve sermaye piyasası aracı belirtilerek iletilir. Sisteme iletilen özel işlem emri sadece işlem gerçekleştirilmek istenen karşı yatırım kuruluşu tarafından görülür.

Bağlayıcı olmayan emir, fiyat/getiri veya miktar ya da her iki bilgi ile sermaye piyasası aracı ve valör bilgileri girilerek sisteme iletilir. Bağlayıcı olmayan emir, sistemde ilan tahtası kullanılarak emri sisteme ileten yatırım kuruluşunun işlem talebini duyurması işlevini görür, sistemde işleme dönüşmez.

Pazar'da alım satım emirleri sermaye piyasası aracının ihraç edildiği döviz cinsi üzerinden verilir.

Emirler işleme konu sermaye piyasası aracının nominal değerleri itibarıyla minimum emir büyüklüğü ve katları şeklinde iletilir. Pazar'da yürürlükteki minimum nominal emir büyüklüğü 10.000 olmak üzere Hazine'nin belirlediği minimum küpür dağılımına göre belirlenmektedir. Maksimum nominal emir büyüklüğü ise 5.000.000'dur.

Pazar'da emirler en az bir iş günü, en fazla onbeş gün valörlü olabilir.

Alım satım emirleri sermaye piyasası aracının ihraç edildiği para birimi cinsinden 100 birim fiyat tabanı esas alınarak iletilir. Pazar'da fiyat üzerinden iletilen emirlerde 0,0001'lik adım uygulanır.

Pazar'da işlemler çok fiyat sürekli müzayede yöntemine göre gerçekleşir.

İki karşıt emrin eşleşmesi, alımda en yüksek fiyatlı, satımda en düşük fiyatlı emirlere öncelik verilerek sağlanır. Aynı fiyatlı emirlerde zaman önceliği uygulanır.

Fiyat eşitliği olan emirlerin gerçekleşmesinin yanı sıra, var olan alış emrinin fiyatından daha düşük fiyatlı satış emri geldiğinde veya var olan satış emrinin fiyatından daha yüksek fiyatlı alış emri geldiğinde de iki karşıt emrin eşleşmesi mümkündür. Fiyat eşitliğinin olmadığı durumda, sistemde öncelikle var olan emrin fiyatı işlem fiyatıdır.

4.4.7. Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarı

4.4.7.1. Amaç

Sermaye Piyasası Kurulu düzenlemeleri çerçevesinde nitelikli yatırımcılara ihraç edilecek sermaye piyasası araçlarının satış işlemlerinin Borçlanma Araçları Piyasası Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarı'nda gerçekleştirilmesi amacıyla 17 Mayıs 2010 tarihinde faaliyete geçmiştir.

Borçlanma Araçları Piyasası bünyesinde, birinci el ihraç işlemlerinin yapılabildiği tek pazardır ve bu Pazar'da sadece nitelikli yatırımcılara satılacak özel sektör tarafından ihraç edilen sermaye piyasası araçlarının ihracı yapılabilir.

4.4.7.2. İhraç Edilebilecek Borçlanma Araçları

Pazar'da Sermaye Piyasası Kurulu tarafından kayda alınan ve nitelikli yatırımcılara ihraç edilecek sermaye piyasası araçlarının satışı yapılabilir. Bu menkul kıymetler arasında; özel sektör tahvilleri, finansman bonoları, varlığa dayalı ve varlık teminatlı menkul kıymetler, özel sektör kira sertifikaları sayılabilir.

4.4.7.3. İhracı Tamamlanan Borçlanma Araçlarının İşlem Görmesi

Pazar’da nitelikli yatırımcılara ihracı tamamlanan sermaye piyasası araçları, ihracın tamamlanmasını veya satış süresinin sona ermesini izleyen iş günü herhangi bir şart aranmaksızın Borçlanma Araçları Piyasası Kesin Alım Satım Pazarı’nda nitelikli yatırımcılar arasında işlem görmeye başlar. Kesin Alım Satım Pazarı’nda gerçekleşen işlemlerin nitelikli yatırımcılar arasında gerçekleştirilmesi, Sermaye Piyasası Kurulu düzenlemeleri çerçevesinde söz konusu sermaye piyasası araçlarının konu olduğu emirlere aracılık eden yatırım kuruluşlarının sorumluluğundadır.

4.4.7.4. Borsa Dışı İşlemler

Pazar’da ihracı tamamlanan borçlanma araçları Borsa dışında da işlem görebilirler.

4.4.7.5. İhraç Süresi ve Pazarda Satış Zorunluluğu

Pazar’da yapılacak ihraçta satış süresi 10 iş gününden fazla olamaz. Borsa’da satış bildiriminde bulunan tutarın tümünün Pazar’da satılması zorunludur. Ancak ihracın satış süresi içinde satılamayan kısmının, Borsa Başkanlığı’ndan ek süre alınarak Pazar’da yeniden satışının yapılması mümkün olup, ikinci defa da satılamaması halinde kalan kısmının iptal edilmesi gerekir.

4.4.7.6. İhraç Fiyatı

İhraççı satış fiyatını satış süresi boyunca serbestçe belirleyebilir. Karşılammamış veya kısmi olarak karşılanmış satış emrinin fiyatını değiştirebilir.

Bu Pazar’da satış emrini sadece ihraçta aracılık eden kurum girebilir. İkinci el piyasa işlemleri olmadığı için, ihraççı dışında satış emri olamaz, sadece var olan satış emrine karşılık alış emirleri girilerek işlemler gerçekleştirilebilir.

4.4.7.7. Emir Eşleşme Kuralları

Pazar’da emirler “çok fiyat-sürekli müzayede” yöntemiyle eşleşmektedir. İhraççı tarafından iletilen satış emrinin karşılanmasında en yüksek fiyatlı alım emirlerine öncelik verilir. Aynı fiyatlı emirlerde zaman önceliği uygulanır.

Pazar’da aynı gün ve 7 güne kadar ileri valörlü işlem yapılabilir.

Emirler, işleme konu sermaye piyasası aracının nominal değeri itibarıyla minimum emir büyüklüğü ve katları şeklinde iletilir. Minimum emir büyüklüğü 50.000 TL, maksimum emir büyüklüğü ise 100.000.000 TL’dir.

Alım satım emirleri sermaye piyasası araçlarının ihraç edildiği para birimi cinsinden 100 birim fiyat tabanı esas alınarak iletilir.

Pazar’da emirler sermaye piyasası aracının tipine göre fiyat veya getiri üzerinden iletilir. Pazar’da fiyat üzerinden iletilen emirlerde 0,001’lik, getiri üzerinden iletilen emirlerde % 0,01’lik adım uygulanır.

4.4.7.8. İşlem İptali

Pazar’da gerçekleşen işlemlere ilişkin olarak,

- İşlemin valör maddesinde belirlenen valör dışında bir valörde gerçekleştirilmesi,
- Gerçekleşen işlemde satıcı tarafın, ihraçta aracılık eden yatırım kuruluşu olmaması veya ihraçta aracılık eden yatırım kuruluşu tarafından ihraççı ortaklık hesabına olmayan satış emri girilmesi sonucu işlem gerçekleşmiş olması,
- Sermaye Piyasası Kurulunca tahsis edilen limitin üzerinde satış yapılması durumlarında, söz konusu işlemler Borçlanma Araçları Piyasası işlem iptal prosedürlerine bağlı kalmaksızın resen iptal edilir.

(c) bendindeki şartın oluşması halinde limiti aşan işlemler gerçekleşme zamanları dikkate alınarak iptal edilir.

4.4.8. Gözaltı Pazarı

4.4.8.1. Amaç

Gözaltı Pazarı, daha önce Kesin Alım Satım Pazarı'nda işlem görürken Borsa Kotasyon Yönergesi hükümleri çerçevesinde Gözaltı Pazarı'nda işlem görmesi kararlaştırılan sermaye piyasası araçlarının işlem görebilmesi amacıyla 1 Aralık 2017 tarihinde faaliyete geçmiştir.

4.4.8.2. Pazarın İşleyişi

Gözaltı Pazarı'nda sermaye piyasası araçlarının aynı gün veya ileri valörlü olarak kesin alım ve kesin satım işlemleri yapılır.

Kesin Alım Satım Pazarı işleyişine ilişkin valör süreleri, uygulanacak fiyat tipleri, emir giriş yöntemleri ile fiyat ve getiri adımlarına yönelik esaslar, Gözaltı Pazarı için de geçerlidir.

Pazarda emirler sermaye piyasası aracına bağlı olarak Borsa Yönetim Kurulu tarafından belirlenen şekilde temiz fiyat, kirli fiyat, takas fiyatı veya getiri üzerinden iletilir.

Emirler minimum emir büyüklüğü ve katları şeklinde iletilir. Pazar'da yürürlükteki minimum ve maksimum emir büyüklükleri sırasıyla 10.000 ve 100.000.000'dur.

Döviz ödemeli sermaye piyasası araçlarına ait emirler menkul kıymetin ihraç edildiği döviz cinsi üzerinden verilir.

Pazarda temiz fiyat üzerinden işlem gören sermaye piyasası aracının bir sonraki kupon oranının, kupon ödeme gününden bir işlem günü öncesinde saat 17.30'a kadar Borsa'ya bildirilmemesi durumunda söz konusu sermaye piyasası aracının işlemleri Borsa Genel Müdürü tarafından durdurulabilir.

4.4.8.3. İşlem Görebilecek Borçlanma Araçları

Gözaltı Pazarı'nda, daha önce Kesin Alım Satım Pazarı'nda işlem görürken Borsa Kotasyon Yönergesi hükümleri çerçevesinde Gözaltı Pazarı'nda işlem görmesi kararlaştırılan sermaye piyasası araçları işlem görebilir.

Borsa Kotasyon Yönergesi'ne göre borçlanma araçlarının ana para ödemesinin yapılamayacağının ihraççı tarafından KAP'ta açıklanması durumunda, borçlanma aracının toplam nominal tutarının en az üçte ikisi oranındaki yatırımcılarından muvafakatname alınarak borçlanma aracının yeniden yapılandırıldığına ihraççı tarafından itfa tarihine kadar KAP'ta açıklanması halinde, işlem gören borçlanma aracının tamamı Gözaltı Pazarı'na alınabilir.

Gözaltı Pazarı'na alınan borçlanma araçları tekrar Kesin Alım Satım Pazarı'na alınmaz.

4.4.9. Taahhütlü İşlemler Pazarı

Taahhütlü İşlemler Pazarı'nda, işleme konu edilecek sermaye piyasası aracının önceden belirli olduğu, aynı gün veya ileri başlangıç valörlü geri alma taahhüdü ile satım ve geri satma taahhüdü ile alım işlemleri yapılır. Pazar'da, Hazine tarafından kurulan varlık kiralama şirketleri ile Hazine tarafından görevlendirilen kamu sermayeli kurumlarca kurulan varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen Türk Lirası ödemeli kira sertifikaları ve Borsa Yönetim Kurulu tarafından belirlenen diğer sermaye piyasası araçları işlem görebilir.

4.4.9.1. Pazarın İşleyişi

Taahhütlü İşlemler Pazarı'nda, işleme konu edilecek sermaye piyasası aracının önceden belirli olduğu, aynı gün veya ileri başlangıç valörlü geri alma taahhüdü ile satım ve geri satma taahhüdü ile alım işlemleri yapılır.

Emirler; oran, tutar, başlangıç ve bitiş valörü ile işlem yapılmak istenen sermaye piyasası aracı ve söz konusu sermaye piyasası aracının fiyat bilgileri girilerek sisteme iletilir.

Emirler minimum emir büyüklüğü ve katları şeklinde iletilir. Pazar'da yürürlükteki minimum ve maksimum emir büyüklükleri sırasıyla 10.000 ve 100.000.000'dur.

Pazar'da işlem gerçekleştikten sonra; başlangıç valöründe, geri alma taahhüdü ile satım yapan üye sermaye piyasası aracı yükümlülüğünü, geri satma taahhüdü ile alım yapan üye nakit yükümlülüğünü karşılıklı olarak yerine getirir. Bitiş valöründe (vade tarihinde) geri satma taahhüdü ile alım yapan üye işleme konu sermaye piyasası aracını Takasbank'a satar ve karşılığında nakit tutarı alır. Geri alma taahhüdü ile satım yapan üye ise sermaye piyasası aracını Takasbank'tan satın alır ve karşılığında nakit tutarı Takasbank'a öder.

Takasbank bitiş valöründe her iki üye ile gerçekleştireceği işlemlerden, tek tek veya her ikisinden de, herhangi bir sebep göstermeksizin vazgeçme hakkına sahiptir. Bu durumda Takasbank üzerinde herhangi bir hukuki sorumluluk doğmaz. Takasbank'ın vazgeçme hakkını kullanarak her iki işleminden de vazgeçmesi halinde başlangıç valöründe işlem tarafı üyeler arasında takası gerçekleşen işlem geçerli olur ve bitiş valöründe herhangi başka bir takas alacağı/borcu doğmaz.

Bitiş valöründe Takasbank'ın taahhüt ettiği iki işlemden birinden vazgeçme hakkını kullanması halinde ise vazgeçilen işlem nedeniyle herhangi bir takas alacağı/borcu doğmazken, diğer işlem için Takasbank ve üye arasında taahhüt edilen alım satım işlemi gerçekleşir.

4.4.9.2. İşlem Görebilecek Borçlanma Araçları

Taahhütlü İşlemler Pazarı'nda, Hazine tarafından kurulan varlık kiralama şirketleri ile Hazine tarafından görevlendirilen kamu sermayeli kurumlarca kurulan varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen Türk Lirası ödemeli kira sertifikaları ve Yönetim Kurulu tarafından belirlenen diğer sermaye piyasası araçları işlem görebilir.

Dönemsel getirili sermaye piyasası araçları, dönemsel getiri ödeme günü başlangıç valörü veya bitiş valörüne eşit ya da bitiş valöründen sonra olabilecek şekilde işleme konu edilebilir. İşlemin başlangıç ve bitiş valörleri arasına dönemsel getiri ödeme günü denk gelen sermaye piyasası araçları Taahhütlü İşlemler Pazarı'nda işlemlere konu edilemez.

Kesin Alım Satım Pazarı'nda veya Borsa'nın diğer pazarlarında işlemleri durdurulan sermaye piyasası araçlarının Taahhütlü İşlemler Pazarı'nda da işlemleri durdurulur.

4.4.9.3. Emir Girişi

Taahhütlü İşlemler Pazarı'na iletilen emirlerde her bir sermaye piyasası aracı fiyatı, söz konusu sermaye piyasası aracının Kesin Alım Satım Pazarı'nda işlem gördüğü fiyat tipi üzerinden iletilir. Kesin Alım Satım Pazarı'nda getiri üzerinden işlem gören sermaye piyasası araçları için takas fiyatı üzerinden emir iletilir.

Pazar'da 7 güne kadar ileri başlangıç valörlü emir iletilebilir. Bitiş valörü en fazla 1 yıl olabilir.

Pazar'a iletilen emirlerde işlem oranı için %0,01'lik adım ile sermaye piyasası aracı fiyatı için 0,001 TL'lik adım uygulanır.

5. BORSA İSTANBUL PARA PİYASASI

5.1. İşlem yapabilecek kuruluşlar ve temsilciler

Piyasa’da, Borsa düzenlemeleri uyarınca işlem yapma yetkisi verilmiş banka ve aracı kurumlar ile Takasbank işlem yapabilir. Borsa Yönetmeliği ve konuya ilişkin diğer Borsa düzenlemeleri uyarınca gerekli şartları yerine getirenler Piyasa’da üye temsilcisi olarak işlem yapabilirler.

5.2. Piyasanın İşleyişi

Piyasa’da Türk Lirası fon arz ve talep eden banka ve aracı kurumların teminatlı borç alma ve verme işlemleri yapılır. Üye tarafından kendi portföyüne, yatırım fonu/yatırım ortaklığı hesabına, kamu kaynağı hesabına veya müşteri hesabına emir iletilebilir. Takasbank merkezi karşı taraf olarak hizmet verir. Gerçekleşen işlemler için alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı da alıcı rolünü üstlenerek takasın tamamlanmasını taahhüt eder. Piyasa’da işlem yapan kuruluşlar işlem sırasında birbirlerini bilmezler. İşlem gerçekleştiren taraflara, işlemin gerçekleşmesini müteakip, işlem bilgileri ile birlikte karşı üye bilgisi de verilir.

Piyasa’da aynı gün ve bir iş günü ileri başlangıç valörlü işlemler gerçekleştirilebilir. İşlemlerin bitiş valörü en fazla 2 yıl olmak üzere taraflarca serbestçe belirlenebilir.

Üyeler kullanıcı terminalleri aracılığıyla portföy, yatırım fonu/yatırım ortaklığı ya da müşteri hesabına gerçekleştirdikleri işlemleri takip edebilir. Anlık pozisyon takibi yapabilirler.

5.3. İşlem saatleri

Piyasa’da işlemler hafta içi her gün saat 09.30 ile 17.30 arasında yapılır. Aynı gün başlangıç valörlü emir iletimi ve işlemler saat 09.30 ile 15.00 arasında, ileri başlangıç valörlü emir iletimi ve işlemler ise saat 09.30-17.30 arasında yapılır.

5.4. Emirlerin iletilmesi, öncelik ve eşleşme kuralları

Üye temsilcileri emirlerini, BISTECH alım satım sistemi terminalleri veya uzak erişim arayüzü kanalıyla iletirler. Gerekli durumlarda üyeler Borsa uzmanlarını telefonla arayarak sisteme emir iletebilirler.

Alım emirlerinde en yüksek faiz oranlı, satım emirlerinde en düşük faiz oranlı emirler önceliklidir. Aynı faiz oranlı emirlerde zaman önceliği uygulanır.

Alım emirleri aynı ya da daha düşük oranlı satım emirleri ile satım emirleri aynı ya da daha yüksek oranlı alım emirleri ile eşleştirilir. Faiz oranı eşitliğinin olmadığı eşleşmelerde, sistemde öncelikle varolan emrin faiz oranı işlemin faiz oranıdır.

Üyeler alım satım sistemine ilettikleri emirlerini kendileri karşılayarak işlem gerçekleştirebilirler.

5.5. Emirlerin geçerlilik süreleri ve büyüklüğü

Emirler verildikleri gün itibarıyla geçerlidir. Piyasa’ya iletilen emirlerden karşılanmamış olanlar ile kısmen karşılanmış emirlerin kalan kısımları değiştirilebilir ve iptal edilebilir. Sisteme iletilen emirler aynı gün gerçekleşmediği takdirde saat 17.30’da sistem tarafından otomatik olarak iptal edilir.

Piyasa’ya iletilecek emirlerde %0,01’lik faiz oran adımı uygulanır. Emirler minimum emir büyüklüğü ve katları şeklinde iletilir.

Yürürlükteki minimum ve maksimum emir büyüklükleri aşağıdaki gibidir:

Minimum	Maksimum
100.000	100.000.000

5.6. Takas, teminat ve temerrüt işlemleri

Piyasa’da gerçekleşecek işlemlerin takas, teminat ve temerrüt esaslarına ilişkin düzenlemeler Takasbank tarafından belirlenir.

6. BORSA İSTANBUL SWAP PİYASASI

6.1. Amacı

Para birimlerinin birbirleriyle veya kıymetli madenlerle belirlenen koşullarda değiştirilmesine imkân sağlamak amacıyla kurulmuştur.

6.2. İşlem Yapabilecek Kuruluşlar ve Temsilciler

Piyasa’da Borsa düzenlemeleri uyarınca işlem yapma yetkisi verilmiş aracı kurumlar, bankalar ile TCMB işlem yapabilir. Aracı kurumlar yalnızca Kıymetli Madenler Swap Pazarında işlem yapabilir. Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yetki verilmemiş kıymetli madenler aracı kuruluşları, Kıymetli Madenler Swap Pazarında ancak, işlem yapma yetkisi bulunan banka ve aracı kurumların müşterisi olarak işlem yapabilirler. Borsa düzenlemeleri uyarınca gerekli şartları yerine getirenler Piyasada temsilci olarak işlem yapabilir.

6.3. Swap Piyasası’nın İşleyişi İle İlgili Temel Kavramlar ve Tanımlar

Döviz Kuru: Para swap işleminin başlangıç valöründe takasa konu Türk Lirası yükümlülüğünün hesaplanmasında kullanılan ve işlem taraflarınca belirlenen döviz kurudur.

Kıymetli Maden: 11/08/1989 tarihli ve 20249 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar’da tanımlanan ve standartları belirlenen kıymetli madenleri ifade eder.

Kıymetli Maden Fiyatı: Kıymetli maden swap işleminin başlangıç valöründe işleme konu olacak para birimi cinsinden takas yükümlülüğünün hesaplanmasında kullanılan fiyattır.

Swap: Tarafların farklı para birimlerini veya kıymetli madenler ile para birimlerini kararlaştırdıkları süre ve koşullarda birbirleri ile değiştirmelerini ifade eder.

Swap Puanı: Para swap işleminde vade sonu döviz kurunun hesaplanabilmesi için döviz kuru ve işleme konu para birimleri arasındaki faiz farkları dikkate alınarak işlem taraflarınca belirlenen değeri, kıymetli maden swap işleminde ise vade sonu kıymetli maden fiyatının tespitinde kullanılmak üzere işlemin taraflarınca belirlenen değeri ifade eder.

Valör: Borsa İstanbul Anonim Şirketi Swap Piyasasında gerçekleştirilen işlemlerin başlangıç ve bitiş takas tarihleridir.

6.4. Piyasa’nın İşleyişi

Piyasada Türk Lirası ile Amerikan Doları, Türk Lirası ile Euro cinsi yabancı para birimlerinin belirlenen koşullarda birbirleri ile değişimini amaçlayan para swap işlemleri ve standartları ilgili mevzuatta belirlenmiş kıymetli madenler ile Türk Lirası, Amerikan Doları veya Euro cinsi para birimlerinin belirlenen koşullarda birbirleri ile değişimini amaçlayan kıymetli maden swap işlemleri gerçekleştirilir.

Piyasa’da işlem yapan kuruluşlar işlem sırasında birbirlerini bilmezler. Emirleri işleme dönuşen üyelere, emirlerinin hangi üyenin emri ile eşleştigi bilgisi verilmez.

Swap işleminin başlangıç ve bitiş valörü arasındaki sürede, Takasbank tarafından yapılacak yeniden değerlendirme ile değişim teminatı hesaplanır. Değişim teminatı hesaplama metodu ve konuya ilişkin diğer esaslar Takasbank tarafından belirlenir.

6.5. İşlem Saatleri

Piyasada aynı gün başlangıç valörlü emir iletimi ve işlemler hafta içi her gün saat 09.30-12.00 arasında, ileri başlangıç valörlü emirlerin iletimi ve işlemler ise hafta içi her gün saat 09.30 ile 17.30 arasında yapılır.

Saat 09.00 ile 09.30 arasında TCMB tarafından sisteme emir iletilebilir. Söz konusu zaman diliminde TCMB dışındaki üyeler sisteme emir iletemez.

6.6. Valör

Piyasada aynı gün veya bir iş günü ileri başlangıç valörlü emirler iletebilir. Emirlerin başlangıç ve bitiş valörü arasında en fazla 365 gün olabilir. Başlangıç ve/veya bitiş valöründe işlemlere konu ilgili para biriminin veya kıymetli madenin takasının yapılmasının mümkün olmaması durumunda başlangıç ve/veya bitiş valörü bir sonraki iş günü olur.

6.7. Emir İletimi ve Eşleşme Kuralları

Üye temsilcileri emirlerini, alım satım sistemi terminalleri veya uzak erişim ara yüzü kanalıyla iletirler. Gerekli durumlarda üye temsilcileri Borsa personelini telefonla arayarak alım satım sistemine emir iletebilirler.

Piyasada emirler çok fiyat yöntemi ile eşleşir.

Para Swap Pazarında portföy ve Borsa İstanbul Genel Müdürlüğü tarafından uygun görülen müşteriler hesabına emir iletebilir. Kıymetli Madenler Swap Pazarı'nda ise portföy, müşteri, yatırım ortaklığı ve yatırım fonu hesabına emir iletebilir.

6.8. Emir Tipleri

Piyasada limitli emir ve piyasa emri olmak üzere iki tip emir iletebilir.

Limitli emir, para swap işlemleri için döviz miktarı, swap puanı ve döviz kuru belirtilerek; kıymetli maden swap işlemleri için kıymetli maden miktarı, swap puanı ve kıymetli maden fiyatı belirtilerek iletilir.

Piyasa emri, para swap işlemleri için döviz kuru ve swap puanı belirtilmeksizin döviz miktarı belirtilerek; kıymetli madenler swap işlemleri için kıymetli maden fiyatı ve swap puanı belirtilmeksizin kıymetli maden miktarı belirtilerek iletilir. Sistemde bekleyen pasif emirlerle kısmen veya tamamen karşılaşabilir. Piyasa emrinin gerçekleşmeden kalan kısmı otomatik olarak iptal edilir.

Limitli emir ve piyasa emri ile birlikte kullanılmak üzere aşağıda tanımlanan özel koşullarla da emir iletebilir.

- a) Kalanı iptal et: Emrin iletilmesiyle birlikte gerçekleşmeyen kısmının iptal edilmesi koşuludur.
- b) Gerçekleşmezse iptal et: Emrin tamamen gerçekleşmesi koşuludur. Emrin iletilmesiyle birlikte tamamen gerçekleşmemesi halinde tümü iptal edilir.

6.9. Emirlerin Geçerlilik Süreleri, Değiştirilmesi ve İptali

Emirler verildikleri gün itibarıyla geçerlidir. Piyasada iletilen emirlerden karşılanmamış olanlar ile kısmen karşılanmış emirlerin kalan kısımları iptal edilebilir. Sisteme iletilen aynı gün başlangıç valörlü emirler gerçekleşmediği takdirde aynı gün başlangıç valörlü emir iletimi son saatinde, ileri başlangıç valörlü emirler ise pazar kapanış saatinde sistem tarafından otomatik olarak iptal edilir.

6.10. İşlemlerin İptali ve Düzeltilmesi

Üye hatası sonucunda gerçekleşen işlemler prensip olarak iptal edilmez. Ancak alıcı ve satıcı üyeler tarafından alım satım sistemi üzerinden elektronik olarak talep edilen ve Borsa tarafından kabul edilebilir bir gerekçeye dayanan iptal talepleri değerlendirilerek işlem iptali yapılabilir. İptal taleplerinin alım satım sistemi üzerinden elektronik olarak iletilmediği zorunlu hallerin varlığı durumunda, iptal talepleri yazılı olarak alınarak iptal süreci yürütülür.

Bu değerlendirmede kabul edilebilecek gerekçeler aşağıda sıralanmıştır.

- a) Para Swap Pazarı'nda Türk Lirası karşılığı döviz satım emri yerine Türk Lirası karşılığı döviz alım emri girilmesi veya tam tersi, Kıymetli Maden Swap Pazarında Türk Lirası veya yabancı para karşılığı kıymetli maden satım emri yerine Türk Lirası veya yabancı para karşılığı kıymetli maden alım emri girilmesi veya tam tersi,

b) başlangıç valörü, bitiş valörü, swap puanı, döviz kuru, döviz miktarı, kıymetli maden fiyatı, kıymetli maden miktarı ve benzeri emir unsurlarında maddi hata yapılması gibi kabul edilebilir bir gerekçe olmalıdır.

Yukarıdaki gerekçelerden en az biri nedeniyle alım satım sistemi üzerinden elektronik olarak iptal talebinde bulunan ve işlem veya işlemlerin karşı taraflarının da elektronik onaylarını alım satım sistemi üzerinden göndermesini takiben, üyenin işlemi/işlemleri, Borsa tarafından iptal edilebilir. İptal işlemi, Kamuyu Aydınlatma Platformu'nda ilan edilir.

Üye veya Borsa personeli tarafından hatalı olarak iletilen emirler sonucu gerçekleşen işlemlerin düzeltilmesine ilişkin esaslar Takasbank tarafından belirlenir.

6.11. Oluşan Fiyatların İlanı

Piyasada gerçekleşen işlemler sonucu oluşan fiyatlar ve miktar bilgileri Borsa kaydına alınarak aynı gün Borsa Bülteni ile ilan edilir.

Her pazar için ayrı bülten yayımlanır. Bültenlerde; kayda alınan en düşük, en yüksek ve ağırlıklı ortalama swap puanı, döviz kuru veya kıymetli maden fiyatı, işlem tutarı, işlem miktarı, sözleşme sayısı ve diğer bilgiler yer alır.

Üyelerin alım satım sistemine ilettikleri emirlerini kendileri karşılayarak gerçekleştirdikleri tek üyenin taraf olduğu işlemler Borsa kaydına alınmaz ve bu işlemlere ilişkin fiyat ve getiri bilgileri bültenlerde yayımlanmaz ancak bu işlemlere ilişkin işlem hacmi ve sözleşme sayısı bilgileri genel toplamlara eklenir.

6.12. Takas ve Temerrüt İşlemleri

Piyasada gerçekleştirilen işlemlerden kaynaklanan takas yükümlülüklerinin yerine getirilme esasları ile takas yükümlülüklerinin mevzuatta öngörülen süre ve yöntemler çerçevesinde kısmen veya tamamen yerine getirilmemesi nedeniyle oluşan temerrütlere ilişkin uygulama usul ve esasları Takasbank tarafından belirlenir.

6.13. Swap Piyasası Bünyesindeki Pazarları

6.13.1. Para Swap Pazarı

6.13.1.1. Amacı

Türk Lirası ve yabancı para birimlerinin belirlenen koşullarda birbirleri ile değiştirilmesine imkân sağlamak amacıyla 1 Ekim 2018 tarihinde kurulmuştur.

6.13.1.2. Pazarın İşleyişi

Pazarda Türk Lirası ile Amerikan Doları, Türk Lirası ile Euro cinsi yabancı para birimlerinin belirlenen koşullarda birbirleri ile değişimini amaçlayan swap işlemleri gerçekleştirilir.

Swap işleminin başlangıç valöründe; Türk Lirası karşılığı yabancı para satım swap işlemi gerçekleştiren taraf işlem miktarında yabancı para yükümlülüğünü, Türk Lirası karşılığı yabancı para alım swap işlemi gerçekleştiren taraf ise Türk Lirası yükümlülüğünü Takasbank tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde yerine getirir.

Swap işleminin bitiş valöründe; başlangıç valöründe yabancı para alan taraf, aldığı yabancı para miktarına eşit miktarda yabancı para yükümlülüğünü, başlangıç valöründe Türk Lirası alan taraf ise Türk Lirası yükümlülüğünü Takasbank tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde yerine getirir.

6.13.1.3. Para Swap Pazarında Emirlerin İletilmesi, Önceliği ve Eşleşmesi

Türk Lirası karşılığı döviz satım swap emirleri ile Türk Lirası karşılığı döviz alım swap emirleri iletilebilir.

Para swap emirleri; başlangıç valörü, bitiş valörü, döviz miktarı, swap puanı ve döviz kuru üzerinden iletilir.

Türk Lirası karşılığı döviz satım swap emirlerinde sırasıyla en yüksek swap puanı ve en düşük döviz kuru, Türk Lirası karşılığı döviz alım swap emirlerinde ise sırasıyla en düşük swap puanı ve en yüksek döviz kuru emirleri önceliklidir. Swap puanı ve döviz kuru aynı olan emirlerde zaman önceliği uygulanır.

Türk Lirası karşılığı döviz satım swap emirleri, swap puanı aynı ya da daha düşük ve döviz kuru aynı ya da daha yüksek olan Türk Lirası karşılığı döviz alım swap emirleri ile, Türk Lirası karşılığı döviz alım swap emirleri ise swap puanı aynı ya da daha yüksek ve döviz kuru aynı ya da daha düşük Türk Lirası karşılığı döviz satım swap emirleri ile eşleştirilir. Bu tür eşleşmelerde sistemde öncelikle var olan emrin swap puanı ve döviz kuru, işlemin swap puanı ve döviz kurudur.

Pazarda emirler 1 milyon ABD Doları ya da Euro ve katları olarak iletebilir. Bir defada iletebilecek en yüksek emir büyüklüğü 300 milyon ABD Doları ya da Euro'dur.

Pazarda iletilen emirlerde swap puanı için 0,01, döviz kuru için 0,0001'lik adım uygulanır.

Pazarda iletilen emirlerde döviz kuru TCMB tarafından ilan edilen döviz alış ve satış kurlarının aritmetik ortalamasının $\pm$ % 15 fiyat aralığı içerisinde olmalıdır. İhtiyaç halinde Genel Müdür kararıyla bu sınırlar ve/veya sınırların uygulanmasında baz alınan döviz kuru gün içinde değiştirilebilir.

Örnek;

Türk Lirası Karşılığı Döviz Satım Emirleri

Emir No	Miktar (TL)	Swap Puanı	Döviz Kuru
1	10.000.000	31,25	23,7790
2	2.000.000	31,25	23,7790
3	1.000.000	32,65	23,7796
4	3.000.000	32,65	23,7790
5	5.000.000	31,01	23,7696

Bu emirleri swap puanı/döviz kuru önceliği ve zaman önceliği kuralına göre sıralarsak öncelik sıralaması şu şekilde olacaktır;

Emir No	Miktar (TL)	Swap Puanı	Döviz Kuru
4	3.000.000	32,65	23,7790
3	1.000.000	32,65	23,7796
1	10.000.000	31,25	23,7790
2	2.000.000	31,25	23,7790
5	5.000.000	31,01	23,7696

Yukarıdaki örnekte aynı emirlerin Türk Lirası karşılığı döviz alım emirleri olduğunu varsayarsak emir sıralaması; 5, 1, 2, 3, 4 şeklinde olacaktır.

6.13.2. Kıymetli Madenler Swap Pazarı

6.13.2.1. Amacı

Para birimlerinin kıymetli madenler ile belirlenen koşullarda değiştirilmelerine imkân sağlamak amacıyla 16 Kasım 2020 tarihinde kurulmuştur.

6.13.2.2. Pazarın İşleyişi

Pazarda, standartları mevzuatta belirlenmiş olan kıymetli madenler ile Türk Lirası, Amerikan Doları, Euro cinsi para birimlerinin belirlenen koşullarda birbirleri ile değişimini amaçlayan swap işlemleri gerçekleştirilir.

Swap işleminin başlangıç valöründe; Türk Lirası veya yabancı para karşılığı kıymetli maden satım swap işlemi gerçekleştiren taraf, işlem miktarında kıymetli maden yükümlülüğünü, Türk Lirası veya yabancı para karşılığı kıymetli maden alım swap işlemi gerçekleştiren taraf ise Türk Lirası veya yabancı para yükümlülüğünü Takasbank tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde yerine getirir.

Swap işleminin bitiş valöründe; başlangıç valöründe kıymetli maden alan taraf aldığı kıymetli maden miktarına eşit miktarda kıymetli maden yükümlülüğünü, başlangıç valöründe Türk Lirası veya yabancı para alan taraf ise Türk Lirası veya yabancı para yükümlülüğünü Takasbank tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde yerine getirir.

6.13.2.3. Emirlerin İletilmesi, Önceliği ve Eşleşmesi

Pazarda Türk Lirası veya Amerikan Doları veya Euro cinsi para karşılığı kıymetli maden satım swap emirleri ile Türk Lirası veya Amerikan Doları veya Euro cinsi para karşılığı kıymetli maden alım swap emirleri iletilebilir.

Swap emirleri; başlangıç valörü, bitiş valörü, kıymetli maden miktarı, swap puanı ve kıymetli maden fiyatı üzerinden iletir.

Türk Lirası veya yabancı para karşılığı kıymetli maden satım swap emirlerinde sırasıyla en yüksek swap puanı ve en düşük kıymetli maden fiyatı, Türk Lirası veya yabancı para karşılığı kıymetli maden alım swap emirlerinde ise sırasıyla en düşük swap puanı ve en yüksek kıymetli maden fiyatı emirleri önceliklidir. Swap puanı ve kıymetli maden fiyatı aynı olan emirlerde zaman önceliği uygulanır.

Türk Lirası veya yabancı para karşılığı kıymetli maden satım swap emirleri, swap puanı aynı ya da daha düşük ve kıymetli maden fiyatı aynı ya da daha yüksek olan Türk Lirası veya yabancı para karşılığı kıymetli maden alım swap emirleri ile, Türk Lirası veya yabancı para karşılığı kıymetli maden alım swap emirleri ise swap puanı aynı ya da daha yüksek ve kıymetli maden fiyatı aynı ya da daha düşük Türk Lirası veya yabancı para karşılığı kıymetli maden satım swap emirleri ile eşleştirilir. Bu tür eşleşmelerde sistemde öncelikle var olan emrin swap puanı ve kıymetli maden fiyatı, işlemin swap puanı ve kıymetli maden fiyatıdır.

Pazarda emirler 1 kilobar altın ve katları olarak iletilebilir. Bir defada iletilebilecek en yüksek emir büyüklüğü 100 kilobar altındır.

Pazarda iletilen emirlerde swap puanı ve kıymetli maden fiyatı için 0,01'lik adımlar uygulanır.

Pazarda iletilen emirlerde kıymetli maden fiyatı Borsa İstanbul Kıymetli Madenler ve Taşlar Piyasası tarafından ilan edilen ağırlıklı ortalama fiyatın $\pm$ % 15 fiyat aralığı içerisinde olmalıdır. İhtiyaç halinde Genel Müdür kararıyla bu sınırlar ve/veya sınırların uygulanmasında baz alınan kıymetli maden fiyatı gün içinde değiştirilebilir.

6.13.2.4. İşlemlere Konu Olabilecek Kıymetli Madenler

Kıymetli Madenler Swap Pazarı'nda, Londra Külçe Piyasası Birliğinin yayınladığı "Good Delivery List"de yer alan altın rafinerilerince üretilmiş (LBMA içi) 995/1000 saflıkta bir kilobar altın, swap işlemlerine konu olabilir.

ÇALIŞMA SORULARI

1. Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası bünyesindeki pazarlardan hangisinde birinci el piyasa işlemleri gerçekleştirilmektedir?

- A) Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı
- B) Kesin Alım-Satım Pazarı
- C) Repo-Ters Repo Pazarı
- D) Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarı
- E) Taahhütlü İşlemler Pazarı

2. Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası'nda özel sektör borçlanma araçları hangi pazarda repo işlemi karşılığı olarak kullanılabilir?

- A) Repo Ters Repo Pazarı
- B) Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı
- C) Pay Senedi Repo Pazarı
- D) Repo Ters Repo Pazarı ile Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı
- E) Özel sektör borçlanma araçları repo karşılığı olarak hiç bir pazarda kullanılamaz.

3. Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası Kesin Alım Satım Pazarı'nda emirlerdeki gerçekleştirme önceliği için aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A) Alımda en yüksek fiyatlı/satımda en düşük fiyatlı emirler öncelikli gerçekleşir
- B) Alımda en düşük fiyatlı/satımda en yüksek fiyatlı emirler öncelikli gerçekleşir
- C) Alımda en yüksek miktarlı/satımda en düşük miktarlı emirler öncelikli gerçekleşir
- D) Alımda en düşük miktarlı/satımda en yüksek miktarlı emirler öncelikli gerçekleşir
- E) Önce girilen emirler başka bir koşul aranmaksızın gerçekleştirme önceliğine sahiptir

4. Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası için piyasa saatleri içerisinde, aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Sisteme girilen ve gerçekleşmeden geçerli olarak bekleyen emirlerin fiyat/oranı üzerinde iyileştirme yada kötüleştirme yapmak mümkündür
- B) Sisteme girilen ve gerçekleşmeden geçerli olarak bekleyen emirlerin miktarları üzerinde artırma yapmak mümkündür
- C) Sisteme girilen ve gerçekleşmeden geçerli olarak bekleyen emirlerin miktarları üzerinde azaltma yapmak mümkündür
- D) Sisteme girilen ve gerçekleşmeden geçerli olarak bekleyen emirler istenildiği anda iptal edilebilir
- E) Hepsi

5. Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası için aşağıdaki ifadelerden hangileri doğrudur?

I- Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı'nda işlem karşılığı olarak özel sektör borçlanma araçları kullanılabilir.

II- Repo Ters Repo Pazarı'nda, repo karşılığı bildirilen menkul kıymetler ters repocu üyeye teslim edilmez ve valör2 tarihi gelene kadar ters repocu üye adına bloke hesapta saklanır.

III- Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı'nda emir girişi sırasında teslim edilecek/alınacak menkul kıymetin grup kodu (S: TL Ödemeli, K: Döviz Ödemeli) belirtilir.

IV- Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı'nda emir girişi sırasında teslim edilecek/alınacak menkul kıymetin tanımı (ISIN) ve fiyatı belirtilir.

V- Repo Ters Repo Pazarı'nda emir girişi sırasında repo/ters repo işlemi karşılığı teslim edilecek/ alınacak menkul kıymetin fiyatı belirtilir.

VI- Kesin Alım Satım Pazarı'nda sadece kamu kesimi borçlanma araçları işlem görebilir.

A) II-V-VI

B) I-II-IV

C) I-III-IV

D) I-II-IV-V-VI

E) III-V-VI

6. Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası'nda Piyasa Yapıcılığı sistemi hangi Pazar'da uygulanmaktadır?

A) Kesin Alım Satım Pazarı

B) Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı

C) Taahhütlü İşlemler Pazarı

D) Repo-Ters Repo Pazarı

E) Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarı

7. Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası'nda işlem sonucu oluşan yükümlülüklerin yerine getirildiği, başka bir ifade ile menkul kıymet ve nakdin el değiştirdiği (takasın gerçekleştiği) tarihe ne ad verilir?

A) Tranş

B) Teminat

C) Valör

D) Temerrüd

E) İtfa

8. Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası Repo Ters Repo Pazarı'nda aşağıdaki emirlerin geldiği varsayımı altında uygun karşıt emir gelmesi durumunda öncelik kurallarına göre ilk gerçekleştirilecek olan emir hangisidir?

Repo Emirleri

<i>Emir No</i>	<i>Oran</i>	<i>Miktar</i>
1	7,50	1.000.000
2	8,00	1.000.000
3	8,00	2.000.000
4	7,00	3.000.000
5	7,00	2.000.000

- A) 1 numaralı emir
- B) 2 numaralı emir
- C) 3 numaralı emir
- D) 4 numaralı emir
- E) 5 numaralı emir

9. Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası Kesin Alım Satım Pazarı'nda, TRT120122T17_KESN_T0 tanımlı enstrümanda sırasıyla aşağıdaki emirlerin gelmiş olduğu varsayımı ile gerçekleştirilecek olan ilk işlem (1 numaralı işlem) hangisidir?

Alım Emirleri

<i>Fiyat</i>	<i>Miktar</i>	<i>Emir No</i>
107,320	2.000.000	1
107,330	3.000.000	2
107,330	1.000.000	3
107,310	2.000.000	4

Satım Emirleri

<i>Fiyat</i>	<i>Miktar</i>	<i>Emir No</i>
107,330	3.000.000	5

- A) 107,310/2.000.000
- B) 107,330/3.000.000
- C) 107,330/1.000.000
- D) 107,320/2.000.000
- E) 107,310/3.000.000

10. Borçlanma Araçları Piyasası Kesin Alım Satım Pazarı'nda aşağıda detayları verilen limitli emir için (gerçekleşmeden açık olarak beklediği varsayımı altında) aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

Menkul Kıymetin ISIN Kodu: TRT140922T19

Miktar: 500.000

Fiyat: 99,550

Valör: 19.12.2022

Emrin sisteme giriş tarihi ve zamanı: 16.12.2022, Saat: 10:45

- A) Emir sistemde 20.12.2022 günü saat 17:30'a kadar bekler, 17:30'da otomatik olarak iptal olur
- B) Emir sistemde 16.12.2022 günü saat 14:00'e kadar bekler, 14:00'de otomatik olarak iptal olur
- C) Emir sistemde 16.12.2022 günü saat 17:30'a kadar bekler, 17:30'da otomatik olarak iptal olur
- D) Emir sistemde 19.12.2022 günü saat 14:00'e kadar bekler, 14:00'de otomatik olarak iptal olur
- E) Emir sistemde 19.12.2022 günü saat 17:30'a kadar bekler, 17:30'da otomatik olarak iptal olur

YANITLAR :

1-D, 2-B, 3-A, 4-E, 5-B, 6-A, 7-C, 8-B, 9-B, 10-C

7. BORSA İSTANBUL A.Ş. VADELİ İŞLEM VE OPSİYON PİYASASI

7.1. Tanımlar

Borsa İstanbul A.Ş. Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası'ndaki bazı temel kavramlara aşağıda yer verilmiştir.

a) Açık pozisyon: Piyasada gerçekleştirilen işlemler neticesinde veya Takas Mevzuatında belirtilen yöntemlerle oluşan ve ters işlem, nakdi uzlaşma, fiziki teslimat veya Takas Mevzuatında belirtilen yöntemlerle kapatılmamış olan pozisyonları,

b) Algoritmik Emir İletim Sistemleri: Parametreleri önceden belirlenmiş bir kurallar setine bağlı olarak insan müdahalesi olmadan, çeşitli yazılımlar tarafından oluşturulan algoritmalar kullanılarak sermaye piyasası araçlarına yönelik alım-satım emirleri üreten sistemleri,

c) Dayanak varlık: Sözleşmede alma veya satma hakkı ve/veya yükümlülüğüne konu olan sermaye piyasası aracını, malı, kıymeti, ekonomik veya finansal göstergeyi, emtiayı ve bunlara dayalı senetleri,

ç) Eşyerleşim: Veri yayın kuruluşlarına, servis sağlayıcılara, Piyasa üyelerine ve müşterilerine ait sistem ve sunucuların, belirli standartlar dahilinde Sisteme en yakın şekilde konuşlandırılarak, emir iletiminde ve veriye erişimde hız kazandırmak üzere sunulan bir veri merkezi hizmeti,

d) Kısa pozisyon: Sahibine, vadeli işlem sözleşmelerine ilişkin işlemlerde, sözleşmenin vadesi geldiğinde dayanak varlığı belirli bir fiyattan ve belirli bir miktarda satmak ya da nakdi uzlaşmayı sağlamak, alım opsiyonuna ilişkin işlemlerde sözleşmenin vadesinde veya vadeye kadar olan süre içinde dayanak varlığı, sözleşmede belirtilen fiyattan ve belirli bir miktarda satma ya da nakdi uzlaşmayı sağlama, satım opsiyonuna ilişkin işlemlerde ise sözleşmenin vadesinde veya vadeye kadar olan süre içinde dayanak varlığı, sözleşmede belirtilen fiyattan ve belirli bir miktarda satın alma ya da nakdi uzlaşmayı sağlama yükümlülüğü veren pozisyonu,

e) Opsiyon primi: Opsiyon sözleşmesini alan tarafın opsiyon sözleşmesini satan tarafa sözleşmede yer alan haklar karşılığında ödediği tutarı,

f) Opsiyon sözleşmesi: Opsiyonu alan tarafa ödediği prim karşılığında belirli bir vadede veya belirli bir vadeye kadar, önceden belirlenen fiyat, miktar ve nitelikte dayanak varlığı alma veya satma hakkı veren, satan tarafı ise kazandığı prim karşılığında alma veya satmaya yükümlü kılan sözleşmeyi,

g) Özsermaye halleri: Bir ortaklığın pay değerini ve/veya pay miktarını etkileyen temettü ödemeleri, bedelli ve/veya bedelsiz sermaye artırımları, sermaye azaltımları, devralma veya devrolma suretiyle ortaklık birleşmeleri, ortaklık bölünmeleri ve ortaklığın pay grupları arasındaki değişim işlemleri gibi durumları,

ğ) Uzlaşma fiyatı: Hesapların güncellenmesinde ve nakdi uzlaşma veya fiziki teslimatta kullanılmak üzere belirlenen fiyatı,

h) Uzun pozisyon: Sahibine, vadeli işlem sözleşmelerine ilişkin işlemlerde, sözleşmenin vadesi geldiğinde dayanak varlığı belirli bir fiyattan ve belirli bir miktarda satın alma ya da nakdi uzlaşmayı sağlama yükümlülüğü, alım opsiyonuna ilişkin sözleşmelerde, sözleşmenin vadesinde veya vadeye kadar olan süre içinde dayanak varlığı, sözleşmede belirtilen fiyattan ve belirli bir miktarda satın alma ya da nakdi uzlaşmada bulunma hakkı, satım opsiyonuna ilişkin işlemlerde sözleşmenin vadesinde veya vadeye kadar olan süre içinde dayanak varlığı, sözleşmede belirtilen fiyattan ve belirli bir miktarda satma ya da nakdi uzlaşmada bulunma hakkı veren pozisyonu,

ı) Vadeli işlem sözleşmesi: Belirli bir vadede, önceden belirlenen fiyat, miktar ve nitelikte dayanak varlığı alma veya satma yükümlülüğü veren sözleşmeyi,

i) Yüksek frekanslı işlem kullanıcıları: Algoritmik emir üretim/iletim sistemlerini kullanarak yüksek hızda ve çok sayıda emir iletme ve işlem gerçekleştirme potansiyeline sahip olan kullanıcıları, ifade eder.

7.2. İşlem Esasları

7.2.1. Pazarlar

Piyasada işlem gören sözleşmelerin türlerine ve işlem esaslarına göre Döviz Türev Pazarı, Elektrik Türev Pazarı, Emtia Türev Pazarı, Endeks Türev Pazarı, Kıymetli Madenler Türev Pazarı, BYF Türev Pazarı, Pay Türev Pazarı, Yabancı Endeksler Türev Pazarı, Metal Türev Pazarı, Faiz Türev Pazarı ve Devlet İç Borçlanma Senetleri Türev Pazarı oluşturulmuştur. Emirlerin eşleştirilmesi ve özel işlem bildirimleri ilgili Pazar altında gerçekleşir. Ayrıca ilgili Pazarlar altında işlem istatistiklerinin toplu olarak yayınlanması amacıyla Pazar segmentleri tanımlanmıştır.

7.2.2. Günlük İş Akışı

VIOP'ta günlük iş akışı içerisinde; işlem yapılmayan dönemler, açılış seansı, normal seans, uzlaşma fiyatının ilanı, akşam seansı ve gün sonu işlemleri yer almaktadır.

İşlem Yapılmayan Dönemler

İşlem sisteminin açıldığı andan seansların başlangıcına veya açılış seansı olması durumunda bu seansın başlangıcına kadar geçen dönem “işlem yapılmayan dönemler” olarak adlandırılır. İşlem yapılmayan dönemlerde, işlem sistemi açık olmakla birlikte emir girişi, özel işlem bildirimi yapılması ya da işlem gerçekleşmesi mümkün değildir. Bu dönemde kullanıcılar tarafından;

- a) işlem sistemine bağlanılabilir,
- b) sorgulama yapılabilir,
- c) önceki günlerden kalan “iptale kadar geçerli” veya “tarihli” emirler iptal edilebilir veya inaktif hale getirilebilir,
- ç) önceki günlerden kalan “iptale kadar geçerli” veya “tarihli” emirlerin miktarı azaltılabilir ve/veya fiyatları daha kötü (alışta daha düşük, satışta daha yüksek) fiyatlarla değiştirilebilir,
- d) işlem sistemine daha sonra gönderilmek üzere inaktif emirler hazırlanabilir.

Açılış Seansı

Açılış seansı, emirlerin belirli bir zaman dilimi boyunca herhangi bir eşleşme yapılmaksızın Sisteme kabul edildiği ve bu süre sonunda bu Prosedürde yer alan esaslar çerçevesinde tek fiyat işlem yöntemi ile eşleştirildiği seanstır.

Tek fiyat işlem yönteminde; Sisteme iletilen emirler fiyat ve zaman önceliğine göre önceliklendirilerek uygun olan emirler bu emirlere ait fiyat seviyeleri içerisinde en çok işlem miktarının gerçekleşmesini sağlayan ve denge fiyatı olarak adlandırılan fiyat seviyesinden eşleştirilir. En fazla işlemin gerçekleşmesini sağlayan birden fazla fiyat seviyesi bulunması halinde bu fiyat seviyelerinde eşleşme sağlayabilecek emirlerden işlem görmeden kalan miktarın en az olmasını sağlayan fiyat seviyesi denge fiyatı olur. Belirtilen bu iki koşulu sağlayan birden fazla fiyat bulunması halinde, koşulu sağlayan fiyatlarla eşleşme sağlayabilecek fiyat seviyelerinde bekleyen emirlerden; alış emirlerinin toplam miktarı satış emirlerinin toplam miktarından fazla ise yüksek olan fiyat, satış emirlerinin toplam miktarı alış emirlerinin toplam miktarından fazla ise düşük olan fiyat, alış emirlerinin toplam miktarı satış emirlerinin toplam miktarına eşit ise fiyatların aritmetik ortalaması denge fiyatı olarak belirlenir. Denge fiyatı açılış seansı fiyatı olarak ilan edilir.

Açılış seansı, emir toplama ve eşleştirme olmak üzere iki aşamadan oluşur. Emir toplama aşaması, emir toplama başlangıç saatinde başlar, emir toplama bitiş saatinden sonraki 30 saniye içinde herhangi bir zamanda sonlanır. Emir toplama aşamasını eşleştirme aşaması takip eder.

Emir toplama aşamasında kullanıcılar tarafından;

- a) açılış, normal ve akşam seansında geçerli olabilecek emir girişi yapılabilir,
- b) emirler üzerinde miktar ve fiyat değişikliği yapılabilir ve emirlerin geçerlilik süreleri değiştirilebilir,

- c) emirler iptal edilebilir ve/veya inaktif duruma çekilebilir,
- ç) inaktif durumdaki emirler aktive edilerek işlem sistemine gönderilebilir.

Normal Seans

Fiyat ve zaman önceliğine dayanan çok fiyat yöntemi esasıyla işlemlerin gerçekleştirildiği ana seanstır. Bu dönemde kullanıcılar tarafından;

- a) Normal seansa ve akşam seansında geçerli olabilecek emir girişi yapılabilir,
- b) özel işlem bildirimi yapılabilir,
- c) emirler üzerinde miktar ve fiyat değişikliği yapılabilir ve emirlerin geçerlilik süreleri değiştirilebilir,
- ç) emirler iptal edilebilir ve/veya inaktif duruma çekilebilir,
- d) inaktif durumdaki emirler aktif edilerek sisteme gönderilebilir.
- e) esnek sözleşme oluşturulabilir.

Uzlaşma Fiyatlarının İlanı

Her işlem günü sonunda günlük uzlaşma fiyatları, vade sonlarında ise vade sonu uzlaşma fiyatları ilan edilir.

Akşam Seansı

Akşam seansı, normal seansın sonrasında fiyat ve zaman önceliğine dayanan çok fiyat yöntemi esasıyla işlemlerin gerçekleştirildiği, gerçekleştirilen işlemlerin bir sonraki normal seans işlemi olarak değerlendirildiği seanstır. Bu dönemde kullanıcılar tarafından;

- a) akşam seansında geçerli olabilecek günlük emir girişi yapılabilir,
- b) akşam seansında geçerli olan günlük emirlerin üzerinde miktar ve fiyat değişikliği yapılabilir,
- c) emirler iptal edilebilir ve/veya inaktif duruma çekilebilir,
- ç) inaktif durumdaki emirler aktif edilerek işlem sistemine gönderilebilir

Gün Sonu İşlemleri

Gün sonu işlemleri, raporların oluşturulması ve dağıtımı ile Sistemin bir sonraki işlem gününe hazırlanması için gerekli işlemleri kapsar.

7.2.3. İşlem Saatleri

A) AKŞAM SEANSINA DAHİL OLMAYAN SÖZLEŞMELERİN GÜNLÜK İŞ AKIŞI SAATLERİ İLE İŞLEM GÜNÜ BÖLÜMLERİ

TAM İŞ GÜNÜ / YARIM İŞ GÜNÜ	
PAZAR	SEANS SAATLERİ
Akşam Seansına Dahil Olmayan Sözleşmeler	09:20-18:10 / 09:20-12:40
İŞLEM GÜNÜ BÖLÜMLERİ	SAATLER
VIOP_YAYIN	Sistem açılışı
VIOP_SEANS_ONCESI	07:30:00
VIOP_ACS_EMIR_TP	09:20:00
VIOP_ACS_ESLESTIRME	09:25:00*
VIOP_SUREKLI_MZYD	09:30:00
VIOP_SEANS_SONU	18:10:00 / 12:40:00
VIOP_UF_ILANI	18:55:00+ / 13:25:00+
VIOP_GUNSONU_N	19:00:00+ / 13:30:00+

* Eşleştirme aşaması 30 saniye içerisindeki rassal bir zamanda başlar ve bu süreye kadar emir toplama aşaması devam eder.

B) AKŞAM SEANSINA DAHİL OLAN SÖZLEŞMELERİN GÜNLÜK İŞ AKIŞI SAATLERİ İLE İŞLEM GÜNÜ BÖLÜMLERİ

TAM İŞ GÜNÜ / YARIM İŞ GÜNÜ	
SÖZLEŞME	SEANS SAATLERİ
Akşam Seansına Dahil Olan Sözleşmeler	09:20-18:10 & 19:00-23:00 / 09:20-12:40
İŞLEM GÜNÜ BÖLÜMLERİ	SAATLER
VIOP_YAYIN_AS	Sistem açılışı
VIOP_SEANS_ONCESI_AH	07:30:00
VIOP_ACS_EMR_TP	09:20:00
VIOP_ACS_ESLESTIRME	09:25:00*
VIOP_SUREKLI_MZYD	09:30:00
VIOP_SEANS_SONU	18:10:00 / 12:40:00
VIOP_UF_ILANI	18:45:00+ / 13:25:00+
VIOP_GUNSONU / VIOP_GUNSONU_N	18:46:00+ / 13:30:00+
VIOP_AS_ONCESI	18:50:00
VIOP_AS_SUREKLI_MZYD	19:00:00
VIOP_AS_SONU	23:00:00
VIOP_GUNSONU_AS	23:15:00

* Eşleştirme aşaması 30 saniye içerisindeki rassal bir zamanda başlar ve bu süreye kadar emir toplama aşaması devam eder.

Takvim yılının son işlem gününde akşam seansı yapılmaz.

7.2.4. İşlem Günü Bölümlerinin Farklılaştırılabilmesi

Sistemde Pazar ve/veya sözleşme bazında işlem günü bölümleri farklılaştırılabilir. Bu çerçevede, sözleşmeye ait işlem günü bölümü sözleşmenin işlem gördüğü Pazarda tanımlı olan işlem günü bölümünden farklı olarak belirlenebilmektedir.

7.2.5. İşlem Yöntemi

Piyasada esas olarak, emirlerin fiyat ve zaman önceliği esaslarına göre eşleştirildiği, çok fiyat işlem yöntemi uygulanır. Açılış seansında ise, emirlerin belirli bir zaman dilimi boyunca herhangi bir eşleşme yapılmaksızın Sisteme kabul edildiği ve bu süre sonunda VİOP Prosedüründe yer alan esaslar çerçevesinde tek fiyat seviyesinden eşleştirildiği tek fiyat işlem yöntemi uygulanır. Genel Müdür, gerekli görmesi halinde, seansların belirli bölümlerinde veya tamamında farklı işlem yöntemlerinin uygulanmasına karar verebilir.

7.2.6. Özel İşlem Bildirimi

Piyasa üyeleri, sözleşmeler için belirtilen minimum emir miktarları üzerindeki emirlerini emir defterine iletmeden işleme dönüştürmek amacıyla Sistemin özel işlem bildirimi özelliğini kullanarak Borsaya bildirebilirler. Onay koşullarını sağlayan özel işlem bildirimleri otomatik olarak eşleşir. Sistemde işleme dönüştürülen bu bildirimlere ilişkin fiyat istatistikleri Piyasadaki diğer işlemlerin istatistiklerinden ayrı olarak yayımlanmakla birlikte ilgili sözleşmenin ve tüm Piyasanın hacim ve miktar istatistiklerine dahil olur.

Özel işlem bildirimleri temsilciler/baş temsilciler tarafından işlem terminalleri ve FIX kullanıcıları vasıtasıyla sadece normal seansta gerçekleştirilebilir. Sistemde iki türlü özel işlem bildirimi yöntemi bulunmaktadır.

Tek Taraflı Özel İşlem Bildirimi

İşlemin taraflarının farklı Piyasa üyeleri olması durumunda kullanılır. Taraflardan biri sadece kendi tarafına (alış veya satış) ait özel işlem bildirimi tipi, miktar, fiyat, hesap bilgilerini ve karşı taraf bilgisini sisteme iletmektedir. Karşı taraf ise kendisine gelen özel işlem bildirimini kendi nezdindeki hesap bilgisini girerek eşlemektedir.

Çift Taraflı Özel İşlem Bildirimi

Piyasa üyesinin hem alıcı hem satıcı olduğu durumda işlemin alış ve satış tarafına ait özel işlem bildirimi tipi, miktar, fiyat ve hesap bilgilerinin girilerek bildirilmesidir.

7.2.7. Gruplandırma Uygulaması

Sistem, emir işleme ve hız kapasitesinden optimum düzeyde yararlanılabilmesi amacıyla gruplardan oluşmakta olup, sistemde işlem gören tüm sözleşmeler bu gruplara dağıtılmıştır.

Gruplandırma uygulamasının sonucu olarak bazı piyasa erişim protokollerinde bütün gruplara ayrı ayrı bağlantı sağlanması ve emir iletim esaslarında özel durumlara dikkat edilmesi gerekmektedir.

7.2.8. Piyasa ve Pazarların Kapatılması

Piyasa ya da Pazarlar, Genel Müdür kararıyla, herhangi bir işlem gününde ya da beş işlem gününe kadar sürekli veya geçici olarak kapatılabilir. Aynı şekilde işlemlerin tekrar başlatılması için de Genel Müdürün kararı gereklidir. Beş işlem gününü aşan durumlarda Borsa Yönetmeliğinin 39 uncu maddesi hükümleri geçerlidir. Piyasa ya da Pazarların geçici olarak kapatılması durumunda, bu durum nedenleri ile birlikte Borsa tarafından KAP'tan duyurulur.

7.2.9. Sözleşmelerde İşlemlerin Durdurulması

Dayanak varlıkların Sistemde durdurulması halinde, Piyasada ilgili varlıklara dayalı sözleşmelerdeki işlemler Genel Müdür kararı ile durdurulabilir. Piyasada, dayanak varlığın işleme açık olduğu dönemler içinde ilgili sözleşmelerin de işleme açık olması esas olmakla beraber, Genel Müdür sözleşmelerin işleme açık veya kapalı olma halini dayanak varlıktan farklı olarak belirleyebilir. Ayrıca sözleşmelerin işleme açılış zamanı Genel Müdür tarafından dayanak varlığın işleme açıldığı andan farklı olarak belirlenebilir.

Borsa Yönetmeliğinin 25 inci maddesinde belirtilen yazılı durumlardan birinin varlığı halinde de, ilgili sözleşmeler için işlemler Genel Müdür tarafından geçici olarak durdurulabilir. Genel Müdür, bir yatırım aracına ilişkin Borsa işlemlerini en fazla bir ay için durdurabilir. Bir ayı aşan süreler için Yönetim Kurulu kararı gereklidir. Sözleşmelerde işlemlerin durdurulması halinde gerekçeleriyle durdurma zamanı ve ayrıca yeniden işleme açılış zamanı KAP'ta duyurulur. Genel Müdür yetkisini görevlendireceği Genel Müdür Yardımcısına veya Genel Müdür Yardımcılarına devredebilir.

Endekse bağlı devre kesici sisteminin tetiklenmesi sonucunda dayanak varlıklarda işlemlerin durdurulması ile birlikte söz konusu dayanak varlıklara dayalı pay ve pay endeksi vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinde işlemler 30 dakika boyunca geçici olarak durdurulur. Bu aşamada ilgili sözleşmelerde emirler iptal edilebilir ve/veya inaktif statüye çekilebilir ancak emirlerde değişiklik yapılamaz.

Endekse bağlı devre kesici sisteminin 17:00'dan sonra devreye girmesi halinde ilgili dayanak varlıklara dayalı pay ve pay endeksi vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinde işlemler geçici olarak durdurulur ve sürekli işlem seansı ile 18:08 itibarıyla yeniden başlatılır.

7.2.10. Sözleşmelerin İşlem Görmesinin Sonlandırılması

Piyasada işlem gören sözleşmelerin işlemleri aşağıdaki durumlarda Genel Müdür tarafından sonlandırılabilir:

- a) Sözleşmenin dayanak varlığının spot piyasasında işlem görmemesi ya da belirli süre ile işlemlerinin sonlandırılması,
- b) Sözleşmenin dayanak varlığına ilişkin olarak yapılan lisans anlaşmalarının sona ermesi,
- c) Sözleşmede en az üç ay işlem olmaması veya açık pozisyon bulunmaması,
- ç) İşlem görme kabiliyetini engelleyecek veya Piyasada işlemleri etkileyebilecek diğer durumların ortaya çıkması.

Bir sözleşmenin işlem görmesinin sonlandırılmasından sonra asgari unsurlar değişmemek kaydıyla Genel Müdür kararı ile yeniden işleme açılabilir.

7.2.11. İşlem Bildirimi ve İlanı

Piyasada gerçekleşen işlemlere ilişkin fiyatların, miktarların ve tutarların belirtildiği raporlar elektronik ortamda Piyasa üyelerinin erişimine sunulur. Bununla birlikte, Sisteme iletilen emirler ve gerçekleşen işlemlere ait bilgiler Sistemin açık olduğu süre içerisinde istenildiği zaman temin edilebilir.

İşlemlere ilişkin raporlardaki bilgiler hakkında herhangi bir uyuşmazlık oluşması durumunda Borsa kayıtları esas alınır.

7.2.12. İşlem İptali

Borsa Yönetmeliğinin 33 üncü maddesi hükümleri saklı kalmak kaydıyla, hatalı emir veya emirler dolayısıyla gerçekleşen işlemler aşağıdaki kurallar çerçevesinde Borsa tarafından iptal edilebilir.

a) Hatalı gerçekleşen işlem/işlemlerin Piyasa üyelerinin en az birinin hatalı emri dolayısıyla gerçekleşmiş olması esastır.

b) Hatalı emir dolayısıyla gerçekleşen işlem/işlemlerin iptale konu olabilmesi için aşağıda belirtilen tüm kriterlerin iptal talebi esnasında sağlanması gerekir.

i. Hatalı İşlem İptal Başvuru Süresi: İşlem gerçekleşme zamanından itibaren 30 dakika içerisinde hatalı işlem iptal başvurusu yapılabilir. Tam iş günü normal seans işlemleri için işlem iptali son başvuru saati 18:30'dur, yarım iş günü normal seans işlemleri için 13:00'dır.

ii. Hatalı İşlem İptal Talebi Başvurusunda Gerekli Bilgiler: Hatalı işleme/işlemlere ilişkin olarak, sözleşme bilgisi ve hesap numarası bilgilerinin başvuru süresi içerisinde bildirilmesi gerekmektedir. İptal konu emir numarası ve ilgili emre bağlı olarak gerçekleşen hatalı işlemlerin işlem numarası, fiyat ile miktar bilgilerinin ise başvuruyu takiben iletilmesi gerekir.

iii. Hatalı İşlem İptalinin Kabul Edileceği Fiyat Seviyeleri: Hatalı işlemlerden, iptal talebinin bulunduğu ilgili sözleşme sınıfı bazında aşağıdaki tabloda belirtilen oranlarla referans fiyat üzerinden hesaplanacak fiyat aralıkları dışında kalan fiyatlardan gerçekleşmiş işlemler hatalı işlem iptali talebine konu olabilir.

Referans Fiyat Üzerinden Hesaplanacak Fiyat Değişim Aralıkları

Sözleşme Sınıfı	Referans Fiyat Üzerinden Hesaplanacak Fiyat Değişimi
BIST 30 Endeks ve Pay Vadeli İşlem Sözleşmeleri	+/- % 5
Döviz Vadeli İşlem Sözleşmeleri	+/- % 3
Diğer Vadeli İşlem Sözleşmeleri	+/- % 4
Tüm Alım ve Satım Opsiyon Sözleşmeleri	Referans prim fiyatının +/- %50'si veya ilgili sözleşme için belirlenmiş piyasa yapıcı maksimum spread miktarından büyük olan

iv. Hatalı İşlem İptaline Konu Olan İşlem/İşlemler Dolayısıyla Elde Edilen Minimum Zarar Tutarı: Referans fiyat ile hatalı işlem iptaline konu olan işlem/işlemlerin fiyatları karşılaştırılarak hesaplanan zarar tutarının tam iş günü normal seans işlemleri için 17:30'dan önce, yarım iş günü normal seans işlemleri için 12:00'den önce yapılan başvurularda minimum 50.000 TL, tam iş günü normal seans işlemleri için 17:30 ve sonrasında, yarım iş günü normal seans işlemleri için 12:00 ve sonrasında yapılan başvurularda minimum 200.000 TL ve akşam seansı işlemleri için yapılan başvurularda minimum 50.000 TL olması gerekir.

v. Referans Fiyat: Hatalı işlem iptalinin kabul edilebileceği fiyat seviyelerinin ve hatalı işlem dolayısıyla elde edilen zararın hesaplanmasında aşağıdaki yöntemlerden biri ya da birkaçı dikkate alınarak Piyasayı adil bir şekilde yansıttığı değerlendirilen referans fiyat kullanılır.

- Hatalı işlemden önce gerçekleşen fiyat/fiyatlar,
- Hatalı işlemden sonra gerçekleşen fiyat/fiyatlar,
- Önceki gün uzlaşma fiyatı,

- Hatalı işlem/işlemlerin Piyasada bekleyen emir ile gerçekleşmesi halinde hatalı emir sonucu gerçekleşen ilk işlem fiyatı,

- İlgili dayanak varlığın spot fiyatı veya diğer vade aylarındaki fiyatlar dikkate alınarak hesaplanan teorik fiyat,

- Piyasa yapıcılarında alınan fiyat,

- Yukarıda belirtilen yöntemlerle bulunan fiyatın piyasayı adil bir şekilde yansıtmadığına kanaat getirilmesi halinde Genel Müdürlük tarafından farklı bir referans fiyat tespiti edilebilir.

c) Vadeler arası strateji emirlerinden kaynaklanan işlemlerin iptalinde ilgili sözleşmelerde gerçekleşen işlemlerin fiyatları ve strateji emri fiyatı birlikte değerlendirilir.

ç) Yukarıda belirtilen şartları sağlayan hatalı işlem iptal talepleri işleme taraf olan üyelerden biri ya da her ikisi tarafından İşlem Terminalleri (TW, Omnet API) aracılığıyla veya viop@borsaistanbul.com e-posta adresine iletilir. . Akşam seansında gerçekleşen işlemlere ilişkin iptal talepleri sadece e-posta ile iletilir. Üyeler 0212 298 24 27 numaralı telefon (3 tuşlanarak) yoluyla VİOP'a bilgi de verebilir ancak bu durumda iptal başvurusunun geçerli olması için gerekli bilgilerin viop@borsaistanbul.com e-posta adresine de iletilmesi gerekir.

d) Hatalı işlem/işlemlerin iptale konu olabilmesi için hatanın açıklığını teminen piyasa eğiliminin hatalı işlem iptali talebinde bulunulan fiyat/fiyatlar yönünde olup olmaması ayrıca dikkate alınabilir.

e) İşlem iptaline karar verilmesi halinde, iptal kararları ilgili mevzuat çerçevesinde ilan edilir. İşlem iptalinden önce ilgili sözleşmede işlemler durdurulabilir, ayrıca işlemi iptal edecek taraflara bilgilendirme yapılabilir.

f) Hatalı işlem iptaline ilişkin olarak yukarıda belirtilen şartlar sağlanmış olsa dahi Borsanın işlem iptali talebinin tamamını ya da bir kısmını yerine getirme/getirmeme hakkı saklı kalmakla birlikte, yukarıda belirtilen şartlar sağlanmadığı takdirde Borsa Yönetmeliğinin 33 üncü maddesi uygulanır.

g) Hatalı gerçekleşen özel işlem bildirimleri yukarıdaki belirtilen şartlar sağlanmasa dahi işlem taraflarının onayları olması halinde iptal edilebilir.

h) Akşam seansında gerçekleşen hatalı işlem/işlemlere ilişkin iptal talepleri takip eden normal seans içerisinde değerlendirilir ve uygun görülmesi halinde ilgili hatalı işlem/işlemler iptal edilir.

ı) İşlem iptali talebinin değerlendirilmesinde emirler/işlemler arasındaki ilişki göz önünde bulundurularak aynı sicile ait işlem iptal talepleri birlikte ya da ayrı ayrı değerlendirilebilir.

i) Açılış seansında gerçekleşen işlemlerin iptal edilmesi durumunda denge fiyatı değişmez.

7.3. Emirlerle İlişkin Esaslar

7.3.1. Piyasa Erişiminde Kullanılan Protokoller

Piyasa erişimi için aşağıda belirtilen protokoller kullanılmaktadır:

a) İşlem terminalleri (TW, Omnet API),

b) FixAPI,

c) OUCH,

ç) ITCH.

İşlem Terminalleri (TW, Omnet API)

Piyasa üyelerine Borsa düzenlemeleri çerçevesinde işlem terminalleri tahsis edilir.

FixAPI

Sistemde FixAPI protokolü üç amaçla kullanılmaktadır:

- **Emir İletimi (FixAPI Order Entry):** Eşyerleşim (co-location) ve uzak erişim noktalarından emir, kotasyon, kotasyon isteği ve özel işlem bildirimi girişi, değişikliği, iptali ile esnek sözleşme oluşturma için kullanılır.

- **Referans Veri (FixAPI Reference Data):** Sözleşme bazında referans bilgileri sağlayan FixAPI bağlantısıdır.

- **FixAPI Drop-Copy:** Belli bir Piyasa üyesine ait emir, kotasyon, işlem ve özel işlem bildirimleri akışının sağlandığı FixAPI bağlantısıdır. Kullanıcı filtreleme şeklindeki bu özellik sayesinde Piyasa üyelerine kullanıcılar bazında filtreleme yapma imkanı sağlanmaktadır. Başka bir ifadeyle Piyasa üyeleri tarafından tüm kullanıcıları içerisinde belli bir kullanıcı grubuna ait bilgilerin alınması yönünde filtreleme gerçekleştirilebilmektedir.

OUCH

Diğer emir iletim kanallarına göre daha hızlı emir iletimine ve böylece yüksek frekanslı işlemlerin gerçekleştirilmesine imkân sağlayan bir emir iletim protokolüdür. Bu emir iletim protokolünde limit emirler ve kotasyon emirleri ile emir girişi, emir düzeltilmesi ve emir iptali fonksiyonları kullanılabilir.

ITCH

Diğer veri yayın protokollerine göre daha hızlı veri akışı sağlayan bir protokoldür. İşlem gören sözleşmelere ait emir ve işlem bilgilerinin düşük gecikme ile yayınlanmasında kullanılır.

Algoritmik Emir İletim Sistemlerine İlişkin Hususlar

Algoritmik emir iletim sistemleri aracılığıyla kendi merkezlerinden veya eşyerleşim merkezinden emir gönderecek Piyasa üyelerinin kullanacakları yazılım hakkında bilgi formu ile Borsaya yazılı olarak bilgi vermeleri zorunludur. Ayrıca Piyasa üyesinin algoritmik emir iletim sistemleri aracılığıyla emir göndermeye başlamadan önce bu sistemlerin test edildiğini, sonuçlarının öngörülebilir olduğunu ve Piyasayı bozacak işlemlere sebep olmayacağını taahhütname ile Borsaya yazılı olarak taahhüt etmesi gerekmektedir. Sistemler devreye alındıktan sonra Piyasa üyesinin oluşabilecek riskleri gerçek zamanlı olarak izleyip, bu riskleri sınırlandırmak ve gerekli durumlarda en kısa sürede yazılımı durdurarak emir iletimini sonlandırmak üzere gerekli tedbirleri alması zorunludur.

Yüksek frekanslı işlemlerin normal müşteri emirlerinden farklılaştırılmasını ve takibini sağlamak amacıyla bu işlemler için Piyasa üyesi başvurusu ile farklı kullanıcılar tahsis edilecektir. Yüksek frekanslı işlemler esaslı algoritmaların emir iletiminde, her bir farklı algoritmik emir iletim sistemi için ayrı birer kullanıcı tanımlanması zorunludur. Bu kullanıcıların İşlem Öncesi Risk Yönetimi Uygulamasının risk grubu kontrollerini (kullanıcı limitleri) kullanmaları zorunludur. OUCH emir iletim protokolü kullanarak emir iletecek kullanıcılar da yüksek frekanslı işlemler kapsamında değerlendirilir. Bir kullanıcının yüksek frekanslı işlem kullanıcısı sayılabilmesi için bu kullanıcı adına emir üretecek sunucuların Piyasa üyesi tarafından Borsanın eşyerleşim merkezinde konuşturulması ve Borsa tarafından bu kullanıcılara ayırt edici özellikteki kullanıcı kodu verilmiş olması gerekmektedir.

Piyasa üyesi kendisine veya müşterilerine ait emirleri Borsaya iletmek için kullandığı algoritmik emir iletim sistemlerinden Borsaya karşı doğrudan sorumludur. Bu sistemlerin Piyasada yaratacağı etkiler ve sonuçları hakkında kullanan/aracılık eden Piyasa üyesinin devredilemez bir sorumluluğu bulunmaktadır. Piyasa üyesi, emirlerin piyasaların işleyişini engellemeyecek, riske atmayacak, yanlış yönlendirilmesine neden olmayacak şekilde gönderileceğini ve bunun için kontrol uygulamalarının oluşturulacağını kabul etmiş ve taahhüt etmiş sayılacaktır. Algoritmik emir iletim sistemleri ile Sisteme emir iletiminde kullanılacak yazılımlar ile ilgili gerekli kontrolleri ve testleri yapmış olmak, devreye aldıktan sonra ise oluşabilecek riskleri gerçek zamanlı olarak izleyip, bu riskleri sınırlandırmak ve gerekli durumlarda en kısa sürede yazılımı durdurarak emir iletimini sonlandırmak Piyasa üyelerinin sorumluluğundadır. Piyasa üyesi algoritmik emir iletim sistemlerinin neden olduğu problemleri veya aksaklıkları gerçekleştiği andan itibaren en hızlı iletişim kanalı ile Borsaya bildirmekle yükümlüdür. Piyasa üyesinin İşlem Öncesi Risk Yönetimi Uygulaması kapsamında oluşturacağı her bir risk grubu için belirleyeceği risk limitlerinin hangi yöntem ve hesaplamalarla oluşturulduğunu yazılı hale getirmesi ve Borsa tarafından talep edilmesi durumunda aynı gün içinde Borsaya bildirmesi zorunludur.

Algoritmik emir iletim sistemlerinin ve özelde yüksek frekanslı işlem kullanıcılarının işlemlerinden kaynaklı piyasa bozucu durumların ortaya çıkması durumunda, Borsa tarafından ilgili kullanıcıların işlemlerine ara verilebilir, verilen hizmetler kısmen veya tamamen durdurulabilir. Verilen hizmetlerin Borsa tarafından durdurulması durumunda üye kâr mahrumiyeti, zarar ve sair tazminat talebinde bulunamaz.

7.3.2. Emirlerin Eşleşmesinde Öncelik Kuralları

Sisteme gönderilen emirlerin çok fiyat yöntemi ile eşleşmesi esnasında uygulanacak öncelik kuralları aşağıdaki gibidir:

a) Fiyat Önceliği Kuralı: Daha düşük fiyatlı satım emirleri, daha yüksek fiyatlı satım emirlerinden; daha yüksek fiyatlı alım emirleri, daha düşük fiyatlı alım emirlerinden önce karşılanır.

b) Zaman Önceliği Kuralı: Fiyat eşitliği halinde, zaman açısından işlem sistemine daha önce gelen emirler önce karşılanır.

7.3.3. Emirler

Sistemde girilebilecek emir yöntemleri, geçerlilik süreleri, şarta bağlı emirler ve emir düzeltmeye ilişkin detaylar aşağıda yer almaktadır.

Emir Yöntemleri

Sisteme emir gönderilirken aşağıda belirtilen emir yöntemlerinden birinin seçilmesi zorunludur:

a) Limit: Belirlenen limit fiyat seviyesine kadar işlem gerçekleştirmek için kullanılan emir yöntemidir. Bu yöntem kullanıldığında fiyat ve miktar girilmesi zorunludur.

b) Piyasa²: Emrin girildiği anda ilgili sözleşmede piyasada bulunan en iyi fiyatlı emirden başlayarak emrin karşılanması amacıyla kullanılan emir yöntemidir. “Piyasa” emir türü “Gerçekleşmezse İptal Et” ya da “Kalani İptal Et” emir geçerlilik süreleri seçilerek Sisteme iletilebilir.

c) Piyasadan Limite: Piyasa emirleri gibi fiyatsız olarak sadece miktar belirtilerek girilen emirlerdir. Karşı taraftaki sadece en iyi fiyat kademesinde bekleyen emirlerle eşleşerek işleme dönüşürler. Ancak işleme dönüşmeyen kısım, gerçekleşen son işlem fiyatını alarak limit fiyatlı emre dönüşür ve emir defterinde beklemeye geçer. Girilen bir piyasadan limite emir, karşı tarafta bekleyen bir emir olmaması durumunda hemen iptal edilir.

İşlem günü bölümlerine göre girilebilecek emir yöntemleri VIOP Prosedürü ekinde yer almaktadır.

Emir Geçerlilik Süreleri

Sisteme gönderilecek emirlerde aşağıda belirtilen emir geçerlilik sürelerinden birinin seçilmesi zorunludur:

a) Gün: Emir, girildiği günde geçerlidir. Gün sonuna kadar eşleşmezse Sistem tarafından otomatik olarak iptal edilir.

b) İptale Kadar Geçerli: Emir iptal edilene kadar geçerlidir. Bu emir süresi seçildiğinde, emrin iptal edilmediği ve eşleşmediği durumda, emir sözleşmenin vade sonuna kadar geçerli olur ve vade sonunda Sistem tarafından otomatik olarak iptal edilir.

c) Tarihli: Emir, Sisteme girilirken belirtilen tarihe kadar geçerlidir. Belirtilen tarihe kadar eşleşmezse ya da iptal edilmezse, bu tarihte gün sonunda Sistem tarafından otomatik olarak iptal edilir. Sistemde, sözleşmenin vade sonundan daha ileri bir tarih girilmesine izin verilmez.

ç) Gerçekleşmezse İptal Et: Girildiği veya aktif olduğu anda, pasifte karşı tarafta bekleyen emirlerin durumuna göre emrin tamamının gerçekleşmesi, aksi takdirde tamamının iptal edilmesi için kullanılan emir türüdür.

² 1 Mart 2021 tarihi itibarıyla “Piyasa” emir yönteminin kullanılmasına izin verilmemektedir.

d) Kalanı İptal Et: Girildiği veya aktif olduğu anda, pasifte karşı tarafta bekleyen emirlerin durumuna göre emrin tamamının veya bir kısmının gerçekleşmesi, gerçekleşmeyen kısmının iptal edilmesi için kullanılan emir türüdür.

Günlük fiyat limitleri dışında alt limit fiyatından daha düşük alış emirleri, üst limit fiyatından daha yüksek fiyatlı satış emirleri Sisteme gönderilebilir. Gerçekleşmezse İptal Et ve Kalanı İptal Et emir geçerlilik süresine sahip olanlar dahil söz konusu emirler “Durdurulmuş” statüyle Sistem tarafından kabul edilmekte olup, fiyat değişim limitleri içine girdiklerinde aktif hâle gelerek işleme konu olurlar ve geçerlilik süreleri/gerçekleşme koşulları emirler aktif olduğu anda kontrol edilir.

İşlem günü bölümlerine göre girilebilecek emir yöntemleri VİOP Prosedürü ekinde yer almaktadır.

Vadeler Arası Strateji Emirleri

İşlem gören vadeli işlem sözleşmelerinin farklı vade aylarına (spread fiyatıyla girilecek tek bir emir üzerinden) aynı anda ters yönlü otomatik iki emir gönderilmesine imkan sağlayan emirlerdir. Stratejiyi oluşturan farklı vadeler stratejinin “bacağı” olarak adlandırılırken; yakın vade “M1”, bir sonraki (uzak) vade “M2” ile ifade edilir. Strateji emirlerinin işleyişine ilişkin kurallar aşağıda verilmektedir:

i. Strateji Alış Emri: Uzak vade (M2) alış yakın vade (M1) satış işlemini birleştiren spread fiyatı (uzak vade alış fiyatı – yakın vade satış fiyatı) dikkate alınarak Sisteme girilir.

ii. Strateji Satış Emri: Uzak vade (M2) satış yakın vade (M1) alış işlemini birleştiren spread fiyatı (uzak vade satış fiyatı – yakın vade alış fiyatı) dikkate alınarak Sisteme girilir.

iii. Emir girişi sözleşme koduna benzer nitelikteki strateji emri kodları üzerinden yapılır.

iv. Alış ya da satış yönlü strateji emri, fiyat limitleri içinde olması koşuluyla, negatif fiyat ile de girilebilir.

v. Strateji emirlerinde girilebilecek maksimum emir miktarı stratejiyi oluşturan sözleşmelerin maksimum emir miktarına eşit olur.

vi. Emir yöntemlerinden Limit ve Gün harici sürelerde strateji emir girişine izin verilmez. Strateji emirleri herhangi bir şart koşuluna bağlanamaz ve strateji emri kodları üzerinden özel işlem bildirimi yapılamaz.

vii. Eşleştirme: Sistem öncelikli olarak alış ya da satış yönlü vadeler arası strateji emrine ait fiyat ve miktarın uzak/yakın vadelerde bekleyen emirlerden karşılanıp karşılanmadığını kontrol eder ve koşulların sağlanması halinde strateji emrini bu emirlerle eş zamanlı eşleştirir. Girilen spread ve/veya miktar vadelerde bekleyen emirlerden karşılanamıyorsa bu kez koşulları sağlayacak (ters yönlü) bir strateji emrinin bulunup bulunmadığına bakılır. Eğer böyle bir emir sistemde mevcutsa işlemlere konu spread, ilgili vadelerdeki en iyi alış/en iyi satış ve baz fiyatlar referans alınarak uzak ve yakın vade için uygun fiyatlar belirlenir ve uzak/yakın vadelerdeki otomatik işlemler oluşturulur.

viii. Otomatik işlemler stratejiyi oluşturan uzak ve yakın vade sözleşmelerin uzlaşma fiyatı hesaplamalarına ve son, en düşük, en yüksek gibi işlem fiyatı istatistiklerine dahil edilmezler. Ayrıca Piyasada son işlem fiyatı koşuluyla girilmiş inaktif statüdeki şarta bağlı emirlerin aktivasyonunu sağlamazlar. İşlem tarafları Sistemin her iki vade için belirlediği otomatik fiyatları gün içerisinde işlem terminalleri veya FixAPI Drop-copy ile gün sonunda ise işlem defterlerini kullanarak sorgulayabilir.

ix. Fiyat Limitleri: Strateji emirleri için uygulanacak alt ve üst fiyat limitleri aşağıdaki formüllere göre hesaplanır.

$$\text{Alt Limit} = (\text{Uzak Vade Baz Fiyat} - \text{Yakın Vade Baz Fiyat}) - k$$

$$\text{Üst Limit} = (\text{Uzak Vade Baz Fiyat} - \text{Yakın Vade Baz Fiyat}) + k$$

x. Stratejiyi oluşturan uzak ve/veya yakın vadedeki sözleşmede işlemlerin herhangi bir nedenle durdurulması halinde strateji emri girişine de izin verilmez.

Şarta Bağlı Emirler

Emir girilirken belirtilen koşulun sağlandığı anda aktif hale gelen emirlerdir. Koşul olarak, emrin girildiği veya aynı grupta yer alan başka bir sözleşmedeki son, en iyi alış ve en iyi satış fiyatı kullanılabilir. Şarta bağlı emirlerin özellikleri aşağıda yer almaktadır:

- i. Belirli bir fiyat (son fiyat, en iyi alış veya satış) koşuluna bağlı olarak girilirler.
- ii. Belirlenen fiyat koşulundan emir girilmesi veya işlem gerçekleşmesi durumunda şarta bağlı emir aktif hâle gelir yani belirtilen koşul gerçekleştiğinde emir tetiklenir.
- iii. Emrin girildiği anda aktivasyon koşulunu sağlayan bir emrin Sistemde bekliyor olması veya son işlem fiyatının aktivasyon koşulunu sağlıyor olması durumunda emir sisteme girildiği anda aktif hâle gelir.
- iv. Emir aktif hâle gelene kadar emir defterinde yer almaz.
- v. Emrin girildiği sözleşmeler ile koşul olarak kullanılan sözleşmelerin aynı grupta yer almaları gerekir. FixAPI aracılığıyla iletilen şarta bağlı emirlerde BISTECH sistemi içerisinde işlem gören diğer enstrümanlar koşul olarak kullanılabilir. Bu şekilde iletilen emirlerin emir detayları için FixAPI kanalından gelen mesajlar esas alınmalıdır. Kullanıcı menü hakları nedeniyle bu emirlere ilişkin bazı detaylar işlem terminallerinde gösterilmeyebilir. VIOP'ta işlem gören sözleşmelere dayanak varlık olması açısından Sistemde oluşturulmuş ancak işlem görmeyen enstrümanları (örneğin D_XU030D, D_USDTRY vb. gibi) koşul olarak kullanan şarta bağlı emirler, koşul sağlansa bile aktif hale gelmezler.
- vi. Günlük fiyat limitleri dışında alt limit fiyatından daha düşük alış emirleri, üst limit fiyatından daha yüksek fiyatlı satış emirleri Sisteme gönderilebilir. Söz konusu emirler aktif hâle geldiği anda "Durdurulmuş" statüyle Sistem tarafından kabul edilir. Ayrıca şarta bağlı emirlerde günlük alt limit fiyatının altında satış, günlük üst limit fiyatının üstünde alış emirleri de girilebilir. Emir kuralları ile ilgili kontroller emir aktif hâle geldiği anda Sistem tarafından yapılır.
- vii. Maksimum emir büyüklükleri ile fiyat adımına ilişkin kontroller emir girişi sırasında Sistem tarafından yapılır.

İşlem günü bölümlerine göre girilebilecek emir yöntemleri VIOP Prosedürü ekinde yer almaktadır.

Akşam Seansında Geçerli Olan Emirlerle İlişkin Hususlar

- i. Sisteme akşam seansında geçerli olacak bir emir gönderilmek istendiği takdirde ilgili emrin akşam seansında geçerli olacağını belirtilmesi gerekir. Akşam seansında piyasa ile piyasadan limite emir türleri ve iptale kadar geçerli ile tarihli emir geçerlilik süreleri kullanılamaz. Akşam seansında geçerli olacağı belirtilmemiş iptale kadar geçerli ve tarihli emirler akşam seansına geçerken Sistem tarafından "Durdurulmuş" statüye çekilir. İlgili emirler normal seansa geçerken ise zaman öncelikleri korunarak Sistem tarafından "Aktif" statüye çekilir. Normal seans içerisinde akşam seansında geçerli olmayacak şekilde gönderilen günlük emirler ilgili normal seansın sonunda iptal edilir. Normal seans içerisinde akşam seansında geçerli olacak şekilde gönderilen günlük emirler ile akşam seansı içerisinde gönderilen günlük emirler ise akşam seansı sonunda iptal edilir.
- ii. Normal seans ve akşam seansında farklı fiyat limitleri uygulanabileceğinden normal seansta akşam seansında da geçerli olacak şekilde gönderilen emirler, akşam seansına geçildiğinde fiyat limitlerinin dışında kalabileceğinden "Durdurulmuş" statüye çekilebilir.
- iii. Normal seans içerisinde akşam seansında geçerli olacak şekilde veya akşam seansı içerisinde iptale kadar geçerli ve tarihli şarta bağlı emirler Sisteme gönderilebilir. Ancak bu emirlerin şartlarının akşam seansında gerçekleşmesi halinde şarta bağlı emir aktif hale geldikten sonra iptal olur.
- iv. Akşam seansında vadeler arası strateji emirleri kullanılmaz.

Açılış Seansında Geçerli Olan Emirlerle İlişkin Hususlar

Açılış seansı emir toplama aşamasında; sadece limit fiyatlı ve “gerçekleşmezse iptal et” dışındaki emir geçerlilik süreleri ile emir girişine izin verilir. Önceki günlerden kalan “tarihli” ve “iptale kadar geçerli” emirler de açılış seansına dahil edilir.

Vadeler arası strateji emirleri ile şarta bağlı emir girişi yapılamaz, esnek sözleşme oluşturulamaz ve özel işlem bildirimi yapılamaz.

Açılış seansı eşleştirme aşamasında emir girişi, iptali ve düzeltilmesi yapılamaz.

Açılış seansında eşleşmeyen ve herhangi bir nedenden dolayı iptal edilmeyen emirler normal seansa aktarılır.

Açılış seansında önceki günlerde girilen şarta bağlı emirlerin aktivasyon koşulunun sağlanması durumunda ilgili şarta bağlı emirler normal seansın başlaması ile tetiklenir.

Fiziki Teslimatlı Döviz Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmelerine İlişkin Özel Durumlar

Fiziki teslimatlı döviz vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinde gerçek kişilere ait hesaplardan emir kabul edilmez.

Kotasyon İsteği

Piyasa üyeleri, kotasyon isteği fonksiyonunu kullanarak FixAPI Emir İletimi kanalı üzerinden bir Piyasa üyesine ya da tüm Piyasa üyelerine belirli bir sözleşmeye ilişkin kotasyon isteği gönderebilir. Kotasyon isteği çift ya da tek taraflı olarak gönderilebilir.

Minimum ve Maksimum Emir Büyüklükleri

Emir girişinde Sistem tarafından fiyat ve miktar kontrolü yapılır. İlgili işlem günü bölümü özelliklerine uygun olmayan emirler Sisteme girilemez. Piyasada uygulanan minimum ve maksimum emir büyüklükleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Sözleşme	Minimum Emir Miktarı	Maksimum Emir Miktarı
Pay Sözleşmeleri (Dayanak Varlık Kapanış Fiyatı)		
0-2,49	1	40.000
2,50-4,99	1	20.000
5,00-9,99	1	10.000
10,00-19,99	1	5.000
20,00-39,99	1	2.500
40,00-79,99	1	1.250
80,00-149,99	1	750
150,00-249,99	1	350
250,00-499,99	1	200
500,00-749,99	1	125
750,00-999,99	1	75
≥1.000,00	1	50
Endeks Sözleşmeleri	1	2.000
Döviz Sözleşmeleri	1	5.000
Dolar/Ons Altın Sözleşmeleri	1	1.250
Dolar/Ons Gümüş Sözleşmeleri	1	5.000
Dolar/Ons Platin Sözleşmeleri	1	500
Dolar/Ons Paladyum Sözleşmeleri	1	500
TL/Gram Altın Sözleşmeleri	1	25.000
Baz Yük Elektrik Sözleşmeleri	1	50
TLREF Sözleşmeleri	1	100
Fiz. Tes. DİBS Sözleşmeleri	1	200
Diğer Sözleşmeler	1	2.000

Emir Düzeltme

Durdurulmuş statüdeki emirler hariç Sistemde bekleyen açık emirler ya da kısmi olarak gerçekleşmiş olan emirlerin gerçekleşmeden bekleyen kısımları üzerinde ilgili işlem günü bölümünde Sistem tarafından izin verilen değişiklikler yetkilendirilmiş temsilciler tarafından yapılabilir.

Temsilciler kendi emirlerini, baş temsilciler ise yetkilendirildikleri Piyasa üyesine ait tüm emirleri değiştirebilirler. Sistemde emrin bazı unsurları asli kabul edilerek değiştirilemezken, bazı unsurlarında değişiklik yapılabilir. Aşağıdaki tabloda emir defterinde yer alan emirlerin unsurlarında değişiklik yapılabilen alanlar ve yapılan değişiklikler dolayısıyla emirlerin zaman önceliğinin korunup korunmadığı gösterilmektedir.

Emir Düzeltmede Yapılabilecek Değişiklikler ve Zaman Önceliği

Alan	Değiştirilebilir	Zaman Önceliği Korunur
Hesap numarası	Emir defterinde yer alan emirler için değiştirilemez.	-
Pozisyon	Değiştirilebilir	Evet
Fiyat	Değiştirilebilir	Hayır
Miktar	Arttırılabilir/Azaltılabilir	Hayır/Evet
Emir Geçerliliği	Değiştirilebilir	Hayır
Geçerlilik Süresi	Arttırılabilir/Azaltılabilir	Hayır/Evet
Off-hours	Değiştirilemez*	-
Açıklamalar	Değiştirilebilir	Evet

* İşlem terminalerinden Off-hours alanında değişiklik yapılmak istendiğinde mevcut emir silinip yeni emir numarasına sahip bir emir oluşturulur. Piyasa erişiminde kullanılan diğer protokoller aracılığıyla Off-hours bilgisi değiştirilemez, istenirse emir iptal edilip yeni bir emir girilebilir.

Yukarıdaki tabloda belirtilen değişiklikler ve zaman önceliği kuralları akşam seansında girilen günlük emirler için de geçerli olmakla birlikte, akşam seansında geçerlilik süresine ilişkin bir değişiklik yapılamaz.

Aşağıdaki tabloda henüz koşulu gerçekleşmemiş şarta bağlı emirlerin unsurlarında değişiklik yapılabilen alanlar ve yapılan değişiklikler dolayısıyla emirlerin zaman önceliğinin korunup korunmadığı gösterilmektedir:

Koşulu Gerçekleşmemiş Şarta Bağlı Emir Düzeltmelerinde Yapılabilecek Değişiklikler ve Zaman Önceliği

Alan	Değiştirilebilir	Zaman Önceliği Korunur
Koşul Sözleşmesi	Değiştirilemez	-
Koşul Fiyatı	Değiştirilemez*	-
Koşul	Değiştirilemez*	-
Sözleşme	Değiştirilemez	-
Hesap numarası	Değiştirilebilir	Evet
Pozisyon	Değiştirilebilir	Evet
Fiyat	Değiştirilebilir	Evet
Miktar	Değiştirilebilir	Evet
Tip	Değiştirilemez	-
Emir Geçerliliği	Değiştirilebilir	Evet
Geçerlilik Süresi	Değiştirilebilir	Evet
Off-hours	Değiştirilemez*	-
Açıklamalar	Değiştirilebilir	Evet

*İşlem terminalerinden koşul fiyatı, koşul ve Off-hours alanlarında değişiklik yapılmak istendiğinde mevcut emir silinip yeni emir numarasına sahip bir emir oluşturulur. Piyasa erişiminde kullanılan diğer protokoller aracılığıyla koşul fiyatı, koşul ve Off-hours bilgileri değiştirilemez, istenirse emir iptal edilip yeni bir emir girilebilir.

7.3.4. Emirlerin Askıya Alınması

Piyasa üyelerinin temsilcileri/baş temsilcileri emirlerini kendi isteği ile askıya alıp gün içerisinde istediği zaman tekrar aktif hâle getirebilirler. Ayrıca Piyasa üyelerinin talebi halinde

kullanıcılarının bağlantılarının kopması gibi belirli koşullar için kullanıcıları tarafından girilmiş olan tüm emirlerin Sistem tarafından otomatik olarak askıya alınabilmesi amacıyla Sistemde gerekli tanımlamalar Borsa tarafından yapılabilir. Emirlerin askıya alınması Sistem açısından emrin iptal edilmesi ile eşdeğerdir. Askıya alınan emirler yalnızca temsilcilerin/baş temsilcilerin bilgisayarlarında tutulmakta ve istenilirse tekrar Sisteme gönderilebilmektedir. Aktif hâle getirilen emirler zaman önceliğini kaybedip yeni bir emir numarası alırlar ve emir defterinde yeniden sıralanırlar. Emirler sadece işlem terminali kullanıcıları vasıtasıyla askıya alınabilir. Bununla birlikte, FixAPI Drop-copy kullanıcıları inaktif edilen emirler ile ilgili mesajları alabilecektir. İşlem terminali kullanıcıları emir girişi ekranı aracılığıyla inaktif emirler oluşturabilecek, istedikleri anda emirleri aktifleştirmek suretiyle Sisteme iletebileceklerdir.

7.3.5. Emir İptali

Sistemde açık olarak bekleyen emirler ya da kısmi olarak gerçekleşmiş olan emirlerin gerçekleşmemiş olarak bekleyen kısımları günlük iş akışında belirtilen süreler içerisinde iptal edilebilir ya da askıya alınabilir. Temsilciler kendi emirlerini, baş temsilciler ise yetkilendirildikleri Piyasa üyesine ait tüm emirleri, yetkili Borsa personeli ise Sistemdeki tüm emirleri iptal edebilir ya da askıya alabilir.

İşlem öncesi risk yönetimi çerçevesinde, emirler Sistem tarafından iptal edilebilir. Ayrıca Piyasada işlem yapma yetkileri geçici olarak kaldırılanlara veya kapatılanlara ait "iptale kadar geçerli" ya da "tarihli" emirler, Borsa tarafından başka bir uyarıya gerek kalmaksızın Sistemden silinir.

İptal edilen ya da askıya alınan emirlerin parasal büyüklüğü üzerinden ilgili Piyasa üyelerinden belli oranda "İradi Emir İptal Ücreti" alınır. Bu şekilde iptal edilen ya da askıya alınan emirlerin parasal büyüklüğünün aylık olarak ilgili Piyasa üyesi tarafından gerçekleştirilen aylık işlem hacmine oranının %50'yi aşması durumunda aşan kısmın parasal büyüklüğü iradi emir iptal ücretine konu olur. İlgili oran hesabında vade sonundaki pozisyon kapamalar ve özel işlem bildirimleri sonucu oluşan işlem hacmi dikkate alınmaz. Parasal büyüklük ve işlem hacmi sözleşme büyüklüğü, miktar ve fiyatın çarpılması ile hesap edilir. Yabancı para birimi cinsinden işlem gören sözleşmelere ilişkin hesaplamalarda döviz kuru bilgisi de kullanılır.

Piyasa yapıcı olanlar için piyasa yapıcı olunan sözleşme sınıflarında piyasa yapıcı hesapların tüm seanslarda gerçekleştirdikleri emir iptalleri İradi Emir İptal Ücreti hesaplamasından muaf tutulur.

Vadeler arası strateji emirleri İradi Emir İptal Ücreti hesaplamasından muaftır.

Döviz, altına, gümüşe, platine ve paladyuma dayalı tüm sözleşmelerdeki emir iptalleri iradi emir iptal ücreti hesaplamasına dahil edilmez.

İradi emir iptalleri dışındaki Sistem tarafından ya da diğer nedenlerden dolayı iptal edilen veya askıya alınan emirler emir iptal ücreti hesaplamasında dikkate alınmaz.

Emirlerin Borsa tarafından iptaline ilişkin olarak, Borsa Yönetmeliğinin 33 üncü maddesinde belirtilen hükümleri uygulanır.

7.3.6. İşlem Öncesi Risk Yönetimi Uygulaması

İşlem öncesi risk yönetimi uygulaması, Piyasada girilen emirler ve gerçekleştirilen işlemlerden dolayı karşılaşılabilecek olası riskleri kontrol etmeye ve söz konusu riskleri izlemeye yönelik olarak Sisteme entegre olarak geliştirilmiş bir risk yönetimi uygulamasıdır.

Uygulama ile işlem terminali, FixAPI ve OUCH protokollerinden Sisteme gönderilen emirlerin ve gerçekleşen işlemlerin riskleri kontrol edilir. Risk kontrolleri emirler Sisteme kabul edilmeden önce (emir öncesi), kabul edildikten sonra (emir sonrası) ve işlem anında olmak üzere farklı aşamalarda yapılabilir.

7.4. Komiteler ve İşleyişlerine İlişkin Esaslar

7.4.1. Uzlaşma Fiyatı Komitesi

Piyasada işlem gören sözleşmeler için Genel Müdür tarafından bir Uzlaşma Fiyatı Komitesi oluşturulur. Komite beş asil üyeden oluşur. Komite üyelerinin görev süresi iki yıl olup, bu sürenin sonunda tekrar seçilebilirler. Komitenin oluşturulmasında yedi adet yedek üye seçilir. Komite başkanı, imza yetkisi olan komite üyeleri arasından seçilir. Asil üyelerin komiteden ayrılması durumunda, Komite başkanının bilgisi dahilinde yedek üyeler arasından asil üyeliğe geçiş yapılır. Komite başkanının herhangi bir nedenle bulunmadığı durumlarda, komite başkanının belirlediği komite üyelerinden birisi başkana vekâlet eder. Komite asil üyeleri yerlerine yenisi seçilinceye kadar görevde kalırlar. Komite asil üyelerinden üç kişi Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasasından, bir kişi Pay Piyasasından ve bir kişi de Denetim ve Gözetim Kurulundan görevlendirilir.

7.4.2. Uzlaşma Fiyatı Komitesinin Çalışma Usul ve Esasları

Uzlaşma Fiyatı Komitesinin kararlarını en kısa sürede alması esastır. Herhangi bir Komite üyesi Komiteyi toplantıya çağırabileceği gibi, Piyasa tarafından da Komite toplantıya çağrılabilir veya Komiteye öneri sunularak karar almaları talep edilebilir. Toplantı ve toplantı kararlarının onaylanması telefon, video konferans ve e-posta gibi haberleşme yöntemleriyle de yapılabilir. Komite salt çoğunlukla toplanır ve kararlarını katılanların salt çoğunluğu ile alır. Eşitlik durumunda Komite başkanının oy verdiği karar kabul edilmiş sayılır. Komite üyeleri diğer üyeler adına oy kullanamaz. Komite tarafından alınan kararlar, Komite üyelerinin teklifleri ve gerekli diğer belgeler, sıhhatlerinden şüpheye yer bırakmayacak şekilde Piyasa tarafından muhafaza edilir.

Komite üyelerinin kararlarının telefonla alınması durumunda, görüşmeler elektronik ortamda kaydedilebilir. Görüşmelerin kaydedilememesi ve gerekli görülmesi hallerinde Komite üyelerinin oylarını ve tekliflerini sıhhatlerinden şüpheye yer bırakmayacak şekilde Piyasa tarafından tutanağa geçirilir.

7.4.3. Günlük ve Vade Sonu Uzlaşma Fiyatının Komite Tarafından Tespiti

Günlük uzlaşma fiyatları ilgili sözleşmelerin unsurlarında belirtilen yöntemlere göre normal seans sonunda tespit edilir. Bu çerçevede, vadeli işlem sözleşmeleri için günlük uzlaşma fiyatları Sistem tarafından, opsiyon sözleşmeleri için ise Takasbank tarafından belirlenir.

Komite, sözleşme unsurlarında öngörülen yöntemlere göre yeni bir fiyat belirleyebilir. Söz konusu değişiklik talebi Piyasa tarafından onay için Komiteye elektronik posta yoluyla iletilir. Böylece belirlenen fiyatlar oylamaya sunulur. Her Komite üyesinin bir oy hakkı vardır. Eşitlik halinde Komite başkanının oyu belirleyici olur. Komite onayı doğrultusunda ilgili vadeli işlem sözleşmelerinin uzlaşma fiyatları Piyasa personeli tarafından değiştirilebilecek iken, Takasbank tarafından opsiyon sözleşmeleri için belirlenecek uzlaşma fiyatları Sistemde Borsa tarafından ilan edilir.

Piyasada işlem gören sözleşmelerin vade sonu uzlaşma fiyatı, yukarıda belirtilen yöntem kullanılarak Komite kararı ile Borsa İstanbul A.Ş. Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası Prosedüründe öngörülen şekilde düzeltilebilir.

7.4.4. Uzlaşma Fiyatı Komitesi Üyelerinin Yükümlülükleri

Komite üyeleri, görevin gerektirdiği tarafsızlığı sağlamakla yükümlüdürler. Komite üyeleri verdikleri kararlardan dolayı sorumlu tutulamaz. Komite üyeleri seçilmeleri halinde görevi kabul etmekle Borsa Yönetmeliği ve ilgili mevzuatta yer alan hükümleri beyan, kabul ve taahhüt etmiş sayılırlar.

7.4.5. Özsermaye Halleri ve Özsermaye Halleri Komitesi

Özsermaye hallerine bağlı olarak yapılacak uyarlamalar Borsa tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde gerçekleştirilir.

Piyasada işlem gören sözleşmeler için Genel Müdür tarafından bir Özsermaye Halleri Komitesi oluşturulur. Komite beş asil üyeden oluşur. Komite üyelerinin görev süresi iki yıl olup, bu sürenin sonunda tekrar seçilebilirler. Komitenin oluşturulmasında yedi adet yedek üye seçilir. Komite başkanı, imza yetkisi olan komite üyeleri arasından seçilir. Asil üyelerin komiteden ayrılması durumunda,

Komite başkanının bilgisi dahilinde yedek üyeler arasından asil üyeliğe geçiş yapılır. Komite başkanının herhangi bir nedenle bulunmadığı durumlarda, komite başkanının belirlediği komite üyelerinden birisi başkana vekâlet eder. Komite asil üyeleri yerlerine yenisi seçilinceye kadar görevde kalırlar. Komite asil üyelerinden iki kişi Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasalarından, iki kişi Endeks Direktörlüğünden ve bir kişi de Pay Piyasasından görevlendirilir.

7.4.6. Özsermaye Halleri Komitesinin Çalışma Usul ve Esasları

Özsermaye Halleri Komitesinin kararlarını en kısa sürede alması esastır. Herhangi bir Komite üyesi Komiteyi toplantıya çağırabileceği gibi, Piyasa tarafından da Komite toplantıya çağırılabilir veya Komiteye öneri sunulurken karar almaları talep edilebilir. Toplantı ve toplantı kararlarının onaylanması telefon, video konferans ve e-posta gibi haberleşme yöntemleriyle de yapılabilir. Komite salt çoğunlukla toplanır ve kararlarını katılanların salt çoğunluğu ile alır. Eşitlik durumunda Komite başkanının oy verdiği karar kabul edilmiş sayılır. Komite üyeleri diğer üyeler adına oy kullanamazlar. Komite tarafından alınan kararlar, Komite üyelerinin teklifleri ve gerekli diğer belgeler, sıhhatlerinden şüpheye yer bırakmayacak şekilde Piyasa tarafından muhafaza edilir.

Komite üyelerinin kararlarının telefonla alınması durumunda, görüşmeler elektronik ortamda kaydedilebilir. Görüşmelerin kaydedilememesi ve gerekli görülmesi hallerinde Komite üyelerinin oylarını ve tekliflerini sıhhatlerinden şüpheye yer bırakmayacak şekilde Piyasa tarafından tutanağa geçirilir.

7.4.7. Özsermaye Halleri Sonrasında Yapılan Değişikliklerin Komite Tarafından Tespiti

Özsermaye hallerine ilişkin düzeltme bilgileri, Endeks Direktörlüğü tarafından Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasasına gönderilir. Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası tarafından, bu düzeltme bilgilerine istinaden Borsa İstanbul A.Ş. Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası Prosedürü ekinde belirtilen esaslara uygun bir şekilde ilgili sözleşmelerin fiyat ve diğer unsurlarında yapılacak uyarlamalar Komite üyeleri ile paylaşılır.

Özsermaye hallerinde yapılan uyarlamaların ilgili sözleşmelerin fiyat ve diğer unsurlarına yansıtılmasında itiraz veya tereddütlerin oluşması durumunda Komite tarafından özsermaye halinin ilgili sözleşmelerin fiyat ve diğer unsurlarına makul ve adil bir şekilde yansıtılmasına yönelik öneri getirilebilir. Söz konusu öneri Komite tarafından oylanır. Her Komite üyesinin bir oy hakkı vardır. En yüksek oy alan öneri Komite tarafından kabul edilir. Eşitlik halinde Komite başkanının oyu belirleyici olur.

Özsermaye halinin ilgili sözleşmelere makul ve adil bir şekilde yansıtılamayacağına Komite tarafından karar verilmesi durumunda, ilgili sözleşmelerin nakdi uzlaşma ile sonlandırılması da dahil gerekli tedbirler konusunda Genel Müdür tarafından karar alınması sağlanır.

7.4.8. Özsermaye Halleri Komitesi Üyelerinin Yükümlülükleri

Komite üyeleri, görevin gerektirdiği tarafsızlığı sağlamakla yükümlüdürler. Komite üyeleri verdikleri kararlardan dolayı sorumlu tutulamazlar. Komite üyeleri seçilmeleri halinde görevi kabul etmekle Borsa Yönetmeliği ve ilgili mevzuatta yer alan hükümleri beyan, kabul ve taahhüt etmiş sayılırlar.

7.5. Özel Uygulamalara İlişkin Esaslar

7.5.1. Piyasa Yapıcılığı Genel Esasları

Piyasa yapıcılar, sorumlu oldukları sözleşmelerde piyasanın dürüst, düzenli ve etkin çalışmasını sağlamak, likit ve sürekli bir piyasanın oluşmasını teşvik etmek amacıyla Genel Müdür tarafından yetkilendirilen ve bu alandaki performansları dönemsel olarak değerlendirilen kurumlardır.

Hangi sözleşmelerde piyasa yapıcılığı uygulanacağı veya uygulamadan kaldırılacağı Genel Müdür tarafından belirlenir.

Piyasa yapımcılarının gün sonunda tutabilecekleri pozisyon limitleri, günlük işlem limitleri, minimum emir büyüklükleri, alış ve satış kotasyonları arasındaki farkın azami miktarı ve/veya oranı (spread), vadeye kalan gün sayısı, sorumlu olunan sözleşmeler, yapabilecekleri işlemler ve taşıyabilecekleri açık pozisyon miktarlarına ilişkin diğer değişkenleri ve diğer benzeri kriterleri esas alınarak Genel Müdür tarafından sözleşme, sözleşme sınıfı, sözleşme tipi, sözleşme grubu veya piyasa yapımcılar bazında farklı piyasa yapıcılık sistemleri belirlenebilir.

Birden fazla sözleşmede piyasa yapımcısı olunabileceği gibi bir sözleşmede birden fazla piyasa yapımcısı da işlem yapabilir. Genel Müdür tarafından seans, sözleşme, sözleşme sınıfı, sözleşme tipi ve/veya sözleşme grubu bazında piyasa yapımcı sayısına kısıtlama getirilebilir.

7.5.2. Piyasa Yapıcılığı Başvuru Şartları ve Başvuru Sonrasında Borsaya Verilecek Belgeler

Borsaya piyasa yapıcılığı için başvuruda bulunanlar, aşağıda belirtilen asgari şartları sağlamak zorundadırlar:

- a) Aracı kurumlar için Kurul'un ilgili düzenlemeleri çerçevesinde geniş yetkili olmak,
- b) Piyasa yapıcılık faaliyetine başlamak için gerekli sistemsel, teknik ve altyapısal hazırlıkları tamamlamış olmak,
- c) Piyasa yapımcıların genel yükümlülüğünü kapsayan Piyasa Yapıcılığı Taahhütnamesini imzalamak.

Asgari şartları sağlayan piyasa yapımcılar başvurusu sırasında aşağıdaki belgeleri Borsaya sunmak zorundadırlar.

- a) Borsaya hitaben yazılmış piyasa yapımcı olma isteğini belirten resmi yazı ile "Piyasa Yapıcılık Başvuru Dilekçesi",
- b) "Piyasa Yapıcılık Taahhütnamesi".

Piyasa yapıcılık faaliyetinde kullanılmak üzere Piyasa Yapıcı OUCH kullanıcısı talebinde bulunan piyasa yapımcılar yukarıda belirtilen belgelere ilave olarak VİOP Prosedürü ekinde yer alan "Algoritmik Emir İletim Sistemleri Bilgi Formu" ile "Borsa İstanbul A.Ş. Algoritmik Emir İletim Sistemleri Taahhütnamesi" belgelerini de Borsaya sunarlar.

Piyasa yapıcılık başvurusu, piyasa yapıcılık faaliyetlerine başlamak istenilen ayın ilk iş gününden en az 10 iş günü önce Borsaya iletilmelidir.

Asgari şartları sağlayan piyasa yapıcılık başvuruları Genel Müdür tarafından değerlendirilir.

7.5.3. Piyasa Yapıcılık Programı

Genel İşleyiş Esasları

Piyasa yapıcılık programı unsurları aşağıda yer almaktadır:

- a) Minimum emir büyüklüğü: Piyasa yapıcının sorumlu olduğu sözleşmelerde belirlenen miktarlarda alış ve satış tarafında bulundurma gereken minimum emir miktarıdır.
- b) Maksimum Alım-Satım Fiyatı Aralığı (Spread): Piyasa yapıcının sorumlu olduğu sözleşmelerde sahip olduğu en iyi alış ve en iyi satış emirlerinin fiyatları arasındaki farktır.
- c) Piyasada Bulunma Oranı: Piyasa yapıcının Borsa tarafından belirlenen maksimum spread ve minimum emir büyüklüğü yükümlülüğünü aynı anda karşıladığı sürenin ilgili sözleşmelerde Piyasanın açık olduğu süreye oranıdır.
- ç) Vadeye Kalan Gün Sayısı: Minimum emir büyüklüğü, maksimum spread, piyasada bulunma oranı gibi şartlar ilgili sözleşmelerde vadeye kalan gün sayısına göre değişiklik gösterebilir.
- d) Sorumlu olunan sözleşmeler: Piyasa yapıcının performans ölçütleriyle sorumlu olduğu sözleşmelerdir.

Piyasa yapıcılık programı kapsamında yer alan sözleşmeler aşağıda belirtilmiştir:

A Grubu Sözleşmeler

- a) Pay vadeli işlem sözleşmeleri,
- b) Dolar/Ons Altın vadeli işlem sözleşmeleri (Normal Seans/Akşam Seansı),
- c) TL/Gram Altın vadeli işlem sözleşmeleri.
- ç) Dolar/Ons Gümüş vadeli işlem sözleşmeleri (Normal Seans/Akşam Seansı),

B Grubu Sözleşmeler

- a) Baz Yük Elektrik vadeli işlem sözleşmeleri,
- b) RUB/TL vadeli işlem sözleşmeleri,
- c) CNH/TL vadeli işlem sözleşmeleri,
- ç) BIST Likit Banka, BIST Banka Dışı Likit 10 Endeks ve BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeks vadeli işlem sözleşmeleri (Normal Seans/Akşam Seansı),
- d) Dolar/Ons Platin ve Dolar/Ons Paladyum vadeli işlem sözleşmeleri (Normal Seans/Akşam Seansı),
- e) Fiziki Teslimatlı DİBS Vadeli İşlem Sözleşmeleri,
- f) Pay opsiyon sözleşmeleri,
- g) BIST 30 Endeks opsiyon sözleşmeleri,
- ğ) USD/TL opsiyon sözleşmeleri.

Normal seans ve akşam seanslarında ayrı piyasa yapıcılık programı uygulanır. Bu seanslarda yürütülen piyasa yapıcılık faaliyetleri ayrı ayrı değerlendirilir ve gelir paylaşımı ayrı yapılır.

Piyasa Yapıcılık için Takasbank nezdinde piyasa yapıcı hesabı açılır ve Borsaya piyasa yapıcılık faaliyetlerinin bu hesaplar aracılığıyla gerçekleştirileceği konusunda yazılı olarak bildirimde bulunulur. Piyasa yapıcılık faaliyeti portföy ve/veya müşteri hesapları üzerinden yürütülebilir.

Piyasa yapıcılık faaliyetleri için kullanılacak hesap sadece piyasa yapıcılık işlemlerinde kullanılabilir. Piyasa yapıcı, bütün piyasa yapıcılık faaliyetlerini tek bir hesap üzerinden yürütebileceği gibi, bildirimde bulunarak Takasbank nezdinde birden fazla hesap açabilir. Gelir paylaşımının, yükümlülüklerin ve hakların yerine getirilmesinde Piyasa üyeleri nezdindeki piyasa yapıcı hesaplar bazında değerlendirme yapılır.

Piyasa yapıcılık faaliyetinin müşteri hesapları üzerinden A grubu sözleşmelerde yürütülmek istenmesi halinde aşağıda belirtilen ek sözleşmelerde de piyasa yapıcılığı başvurusunda bulunulmalıdır.

Sorumlu Sözleşmeler	Sorumlu Olunması Gereken Ek Sözleşmeler
Grup 1 Pay Vadeli İşlem Sözleşmeleri	Bir opsiyon grubu ve bir B grubu vadeli işlem sözleşmesi
Grup 2 Pay Vadeli İşlem Sözleşmeleri	Bir opsiyon grubu ve bir B grubu vadeli işlem sözleşmesi
Grup 3 Pay Vadeli İşlem Sözleşmeleri	Bir opsiyon grubu ve bir B grubu vadeli işlem sözleşmesi
Dolar/Ons Altın Vadeli İşlem Sözleşmeleri	Bir opsiyon grubu ve bir B grubu vadeli işlem sözleşmesi
TL/Gram Altın Vadeli İşlem Sözleşmeleri	Bir opsiyon grubu ve bir B grubu vadeli işlem sözleşmesi
Dolar/Ons Gümüş Vadeli İşlem Sözleşmeleri	Bir opsiyon grubu ve bir B grubu vadeli işlem sözleşmesi

Notlar:

1- Pay opsiyonlarında her 5 dayanak varlığa dayalı opsiyon sözleşmeleri bir opsiyon grubu sayılır.

2- İki A grubu sözleşmede piyasa yapıcı olunması halinde, sonraki başvurularda ek B Grubu vadeli işlem sözleşmesi şartı aranmaz.

Program kapsamında yapılan başvurular neticesinde piyasa yapıcılar Genel Müdür kararını takip eden ayın başından itibaren piyasa yapıcılık programına dahil olurlar. Genel Müdür kararını takip eden üç ay içerisinde piyasa yapıcılık faaliyetlerine başlanılması esastır. Söz konusu dönem sonunda fiili olarak piyasa yapıcılık faaliyetine başlamayanlar ilgili sözleşme sınıfında/tipinde/grubunda program dışında bırakılır.

Piyasa Yapıcıların Yükümlülükleri

Piyasa yapıcılar, Genel Müdür tarafından belirlenen performans koşullarını yerine getirmekle sorumludurlar. Söz konusu koşullar sözleşme veya sözleşmeler bazında farklılaştırılabilir.

Gerekli görülmesi halinde Genel Müdür tarafından aşağıda belirtilen hususlar çerçevesinde piyasa yapıcılık programı kapsamında değişiklikler yapılabilir:

- i. Programın unsurlarının 1 (bir) ay öncesinden açıklanmak suretiyle değiştirilmesi esastır.
- ii. Programa yeni sözleşmeler dahil edilmesi veya programla ilgili olarak geliştirme ihtiyacı ortaya çıkması durumunda veya Genel Müdürün değerlendirmesine bağlı olarak değişiklikler yukarıda belirtilen süre dikkate alınmaksızın devreye alınabilir.

Piyasa Yapıcıların Hakları

Piyasa yapıcılara sağlanan haklar Genel Müdür tarafından belirlenir ve sözleşme veya sözleşmeler bazında farklılaştırılabilir.

Genel Müdür, piyasa yapıcılığı programı uygulanan sözleşmelerde piyasa yapıcılar için belirlenen hakları Piyasadaki işlem hacmi ve gelişmeler çerçevesinde en az 1 (bir) ay önceden haber vererek değiştirebilir.

Programa Yönelik İstisna Durumlar

Piyasada oynaklığın çok yüksek olduğu veya diğer olağandışı durumlarda piyasa yapıcı Borsa ile irtibata geçerek piyasa yapıcılık yükümlülüklerinin esnetilmesini veya kaldırılmasını talep edebilir. Söz konusu talebin, gerekçesi ile birlikte aynı gün Borsaya iletilmesi esastır. Borsaya iletilimin piyasa yapıcısı hesabının bulunduğu Piyasa üyesi tarafından veya Piyasa üyesinin bilgisi dahilinde yapılması gereklidir. Borsanın değerlendirmesi sonucunda Genel Müdürlük tarafından piyasa yapıcılık yükümlülükleri geçici bir süre ile kaldırılabilir veya değiştirilebilir. Söz konusu değişiklikler Piyasaya duyurulur.

Borsa istisnai durumlarda piyasa yapıcının talebi üzerine piyasa yapıcı hesabın/hesapların Sistemde bekleyen açık emirlerini iptal edebilir ve/veya ilgili hesabın/hesapların durdurulması için Takasbank'a bildirimde bulunabilir.

Piyasa Yapıcılarının Değerlendirilmesi

Günlük performans piyasa yapıcının sorumlu olduğu sözleşme sınıfında sorumlu olduğu vadelerde gerçekleştirdiği performansların aritmetik ortalaması alınarak hesaplanır. Aylık performans günlük performansların aritmetik ortalamasıdır. İstisnai durumların yaşandığı günler aylık performans hesaplamasında dikkate alınmaz. Piyasa yapıcıların yükümlülüklerini karşılayıp karşılamadıkları altı aylık dönem için Haziran ve Aralık ay sonları baz alınarak incelenir. Yapılan performans değerlendirmesi sonucunda en az üç ayda aylık performans yükümlülüklerini yerine getirmeyen piyasa yapıcılara yazılı uyarılarda bulunulabilir, faaliyetlerine devam etmeleri için süre tanınabilir ya da hakları elinden alınabilir. Piyasa yapıcılık faaliyetine değerlendirme dönemi arasında başlayan üyeler için performans değerlendirmesi yapılmaz. Borsa, piyasa yapıcı performanslarını gerekli görmesi halinde altı aydan daha kısa dönemlerde de değerlendirebilir.

Gelir Paylaşımı

Piyasa yapıcı olunan sözleşmelerdeki işlemlerden (pozisyon kapama ücretleri dahil edilmez) tahsil edilen borsa payı toplamının belli oranlardaki kısımları, gelir paylaşımı çerçevesinde en az iki

örnek düzenlenmek ve bir örneği Borsaya verilmek üzere, “İşlem Sonuç Formu” mukabili piyasa yapıcılık performanslarıyla orantılı olarak piyasa yapıcılara dağıtılır. Piyasa yapıcı kurumların ilgili sözleşmelerdeki performansı aşağıdaki iki kritere göre değerlendirilir.

a) Piyasada Bulunma Oranı: Piyasa yapıcının Borsa tarafından belirlenen maksimum spread ve minimum emir büyüklüğü yükümlülüğünü aynı anda karşıladığı sürenin ilgili sözleşmelerde piyasanın açık olduğu süreye oranı.

b) İşlem Hacmi Oranı: Bir piyasa yapıcı kuruluşun ilgili sözleşmede piyasa yapıcı olmayan hesaplarla karşılaşarak yaptığı işlemlerin, yine ilgili sözleşmedeki tüm piyasa yapıcıların piyasa yapıcı olmayan hesaplarla karşılaşarak yaptıkları toplam işlem hacmi içindeki payı.

Gelir paylaşımı sözleşme sınıfı/tipi/grubu bazında yapılır. Yalnızca sorumlu sözleşmelerde değil ilgili sözleşme sınıfı/tipi/grubu içerisindeki tüm sözleşmelerde gerçekleşen işlemlerden ve özel işlem bildirimlerinden elde edilen borsa payı gelir paylaşım hesabına dahil edilir. Gelir paylaşım hesabında açılış seansında elde edilen borsa payı ve işlem hacimleri normal seans borsa payı ve işlem hacmine dahil edilir.

Gelir paylaşım tutarı performans koşulunu sağlasın ya da sağlamasın tüm piyasa yapıcıların piyasada bulunma oranları ve piyasa yapıcı olmayan hesaplarla gerçekleştirdikleri işlem hacimleri dikkate alınarak günlük olarak hesaplanır. İlgili günde performans koşulunu sağlayan piyasa yapıcılar bu tutarı almaya hak kazanır. Gelir paylaşım ödemeleri aylık yapılır. Piyasa yapıcılık faaliyetinin A grubu sözleşmelerde müşteri hesapları üzerinden yürütülmesi halinde gelir paylaşımından pay alınabilmesi için sorumlu olunan ek sözleşmelerde aylık performansın da sağlanmış olması gerekir.

Gelir paylaşım tutarının hesaplanmasında işlem hacmi oranı ve piyasada bulunma oranı için belirlenen hesaplama katsayıları kullanılır. Bu hesaplamada piyasa yapıcı işlem hacimlerine özel işlem bildirimleri işlem hacimleri dahil edilmez. Pay vadeli işlem sözleşmeleri için yükümlülüklerini yerine getiren piyasa yapıcılara ödenecek gelir paylaşım tutarı hesaplamasında Pay Piyasası sürekli işlem seansı süresinin VİOP normal seans süresine oranının %95'i de dikkate alınır. Seans saatlerine ilişkin değişiklikler, piyasa yapıcıların lehine ise ilgili ay, değilse bir sonraki ay itibarıyla geçerli olur.

Piyasa Yapıcılara Tahsis Edilecek Kullanıcılar

Piyasa yapıcılara sadece piyasa yapıcı hesaplar üzerinden ve piyasa yapıcı oldukları sözleşmelere emir göndermek üzere tahsis edilen Piyasa Yapıcı FixAPI ve OUCH kullanıcıları tahsis edilir. Bu kullanıcılardan ilgili düzenlemelere aykırı olarak işlem yapıldığının veya emir iletilmediğinin tespit edilmesi halinde, sahip olunan Piyasa Yapıcı FixAPI veya OUCH terminaline, aykırılığın devam ettiği gün sayısı ile orantılı olarak, ilgili kullanıcı tipinin en yüksek aylık kullanım ücretinin %50 fazlası tahakkuk ettirilecektir. Bunun yanında, piyasa yapıcılara ücretsiz olarak tahsis edilen Piyasa Yapıcı kullanıcı sayısı düşürülebilir veya tüm Piyasa Yapıcı kullanıcıları geri alınabilir. İlgili aykırı kullanım değerlendirilirken, piyasa yapıcıların sorumlu oldukları sözleşmeler dışındaki ilgili diğer sözleşmelere de risk yönetimi amacıyla piyasa yapıcı hesabı ile emir gönderebilmesi imkanı göz önünde bulundurulur. Teknik hatalardan kaynaklanan sorunlar olması durumu Genel Müdürlük tarafından ayrıca değerlendirilecektir.

Program Süresi

Piyasa yapıcılık programı süresiz olarak uygulanmaktadır. Genel Müdür programı Piyasaya en az 3 (üç) ay önce haber vermek suretiyle sonlandırabilir.

Piyasa Yapıcılığı Yetkisinin İptali

Piyasa yapıcılığı yetkisi Genel Müdür tarafından re'sen ya da piyasa yapıcının başvurusu üzerine Genel Müdür tarafından belirlenen süre içerisinde geçici ya da sürekli olarak iptal edilebilir. Piyasa yapıcıları görevlerinden geçici veya sürekli olarak ayrılma talebini Borsaya yazılı olarak bildirir.

Geçici ayrılma en fazla bir yıllık süre için talep edilebilir. Geçici ayrılma talebi Genel Müdür tarafından uygun görülerek piyasa yapıcılığı yetkisi geçici süre ile iptal edilenler, belirlenen sürenin sonunda, o tarihte geçerli hak ve yükümlülükler ile piyasa yapıcılık görevlerine ayrıca bir bildirimle

gerek olmaksızın devam ederler. Genel Müdürün piyasa yapıcılık yetkisini tekrar piyasa yapıcılık faaliyetine başlamadan önce re'sen iptal etme yetkisi saklıdır.

Sürekli ayrılma talepleri Genel Müdür tarafından uygun görülerek piyasa yapıcılığı yetkisi iptal edilenler, başvuruları halinde yeniden piyasa yapıcısı olabilirler. Bu konuda karar vermeye Genel Müdür yetkilidir.

Piyasa yapıcılığı yetkisinin piyasa yapıcının başvurusu veya performans değerlendirmesinin olumsuz olması nedeniyle iptal edilmesi halinde piyasa yapıcılık faaliyeti dolayısıyla son üç ayda elde edilen borsa payı indirimi tutarı tahsil edilir.

Piyasa yapıcılığı yetkisinin iptali, Piyasada işlem yapma yetkisini etkilemez.

7.6. Özsermaye Hallerine İlişkin Esaslar

Özsermaye halleri uyarlaması çerçevesinde sözleşmenin fiyatı, kullanım fiyatı ve büyüklüğünde yapılacak işlemlerin amacı, dayanak varlık olan pay senedinin fiyat ve miktarıyla ilgili spot piyasada meydana gelen değişimin ilgili sözleşmeye makul ve adil olarak yansıtılmasıdır. Ayrıca, bu yansıtma ile, Piyasadaki açık pozisyonların özsermaye hali öncesi toplam değeri ile özsermaye hali uyarlaması sonrası toplam değeri denkliği korunacaktır.

Dayanak varlık olan pay senedinin fiyat ve/veya miktarındaki özsermaye hallerine ilişkin yapılan düzeltmelere paralel olarak Piyasada işlem gören sözleşmelerin fiyatı, kullanım fiyatı ve sözleşme büyüklüğü ile bunlara bağlı olarak ilgili sözleşmelerin kodları üzerinde uyarlamalar yapılır. İlgili sözleşmelerdeki açık pozisyon sayısında herhangi bir düzeltme yapılmaz. Uyarlama işlemlerinde yapılan yuvarlamalara bağlı olarak pozisyonların Türk Lirası değerlerinde özsermaye öncesi değerlere göre ortaya çıkabilecek olası farklara ilişkin olarak herhangi bir işlem yapılmayacaktır.

Dayanak varlıkta özsermaye hallerine ilişkin uyarlama yapıldığında, Piyasada bulunan mevcut standart tüm sözleşmeler işleme kapatılırken, aynı vadelere ait standart olmayan sözleşmeler işleme açılır. İşleme kapatılan standart sözleşmelerde bulunan açık pozisyonlar yeni bir kodla tanımlanan standart olmayan sözleşmelere aktarılır. İlgili sözleşmelerde bekleyen “iptale kadar geçerli” ve “tarihli emir”ler iptal edilir. Ayrıca, özsermaye hali sonrası dayanak varlığın teorik fiyatı baz alınarak standart opsiyon sözleşmeleri ilgili sözleşme unsurlarında belirtildiği şekilde işleme açılır.

Daha önce özsermaye uyarlaması yapılmış, standart ve/veya standart olmayan sözleşmelerin işlem gördüğü pay vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerine dayanak teşkil eden pay senedinde yeni bir özsermaye hali uyarlaması yapılması durumunda, mevcut durumdaki standart ve standart olmayan sözleşmeler işleme kapatılır, standart olmayan yeni sözleşmeler işleme açılır. İşleme kapatılan sözleşmelerdeki pozisyonlar standart olmayan yeni sözleşmelere aktarılır. Ayrıca, özsermaye hali sonrası dayanak varlığın teorik fiyatı baz alınarak standart opsiyon sözleşmeleri ilgili sözleşme unsurlarında belirtildiği şekilde işleme açılır.

Özsermaye haline ilişkin uyarlamalar yapılırken, uyarlama sonrası ilgili sözleşmelerin baz veya kullanım fiyatları virgülden sonra iki ondalık basamaklı olacak şekilde genel yuvarlama kurallarına göre en yakın fiyat adımına doğru yuvarlanır. Sözleşme büyüklüğü ise yuvarlama kurallarına göre en yakın tam sayıya yuvarlanmış olarak belirlenir. Hesaplamalara baz teşkil eden ve spot piyasadaki değişikliği Piyasadaki ilgili sözleşmelere yansıtan “Düzeltilme Katsayısı” ise virgülden sonra 7 basamaklı olacak şekilde en yakın değere yuvarlanarak elde edilir.

Özsermaye haline ilişkin olarak spot piyasada ilgili pay senedinin fiyat hareket limitlerinin serbest bırakıldığı durumda, ilgili pay vadeli işlem sözleşmelerinde uygulanacak fiyat değişim limitlerine Özsermaye Halleri Komitesi karar verir. Bu durumda, spot piyasada hesaplanan ve/veya Özsermaye Halleri Komitesi tarafından tespit edilen referans fiyat kullanılarak pay vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeler için ilgili düzeltmeler yapılır.

Nakit temettü dağıtımlarında özsermaye hali uyarlaması yapılmaz. Temettü ödemesinin pay dağıtımı şeklinde olması durumunda bedelsiz sermaye artırımında uygulanan formül ile uyarlama yapılır. Temettünün bir kısmının nakit diğer kısmının pay biçiminde dağıtılması durumunda, sadece pay

biçiminde dağıtılan kısım için uyarlama yapılır. Diğer taraftan, Özsermaye Halleri Komitesi bahsedilen yöntemlerden farklı bir yöntem ile uyarlama yapmaya karar verebilir.

Esnek sözleşmeler de özsermaye hali uyarlamalarına tabi olur. Özsermaye hali uyarlaması sonrasında esnek sözleşmeleri sözleşme büyüklükleri, kullanım fiyatları ve uzlaşma fiyatları standart sözleşmelerde olduğu gibi düzeltilir. Özsermaye hali uyarlaması sonrasında mevcut standart olmayan sözleşmeler üzerinden oluşturulan esnek sözleşmeler de standart olmayan sözleşme büyüklüğüne sahip olur.

Yeni işleme açılan sözleşmeler ve yapılan düzeltmelere ilişkin bilgiler Borsa tarafından Piyasaya duyurulur.

Borsa İstanbul A.Ş. Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası Prosedüründe belirtilen özsermaye halleri uyarlamalarına ilişkin durumlar dışında yeni durumların ortaya çıkması halinde, pay vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerin fiyat ve miktarında yapılacak uyarlamalar Özsermaye Halleri Komitesi belirlenir ve Borsa tarafından ilan edilir.

7.7. Olağanüstü Durumlar

7.7.1. Olağanüstü Durumlara Yönelik Uygulamalar

Piyasaların, pazarların, platformların ve sistemlerin şartlarından veya altyapıdan kaynaklanan ve işlemlerin dürüst ve güvenilir bir şekilde gerçekleşmesini engelleyen veya engelleyebilecek tüm işlemler ve gelişmeler ile beklenmedik diğer olaylar olağanüstü durum olarak kabul edilir.

Açılış seansı öncesinde aşağıdaki durumlardan en az birinin ortaya çıkması halinde Genel Müdür tarafından açılış seansının başlatılmaması veya başlamış ise durdurulması kararı verilebilir:

- Sistem, şebeke (network), VİOP'a ilişkin veri yayını (Borsadan kaynaklanan) ya da veriden/veritabanından kaynaklanan teknik sorunların ortaya çıkması ve bu sorunların Sistemin tamamını etkileyeceğinin anlaşılması,
- Borsa bünyesinde elektrik veya kesintisiz güç kaynağı (UPS) sistemlerindeki arızalar nedeniyle enerji kesintisi olması ve bunun sonucunda Sistemin çalışmaması veya çalışmasının tehlikeye girmesi,
- Açılış seansının yapılmasını engelleyecek nitelikte olaylar ile deprem, radyasyon tehlikesi, yangın, su baskını, doğal afetler, enerji kesintileri veya terör olayları gibi durumlar olması.

Yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı açılış seansının olağan saatinde başlatılamaması veya kesintiye uğraması durumunda yeniden açılış seansı ve normal seans düzenlenip düzenlenmemesine ve/veya açılış seansı ve normal seansın başlangıç ve bitiş saatinin değiştirilmesine Genel Müdür tarafından karar verilir.

Normal seans öncesinde aşağıdaki durumlardan en az birinin ortaya çıkması halinde Genel Müdür tarafından normal seansın başlatılmaması veya başlamış ise durdurulması kararı verilebilir:

- Sistem, şebeke (network), VİOP'a ilişkin veri yayını (Borsadan kaynaklanan) ya da veriden/veritabanından kaynaklanan teknik sorunların ortaya çıkması ve bu sorunların Sistemin tamamını etkileyeceğinin anlaşılması,
- Piyasada faaliyette bulunan Piyasa üyelerinin 1/4'ünden fazlasının teknik nedenler dolayısıyla Sisteme girememesi ve/veya Sisteme giremeyen Piyasa üyelerinin -en az 5 üye olmak kaydıyla- VİOP'ta son takvim ayından geriye doğru son üç aydaki toplam işlem hacminin aynı dönemde VİOP'ta gerçekleşen toplam işlem hacminin % 50'sini oluşturması,
- Olağandışı iklim koşullarına bağlı olarak veya diğer olağanüstü koşullar nedeniyle İstanbul dahilinde ulaşımın aksaması sonucunda Piyasa üyelerinin yeterli sayıda elemanın Piyasa üyelerinin merkezlerine/şubelerine ya da erişim noktalarına ulaşamaması nedeniyle Piyasa üyelerinin 1/4'ünden fazlasının Sisteme girememesi ve/veya Sisteme giremeyen Piyasa üyelerinin -en az 5 üye olmak

kaydıyla- VİOP'ta son takvim ayından geriye doğru son üç aydaki toplam işlem hacminin aynı dönemde VİOP'ta gerçekleşen toplam işlem hacminin % 50'sini oluşturması,

- Takasbank sisteminde veya işlem öncesi risk yönetimi uygulamasında sorun yaşanması durumunda, yaşanan sorunun Piyasa üyelerinin 1/4'ünün emirlerinin Sisteme ulaşımını etkilemesi ve/veya sorun nedeniyle emir gönderemeyen hesapların -etkilenen Piyasa üyesi sayısının en az 5 olması kaydıyla- VİOP'ta son takvim ayından geriye doğru son üç aydaki toplam işlem hacminin aynı dönemde VİOP'ta gerçekleşen toplam işlem hacminin % 50'sini oluşturması ve sorunun kısa sürede giderilemeyeceğinin anlaşılması,

- Borsa bünyesinde elektrik veya kesintisiz güç kaynağı (UPS) sistemlerindeki arızalar nedeniyle enerji kesintisi olması ve bunun sonucunda Sistemin çalışmaması veya çalışmasının tehlikeye girmesi,

- Normal seansın yapılmasını engelleyecek nitelikte olaylar ile deprem, radyasyon tehlikesi, yangın, su baskını, doğal afetler, enerji kesintileri veya terör olayları gibi durumlar olması.

Yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı normal seansın olağan saatinde başlatılamaması veya kesintiye uğraması durumunda seans süreleri aşağıdaki kurallar çerçevesinde belirlenir:

- Normal seansın zamanında başlatılamaması veya kesintiye uğraması durumunda ilgili seans bitiş saatinden 15 dakika öncesine kadar başlatılamaz ve normal seans bitiş saatine kadar başlatılamayacağı anlaşılırsa seans tekrar başlatılmaz.

- Normal seans başlamış ve daha sonra yukarıdaki bölümde belirtilen durumlardan herhangi birinin oluşması nedeniyle kesintiye uğramış ve yeniden başlatılamamışsa, veri kaybı yaşanmadığının Borsaca tespiti halinde gerçekleşen işlemler ve girilen emirler geçerli sayılır.

- Yukarıdaki bölümde belirtilen durumlardan herhangi birinin oluşması nedeniyle sürekli işlem seansı başlatılamamış, kesilmiş ve yeniden başlamışsa normal seans bitiş saati Genel Müdürlük tarafından değiştirilebilir.

- Normal seansın başlatılamaması veya seans saati değişikliği yapılmaması durumunun vade sonu ve/veya özsermaye hali işlemleri açısından Piyasaya etkileri değerlendirilerek Genel Müdürlük kararıyla farklı esaslar da uygulanabilir.

Borsa İstanbul merkezinde açılış seansı ve/veya normal seansın başlatılamaması veya kesintiye uğrayan açılış seansı ve/veya normal seansın tekrar başlatılamayacak olması durumlarında işlemler Borsa İstanbul Olağanüstü Durum Merkezinde (ODM) yapılabilir. Açılış seansı ve/veya normal seansın ODM'de yapılması durumunda da yukarıda belirtilen kurallar uygulanır. ODM'de Sisteme tüm bağlantılar uzaktan erişim yöntemiyle gerçekleştirilir.

Akşam seansı öncesinde aşağıdaki durumlardan en az birinin ortaya çıkması halinde Genel Müdür tarafından akşam seansının başlatılmaması veya başlamış ise durdurulması kararı verilebilir:

- Sistem, şebeke (network), VİOP'a ilişkin veri yayını (Borsadan kaynaklanan) ya da veriden/veritabanından kaynaklanan teknik sorunların ortaya çıkması ve bu sorunların Sistemin tamamını etkileyeceğinin anlaşılması,

- Normal seansın uzatılması veya normal seans günsonu süreçlerinde gecikme yaşanması,

- Borsa bünyesinde elektrik veya kesintisiz güç kaynağı (UPS) sistemlerindeki arızalar nedeniyle enerji kesintisi olması ve bunun sonucunda Sistemin çalışmaması veya çalışmasının tehlikeye girmesi,

- Akşam seansının yapılmasını engelleyecek nitelikte olaylar ile deprem, radyasyon tehlikesi, yangın, su baskını, doğal afetler, enerji kesintileri veya terör olayları gibi durumlar olması.

Yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı akşam seansının olağan saatinde başlatılamaması veya kesintiye uğraması durumunda seans süreleri aşağıdaki kurallar çerçevesinde belirlenir:

- Akşam seansının zamanında başlatılamaması veya kesintiye uğraması durumunda ilgili seans bitiş saatinden 1 saat öncesine kadar başlatılamaz ve akşam seansı bitiş saatine kadar başlatılamayacağı anlaşırsa seans tekrar başlatılmaz.

- Akşam seansı başlamış ve daha sonra yukarıdaki bölümde belirtilen durumlardan herhangi birinin oluşması nedeniyle kesintiye uğramış ve yeniden başlatılamamışsa, veri kaybı yaşanmadığının Borsaca tespiti halinde gerçekleşen işlemler ve girilen emirler geçerli sayılır.

- Yukarıdaki bölümde belirtilen durumlardan herhangi birinin oluşması nedeniyle akşam seansı başlatılamamış, kesilmiş ve yeniden başlamışsa akşam seansı bitiş saati Genel Müdürlük tarafından değiştirilebilir.

Yukarıda belirtilen tedbirler dışında, Piyasada işlemlerin dürüst ve güvenilir bir şekilde yapılmasını sağlamak amacıyla, Genel Müdür tarafından olağanüstü durumun niteliğine göre bunlarla sınırlı olmaksızın aşağıdaki tedbirlerden uygun görülenlerden biri veya birkaçı da birlikte alınabilir:

- Piyasa üyelerinin mali yükümlülükleriyle ilgili şartları değiştirmek,
- İşlemlerin sadece mevcut pozisyonların kapatılmasına yönelik olarak yapılmasını istemek,
- Sözleşmelerin vade tarihini değiştirmek,
- Uzlaşma yöntemi ve şartlarını değiştirmek
- Günlük fiyat değişim limitlerini değiştirmek,
- Açık pozisyonların kapatılmasını istemek ve sözleşmenin uzlaşma fiyatını belirlemek,
- Seans açılış ve kapanış saatlerini değiştirmek, işlemleri durdurmak veya kısıtlamak.

Olağanüstü durumun niteliğine göre Takas Merkezi tarafından alınabilecek tedbirlere ilişkin olarak Takas Mevzuatı hükümleri uygulanır.

Bu madde uyarınca Piyasa üyelerinden veya bir müşterisinden yerine getirilmesi istenen işlemlerin verilen süre içerisinde yapılmaması durumunda, Borsa veya Takas Merkezi tarafından yerine getirilmesi mümkün olan işlemler, başkaca bir bildirim gereksiz olmaksızın Borsa veya Takas Merkezi tarafından re'sen yerine getirilir.

Olağanüstü durumlar çerçevesinde düzenlenen veya Genel Müdür tarafından bu kapsamda ayrıca belirlenen uygulamalar VİOP tarafından yürütülür.

7.7.2. Günlük Fiyat Değişim Limitlerinin Değiştirilmesi

Baz fiyat üzerinden hesaplanan günlük fiyat değişim limitleri olağanüstü durumların ortaya çıkması veya piyasa koşulları çerçevesinde gerekli görülmesi halinde Genel Müdür tarafından geçici olarak belirli süreler dahilinde seans ve/veya sözleşme bazında değiştirilebilir. Söz konusu değişiklik Piyasaya duyurulur.

Günlük fiyat değişim limitleri değişiklikleri açılış seansı, normal seans veya akşam seansı içerisinde yapılabileceği gibi bu seansların öncesi veya sonrasında da yapılabilir. Piyasa koşulları çerçevesinde gerekli görülmesi halinde sözleşme bazında günlük fiyat değişim limitleri Genel Müdür Yardımcısı veya Piyasa Müdürü tarafından iki katına kadar yükseltilebilir.

7.7.3. Bekleyen Emirlerin Telefon veya E-posta ile İptali

Piyasa üyelerinin teknik nedenler ile sisteme girememesi durumunda, operasyonel ve teknik açıdan risk görülmemesi halinde imkanlar dahilinde ve en iyi gayret prensibiyle aşağıda belirtilen kurallar çerçevesinde telefon veya e-posta ile bekleyen emirlerin iptali talepleri kabul edilebilir.

1. Emir iptal talepleri sadece Borsa tarafından belirlenen ve ses kaydına imkan tanıyan telefonlardan ve üye e-posta adreslerinden kabul edilir. Bunun için 0212 298 24 27 numaralı telefon yoluyla (3 tuşlanarak) ya da viop@borsaistanbul.com adresine e-posta gönderilerek ilgili Piyasa personeline ulaşılabilir.

2. Piyasa personeli temsilcinin/baş temsilcinin telefon veya e-posta ile emir iptal talebini bildirmesi ve gerekirse güvenlik kontrollerinin tamamlanması sonrasında emirleri kendi kullanıcısı Piyasa üyesi adına iptal edebilir.

3. Emir iptal talebi iletilirken Sistemdeki emir numarası, sözleşme veya strateji emri kodu, hesap numarası, emrin yöntemi, yönü, fiyatı ve miktarı bilgileri Piyasa personeline iletilmelidir. Ancak üyenin/kullanıcının/hesabın tüm veya herhangi bir sözleşme/sözleşme sınıfı/tipinde bekleyen emirlerinin tamamının iptal edilmek istenmesi halinde ilgili ayırımın yapılabilmesi için gerekli olan bilgiler yeterlidir. Her durumda Piyasa personeli gerek duyarsa teyit için ek bilgi isteyebilir.

4. Üyenin iptal etmek istediği bekleyen emirler, piyasa personeli tarafından iptal edilinceye kadar geçen zaman içerisinde, Sistemde eşleşip işleme dönüşebilir. Üye, VİOP Prosedürünün hatalı emir veya emirler dolayısıyla gerçekleşen işlemlerin iptaline ilişkin hükümleri saklı kalmak kaydıyla, bu işlemlerin iptalini talep edemez.

5. Telefonla emir iptal taleplerini ileten Piyasa üyesi, Borsa tarafından kayda alınan telefon görüşmesi kayıtları ile emir iptallerinin yansıtacağı Borsa defter, kayıt ve belgelerinin kesin ve geçerli delil olacağını, iptale kadar gerçekleşen işlemlere itirazı olmadığını, telefonda alınan taleplerin Sisteme girişinde yapılabilecek hataları ve sonuçlarını kabul etmiş sayılır.

7.8. Diğer Hususlar

7.8.1. Borsanın Yetkileri

Borsa Yönetmeliği, Yönerge ve diğer düzenlemelerde yer alan yetkileri saklı kalmak üzere Genel Müdür, Piyasanın etkin, dürüst ve güvenilir bir şekilde çalışmasını sağlamak amacıyla veya olağanüstü fiyat ve miktar hareketleri, yapay fiyat oluşumu ve benzeri etkilere sahip durumlarda gerekli gördüğünde;

- a) Tek fiyat işlem yöntemi dahil farklı işlem yöntemleri belirlemeye,
- b) Fiyat hareketlerine ve işlem miktarlarına bağlı olarak seansa belirli bir süre ara vermeye,
- c) Özel İşlem Bildirimi kabul edip etmemeye,
- ç) Emir yöntemlerine, türlerine ve sürelerine kısıtlama getirmeye,
- d) Bekleyen emirlerin tamamını veya bir kısmını iptal etmeye,
- e) Piyasa üyesine ait erişim protokollerine kısıtlama getirmeye veya kullanımlarını durdurmaya,
- f) Yayınlanacak verilerin kapsamını değiştirmeye,
- g) Günlük iş akışında belirtilen saatleri değiştirmeye yetkilidir.

Genel Müdür, yukarıda sayılan işlemleri önceden bildirimde bulunmaksızın gerçekleştirebilir.

7.8.2. Takas Merkezi

Piyasada gerçekleşen işlemler için Takas Merkezi, İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (Takasbank)'dir.

7.8.3. Borsa Payı ve Diğer Ücretler

Piyasada gerçekleştirilen alım-satım işlemleri üzerinden Borsa tarafından belirlenen oranlarda borsa payı tahsil edilir. Borsa payı işlemin her iki tarafından ayrı ayrı alınır. Vade sonlarındaki açık pozisyonların kapatılması işleminden de borsa payı tahsil edilir.

7.8.4. Veri Yayını

Sistemde yer alan emirler, fiyat derinliği ve emir derinliği gibi sorgu ekranlarından takip edilebilirken, her bir sözleşme için Sistemde beklemekte olan emirlere ilişkin fiyat ve derinlik bilgileri veri yayın kuruluşları aracılığıyla gerçek zamanlı ya da gecikmeli olarak da yayımlanır. Bunun yanı sıra

her gün başlangıcında işlem günü tarihini ve gün içerisinde işlem görecektir her bir sözleşme için gün içerisinde değişmeyen referans veriler de aynı şekilde yayımlanır.

Yayımlanacak emir ve işlem bilgileri ve bu bilgilerin içeriği, yayımlanacağı elektronik ortamlar ve yayımlanan bilgilerin güncellenme sıklıkları Genel Müdürlük tarafından belirlenir.

7.8.5. Bülten ve Raporlar

Piyasaya ilişkin bülten ve raporlar elektronik ortamda yayımlanır. Söz konusu bülten ve raporlarda bulunan alanlar ve bu alanlara ilişkin açıklamalar “VİOP Veri Bildirim ve Kabul Formatları”nda ilan edilir. Genel Müdürlük, Bülten ve raporların içeriğini ve şeklini belirlemeye, değiştirmeye yetkilidir.

7.9. Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmelerine İlişkin Esaslar

7.9.1. İşlem Görebilecek Sözleşmeler

Piyasada işlem görecektir sözleşmeler ve sözleşmelerin unsurları Borsa İstanbul A.Ş. Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası Prosedürü aracılığıyla ilan edilir. Bu sözleşmeler ilgili mevzuatta yer alan esaslar çerçevesinde işlem görür.

7.9.2. Sözleşmelerin Bağlayıcılığı

Piyasada işlem görecektir sözleşmelerin hükümleri Borsa İstanbul A.Ş. Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası Yönergesinin 6 ncı maddesi çerçevesinde ayrıca bir bildirim gerektirmeksizin işlem yapan tüm tarafları bağlar.

7.9.3. Sözleşme Kodları

Piyasada işlem görecektir sözleşmelerin her biri için Sistemde sözleşme kodu tanımlanır. Söz konusu sözleşme kodları aşağıdaki bilgileri içermekle birlikte, sözleşmelerin niteliğine göre kodlarda ilave bilgiler yer alabilir.

Vadeli işlem sözleşmelerinde sözleşme kodu; sözleşme grubu, gerekmesi halinde uzlaşma şekli kodu, dayanak varlık kodu, mini sözleşme bilgisi kodu ve vade tarihi bilgilerini içerir.

Vadeli İşlem Sözleşmeleri Sözleşme Kodu

Kod	Açıklama
F_	Sözleşme grubu (Vadeli İşlem Sözleşmeleri)
P_	Uzlaşma şekli kodu (P: Fiziki teslimat)
XAUTRY	Dayanak varlık kodu
M	Mini sözleşme bilgisi kodu
_	Fiziki Teslimatlı DİBS VİS için vade ayracı
0317	Vade tarihi (Örn. Mart 2017)

Opsiyon sözleşmelerinde sözleşme kodu ise; sözleşme grubu, gerekmesi halinde uzlaşma şekli kodu, dayanak varlık kodu, mini sözleşme bilgisi kodu, opsiyon tipi, vade tarihi, opsiyon sınıfı ve kullanım fiyatı bilgilerini içerir.

Opsiyon Sözleşmeleri Sözleşme Kodu

Kod	Açıklama
O_	Sözleşme grubu (Opsiyon Sözleşmeleri)
P_	Uzlaşma şekli kodu (P: Fiziki teslimat)
XU030	Dayanak varlık kodu
E	Opsiyon tipi (A: Amerikan - Sözleşme ile tanınan hak vade sonu dahil olmak üzere vade sonuna kadar herhangi bir tarihte kullanılabilir. E: Avrupa - Sözleşme ile tanınan hak vade sonunda kullanılabilir.)
0417	Vade tarihi (Örn. Nisan 2017)
C	Opsiyon sınıfı (C: Alım opsiyonu P: Satım opsiyonu)

1240.00	Kullanım fiyatı
---------	-----------------

Özsermaye hali uyarlamasına tabi olan ve böylelikle unsurları standart sözleşme unsurlarından farklılaşan pay vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinde sözleşme kodlarının sonuna özsermaye hali uyarlamasına bağlı olarak ilgili sözleşmenin standart olmayan sözleşme olduğunu belirten bilgi (N1, N2, N3 vb.) ayrıca eklenir.

Vadeler arası strateji emirleri sözleşme kodu yerine özellikleri aşağıdaki gibi belirlenen strateji emri kodu kullanılarak Sisteme gönderilir.

Vadeler Arası Strateji Emri Kodu

Kod	Açıklama
F_	Vadeler arası strateji emri sözleşme grubu (Vadeli İşlem Sözleşmeleri)
XU030	Dayanak varlık kodu
M2-M1	Strateji emrinin hangi vade aylarını içerdiği (M1:en yakın vade ayı – M2: en yakın vadeden sonraki vade ayı)

Borsa tarafından tespit edilen limitler dahilinde vade tarihi ve kullanım fiyatı kullanıcılar tarafından belirlenerek oluşturulabilen esnek opsiyon sözleşmelerinin kodu aşağıdaki alanlardan oluşur.

Esnek Opsiyon Sözleşmeleri Sözleşme Kodu

Kod	Açıklama
TM_O	Esnek opsiyon sözleşmesi
P_	Uzlaşma şekli kodu (P: Fiziki teslimat)
XU030	Dayanak varlık kodu
E	Opsiyon tipi (A: Amerikan - Sözleşme ile tanınan hak vade sonu dahil olmak üzere vade sonuna kadar herhangi bir tarihte kullanılabilir. E: Avrupa - Sözleşme ile tanınan hak vade sonunda kullanılabilir.)
250419	Vade tarihi (Örn. 25 Nisan 2019)
C	Opsiyon sınıfı (C: Alım opsiyonu P: Satım opsiyonu)
1235.00	Kullanım fiyatı

Borsa tarafından tespit edilen limitler dahilinde vade tarihi kullanıcılar tarafından belirlenerek oluşturulabilen esnek vadeli işlem sözleşmelerinin kodu aşağıdaki alanlardan oluşur.

Esnek Vadeli İşlem Sözleşmeleri Sözleşme Kodu

Kod	Açıklama
TM_F_	Esnek vadeli işlem sözleşmesi
P_	Uzlaşma şekli kodu (P: Fiziki teslimat)
USDTRY	Dayanak varlık kodu
261020	Vade tarihi (Örn. 26 Ekim 2020)

Özsermaye hali uyarlamalarına konu olan esnek sözleşme kodlarının sonuna sözleşmenin standart olmayan sözleşme olduğunu belirten bilgi (N1, N2, N3 vb.) ayrıca eklenir.

ÇALIŞMA SORULARI

1. Şarta bağlı emirler ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi/hangileri doğrudur?

- I. Şarta bağlı emirler sadece kalanı iptal et ve gerçekleşmezse iptal et olarak sisteme gönderilebilir.
- II. Şarta bağlı emirler emir aktif hale gelene kadar emir defterinde yer almazlar.
- III. Şarta bağlı emirlerde en iyi alış veya satış fiyatı koşul olarak belirtilebilir.

A) Yalnız II B) I ve II C) I ve III D) II ve III E) I, II ve III

2. USD/TL Vadeli İşlem Sözleşmelerine ilişkin aşağıda verilen sözleşme özelliklerinden hangisi yanlıştır?

A) Vade ayları yılın tüm aylarıdır. Aynı anda içinde bulunulan ay ve bu aya en yakın 15 ay olmak üzere toplam 16 vade ayına ait sözleşmeler işlem görür.

B) Sözleşme büyüklüğü 1.000 ABD Doları'dır.

C) Minimum fiyat adımı 0,25'dir.

D) Vade sonu uzlaşma fiyatı son işlem günü saat 15:30'da TCMB tarafından açıklanan gösterge niteliğindeki ABD Doları alış ve satış kurları ortalaması olarak belirlenir.

E) Takas süresi T+1 olarak uygulanır.

3. Aşağıdaki sözleşmelerden hangisi fiziki teslimatlı bir sözleşmedir?

A) Pay Vadeli İşlem Sözleşmeleri

B) Altın Vadeli İşlem Sözleşmeleri

C) Baz Yük Elektrik Vadeli İşlem Sözleşmeleri

D) BIST 30 Endeks Vadeli İşlem Sözleşmeleri

E) EUR/USD Vadeli İşlem Sözleşmeleri

4. Borsa İstanbul Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası işlem esasları kapsamında aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A) Piyasada çok fiyat ve tek fiyat işlem yöntemleri uygulanır.

B) Hatalı işlem iptal taleplerinde, referans fiyat ile hatalı işlem iptaline konu olan işlem/işlemlerin fiyatları karşılaştırılarak hesaplanan zarar tutarının normal seans işlemleri için 17:30'dan önce yapılan başvurularda minimum 50.000 TL, 17:30 ve sonrasında yapılan başvurularda minimum 200.000 TL ve akşam seansı işlemleri için yapılan başvurularda minimum 50.000 TL olması gerekir.

C) Sistemde sözleşmeler gruplara dağıtılmıştır.

D) Pay vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinde işlemler 09:20-18:10 saatleri arasında gerçekleşir.

E) Özel işlem bildirimlerinin gerçekleştirilmesi için Takasbank onayı aranır.

5. 15.12.2020 tarihindeki uzlaşma fiyatı 1.853,95 olarak açıklanan Aralık 2020 vadeli Dolar/Ons Altın Vadeli İşlem Sözleşmesinin 16.12.2020 tarihi için geçerli günlük fiyat değişim üst limiti aşağıdakilerden hangisidir?

A) 2.039,30 B) 2.132,00 C) 1.946,60 D) 2.315,50 E) 1.668,60

YANITLAR : 1-D, 2-C, 3-A, 4-E, 5-A

8. TEZGAHÜSTÜ PİYASALAR

Finansal piyasaların sınıflandırılmasında izlenen yaklaşımlardan birisi de söz konusu piyasaların organize ve tezgah üstü (Over the counter-OTC) piyasalar olarak ayırma tabi tutulmasıdır.

Organize piyasalar düzenleyici kuruluşların gözetim ve denetimi altında merkezi bir yapı arz edecek şekilde faaliyet gösteren, belirlenmiş yazılı kurallara bağlı olarak ve genellikle belirli mekan/platformlarda işlem gerçekleştirilen piyasalar olarak tanımlanabilecektir.

Buna karşılık organize olmayan tezgah üstü piyasaları merkezi yapı arz etmeksizin telefon ya da diğer elektronik iletişim araçları kullanılmak suretiyle farklı risk tercihlerine sahip yatırım kuruluşları ile yatırımcılara serbestçe yapılandırılmış kontratlar üzerinden ve esnek kurallara bağlı olarak işlem yapma imkanı veren piyasalar olarak tanımlamak mümkündür.

8.1. Tezgah Üstü Piyasaların Temel Özellikleri ve Organize Piyasalar ile Farkları

8.1.1. İşlem Platformunun Merkezi Olmaması

Organize borsalarda işlemler merkezi bir yapı çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Bir başka deyişle, işlemler genellikle borsa merkezi olarak kullanılan fiziki bir mekanda ve söz konusu mekanda yer alan merkezi bir elektronik alt yapı üzerine entegre olmuş yazılım ve donanım vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. ABD’de faaliyet gösteren New York Borsası (New York Stock Exchange-NYSE), ülkemizde faaliyet gösteren Borsa İstanbul organize piyasalara tipik birer örnek teşkil etmektedir.

Diğer taraftan, tezgah üstü piyasalar genel itibarıyla merkezi bir yapıda faaliyet göstermemektedir. Bu piyasalarda işlem yapan ve organize piyasalardaki ölçüde düzenlemeye tabi olmayan sayısız işlemci/aracı (dealer) vardır.

Kendi portföylerinden alım satım yapan araçlar genellikle piyasa yapıcısı (market maker) olarak adlandırılmakta ve herhangi bir hisse senedinin alım satımına yönelik çift taraflı kotasyon vererek piyasayı oluşturmaktadırlar.

Bu bakımdan, tezgah üstü piyasalardaki en önemli konulardan biri belli bir hisse senedinde kotasyon veren araçlar arasından en iyi kotasyonu vereni bulmaktır. Merkezi bir ortamın olmaması, bir hisse senedi için birden fazla kotasyon veren aracı bulunduğu durumlarda yatırımcılar için en avantajlı fiyatın bulunması konusunda çeşitli sorunlar yaratabilmektedir. Bu nedenle, ilgili hisse senedinde piyasa yapıcısı olan araçlara telefon edilerek ya da başka kanallarla kotasyonlarının sorulması gereken durumlar ortaya çıkabilmektedir.

Tezgah üstü piyasada likiditeyi büyük ölçüde araçların kendi portföylerinden alım satım yapmaları sağlarken, borsalarda yatırımcılardan gelen emirler büyük likidite kaynağı oluşturmaktadır. Öte yandan tezgah üstü piyasalarda piyasa yapıcılık yapan araçlar şirketin hisse senedine likidite sağlamanın yanı sıra müşterilerine de pazarlayarak şirket hisse senetleri için bir talep yaratabilmektedir.

8.1.2. Düzenleme Altyapısı

Organize borsalar yetkili otoriteler tarafından belirlenmiş kesin kurallara tabi olarak faaliyet göstermektedir. Bu durum, aracılık faaliyetleri üzerindeki düzenleme alt yapısının işlevini artırarak işlemlerde esnekliği azaltmakta, ancak bir avantaj olarak daha iyi gözetim ve denetim imkanı yaratarak işlemlerin güvenli şekilde gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Organize piyasalarda işlem gören ürünlerin standardize edilmiş özellikte olmaları ve aynı zamanda ilgili piyasanın önceden belirlenmiş işlem kurallarına uygun olarak işleme konu edilecekleri baştan garanti edilmektedir.

Tezgah üstü piyasalarda ise piyasada katılımcılarını bağlayan, işlem kuralları gibi kurallar yoktur. Bu nedenle, araçların organize piyasalarda olduğu şekilde ilgili borsaya üye olmaları ve çeşitli şartları yerine getirmeleri gerekmemektedir. Yine, tezgah üstü piyasalarda borsalarda geçerli olan şartlarda gözetim sistemleri bulunmamaktadır. Sermaye piyasasının yetkili otoritesi tarafından tezgah üstü piyasalarda yapılan işlemlerin takibi mümkün olmakla birlikte, bilgi alınabilecek merkezi bir kaynağın olmaması tezgahüstü piyasaların gözetiminde çeşitli sorunlar ortaya çıkartabilmektedir.

Tezgahüstü piyasaların düzenlemeye tabi olmaması işlemlerde güveni azaltarak sermaye piyasası suçları ile karşılaşma olasılığının artmasına neden olmaktadır.

8.1.3. Standardizasyon ve Esneklik

Organize piyasalarda işleme konu olan hisselerin türleri ile türev araçların spesifikasyonları belirli standartlara bağlıdır.

Bununla birlikte, tezgah üstü piyasalarda herhangi türde bir hisse senedi ile spesifikasyonları serbestçe belirlenmiş türev araçlar işleme konu olabilmektedir. Bu yönüyle, tezgah üstü ürünler taraflara risklerini daha esnek koşullarda yönetme olanağı sağlamaktadır.

Bunun yanında esneklik, esas itibarıyla; aracılık, emir ve işlem kalıpları, işlem saatleri, teminat yükümlülükleri, gözetim/denetim, kamuyu aydınlatma vb. tüm hususlara ilişkin kurallardaki serbestiyi ifade etmektedir.

8.1.4. Aracılık

Organize borsalarda işlemler, işlem yapmaya yetkili, alıcı ve satıcıyı bir araya getiren sayı ve kimlikleri belirli aracı kuruluşlar vasıtasıyla yapılabilmektedir.

Tezgah üstü piyasalarda ise aracı kurumlar üzerinden işlem yapma zorunluluğu olmaksızın doğrudan alıcı ve satıcılar ile irtibata geçilerek alım satım yapılabilmektedir.

Tezgah üstü piyasalardaki söz konusu yapı, işlemcilerin kotasyonlarını elektronik ilan tahtasına göndermeleri ve işlem fiyatlarının genellikle ikili görüşmeler çerçevesinde telefonla belirlenmesi, elektronik aracılık platformu oluşturularak çok taraflı işlem imkanı yaratılması ya da iki yöntemin bir karması olarak sadece işlemciler tarafından girilen kotasyonların diğer piyasa katılımcıları tarafından incelenerek işlem yapmaya karar verilmesi olarak işlemektedir.

Tezgah üstü piyasalarda faaliyet gösteren sayısız işlemci kuruluşun varlığı rekabet ortamı yaratmakta ve söz konusu rekabet aracılık maliyetlerinin organize piyasalara kıyasla daha düşük olması yönünde olumlu bir etki oluşturmaktadır.

8.1.5. Karşı Taraf Riski

Borsalarda gerçekleştirilen işlemler çok taraflı olmaları ve ilgili düzenleyici otorite ve borsanın gözetiminde işlemin takasını garanti eden takas kurumlarının varlığı dolayısıyla işlem gerçekleştirenler için işlemin karşı taraf/tafalarının kim oldukları ve işlemin gereği olan nakit veya işlem konusu varlığı teslim yükümlülüğünü yerine getirip getiremeyeceklerinin bir önemi bulunmamaktadır. Bu durum, organize borsa işlemlerinde karşı taraf riskinin söz konusu olmaması anlamına gelmektedir.

Buna karşılık, tezgah üstü piyasalarda herhangi bir işlem için karşı taraf riski bulunmaktadır. Zira işlemin iki taraflı yapısı, karşı tarafın işlem konusu nakit ya da varlığı istenen nitelikte ve zamanda teslim edememesi olasılığını her zaman içinde barındırmaktadır.

8.1.6. Şeffaflık (Transparency) ve Veri Toplama

Organize borsalarda, borsa bazında belirli ölçüde farklılaşabilen kurallar görülmekle birlikte, işleme konu varlıkların özellikleri, işlemlerin fiyat ve miktar bilgileri, işlem tarafları vs hususlar kamuya açık ve erişilebilir tutulmaktadır.

Tezgah üstü piyasalarda ise genellikle merkezi bir işlem platformunun bulunmamasına da bağlı olarak bu hususlar sadece işlemin tarafları tarafından bilinmektedir. Bu nedenle, işlem gören hisse senetlerinde daha önceki işlemlerin hangi fiyatlardan gerçekleştiğinin öğrenilmesi ve yatırım kararlarının bu doğrultuda verilmesinde de sorunlarla karşılaşılabilir.

Yine, organize piyasalarla ilgili veriler ilgili borsanın belirlediği düzey ve şartlarda borsanın web sitesi başta olmak üzere çeşitli veri kaynakları ile piyasaya duyurulmakta iken, tezgah üstü piyasalardaki veriler ancak işlem yapan kuruluşlardan alınan bilgilerin toplanıp tek merkezde derlenmesi ile elde edilebilmektedir.

8.1.7. Kotasyon şartları

Herhangi bir hisse borsaya kote edilerek işlem görmeye başladığında o hisse üzerindeki düzenleme ve gözetim faaliyetleri ile hisse ihraççısının yükümlülükleri önemli ölçüde artmaktadır. Buna kamuyu aydınlatma yükümlülükleri ve içeriden öğrenenler için ortaya çıkan işlem kısıtları örnek gösterilebilir. Ayrıca, ihraççının sermaye büyüklüğü ve karlılık durumu gibi kriterleri de sağlaması gerekmektedir. Nitekim, söz konusu yükümlülükler yerine getirilmediğinde hisse ilgili borsa kotundan çıkarılabilmektedir.

Buna karşılık herhangi bir hisse borsalardaki kotasyon şartlarının hiçbirine tabi olmaksızın tezgah üstü piyasalarda işleme konu edilebilmektedir. Zira, tezgah üstü piyasaların en büyük özelliklerinden biri kotasyon kurallarının olmamasıdır.

Nispeten küçük ölçekli işletmelerin ülke ekonomileri açısından taşıdıkları önem, bu şirketleri daha esnek kotasyon koşulları sağlayan pazarlarda işleme açma yönünde bir yaklaşımı da beraberinde getirmiştir. Ancak bu koşulları dahi sağlayamayan şirketlerin hisse senetleri tezgah üstü piyasalarda işleme konu olabilmekte ve bu yönüyle tezgah üstü piyasalar küçük şirketlerin sermaye piyasalarından fon temin etmeleri bakımından yarar sağlamaktadır. Böylece tezgah üstü piyasalar küçük ölçekli şirketlerin gelişerek borsaların kotasyon koşullarını sağlayabilecek büyüklüğe erişme ve borsa şirketi olmanın gerektirdiği yükümlülüklerle hazırlanma aşamasında kullandıkları bir piyasa olma işlevi de görebilmektedir.

8.1.8. İşlem Hacmi ve Likidite

Esnek şartlara tabi olmaları ve işlem karakteristiğinin tek seferlik büyük montanlı işlemleri daha fazla içermesi sebebiyle tezgah üstü piyasalar organize piyasalara oranla daha yüksek işlem hacmi içermekle birlikte, aynı nedenlerle düşük likidite ve yüksek spreadlere sahip oldukları da söylenebilecektir.

Kamuyu aydınlatma, gözetim ve şeffaflık düzenlemelerinin daha hafif olması da bu piyasaların bireysel yatırımcılardan ziyade büyük ölçekli kuruluşlar ve yüksek tutarda işlem yapan profesyonel yatırımcılara daha fazla hitap etmesini beraberinde getirerek organize borsalarda görülen geniş yatırımcı tabanına yayılmış likit işlemlere bu piyasalarda daha az rastlanması sonucunu yaratmaktadır.

8.2. Dünyada Tezgah Üstü Piyasalar

Dünya genelinde gelişmiş ve gelişmekte olan hemen hemen tüm ülke finansal piyasalarında paylar, türev araçlar ve çeşitli yapılandırılmış ürünler üzerinde işlem gerçekleştirilen tezgah üstü piyasalar faaliyet göstermekte olup, elektronik işlem çeşitliliği ve imkanlarının gelişimi ile alternatif yatırım anlayışının yerleşmesine paralel olarak özellikle türev ürünlerin işlem gördüğü tezgah üstü piyasaların işlem hacmi organize piyasaların işlem hacmini geçmiş bulunmaktadır.

Halihazırda tezgah üstü türev piyasalarda en çok işlem gören ürünler faiz türevleri olup, bunu döviz türevleri, CDS'ler ve hisse türevleri izlemektedir. Dünyadaki türev piyasaların işlem hacminin tamamına yakını tezgah üstü türev piyasa işlemlerinden oluşmaktadır.

8.2.1. Tezgah Üstü Pay Piyasaları

Tezgah üstü pay piyasalarında işlem gören hisseler farklı işlem kalıpları ile ticarete konu olmakta ve yüksek düzeyde riskler içermektedir. Organize borsalara göre daha esnek kurallara tabi olan tezgah üstü pay piyasalarında aktif büyüklüğü belirli bir tutarın altında olan nispeten küçük ölçekli şirketler işlem görmektedir. Organize borsalarda işlemler sürekli müzayede sistemine göre gerçekleşmekle birlikte, tezgah üstü piyasalarda münferit ve tek seferde alım satıma konu olan küçük ölçekli şirket payları işlem görmektedir.

Tezgah üstü pay piyasalarında ilk kotasyon şartı hiç aranmayabilmekte, buna karşılık işlem gören şirketlerin ilgili düzenleyici otoriteye periyodik olarak temel finansal bilgilerini raporlaması istenebilmektedir.

Tezgah üstü pay piyasalarındaki risk, esas itibarıyla işlem gören şirketlerin ölçeğinin küçük olmasından, daha düşük düzeydeki düzenleme altyapısından ve kamuyu aydınlatma yükümlülüklerindeki esneklikten kaynaklanmaktadır. Dolaşımdaki payların miktarının düşük olması ve işlemlerin genellikle organize borsalardaki sürekli müzayede ortamından farklı olarak büyük tutarda ve tek seferde yapılması likiditeyi düşürmekte ve büyük tutarlı alım-satımların hissenin fiyatı üzerinde yüksek volatilité yaratmasına sebep olmakta, aynı şekilde kamuyu aydınlatma yükümlülüklerinin nispeten hafif olması da şirketle ilgili olarak yayılan gerçek dışı haberlerin yine aynı volatil etkiye dönüşmesine zemin hazırlamaktadır.

Tezgah üstü pay piyasası işlemlerinin büyük çoğunluğu Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) gerçekleşmektedir. Bunların başında gelen Over the Counter Bulletin Board (OTCBB) ve Pink Sheets adı verilen piyasalarda tezgah üstü hisseler için kotasyon verilmektedir.

Yine ABD'de faaliyet gösteren Nasdaq, fiziki bir mekana bağlı olmaksızın, temel olarak piyasa yapıcısı üyelerin bilgisayar ortamında ekranlar üzerinden kotasyon yayımladıkları elektronik bir piyasa olarak faaliyete başlamış olmakla birlikte, daha sonra organize borsaya dönüşmüştür. ABD'de ulusal bir borsaya ya da Nasdaq'a kote olmamış hisseler OTC hisseler olarak tanımlanmaktadır.

Benzer şekilde Kore'de, aracı kurumların bir araya gelmesiyle kurulan ve ülkemizdeki Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği benzeri bir yapıda faaliyet gösteren Korea Securities Dealers Association tarafından "The Kosdaq Stock Market (KOSDAQ)" kurulmuştur.

Bu yönde yapılan çalışmalar ile merkezi bir ortamın yokluğunun ve sistematik bilgilendirme eksikliğinin yatırımcı tarafından en iyi fiyatın bulunmasında ortaya çıkardığı sorunlar büyük ölçüde ortadan kaldırılmakta ve buna paralel olarak, OTC piyasada gerçekleştirilen işlemlerin gözetimi de mümkün hale gelebilmektedir.

8.2.2. Tezgah Üstü Türev Piyasaları

Dünya'da belli başlı para birimlerinin ABD doları vasıtasıyla altın standardına bağlanmasını içeren Bretton Woods anlaşmasının 1971 yılında terk edilmesi sonucunda sabit kur sisteminden dalgalı kur rejimine geçilmesi ve aynı dönemdeki petrol krizi gibi dünya ekonomisini temelden etkileyen olaylar risk yönetimi olgusunun ön plana çıkmasına neden olmuş, bu durum yeni finansal araçların oluşturulmasına zemin hazırlamıştır.

Böylece, söz konusu tarihe kadar piyasalarda genellikle tarımsal ürünlere dayalı vadeli işlem sözleşmeleri işlem görmekle birlikte, döviz ve faiz başta olmak üzere finansal vadeli işlem sözleşmeleri yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Bu aşamadan sonra piyasa risklerini üstlerine alarak, fiyat değişimlerinden yararlanmak isteyen spekülâtörlerin sayısının artması ile bu piyasalar daha yaygın ve likit hale gelmiş, çeşitli borsalarda değişik mal, menkul kıymet ve yabancı para üstüne vadeli işlemler yapılmaya başlanmıştır.

Türev borsalarda işlem gören sözleşmelere ilişkin vade, sözleşme büyüklüğü, alınacak teminatlar, fiyat adımları gibi işlem unsurları, ilgili borsalar tarafından belirlenmektedir. Borsalarda işlem gören vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinin standartlaşmasının en önemli nedeni piyasanın likit olmasını sağlamaktır. Tezgah üstü türev piyasalarda ise işleme ilişkin olarak bu özellikler standart olmayıp, işlemin tarafları tarafından serbestçe belirlenmektedir. Bu piyasalarda tezgah üstü pay piyasalarında olduğu gibi likidite nispeten düşük olup, aynı zamanda işlemlere ilişkin işlem öncesi ve sonrası şeffaflık ve kamuyu aydınlatma gibi hususlar da daha sınırlıdır.

Gelişmiş ülkeler başta olmak üzere, Dünya'daki hemen tüm piyasalarda tezgah üstü türev ürünleri işleme konu edilmektedir.

8.2.2.1. Tezgah Üstü Türev Piyasaları'nda İşlem Gören Belli Başlı Ürünler

8.2.2.1.1. Forward Sözleşmeler

Forward sözleşme, iki tarafın üzerinde anlaşıldığı, özellikleri standart olarak belirlenmemiş bir varlığın, sözleşmenin tarafları tarafından karşılıklı olarak belirlenen şartlarda ileri bir tarihte alım

satımının yapılmasını içeren sözleşme türüdür. Forward sözleşmelerde fiyat, miktar vade gibi unsurlar taraflar arasında serbestçe belirlenmektedir. Forward sözleşmelerde, sözleşme koşulları başka herhangi bir kişi ya da kurum tarafından garanti sağlanması söz konusu olmaksızın taraflar arasında serbestçe belirlendiği için, karşı tarafın yükümlülüğünü yerine getirmemesi riski (kredi riski) vardır. Forward sözleşmelerin organize borsalarda işlem gören standart nitelikli futures (vadeli işlem) sözleşmelerinin ortaya çıkmasına da temel teşkil ettikleri söylenebilir. Forward sözleşmeler, sözleşmenin tarafları haricinde piyasa katılımcılarının bilgisine açık değildir. Bu nedenle forward sözleşmeler geleceğe yönelik fiyatlar için referans özelliği taşımamaktadır. Forward sözleşmelerde tarafların vade sonu gelmeden pozisyonlarını kapatmaları, sözleşmenin iptali ve cezai şartlar dışında söz konusu olmadığı gibi, bu sözleşmelerin başkasına devredilmeleri de (hukuken mümkün olsa bile), standart özellikler taşımadıkları için pratik açıdan pek mümkün değildir.

Tezgah üstü forward piyasalarında ihtiyaca binaen sözleşme düzenleyen ve düzenlediği sözleşmeye taraf olan bankalar, yatırım bankaları ve sigorta şirketleri başta olmak üzere, forward sözleşmesi imzalamak isteyen tarafları komisyon karşılığı bir araya getiren aracılar faaliyet göstermektedir. Forward sözleşmelerin standart olmamaları ve devredilememe nitelikleri bunların ikinci el piyasalarının hemen hemen hiç bulunmamasına yol açmakla birlikte, sözleşmenin iki tarafının faiz oranındaki farklılıklar üzerine düzenledikleri faiz oranı sözleşmelerinin (forward rate agreements-FRA) belirli şartlarla ikinci el piyasada satışı mümkün olabilmektedir. Bu nedenle, faiz oranı sözleşmelerinin ikinci el piyasasının oldukça likit olduğu söylenebilecektir.

8.2.2.1.2. Opsiyon Sözleşmeleri

Opsiyon sözleşmeleri, işlemin yapıldığı tarih itibarıyla belirlenen ileri bir tarihte, önceden belirlenmiş bir fiyata, standartlaştırılmış miktar ve kalitedeki bir varlığı alma veya satma hakkını veren sözleşmelerdir.

Futures (vadeli işlem) sözleşmelerinde olduğu gibi, borsalarda işlem gören opsiyon sözleşmelerinde takas kurumu garantör işlevini üstlenmektedir.

Uygulamada faiz oranına dayanan opsiyonlar genellikle tezgah üstü piyasalarda, diğer opsiyonlar ise hem tezgah üstü piyasalarda hem de organize borsalarda işlem görmektedir.

8.2.2.1.3. Swap Sözleşmeleri

Swap sözleşmesi, iki taraf arasında, önceden belirlenen bir sistem içinde, belirli bir finansal varlıktan kaynaklanan gelecekteki nakit akışlarının değiştirilmesine ilişkin olarak yapılan özel bir anlaşmadır. Swap işlemleri, döviz kuru ve faiz oranı gibi risklerden korunmanın yanı sıra, finansman maliyetini düşürmek, aktif pasif yönetimi stratejilerini uygulamak, spekülasyon yapmak amacı ile de gerçekleştirilmektedir. Swap sözleşmelerinin başlıca türleri para, mal ve faiz oranı swaplarıdır.

Swap sözleşmeleri yapı ve nitelik itibarıyla büyük çoğunlukla tezgah üstü piyasalarda işlem görmekle birlikte, organize türev borsalarda özellikle swap üzerine düzenlenmiş futures sözleşmeleri de bulunmaktadır. Faiz oranı üzerine düzenlenmiş swap sözleşmeleri tezgah üstü piyasalarda en çok işlem gören ürün konumundadır.

8.3. Dünyada Tezgah Üstü Piyasalar ile İlgili Olarak Yapılan Düzenlemeler

Yukarıda da ifade edildiği üzere, temel ortaya çıkış saiki düzenlenmiş organize piyasalardaki kurallara tabi olmaksızın esnek şartlar altında iki taraflı işlem gerçekleştirmek olan tezgah üstü piyasalar düzenleyici otoriteler tarafından ya hiç düzenlemeye tabi tutulmamış ya da bu piyasalar için kamuyu aydınlatma ve şeffaflık başta olmak üzere belli başlı konularda sınırlı düzenleme yapılmıştır.

Bununla birlikte, 2008 yılında ABD ve diğer gelişmiş ülkeler başta olmak üzere finansal piyasaları global düzeyde etkisi altına alan kriz ortamı ve söz konusu krizin özellikle karmaşık türev işlemlerden kaynaklandığına dair yaygın görüş ve tespitler tezgah üstü işlemlerin mercek altına alınarak takas, kamuyu aydınlatma ve şeffaflıktan başlamak kaydıyla bir çok alanda yeni ve daha sıkı kurallar getirilmesine ve hatta bu piyasalarda yapılan işlemlerin organize piyasalara kaydırılmasına yönelik çalışmalara başlanmasına neden olmuştur.

Bu konuda IOSCO, ESMA, FINRA, ISDA, FSB, G-20 ve CFTC gibi kuruluş/birlikler tarafından global ve bölgesel çapta yapılan düzenlemeler başta olmak üzere krizden zarar gören ya da görme potansiyeli olan ülkeler düzeyinde çeşitli önlemler alınmış olup, bunlardan özellikle ABD Dodd-Frank Yasası, IOSCO düzenlemeleri, Basel III düzenlemeleri, G-20 kararları ve Avrupa Birliği EMIR düzenlemeleri ön plana çıkmıştır. Konuya ilişkin olarak yapılan temel düzenlemelere başlıklar itibarıyla aşağıda yer verilmektedir.

8.3.1. Gözetim, Şeffaflık (Transparency) ve Raporlama

Gözetim alanında organize piyasalarda genel olarak uygulanmakta olan gerçekleşen işlemlerin ve alınan pozisyonların raporlanması şeklindeki gözetim faaliyetlerinin tezgah üstü piyasalara da uygulanması yönünde tedbirler alınmıştır.

Türev araç işlemleri ile ilgili kayıtları merkezi bir platformda toplayıp saklama işlevini üstlenen veri depolama kuruluşlarının (trade repository) yaygınlaştırılması tezgah üstü türev işlemlerindeki şeffaflığı artırarak risklerin azaltılması ve finansal istikrarın sağlanmasına katkı sağlamaktadır. Bu çerçevede, tezgah üstü türev işlem gerçekleştiren tüm kuruluşların bu işlemlere dair bilgileri ilgili bulundukları veri depolama kuruluşuna raporlamaları zorunluluğu getirilmiştir.

Yine, blok işlemler olarak tanımlanabilecek olan belirli parasal tutarı aşan büyük montanlı işlemlerin ayrıca raporlanması zorunluluğu getirilmiş, buna ek olarak işlem hacmi ve fiyat bilgilerinin kamuya paylaşılması yönünde düzenlemeler de yapılmıştır.

8.3.2. Riskten Kaçınma

Tezgah üstü işlemler niteliği gereği işlem yapan kuruluşların maruz kaldıkları toplam riski artırmakta, bu ise genel olarak sistemik riskin de yükselmesine neden olmaktadır.

Bu çerçevede, tezgah üstü türev işlemlerin takasının bir merkezi karşı taraf (Central Counterparty-CCP) tarafından gerçekleştirilmesi, işlemlerini merkezi karşı taraf üzerinden gerçekleştirmeyen piyasa katılımcıları için daha yüksek sermaye şartı aranması, işlemlerden belirli oran/tutarda teminat (margin) alınması, işleme taraf piyasa katılımcılarının söz konusu işlemlerle ilgili suç teşkil eden faaliyetler ve insan kaynaklı hatalar dahil tüm operasyonel riskleri önceden değerlendirmeleri ve özellikle tezgah üstü işlem yapan bankalar için stres testleri vb yöntemler üzerinden hesaplanacak sermaye yeterliliği rasyolarına uymaları şeklinde düzenlemeler yapılmıştır.

8.3.3. Takas ve Merkezi Karşı Taraf

2008 finansal krizinden önce tezgah üstü piyasalarda işleme konu olan türev araçların takası genellikle merkezi karşı taraflar üzerinden gerçekleştirilmemekteydi.

Krizden sonra ise özellikle belirli enstrümanlar (uygulamada faiz swapları) için zorunlu merkezi takas/karşı taraf uygulamalarına geçilmiştir.

Merkezi karşı taraf hizmeti, hukuki ve finansal etkileri bakımından gerek piyasa katılımcıları tarafından talep ve tercih edilen, gerekse düzenleyici otoritelerce zorunlu tutulan bir finansal altyapı hizmetine dönüşmüştür. Organize borsalarda merkezi karşı taraf uygulaması 20'nci yüzyılın başlarından itibaren uygulanmakla birlikte, 2008 yılında başlayan global ölçekli krizde merkezi karşı taraf uygulamasının gösterdiği başarı bu uygulamanın tezgah üstü türev işlemleri için de zorunlu tutulması yönündeki yaklaşımın temelini atmıştır.

Belirli sermaye yükümlülüklerini sağlamak şartıyla merkezi karşı taraf olarak faaliyet gösteren takas kuruluşları kendi kaynaklarını da kullanmak suretiyle alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı alıcı rolünü üstlenerek takası garanti etmekte ve bu durum özellikle volatil piyasa koşullarında yüksek risk arz eden tezgah üstü piyasalara ilişkin riskleri önemli ölçüde elimine etmektedir.

8.4. Türkiye’de Tezgah üstü Piyasalar ve Tezgah üstü Piyasalara İlişkin Olarak Yapılan Düzenlemeler

8.4.1. Türkiye’de Tezgah üstü Piyasalar

Türkiye’de en yaygın olarak kullanılan ve en yüksek derinliğe sahip olduğu bilinen tezgah üstü para ve borçlanma aracı piyasaları Bankalararası TL Piyasası, Bankalararası Döviz Piyasası, Bankalararası Tahvil Piyasası ve Bankalararası Repo Piyasası’dır.

Bankalararası TL ve döviz piyasalarında bankalar özel bir düzenlemeye tabi olmadan kendi aralarında TL ve döviz alışverişlerini gerçekleştirmektedir.

Bankalararası TL Piyasası ile Bankalararası Döviz Piyasasında yapılan işlemlerden dolayı teminat alınmamakta, işlem yapılacak bankalar ve işlem miktarlarına “line” adı verilen limitlerle sınırlama getirilmektedir.

Ayrıca, Tahtakale Piyasası olarak da bilinen, efektif arz ve talebinin belirleyici olduğu ve işlemlerin bankalar ile yetkili müesseselerce gerçekleştirildiği Serbest Efektif Piyasası da bulunmaktadır.

Aracı kurum ve bankalar, Borsa tarafından kendilerine tanınan işlem yapabilme limitlerinin yetersiz geldiği durumlarda; tahvil ve bono kesin alım ve kesin satım işlemlerini “Bankalararası Tahvil Piyasası”nda, repo işlemlerini ise “Bankalararası Repo Piyasası”nda yapmaktadırlar.

Sözkonusu piyasalarda işlemler, telefonla pazarlık ya da veri yayın firmalarının dialing imkanlarından faydalanılarak, yalnızca “line”ı olan taraflarla “line” limitleri dahilinde yapılmaktadır.

Türkiye’de Borsa’da işlem gören paylara ilişkin olarak ise alım satım emirlerinin Borsa’ya iletilmesi esastır. Ancak Borsa’nın önerisi ve Sermaye Piyasası Kurulu’nun onayı ile Borsa dışında pay işlemi yapılabilmesine yönelik olarak üç farklı durum belirlenmiştir. Bunlar; işlem sırası kapalı paylar üzerinde yatırım kuruluşları vasıtasıyla Borsa dışında gerçekleştirilen işlemler, borsa dışı lot altı işlemleri ve lottan küçük miktarların Borsa dışında nakde dönüştürülmesi işlemleridir.

Tezgah üstü türev işlemler açısından bakıldığında, ülkemizde bankacılık sektörünün özellikle 2001 krizinden sonra bilanço içi açık pozisyonlarını bilanço dışı dövize dayalı türev ürün işlemleriyle kapatma yoluna gitmesinin bankaların tezgah üstü türev araçları artan ölçüde kullanmaları sonucunu yarattığı söylenebilecektir.

Forward, swap ve opsiyon sözleşmelerinin alım satımına konu edildiği tezgah üstü türev piyasasında işlemler büyük ölçüde bankaların kendi aralarında ya da bankalar ile büyük ölçekli şirketler arasında yapılmakta olup, işlem yapma saiki esas itibarıyla finansal riskten korunarak bu riskin yönetilmesidir.

Söz konusu piyasada en çok faiz swapları, çapraz kur swapları ve döviz swaplarının işleme konu edildiği görülmektedir.

8.4.2. Türkiye’de Tezgah üstü Piyasalara İlişkin Olarak Sermaye Piyasası Mevzuatı Kapsamında Yapılan Düzenlemeler

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’na dayalı olarak çıkarılan III-37.1 Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ’de “Tezgah üstü Piyasa”; “Borsalar ve teşkilatlanmış diğer pazar yerleri dışında kalan piyasalar” olarak, “Tezgah üstü İşlem” ise; “Borsalar ve teşkilatlanmış diğer pazar yerleri dışında kalan piyasalarda gerçekleştirilen işlemler” olarak tanımlanmıştır.

Bu bakımdan, Kanun’un 66’ncı maddesinde; “Borsalar dışında sermaye piyasası araçlarının alıcı ve satıcılarını bir araya getiren, alım ve satımına aracılık eden, bunlar için sistemler ve platformlar oluşturan ve bunları işleten alternatif işlem sistemleri, çok taraflı işlem platformları ve teşkilatlanmış diğer piyasalar” olarak tanımlanan “teşkilatlanmış diğer pazar yerleri” söz konusu tezgah üstü piyasa tanımının kapsamı dışında kalmaktadır.

Bu düzenleme altyapısı çerçevesinde, Sermaye Piyasası Kanunu, takas mevzuatı, III-37.1 Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ ile III-39.1 Yatırım Kuruluşlarının Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Tebliğ’de tezgah üstü türev araç işlemleri ile ilgili çeşitli düzenlemeler yapılmış olup, söz konusu düzenlemelerin temel esasları konu başlıkları itibarıyla aşağıda özetlenmektedir.

8.4.2.1. Raporlama

İşlem aracılığı veya portföy aracılığı faaliyeti kapsamında tezgah üstü türev araç işlemleri gerçekleştirecek yatırım kuruluşlarına işlem yapacakları türev araç türlerine ve türev araç türlerine konu dayanak varlıklara ilişkin olarak Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (Birlik) tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde bir liste oluşturma, bu listeyi internet sitelerinde yayımlama ve Birliğe gönderme zorunluluğu getirilmiştir.

Merkezi Kayıt Kuruluşu; SPK’nın 03.04.2015 tarih ve 2015/427 sayılı toplantısında alınan karar çerçevesinde, SPKn. 87’nci maddesi uyarınca “Veri Depolama Kuruluşu” olarak yetkilendirilmiştir. MKK, bu yetki çerçevesinde; 2018 yılında ilgili mevzuat çalışmaları tamamlanmış olup; 19.09.2018 tarihinde “Veri Depolama Kuruluşu’nun Faaliyet, Çalışma ve Denetim Esasları Hakkında Yönetmelik” ve 27.10.2018 tarihinde “Veri Depolama Kuruluşuna Yapılacak Raporlamalara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ” (IV-87.1) Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Organize ve tezgah üstü piyasalarda gerçekleşen türev işlemlerin bildirimlerinin sözleşme taraflarınca uluslararası standartlarda yapılabilmesine olanak sağlayan “Elektronik Veri Deposu Sistemi” 30.11.2018 itibarıyla devreye alınmıştır. Yatırım kuruluşları ve tüzel kişiler; yurt içi ve yurt dışı tezgah üstü piyasalar ile yurt dışındaki organize piyasalarda gerçekleştirdikleri türev sözleşmelerini Elektronik Veri Deposu Sistemi’ne ilgili tarihten itibaren raporlamaya başlamışlardır. Borsa İstanbul bünyesinde yer alan “Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası” ve “SWAP Piyasası”nda gerçekleştirilen türev işlemleri ise Merkezi Karşı Taraf (MKT) olan Takasbank tarafından Elektronik Veri Deposu Sistemi’ne raporlanmaktadır. 31.12.2019 tarihi itibarıyla; future, opsiyon, SWAP ve fark sözleşmeleri Elektronik Veri Deposu Sistemi üyesi yatırım kuruluşları ve tüzel kişilikler tarafından günlük olarak raporlanmaktadır. Emtia, faiz oranları, hisse senedi, kredi, para birimi ve diğer türev araç sınıflarına dayalı fark sözleşmeleri, forward sözleşmeleri, future sözleşmeleri, opsiyon ve SWAP sözleşmeleri Elektronik Veri Deposu Sistemi’ne raporlanmaktadır.

Raporlama yükümlülük tablosu aşağıda yer almaktadır:

Taraf	Karşı Taraf	Piyasa Yeri	Piyasa Türü	Sözleşmenin Yapılış Türü (Taraf)	Sözleşmenin Yapılış Türü (Karşı Taraf)	Raporlama Yükümlülüğü
Yatırım Kuruluşu 1	Yatırım Kuruluşu 2	Yurtiçi	Tezgahüstü	Portföy	Portföy	Yatırım Kuruluşu1, Yatırım Kuruluşu 2
Yatırım Kuruluşu 1	Yatırım Kuruluşu 2	Yurtiçi	Tezgahüstü	Portföy	Müşteri	Yatırım Kuruluşu1, Yatırım Kuruluşu 2
Yatırım Kuruluşu 1	Yatırım Kuruluşu 2	Yurtiçi	Tezgahüstü	Müşteri (Aracılık)	Portföy	Yatırım Kuruluşu1, Yatırım Kuruluşu 2
Yatırım Kuruluşu 1	Yatırım Kuruluşu 2	Yurtiçi	Tezgahüstü	Müşteri (Aracılık)	Müşteri (Aracılık)	Yatırım Kuruluşu1, Yatırım Kuruluşu 2
Yatırım Kuruluşu 1	Yatırım Kuruluşu 2	Yurtiçi	Organize	Portföy	Portföy	Takasbank
Yatırım Kuruluşu 1	Yatırım Kuruluşu 2	Yurtiçi	Organize	Portföy	Müşteri	Takasbank
Yatırım Kuruluşu 1	Yatırım Kuruluşu 2	Yurtiçi	Organize	Müşteri (Aracılık)	Portföy	Takasbank
Yatırım Kuruluşu 1	Yatırım Kuruluşu 2	Yurtiçi	Organize	Müşteri (Aracılık)	Müşteri (Aracılık)	Takasbank
Yatırım Kuruluşu 1	Yatırım Kuruluşu 2	Yurtiçi	Tezgahüstü	Portföy	Portföy	Takasbank
Yatırım Kuruluşu 1	Yatırım Kuruluşu 2	Yurtiçi	Tezgahüstü	Portföy	Müşteri	Takasbank
Yatırım Kuruluşu 1	Yatırım Kuruluşu 2	Yurtiçi	Tezgahüstü	Müşteri (Aracılık)	Portföy	Takasbank
Yatırım Kuruluşu 1	Yatırım Kuruluşu 2	Yurtiçi	Tezgahüstü	Müşteri (Aracılık)	Müşteri (Aracılık)	Takasbank
Yatırım Kuruluşu 1	Müşteri	Yurtiçi	Tezgahüstü	Portföy	Müşteri	Yatırım Kuruluşu1
Yatırım Kuruluşu 1	Müşteri	Yurtiçi	Tezgahüstü	Müşteri (Aracılık)	Müşteri	Yatırım Kuruluşu1
Yurtiçi Yerleşik Tüzel	Yatırım Kuruluşu 1	Yurtiçi	Tezgahüstü	Portföy	Portföy	Yatırım Kuruluşu1
Yurtiçi Yerleşik Tüzel1	Yurtiçi Yerleşik Tüzel2	Yurtiçi	Tezgahüstü	Portföy	Portföy	Yurtiçi Yerleşik Tüzel1, Yurtiçi Yerleşik Tüzel 2
Yatırım Kuruluşu 1	Merkezi Karşı Taraf (Yurtdışı)	Yurtdışı	Organize	Portföy	MKT (Yurtdışı)	Yatırım Kuruluşu1
Yatırım Kuruluşu 1	Merkezi Karşı Taraf (Yurtdışı)	Yurtdışı	Organize	Müşteri (Aracılık)	MKT (Yurtdışı)	Yatırım Kuruluşu1
Yatırım Kuruluşu 1	Yurtdışı Yerleşik Tüzel	Yurtdışı	Tezgahüstü	Portföy	Portföy	Yatırım Kuruluşu1
Yatırım Kuruluşu 1	Yurtdışı Yerleşik Tüzel	Yurtdışı	Tezgahüstü	Müşteri (Aracılık)	Portföy	Yatırım Kuruluşu1
Yurtiçi Yerleşik Tüzel1	Merkezi Karşı Taraf (Yurtdışı)	Yurtdışı	Organize	Portföy	MKT (Yurtdışı)	Yurtiçi Yerleşik Tüzel1
Yurtiçi Yerleşik Tüzel1	Yurtdışı Yerleşik Tüzel	Yurtdışı	Tezgahüstü	Portföy	Portföy	Yurtiçi Yerleşik Tüzel1
Gerçek Kişi 1	Gerçek Kişi 2	Yurtiçi	Tezgahüstü	Portföy	Portföy	Bildirim yükümlülüğü bulunmamaktadır.
Yurtiçi Yerleşik Tüzel1	Gerçek Kişi 1	Yurtiçi	Tezgahüstü	Portföy	Portföy	Bildirim yükümlülüğü bulunmamaktadır.

8.4.2.2. Risk Yönetimi ve Teminatlandırma

Aracı kurumların belirlenmiş türev araç ve bunların dayanak varlıkları itibarıyla, asgari olarak; müşterilerine karşı doğrudan mali yükümlülük altına girip girmedikleri, müşterilerinin risklilik durumları, olası olumsuz piyasa koşulları ile müşterilerin işlemlerini korunma amacıyla yapmaları veya fark pozisyonu oluşturmaları gibi özel stratejilerini de dikkate almak suretiyle ve uluslararası kabul görmüş yöntemler çerçevesinde bir teminatlandırma politikası oluşturmaları gerekmektedir.

Teminatlandırma politikasında kullanılan risk modellerinin geçerliliği ve güvenilirliği en az altı ayda bir olmak üzere geriye dönük stres testleriyle sınanmak zorundadır.

Aracı kurumlar tarafından teminatlandırma politikasının bir parçası olarak her müşterinin alabileceği pozisyon büyüklüğüne ilişkin limit belirlenmesi zorunludur. Müşteriler limit belirlenmesi amacıyla gruplandırılabilir.

Aracı kurumlar müşterileri ile gerçekleştirecekleri tezgah üstü türev araç işlemleri için teminat talep ederler. Teminat tesis edilmeden işlemlere başlanamamaktadır. Teminat yapısı Borsada olduğu şekilde asgari olarak başlangıç ve sürdürme teminatı olmak üzere belirlenmekte ve yine Borsada olduğu gibi teminat tamamlama çağrısı uygulaması bulunmaktadır.

Yatırım kuruluşlarının alım satım aracılığı faaliyeti kapsamında genel müşterilerine hizmet sunmadan önce diğer bilgilerin yanısıra tezgah üstü türev ürünlerin genel olarak nasıl yapılandırıldığı ve fiyatlandırıldığı ile işlemin karşı tarafı hakkında bilgiyi müşterilerine vermesi gerekmektedir.

Aracı kurumlar portföy aracılığı veya işlem aracılığı faaliyetleri kapsamında tezgah üstü türev işlemlerde kullandıkları elektronik işlem platformları, bu platformlarda kullanılan her türlü program, modül ve eklenti, bunların çalışma ve kullanım esasları ve amaçları ile bunlara ilave olarak yeni platform, program, modül ve eklenti kullanımı ve bunların değiştirilmesi hususlarını kullanılmaya başlandıktan itibaren on gün içerisinde Birliğe yazılı olarak bildirmekle yükümlü kılınmışlardır. Bildirilen platform ve bu platformda kullanılan program, modül ve eklentilerin yatırımcıların hak ve yararlarına aykırı sonuç verecek unsurlar içermemesi gerekmektedir. Birliğe bildirilenler dışında platform, program, modül ve eklenti kullanılamayacağı da düzenlenmiştir.

8.4.2.3. Takas ve Merkezi Karşı Taraf

Merkezi Takas Kuruluşlarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Genel Yönetmelik'te merkezi takas kuruluşlarının diğer piyasaların yanısıra tezgah üstü piyasaların da takas, ödeme ve teminat işlemlerini Sermaye Piyasası Kurulu'nun izni ile yerine getirebilecekleri düzenlenmiştir.

Diğer taraftan, merkezi takasa konu edilecek tezgah üstü sermaye piyasası araçları ile takasın gerçekleştirilmesine ilişkin usul ve esasların, tesis edilecek limitler dahilinde ve sistemik riskin azaltılması ilkesi çerçevesinde ilgili merkezi takas kuruluşunun önerisi üzerine Sermaye Piyasası Kurulu'na belirleneceği hükme bağlanmıştır.

Sermaye Piyasası Kurulu'nun, yatırım kuruluşlarının tezgah üstü piyasalarda gerçekleştirdikleri işlemlerin takasının merkezi karşı taraf olarak yetkilendirilmiş bir kuruluş nezdinde gerçekleştirilmesini zorunlu tutabilme yetkisi bulunmaktadır.

Bu çerçevede, İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.'nin (Takasbank) tezgah üstü türev piyasalara ilişkin merkezi karşı taraf faaliyetine başlamasına yönelik çalışmalar tamamlanarak 19 Aralık 2019 tarihi itibarıyla TL faize dayalı swaplar için merkezi karşı taraf hizmeti sunulmaya başlanmıştır.

9. T.C. MERKEZ BANKASI PİYASALARI

Genel olarak bir ekonomide dört temel hedef vardır. Bunlar;

- Kaynakların tam olarak istihdamı,
- Sürdürülebilir bir ekonomik büyüme,
- Fiyat istikrarının sağlanması ve sürdürülmesi,
- Ödemeler dengesindeki istikrarın sağlanması.

Bu temel ekonomik hedefler için maliye ve para politikaları koordineli olarak uygulanır. Sadece maliye politikası ya da para politikası ile bu hedeflerin sağlanması mümkün değildir. Çünkü bu hedefler birbirleri ile çatışan, çelişen hedeflerdir. Örneğin, Merkez Bankası düşük enflasyon oranı veya güçlü bir TL'yi hedeflediği anda bunun kısa dönem maliyeti işsizlik oranının artması ve ekonomik büyüme hızının düşmesi olabilmektedir.

Hedeflerin birbiri ile çatışması, para ve maliye politikası uygulamaları konusunda zamanla yeni oluşumların doğmasına neden olmuştur. Para politikası uygulamalarının Merkez Bankacılığı anlamında gelişimine bakıldığında, kabaca 1970 öncesi, 1970-80 dönemi ve 1990 sonrası olarak üç döneme ayrılabilir.

1970 öncesi dönemde, ekonomi politikalarının asıl olarak maliye politikaları çerçevesinde oluşturulduğu, para politikalarının ise yukarıda sayılan temel hedeflere ulaşılmasında maliye politikalarını destekleyici bir unsur olarak görüldüğü gözlemlenmektedir.

Ancak, özellikle 1970'li yılların başında petrol krizinin etkisiyle petrol fiyatlarının aşırı yükselmesi ve merkez bankalarının bu dışsal şokun ülke ekonomileri üzerindeki olumsuz etkilerini gidermek amacıyla gevşek para politikaları izlemeleri sonucu birçok ülkede enflasyonist bir sürecin yaşanması ve bu sürecin olumsuz etkilerinin birçok alanda hissedilmesi nedeniyle, Merkez Bankalarından beklentiler değişmeye başlamıştır.

Bu süreçte, para politikalarının yukarıda sayılan hedeflerin hepsini dikkate alarak düzenlenmesinin para politikasının etkinliğini zayıflattığı, üstelik özellikle ekonomik kalkınmaya destek olması amacıyla oluşturulan para politikalarının uzun dönemde hem ekonomik kalkınmaya beklenen desteği sağlamadığı, hem de enflasyonist bir sürece yol açtığı genel kabul görmeye başlamıştır.

Literatürdeki çeşitli çalışmalar, bir ülkedeki üretim düzeyinin, o ülkenin potansiyel üretim düzeyine ulaşması halinde, gevşek para politikalarının, diğer bir deyişle faizlerin yapısal göstergelerin gerektirdiği seviyelerin altında kalmasının üretim ve istihdam üzerindeki olumlu etkilerinin çok kısa süreli olduğunu, bu politikaların orta ve uzun vadede üretim ve istihdam üzerinde fazla etkili olmadığını ve sadece enflasyona yol açtığını göstermektedir (Miktar teorisi yaklaşımına göre, paranın dolaşım hızının kısa ve orta vadede değişmeyeceği varsayımı altında, para arzındaki genişlemenin reel büyümeden, GSYİH, daha fazla olması halinde, enflasyonist bir gelişme gözlenebilecektir).

Bu çalışmalarla, 1970'ler ve 1980'lerde yaşanan gelişmeler, Merkez bankalarının üretim ve istihdama katkılarının ancak ve ancak fiyat istikrarını gözetken politikalarla olabileceğini göstermiştir. Özellikle 1980'lerden itibaren merkez bankası politikaları açısından fiyat istikrarı asıl hedef olarak ön plana çıkmıştır. Bu çerçevede, merkez bankaları kanunları değiştirilerek, genel olarak merkez bankalarının asıl ve çoğu kez tek görevinin fiyat istikrarının sağlanması ve sürdürülmesi olduğu kabul edilmiştir.

Modern merkez bankacılığı anlayışındaki değişmelerin bir uzantısı olarak, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'ndan (TCMB) beklentiler de zaman içinde değişmiş, 14 Ocak 1970 tarih, 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu muhtelif tarihlerdeki düzenlemelerin ardından son olarak 25 Nisan 2001 tarih, 4651 sayılı Kanun ile yeniden düzenlenerek, TCMB'nin temel amacının fiyat istikrarını sağlamak olduğu ve bu amaca ulaşmak için uygulayacağı para politikasını ve kullanacağı para politikası araçlarını doğrudan kendisinin belirleyeceği hususları hüküm altına alınmıştır. Ayrıca, TCMB fiyat istikrarı temel amacına ilave olarak finansal sistemde istikrarı sağlayıcı tedbirleri almakla görevlendirilmiştir.

Buraya kadar özet olarak yer verilen merkez bankacılığının genel seyri ve fiyat istikrarına odaklı para politikası anlayışı, 2008 yılında başlayan küresel finans krizle birlikte tekrar gözden geçirilmeye başlanmıştır. Bu gelişmenin temel nedeni merkez bankalarının fiyat istikrarını sağlamalarının finansal istikrarı sağlamak için yeterli olmadığına anlaşılmıştır. Kriz sonrası politik ve akademik çevrelerde yapılan analizler merkez bankalarının finansal istikrarın temininde aktif olarak rol oynaması hususunda birleşmektedirler. Bu yaklaşımla birlikte birçok ülke merkez bankaları tarafından geleneksel para politikası araçlarına ilave olarak makro riskleri azaltıcı araçları da yaygın şekilde kullanılmaya başlanmıştır.

Bu doğrultuda, TCMB, küresel dengesizliklerin bir yansıması olarak ortaya çıkan makro finansal riskleri kontrol altında tutabilmek amacıyla, enflasyon hedeflemesi rejimini geliştirerek yeni bir para politikası stratejisi oluşturmuştur. Bu çerçevede, fiyat istikrarını sağlamayı temel amaç olarak muhafaza ederken, makro finansal istikrarı da koşulların elverdiği ölçüde dikkate almaya başlamıştır.

TCMB'nin para politikası hedefleri çerçevesinde, para arzının ve ekonominin likiditesinin etkin bir şekilde düzenlenmesi amacıyla, bankalara ve aracı kurumlara politika faiz oranlarından kısa vadede sağlamış olduğu Türk lirası borç alma ve borç verme imkanlarına Hazır İmkanlar (standing facilities) denilmektedir.

TCMB, nihai kredi mercii sıfatıyla ödeme sisteminde aksamalara sebep olabilecek geçici likidite sıkışıklıklarını ve finansal piyasaların etkin bir şekilde çalışmasını engelleyebilecek teknik kaynaklı ödeme sorunlarını gidermek amacıyla, sisteme teminat karşılığında gün içi veya gün sonu kredi imkanı sağlayabilir. TCMB tarafından sunulan hazır imkanlar;

- Türk lirası Depo Borç Alma ve Borç Verme,
- Gün İçi Likidite (GİL) İmkânı,
- Geç Likidite Penceresi (GLP) İşlemleri (LON),
- Likidite Desteği Kredisi,
- BİST bünyesinde sağlanan Repo ve Ters Repo İmkânı,
- Piyasa Yapıcısı Bankalara Sağlanan Likidite İmkânı,

olarak sınıflandırılabilir.

9.1. Para Politikası Uygulamaları

Genel olarak, iki tür para politikası stratejisi vardır:

- 1) Ara Hedefleme,
- 2) Doğrudan Enflasyon Hedeflemesi

Ara hedefleme stratejisinde Merkez Bankası kamuoyuna enflasyonla mücadele için belirlediği ara hedefi ilan eder ve araçlarını ara hedefi tutturmaya yönelik olarak oluşturur. Enflasyonun doğrudan kontrol edilebilir bir olgu olmaması nedeniyle, enflasyon üzerinde etkide bulunabilmek için enflasyonu etkileyen, ara hedef niteliğinde değişkenleri kontrol etmek gerekmektedir. Ara hedefler, nihai hedefle istikrarlı ilişkisi olan, aktarım mekanizmasında belirleyiciliği tespit edilen ve Merkez Bankasının kontrol edebildiği değişkenlerden oluşmaktadır.

Üç çeşit ara hedefleme stratejisi vardır. Bunlar, parasal hedefleme, kur çapası ve Merkez Bankası bilanço hedeflemesidir. Parasal hedefleme, 1990'lı yıllara değin yaygın olarak kullanılan bir stratejidir ve çok basit haliyle miktar teorisine dayanır. 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren repo, yatırım fonları gibi yeni finansal araçların gelişmesi, kredi kartı ve ATM gibi yeni ödeme araçları ve teknolojilerinin yaygınlaşması para talebi tahminini oldukça zorlaştırmış ve para arzı tanımlarının enflasyon üzerindeki belirleyiciliği azalmıştır. Kur çapası, uzun süre enflasyonla yaşayan ekonomilerde oluşan geriye dönük endeksleme alışkanlığının kırılabilmesi için kullanılan bir diğer ara hedefleme stratejisidir. Bu stratejide kurlar önceden ilan edilerek ekonomik birimlerin fiyat artırımlarını kurlardaki artışa göre yapmaları beklenir. Kur çapası uygulamasında Merkez Bankasının likidite ve faizler

üzerindeki kontrolü kaybolurken, likidite ve faizler ödemeler dengesi gelişmelerine göre belirlenir. Ara hedefleme stratejileri arasında yer alan Merkez Bankası bilanço hedeflemesi, klasik IMF program hedefi olarak da bilinmektedir. Bu uygulamada net uluslararası rezervlere (NUR) taban, net iç varlıklara (NİV) tavan hedefler konulur, performans kriteri olarak belirlenir. NUR’a taban hedef konulması ile net döviz rezervinin korunması, NİV’e tavan hedef konulması ile parasal genişlemenin önüne geçilmesi amaçlanır.

Doğrudan enflasyon hedeflemesi stratejisine göre hükümetle ortak belirlenen enflasyon hedefi, Merkez Bankasının temel politika hedefidir. Bu stratejide Merkez Bankası herhangi bir ara hedef ilan etmez. Para politikası, enflasyon tahminlerinin ve beklentilerin hedeflenen enflasyondan sapmasına göre yönlendirir. Enflasyon hedeflemesi yalnızca bir enflasyon öngörüsü açıklamak değil, Merkez Bankasının para politikası araçlarını sadece enflasyon hedefine yönelik olarak kullanacağını taahhüt ettiği bir para politikası uygulama biçimidir. Hedeflenen enflasyonun beklentileri etkileyebildiği ölçüde nominal çapa görevini üstlenmesi, hane halkları ve firmaların gelecek döneme ilişkin fiyatlandırma davranışları ve bütçe planlarını enflasyon hedefini dikkate alarak belirlemeleri öngörülür.

Para politikası tasarımlarında temel kısıt, sermaye hareketleri serbest iken hem faiz oranları hem de döviz kurunun kontrol edilemeyeceğini vurgulayan “İmkânsız Üçlü” prensibine dayanmaktadır. Bu anlamda, faizlerin kontrol edilmeye çalışıldığı bir stratejide kurlar piyasa koşulları tarafından belirlenirken, kurların kontrol edilmeye çalışıldığı stratejilerde de Merkez Bankasının faizler üzerindeki belirleyiciliği buharlaşmaktadır.

Mevcut durumda, TCMB aktif bir para politikası stratejisi izlemektedir. TCMB 2002 yılı başında para politikasının genel çerçevesine ilişkin yaptığı duyuruda, para politikasında nihai hedefin enflasyon hedeflemesine geçmek olduğunu, ancak gerekli ön koşullar tamamlanmadan enflasyon hedeflemesine geçilmeyeceğini duyurmuştur. 2002-2005 döneminde TCMB tarafından ‘Örtük Enflasyon Hedeflemesi’ uygulanmıştır. Bu süre zarfında, dalgalı kur rejimine uyum artmış ve enflasyon hedeflemesi rejimine geçiş için elverişli bir ortam oluşmasına yönelik önemli mesafeler alınmıştır. TCMB, 2006 yılı başından itibaren para politikasının kurumsallaşması süreci çerçevesinde, enflasyon hedeflemesi rejiminin uygulamasına geçmiştir.

Enflasyon hedeflemesinin ilk aşamasında, üç yıllık bütçe uygulaması ile uyumlu bir şekilde, üç yıllık enflasyon hedef patikası oluşturulmuş olup, bu uygulamaya devam edilmektedir. TCMB, yılsonunda gerçekleşen enflasyonun “nokta hedef” olarak belirlenen enflasyon hedefinin iki puan altında ya da üzerinde çıkması durumunda, şeffaflık ve hesap verebilirlik çerçevesinde bu durumun nedenlerini ve alınması gereken önlemleri ayrı bir raporla Hükümete sunmakta ve bu raporu kamuoyu ile paylaşmaktadır.

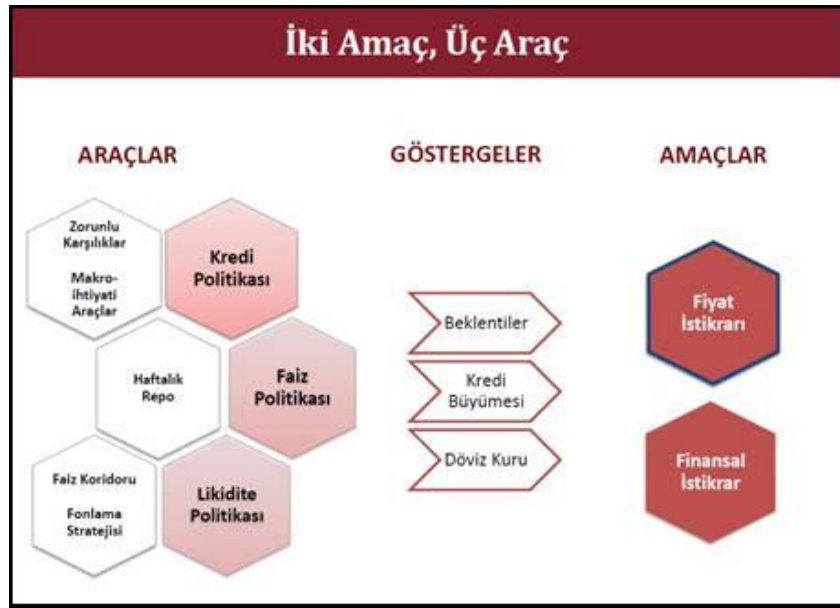
2006 yılı başında enflasyon hedeflemesi rejimine geçilmesiyle birlikte, ‘IMF program şartlılığı’ kapsamında; Net Uluslararası Rezevler performans kriteri olmayı sürdürmüş, ancak Para Tabanı performans kriterinin ve Net İç Varlıklar gösterge hedefinin yerlerini ‘enflasyon gözden geçirme kriterleri’ almıştır. Bu doğrultuda, 2006 yılından itibaren, stand-by programı çerçevesinde IMF ile gözden geçirmelerde kullanılmak üzere her yılın başında yılsonu hedefi ile tutarlı bir politika oluşturulmaya başlanmıştır.

Enflasyon hedeflemesi rejimine geçilmesiyle beraber, Para Politikası Kurulu para politikası kararlarında Başkana “tavsiye veren” konumdan “karar alıcı” konuma geçmiştir. Diğer taraftan, para ve kur politikası yıllık raporunun yanı sıra, 2006 yılında üç ayda bir yayımlanmaya başlanan Enflasyon Raporu, para politikasının temel iletişim aracı olmuştur.

TCMB, enflasyon hedeflemesi rejiminde temel para politikası aracı olarak kısa vadeli faiz oranlarını kullanmakta, bu anlamda gecelik faiz oranlarını belirlemektedir. Alınan kısa vadeli faiz kararlarının gücü, sinyal etkisi neticesinde ortaya çıkan reel faizin düzeyine bağlıdır. Merkez Bankaları bu sinyal etkisi ile aktarım mekanizması üzerinden toplam talebi kontrol etmeyi, beklentileri yönlendirerek enflasyon hedeflerine ulaşmayı amaçlamaktadırlar. Sinyal etkisinin aktarım mekanizması kanalları üzerindeki gücü, politikalardan arzu edilen sonuçların öngörüldüğü şekilde ve öngörülen sürede alınabilmesini sağlar. Çok genel bir çerçevede, ekonominin yapısal özellikleri, mali piyasaların etkinliği ve belirsizlik alanları bu ilişkinin gücünü belirler.

Mevcut durumda faiz oranları belirlenirken temelde enflasyon hedefi gözetilmekte, fiyat istikrarına ek olarak finansal istikrar da kısa vadeli faiz oranının belirleyicileri arasında yer almaktadır. 2002 yılından 2010 son çeyreğine kadarki dönemde, politika faizleri asıl olarak enflasyonla mücadele ve fiyat istikrarını sağlamak amacıyla yönelik olarak, ileriye dönük bir bakış açısı ile kullanılmıştır. Enflasyonla mücadele konusundaki kararlılık enflasyonla ilgili beklentileri iyileştirirken, politikalara olan güvenin artması sonucunda faizler düşer. Borçlanma vadeleri uzarken, Hazine daha düşük faizlerle borçlanır ve risk primi azalır. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak, kamu maliyesi ve bütçe dengesinde görülen iyileşme ile makro dengeler güçlenir, ekonominin şoklara karşı direnci artar. Buna karşılık, TCMB'nin politika faizlerini belirlerken enflasyonla mücadele ve fiyat istikrarını sağlamak dışında bir amacının bulunması veya piyasalarda enflasyonla mücadele dışında bir amacın olduğuna dair bir "algılamının" oluşması, ciddi bir güven kaybına neden olur. Oluşan güven kaybı, enflasyon beklentilerinin bozulması ve risk priminin artması ile başlayan bir zincirleme reaksiyon sonucunda makro dengelerin bozulması, ekonomide kırılganlıkların artması ile sonuçlanır.

Bununla birlikte, 2008 yılında başlayan küresel finans krizi ve sonrasındaki gelişmeler araçların uygulanma yöntemleri ve araç seti konusunda yeni yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu doğrultuda, TCMB, 2010 yılının son çeyreğinden itibaren yeni para politikası strateji çerçevesinde, o dönemde enflasyon görünümünün olumlu seyretmesinin de sağladığı imkân ile fiyat istikrarına ek olarak finansal istikrara ulaşmak amacıyla geleneksel para politikası aracı olan bir hafta vadeli repo ihalelerine ek olarak zorunlu karşılıkları, faiz koridorunu ve diğer likidite politikalarını aktif bir şekilde kullanmaya başlamıştır. İki amaç, üç araç olarak özetlenebilen yeni para uygulamasıyla TCMB, aşağıda yer alan grafikte özetlenen mekanizmayla iki amacına birlikte ulaşmayı amaçlamaktadır.

Faiz kararı alınırken, ekonomideki tüm gelişmelere orta vadeli bir perspektif içerisinde bakılmakta, enflasyonu etkilemesi olası temel eğilimler ve kalıcı etkiler dikkate alınmaktadır. Gelecekteki enflasyonu öngörebilmek için:

- Toplam arz ve talep gelişmeleri, parasal göstergeler, kredi büyüklükleri, kamu maliyesi gelişmeleri,
- İçsel (TCMB) enflasyon tahminleri,
- Beklentiler,
- Fiyatlama Davranışları,
- Döviz kurları, ödemeler dengesi gelişmeleri,
- Verimlilik, istihdam ve ücretler ve
- Dış ekonomik gelişmeler gibi pek çok parametreye bakılmaktadır.

9.2. Para Politikası Araçları ve TCMB Bünyesindeki Piyasalar

Merkez Bankasının hedefe ulaşmak için kullanabileceği para politikası araçları ve araçları uygulama yöntemleri aşağıda özet olarak yer almaktadır. Bu araçlar özetle:

- 1) Açık Piyasa İşlemleri (Open Market Operations)
- 2) Döviz Müdahaleleri, Alım-Satımları (İhale)
- 3) Reeskont Penceresi İşlemleri
- 4) Zorunlu Karşılıklar

Bu araçlardan ilk üç araç para tabanını, son araç ise parasal çarpanı etkilemek için kullanılır.

9.2.1. Açık Piyasa İşlemleri

1211 sayılı TCMB Kanunu'nun 52'nci maddesi açık piyasa işlemlerine ilişkin düzenlemeleri içermektedir:

“Madde 52: Banka (TCMB), para politikasının hedefleri çerçevesinde, para arzının ve ekonominin likiditesinin etkin bir şekilde düzenlenmesi amacıyla, Türk Lirası karşılığında menkul kıymet kesin alım satımı, geri alım vaadi ile satım ve geri satım vaadi ile alım işlemleri, menkul kıymetlerin ödünç alınıp verilmesi, Türk Lirası depo alınması ve verilmesi gibi açık piyasa işlemlerini yapabilir ve bu işlemlere aracılık edebilir. Bankaca başvurulacak açık piyasa işlemleri ile bu işlemlerle ilgili usul ve esaslar, açık piyasa işlemlerine konu olacak yüksek likiditeye sahip ve az riskli araçlar Bankaca belirlenir.

Banka, açık piyasa işlemleri çerçevesinde kendi nam ve hesabına vadesi 91 günü aşmayan, ikincil piyasada alınıp satılabilen likidite senetleri ihraç edebilir. Ancak, likidite senetlerinin devamlı bir alternatif yatırım aracı olma niteliği kazanmasının engellenmesi, ihraçlarının sadece açık piyasa işlemlerinin etkinliğinin artırılması amacıyla sınırlı tutulması hususları göz önünde bulundurulur. Bankanın geri alım vaadi ile satım ve geri satım vaadi ile alım işlemleri ile Türk Lirası depo işlemlerinin anlaşma süresi 91 günü aşamaz, sürenin başlangıcı işlemlerin valör tarihidir.

Banka, bu madde kapsamına giren işlemlerle ilgili kurum ve kuruluşları; bankalar ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa göre belirlenen aracı kurumlar arasından işlemin özelliğini göz önünde bulundurarak tespit etmeye yetkilidir.

Açık piyasa işlemleri, yalnızca para politikası amaçları için yürütülür ve Hazineye, kamu kurum ve kuruluşları ile diğer kurum ve kuruluşlara kredi amacıyla yapılamaz.”

Merkez Bankaları, para politikasının hedefleri çerçevesinde, para arzının ve ekonomideki likiditenin etkin bir şekilde düzenlenmesini sağlamak amacıyla açık piyasa işlemleri (APİ) yapmaktadır. Açık piyasa işlemleri, günümüz Merkez Bankacılığının en etkin para politikası aracıdır. Bu uygulamada faiz oranları ve işlem miktarı Merkez Bankasının inisiyatifindedir. Uygulama başarısı için finansal piyasaların gelişmiş, ikincil piyasanın derinleşmiş olması gerekir.

TCMB açık piyasa işlemlerini iki birim aracılığı ile gerçekleştirir. Bunlar; Açık Piyasa İşlemleri Müdürlüğü ile Para Piyasaları Müdürlüğüdür.

İşlemler saat 10:00 – 16:00 arasında gerçekleştirilir. Aynı gün valörlü standart ihaleler saat 11:00'de gerçekleştirilirken, para piyasası faiz oranlarında aşırı dalgalanmayı gidermek amacıyla Gün İçi Geri Satım Vaadi ile Alım İhaleleri çalışma saatleri arasında herhangi bir anda ilan edilerek, kısa sürede teklifler alınmak suretiyle gerçekleştirilebilecektir. Kuruluşlar yükümlülüklerini saat 16:45'e kadar yerine getirmek zorundadır. Ancak piyasa koşullarına göre Merkez Bankasınca çalışma saatlerinde değişiklik yapılması söz konusu olabilir. Bu çerçevede, yükümlülüklerin yerine getirilme süresi EFT kapanış saatine kadar uzatılabilir.

Açık piyasa işlemleri çeşitleri ve kullanılan yöntemler özet olarak aşağıdadır:

9.2.1.1. APİ İşlem Çeşitleri³

Depo: Merkez Bankasının belirli vadeler ile bankalara teminat ve limitleri doğrultusunda sağladığı mevduat olanağıdır. Söz konusu bankalar bu sayede; Merkez Bankasının aynı gün içerisinde ilan ettiği faiz oranlarından, Türk lirası şeklinde borç alıp verebilirler. Depo imkânı, Merkez Bankası bünyesinde faaliyet gösteren Bankalararası Para Piyasası aracılığı ile sağlanır.

Türk Lirası Depo Alım İhalesi İşlemleri: Merkez Bankasının, Türk lirası likidite fazlalığını giderme konusundaki etkinliğini artırmak için bankalardan ihale yöntemi ile Türk lirası depo alma işlemleridir.

➤ Likidite açığı ya da fazlalığının geçici olduğu koşullarda:

Repo: Likidite sıkışıklığında piyasanın kısa vadede, geçici süre için fonlanmasıdır. Merkez Bankası, repoya konu olan menkul kıymetleri işlemin vadesinde geri satmak üzere, belirli bir süre için satın alır, piyasaya likidite enjekte eder. İşlemin vadesinde ters işlem gerçekleşir. (Literatürdeki tanımı ile karışıklığa sebep vermemek için, Merkez Bankası Repo işlemi yaptığında katılımcılara “repo yapma” imkânı, bir başka deyişle Merkez Bankasından borç alma imkânı tanıdığını düşünmek gerekmektedir.)

Ters Repo: Piyasadaki likidite fazlalığının geçici süre için piyasadan çekilmesidir. Merkez Bankası, portföyündeki menkul kıymetleri işlemin vadesinde geri almak üzere, belirli bir süre için satarak piyasadaki likidite fazlalığını çeker. İşlemin vadesinde ters işlem gerçekleşir. (Literatürdeki tanımı ile karışıklığa sebep vermemek için Merkez Bankasının Ters Repo işlemi yaptığında katılımcılara “ters repo yapma” imkânı, bir başka deyişle Merkez Bankasına borç verme imkanı tanıdığını düşünmek gerekmektedir.)

➤ Likidite açığı ya da fazlalığının kalıcı olduğu koşullarda:

Doğrudan Alım: Piyasada kalıcı bir likidite sıkışıklığı varsa, Merkez Bankası eksik olan likidite tutarınca menkul kıymet satın alarak, piyasaya likidite sağlar.

Doğrudan Satım: Piyasada kalıcı olarak likidite fazlası varsa, Merkez Bankası fazla olan likidite tutarınca menkul kıymet satarak piyasadaki likidite fazlasını çeker.

Likidite Senetleri İhracı: Likidite senetleri, piyasadaki likiditenin düzenlenmesi ve açık piyasa işlemlerinin etkinliğinin artırılması amacıyla, Merkez Bankası tarafından kendi nam ve hesabına, 91 günü aşmayan vadelerde, iskontolu olarak ihraç edilen, kıymetli evrak niteliğini haiz senetlerdir. 1211 sayılı TCMB Kanunu’nun 52’nci maddesi (25.4.2001 tarih, 4651 sayılı Kanun ile değiştirilen şekli) esas alınarak hazırlanan ve 5 Ekim 2006 tarih, 26310 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Likidite Senetleri Hakkında Tebliğ”, (www.tcmb.gov.tr/yeni/mevzuat/piyasalar/likidite.pdf) konuya ilişkin ayrıntılı düzenleme içermektedir.

Mevcut uygulamada, likidite senetleri ihraç ve erken itfa işlemleri dışındaki açık piyasa işlemleri sadece DİBS veya HMKŞ tarafından ihraç edilen Türk lirası cinsi kira sertifikaları karşılığında gerçekleştirilmektedir. Diğer taraftan, Açık piyasa işlemleri için teminat olarak kabul edilecek menkul kıymetler ile teminatlara ilişkin düzenlemeler, TCMB internet sitesinde bulunan “Açık Piyasa İşlemleri Uygulama Talimatı”nda ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır.

9.2.1.2. Kullanılan Yöntemler

9.2.1.2.1. İhale Yöntemi

Geleneksel yöntem: Kazanan her teklif kendi faizinden/fiyatından işlem görür.

Miktar yöntemi: İhale faizi/fiyatı ve miktarı TCMB tarafından belirlenir. İhale tutarı kuruluşlara tekliflerinin toplam teklif miktarına oranına göre dağıtılır.

Son fiyat yöntemi: İhale teklifleri sıralanır. İhalede satılmak istenen tutara ulaşılan kadar tüm tekliflere ihaleyi kazanan en son teklifin fiyatı/faiz oranı uygulanır.

³ Ayrıntılı bilgi için bkz.

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Piyasalar/Acik+Piyasa+Islemleri/>

İhale bilgileri piyasaya Reuters servisi veya Merkez Bankası Ödeme Sistemleri İhale Sistemi (İhS) aracılığıyla duyurulur ve teklifler İhS aracılığı ile alınır.

Standart repo ve ters repo işlemleri için ihale kesim saati genelde saat 11.00'dir. Ayrıca, gün içi likidite gelişmelerine göre **Gün İçi Repo İhaleleri** herhangi bir saatte açılabilir.

9.2.1.2.2. Kotasyon Yöntemi

Kotasyon yönteminde faiz ya da fiyat TCMB tarafından belirlenir. TCMB'nin BIST Borçlanma Araçları Piyasasında yaptığı işlemler kotasyon yöntemi ile gerçekleştirilir. Bu piyasada TCMB, alış ve satış kotasyonlarını girerek işlem yapmaktadır. TCMB, piyasa yapıcılığı sistemini desteklemek amacıyla piyasa yapıcısı bankalara açık piyasa işlemleri çerçevesinde likidite imkânı sağlamaktadır. Söz konusu likidite imkânı, piyasa yapıcısı bankaların, 22.07.2002 tarihinden itibaren Hazine'nin DİBS ihraçlarından aldıkları/alacakları ve itfa edilmemiş olanların ihraç değerlerinin %2'si ile sınırlıdır. Piyasa yapıcısı bankalar, sağlanan %2'lik likidite imkânının tamamını kotasyon yolu ile yapılacak repo işlemleri için kullanabildikleri gibi, söz konusu likidite imkânının en fazla %40'ını Hazine ve Maliye Bakanlığınca ölçüt kıymet kabul edilen DİBS'leri TCMB'ye satmak için de kullanabilmektedirler. Ancak mevcut durumda bu imkân kullanılmamaktadır.

9.2.1.3. Katılımcılar

Tüm bankalar ve belirlenen kriterlere göre seçilmiş bazı aracı kurumlar API işlemlerine katılabilir.

9.2.1.3.1. Aracı Kurumlar İçin Üyelik Şartları

- Sermaye Piyasası Kurulundan halka arza aracılık, portföy yöneticiliği, yatırım danışmanlığı, repo ve ters repo yapma ile alım ve satıma aracılık etme konularında yetki belgesi almak,
- Asgari 6 milyon TL ödenmiş sermayesi olmak,
- TCMB tarafından istenen diğer belgeleri tamamlamak,
- Merkez Bankası nezdindeki DİBS ve Hazine Müsteşarlığı Varlık Kiralama Şirketi (HMKVŞ) Tarafından Yurt İçinde İhraç Edilen Kira Sertifikası bloke deposunda Resmi Gazete fiyatları ile değerlendirilmiş, ödenmiş sermayelerinin en az %10'unu karşılayacak tutarda DİBS veya HMKVŞ tarafından yurt içinde ihraç edilmiş kira sertifikası bulundurmak,
- TCMB nezdinde (üyelğe kabul edildikten sonra, işlem yapabilmek için) teminat bulundurmak.

9.2.1.3.2. Teminatlar

Açık piyasa işlemi yapmaya yetkili kuruluşlar, Merkez Bankası ile repo işlemi yapabilmek için açık piyasa işlemleri teminatı bulundurmakla yükümlüdürler. Teminat olarak kabul edilen değerler:

- Her türlü DİBS,
- HMKVŞ tarafından yurt içinde ve yurt dışında ihraç edilen kira sertifikaları,
- Döviz deposu, efektif deposu,
- Yabancı devletler ve hazinelerince ihraç edilmiş bono/tahvil,
- Likidite Senedi ve
- Eurobond'dur.

Açık piyasa işlemlerinde bankalar ve aracı kurumlar için geçerli teminat iskonto oranları aşağıda yer almaktadır.

TEMİNAT ÇEŞİTLERİ	VADE AYRIMI	İSKONTO ORANLARI	
		ARACI KURUM İŞLEMLERİ	BANKALAR REPO İŞLEMLERİ
DİBS ve HMKVŞ Tarafından Yurt İçinde İhraç Edilen Kira Sertifikası	182 gün ve daha az	0.10	0.06
	183 ile 365 gün arası	0.15	0.10
	366 gün ve daha fazla	0.25	0.20
Likidite Senetleri	-	0.10	0.06
Döviz Depoları	-		0.05
Efektif Depoları	-		0.10
Yabancı Bono ve Tahviller	365 gün ve daha az	0.15	0.10
	366 gün ve daha fazla	0.20	0.15
Eurobondlar ve HMKVŞ Tarafından Yurt Dışında İhraç Edilen Kira Sertifikaları ile ILM Kıymetleri	365 gün ve daha az	0.15	0.10
	366 gün ve daha fazla	0.25	0.20

Teminat Çeşidi	İskonto Oranı
DİBS ve HMKVŞ Tarafından yurt içinde ihraç edilen kira sertifikaları	
2 yıldan az (730 günden az)	1%
2-5 yıl arası (730 gün ve üstü - 1825 günden az)	2%
5 yıldan uzun (1825 gün ve üstü)	3%
Eurobond	5%
HMKVŞ Tarafından Yurt Dışında İhraç Edilen Kira Sertifikaları	
ILM Kıymetleri	
Yabancı Bono Tahviller	
Döviz Depoları	
Efektif Depoları	
Altın Depoları	
Likidite Senetleri	

Açık piyasa işlemleri için teminat olarak kabul edilecek menkul kıymetler ile teminatlara ilişkin düzenlemeler, TCMB internet sitesinde bulunan “Açık Piyasa İşlemleri Uygulama Talimatı”nda ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır.

9.2.1.3.3. Bazı Önemli Bilgiler

- Repo ve ters repo işlem vadesi 91 günü aşamaz.
- İşlemlerden komisyon ya da masraf alınmaz.
- Repo ve ters repo işlemlerinde Resmi Gazete fiyatları kullanılır
- Repo işlemlerine kabul edilen kıymetler ile teminat olarak kabul edilecek kıymetlerin piyasa değerlerinin (DİBS, HMKVŞ tarafından yurt içinde ihraç edilen kira sertifikaları ve likidite senetleri için Resmi Gazete değerleri) belirlenmiş oranlar ile iskonto edilmiş toplam değerleri, repo işlemleri tutarı ile faizleri toplamından az olamaz.
- Doğrudan satın alınacak kıymetlerde vade sınırı yoktur.
- Kamunun ihraç ettiği kıymetler birincil piyasadan alınamaz.
- Likidite senetleri ihraç ve erken itfa işlemleri dışındaki açık piyasa işlemleri sadece DİBS veya HMKVŞ tarafından ihraç edilen Türk lirası cinsi kira sertifikaları karşılığında gerçekleştirilmektedir.

9.2.2. Para Piyasaları

Bankalararası Para Piyasası, TCMB Para Piyasaları Müdürlüğü bünyesinde faaliyet gösteren bir piyasadır. Bu piyasa, bankalararası rezerv hareketlerini teşvik etmek, bankacılık sisteminde kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlamak ve likiditenin bankalar arasında dengeli dağılımına yardımcı olmak, bu çerçevede bankalararası işlemlere garantör sıfatıyla aracılık etmek (blind-broker) ve TCMB'nin açık piyasa işlemleri çerçevesinde Türk Lirası depo işlemlerini gerçekleştirmek amaçları ile 2 Nisan 1986'da kurulmuştur. Ancak, 2002 yılı Aralık ayından itibaren TCMB, bankalararası piyasaların daha sağlıklı gelişmesini teşvik etmek amacıyla, bu piyasadaki aracılık faaliyetine son vermiştir. Söz konusu tarihten itibaren bu piyasada Türk Lirası depo işlemleri sadece TCMB adına gerçekleştirilmektedir.

Mevcut durumda, Bankalararası Para Piyasasında, para politikası hedefleri doğrultusunda para arzının ve ekonominin likiditesinin etkin bir şekilde düzenlenmesi amacıyla, açık piyasa işlemleri çerçevesinde Türk Lirası depo işlemleri ile Merkez Bankasının nihai kredi mercii fonksiyonu çerçevesinde sisteme gün içi ve gün sonu kredi verilmesi işlemleri gerçekleştirilmektedir.

Bankalararası Para Piyasasındaki işlemlere ilişkin temel bilgiler aşağıdadır.

9.2.2.1. Katılımcılar

Bankalararası Para Piyasasındaki işlemlere sadece bankalar katılabilir.

9.2.2.2. İşlem Çeşitleri

9.2.2.2.1. Gün İçi Likidite (GİL) İmkânı

Gün içinde likidite ihtiyacı olan bankalar, gün sonuna kadar ödemek üzere, faiz ödemedi, teminatları karşılığında, limitleri dâhilinde TCMB'den borçlanabilirler.

9.2.2.2.2. TL Depo İşlemleri

Mevcut durumda, TCMB, bu piyasada gecelik (O/N) vadede TL borç alma ve borç verme faizlerini ilan eder. Söz konusu kotasyonlardan depo alımı yapmak isteyen veya depo vermek isteyen bankalar, bu piyasaya başvurarak teminatları karşılığında ve limitleri dâhilinde borç alabilir ya da limitsiz olarak borç verebilirler. Dolayısıyla, TL depo işlemleri de açık piyasa işlemleri çerçevesinde bir tür likidite kontrol aracıdır ve aktif olarak gecelik faizlerin aşırı dalgalanmasının önüne geçilmesi amacı ile kullanılır.

9.2.2.2.3. TL Depo Alım İhalesi İşlemleri

TCMB, O/N depo işlemlerine ilave olarak, vadeli TL depo alım ihaleleri ile de likidite çekebilmektedir. TL depo alım ihalelerinde faiz teklifleri 1 baz puan ve katları şeklinde verilir. %13.01, %13.07, %13.15 gibi.

9.2.2.2.4. Geç Likidite Penceresi İşlemleri

Likiditenin Son Mercii Fonksiyonu çerçevesinde ihtiyacı olan bankalar, saat 16:00–17:00 arasında gecelik vadede teminatları karşılığında limitsiz olarak TCMB'den borçlanabilirler. Aynı şekilde TCMB alış kotasyonundan da borç verebilirler. Ancak, faiz oranları gün içinde ilan edilen kotasyonlardan alıfta daha düşük, satıfta daha yüksektir. GLP işlemleri, zorunlu karşılıkların tesis süresinin son iş gününde ise 16.00-17.15 saatleri arasında gerçekleştirilir.

Teminatlar

Bu piyasada bankalar işlem yapmak için teminat yatırmak zorundadırlar. Borçlanma tutarının üzerinde teminat getirilmesi zorunludur. Teminat olarak kabul edilen değerler:

- DİBS ve HMKVŞ tarafından yurtiçinde ihraç edilen kira sertifikaları,
- Döviz deposu, efektif deposu,

- Yabancı bono/tahvil,
- Likidite Senedi,
- HMKŞ tarafından yurtdışında ihraç edilen kira sertifikaları ve
- Eurobond'dur.

Bankalararası Para Piyasası'nda gerçekleştirilen işlemlerin yanı sıra, Merkez Bankası Yasası'nın 40'ıncı maddesinin (I) numaralı fıkrasının (c) bendi kapsamında Bankacılık sisteminde belirsizlik ve güvensizlik oluşması ve fon çekilişlerinin hızlanması halinde, haklarında belirsizlik ve güvensizlik oluşan, ödeme kabiliyeti olan bankalara, TCMB tarafından belirlenecek usul ve esaslara göre Likidite Desteği Kredisi kullanılması işlemleri de bu Müdürlük tarafından gerçekleştirilmektedir. Söz konusu kredi bankaların öz kaynaklarının iki katı ile sınırlı olmak üzere, teminat karşılığında, avans şeklinde, birer aylık vadelerde ve en fazla bir yıl süreyle kullanılabilir.

Diğer yandan, olağanüstü hallerde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun (Fon) kaynaklarının ihtiyacı karşılamaması durumunda Fon'a verilecek avans işlemlerini, Fon'un görüşünü alarak TCMB tarafından belirlenecek usul ve esaslara göre gerçekleştirmek bu Müdürlüğün görevleri arasında yer almaktadır.

9.2.2.2.5. Döviz ve Efektif İşlemleri

Döviz ve efektif işlemlerine ilişkin hükümler, TCMB Kanunu'nun temel görev ve yetkileri düzenleyen 4'üncü maddesinde yer almaktadır:

"Madde 4-b: Hükümetle birlikte Türk Lirasının iç ve dış değerini korumak için gerekli tedbirleri almak ve yabancı paralar ile altın karşısındaki muadeletini tespit etmeye yönelik kur rejimini belirlemek, Türk Lirasının yabancı paralar karşısındaki değerinin belirlenmesi için döviz ve efektiflerin vadesiz ve vadeli alım ve satımı ile dövizlerin Türk Lirası ile değişimi ve diğer türev işlemlerini yapmak."

Diğer taraftan, Kanun'un 53'üncü maddesi altın ve döviz ile ilgili işlemleri düzenlemektedir:

"Madde 53-a: Banka, uyguladığı para politikası çerçevesinde, Türk Lirasının yabancı paralar karşısındaki değerini belirlemek amacıyla, döviz ve efektiflerin vadesiz ve vadeli alım ve satımı ile şartları önceden belirlenmek suretiyle dövizlerin Türk Lirası ile değişimi ve diğer türev işlemleri yapabilir."

Yukarıdaki maddelere göre kur rejimi, TCMB ve Hükümet tarafından ortaklaşa belirlenirken, kur rejimi çerçevesindeki kur politikası, diğer bir deyişle döviz alım ve satım kararları TCMB yetkisindedir. Kur politikasına ilişkin operasyonlar, Döviz ve Efektif Piyasaları Müdürlüğünce yürütülmektedir. Yasasındaki yetkiye dayanarak, Döviz ve Efektif Piyasaları Müdürlüğü, döviz ve efektif karşılığında işlem yapmaktadır.

Döviz ve Efektif Piyasaları Müdürlüğünün işlemlerine ilişkin özet bilgiler aşağıdadır:

9.2.2.2.5.1. Döviz ve Efektif Piyasaları Müdürlüğünün Görevleri

- Döviz piyasasını yakından takip etmek, para politikası ve piyasaların gerektirdiği durumlarda döviz piyasalarına müdahale etmek,
- TCMB tarafından günlük olarak ilan edilen gösterge kurlarını ve alım satıma konu olmayan dövizlere ilişkin bilgi amaçlı kurları belirlemek,
- TL'nin yurtdışı piyasalarda döviz karşılığında işlem görmesini sağlamak amacıyla TL banknot göndermek,
- Bankaların TCMB nezdinde açtırmış oldukları İki Gün İhbarlı DTH hesaplarına ait döviz ve efektif yatırma ve döviz çekme işlerini takip etmek,
- Piyasa katılımcılarıyla döviz karşılığı efektif alım-satım işlemleri yapmak.

- Döviz depo piyasasındaki bankalar arasında gerçekleştirilen işlemlere aracılık etmek.

9.2.2.2.5.2. Piyasa Katılımcıları

Döviz ve Efektif Piyasaları Müdürlüğü nezdinde yapılan işlemlerine sadece bankalar katılabilir.

9.2.2.2.5.3. Gösterge Niteliğindeki Kurların Belirlenmesi

1 Nisan 2002 tarihinden itibaren TCMB tarafından her iş günü saat 10.30- 15.30 arasında her bir saatte (10.30,11.30,12.30,13.30,14.30,15.30) bankalararası döviz piyasasında 1 milyon ABD doları karşılığında Türk Lirası kotasyon veren bankaların alım ve satım fiyatlarının ortalamalarının ortalaması tespit edilmekte ve bu 6 ortalamanın aritmetik ortalaması Merkez Bankası'na saat 15.30 itibarıyla belirlenen gösterge niteliğindeki 1 ABD doları döviz satış kuru olmaktadır.

Uluslararası piyasalardaki çapraz kurlar da benzer şekilde yukarıda belirtilen saatlerde tespit edilmekte ve ABD doları dışında Merkez Bankası'na ilan edilmekte olan diğer döviz kurları söz konusu çapraz kurların aritmetik ortalamaları esas alınarak hesaplanmaktadır.

Veri yayın sayfalarında saat 15.30'da USD/TL, EUR/TL döviz alım/satım kuru ve EUR/USD çapraz kuru ilan edilmektedir.

TCMB, Şubat 2001 tarihinden itibaren dalgalı kur rejimi çerçevesinde kur politikasını uygulamakta ve kurlara, aşırı dalgalanma dışında, müdahale etmemektedir. Dalgalı kur rejimi, enflasyon hedeflemesi rejiminin ve mevcut para politikası tasarımının temel dayanak noktalarından biridir. Dalgalı kur politikası uygulamasında TCMB tarafından belirlenen herhangi bir kur hedefi bulunmadığı için, döviz müdahaleleri, alım ve satımları seviyeye değil, aşırı oynaklığa yönelik olmakta, para politikası aracı olarak kullanılmamaktadır.

Bununla birlikte, TCMB, yüksek düzeydeki kamu borç servisi, maliyeti yüksek döviz yükümlülükleri ve güven tesisi için rezerv biriktirme yoluna gitmekte, döviz arzının arttığı dönemlerde döviz rezervlerini ılımlı bir biçimde arttırmak için günlük döviz alım ihaleleri düzenlenmektedir. Döviz alım ihalelerinin yanı sıra, döviz piyasasında derinliğin kaybolmasına bağlı olarak sağlıklı fiyat oluşumları gözlenmesi durumunda döviz likiditesini destekleyerek döviz piyasasının sağlıklı çalışmasını sağlamak amacıyla döviz satım ihaleleri yoluyla piyasaya döviz likiditesi sağlanabilmektedir.

Mevcut uygulama çerçevesinde kurlar ekonominin kendi dengelerine göre oluşmaya başlamıştır. Dalgalı kur rejiminde kurlar ekonominin barometresi görevini üstlenmekte; ekonomik politikadaki tutarsızlığı ve yapısal reformlardaki aksamaları daha net bir şekilde yansıtmaktadır. Gelişen ve değişen koşullar çerçevesinde, dalgalı kur rejimi uygulamasının global bazda kabul gördüğü söylenebilmektedir.

Ekonominin temelleri, uygulanan ekonomik program ve beklentiler dalgalı kur rejiminde kurların düzeyini belirlemektedir. Örneğin;

- Ülkelerarası faiz oranı farklılıkları: Uluslararası sermayenin, faiz oranlarının görece olarak daha yüksek olduğu ülkelere yönelmesi, o ülkelerin para biriminin değer kazanmasına, tersi hareket ise değer kaybetmesine yol açmaktadır.
- Ülkelerarası büyüme oranı farklılıkları: Daha hızlı büyüyen ülkelerin daha çok yabancı sermaye çekmesi veya hızlı büyüme sonrasında enflasyonu kontrol etmek için faizlerin yükselmesi beklentisi döviz kurlarının seviyesini etkilemektedir.
- Göreceli fiyat seviyesi: Yurtiçi fiyatların yurtdışı fiyatlara görece olarak artması, yerel paranın değer kaybetmesine, azalması ise yerel paranın değer kazanmasına yol açmaktadır.
- Ödemeler dengesi: Ödemeler dengesi açık veren ülkenin parası değer kaybederken, fazla veren ülkenin parası değer kazanmaktadır.

Ancak, orta ve uzun vadede yukarıda örneklendirilen makroekonomik temellerle uyumlu hareket eden döviz kurlarının, kısa vadede bu temellerden bağımsız hareket etmesi de söz konusu

olabilmektedir. Bunun temel nedeni, literatürde gürültücü işlemci, “noisy traders” adı verilen, çok kısa vadede işlem yapan ve ekonomik göstergelerden ziyade piyasa psikolojisine, teknik analize, siyasetçilerin açıklamalarına, likidite analizine ve tavsiye üzerine hareket eden, hareketleri birbirini etkileyen işlemcilerin varlığıdır. Makroekonomik temellerden bağımsız hareket eden işlemler zaman zaman toplam piyasa hacminin %90’ına ulaşmaktadır. Dolayısıyla, kurların düzeyini sistematik olarak önceden doğru tahmin edebilmek mümkün değildir.

9.2.2.2.6. Reeskont Penceresi

Reeskont penceresine ilişkin düzenleme, TCMB Kanunu’nun 5’inci kısım, 1’inci bölümde yer alan “Kredi müesseseleriyle işlemler”de, “Senet ve vesikaların reeskonta ve avansa kabulü” başlıklı 45’inci maddesinde yer almaktadır:

“Madde 45: Banka, muteber saydığı asgari üç imzayı taşımak ve vadelerine en çok 120 gün kalmış olmak şartıyla ve kendi belirleyeceği esaslar dahilinde bankalar tarafından verilecek ticari senet ve vesikaları reeskonta kabul edebilir. Reeskonta kabul edilecek ticari senet türleri ve diğer koşullar Bankaca belirlenir. Bu madde gereğince verilecek kredilerin en yüksek sınırı ve kredi türlerine göre limitleri, para politikası ilkeleri göz önünde tutulmak suretiyle Bankaca belirlenir. Banka reeskonta kabul edebileceği senetler karşılığında avans da verebilir.”

TCMB, 1990’lı yılların başına kadar, ekonominin üretim kapasitesinin artırılabilmesi için birçok sektöre yatırım, tevsii (var olan fabrikaları genişletme, geliştirme) ve işletme kredileri ile ihracatı teşvik kredileri vermiştir. Ancak, son yıllarda modern Merkez Bankacılığı anlayışı çerçevesinde, uzun bir süredir bankacılık sisteminin açık piyasa işlemleri ile fonlanması nedeniyle, reeskont kredisi kullanılmamaktadır.

9.2.2.3. Zorunlu Karşılıklar

Zorunlu karşılıklar bir para politikası aracıdır. Merkez Bankası, 2010 yılının son çeyreğinden itibaren uygulamaya başladığı yeni strateji çerçevesinde, söz konusu dönemde enflasyon görünümünün olumlu seyretmesinin de sağladığı imkân dâhilinde, makro finansal risklerin azaltılabilmesine yönelik politikalar geliştirmiştir. Bu doğrultuda, temel politika aracı olan bir hafta vadeli repo ihalelerine ek olarak zorunlu karşılıklar aktif bir şekilde kullanıma sokulmuştur.

Zorunlu karşılığa tabi yükümlülükler iki haftada bir cuma günü itibarıyla hesaplanır. Bankaların ve finansman şirketlerinin, tabi oldukları muhasebe standartları ve kayıt düzeni esas alınarak, yurt dışı şubelerinin yükümlülükleri dâhil, Merkez Bankasına, Hazineye, yurt içi bankalara ve uluslararası anlaşmayla kurulmuş olan bankaların Türkiye’deki merkez ve şubelerine olan yükümlülükleri hariç olmak üzere, aşağıda belirtilen bilanço kalemleri zorunlu karşılığa tabi Türk lirası ve yabancı para yükümlülüklerini oluşturur.

- Mevduat/katılım fonu.
- Repo işlemlerinden sağlanan fonlar.
- Kullanılan krediler (Hazine garantisiyle sağlananlar hariç).
- İhraç edilen menkul kıymetler (net).
- Sermaye hesaplamasına dâhil edilmeyen borçlanma araçları.
- Yurt dışı merkeze yükümlülükler (net).
- Kredi kartı ödemelerinden borçlar.
- Müstakrizlerin fonları.

Zorunlu karşılıklara Merkez Bankasınca tespit edilen usul ve esaslara göre faiz/nema ödenebilir. Türk lirası cinsinden tesis edilen zorunlu karşılıklara bankalar ve finansman şirketlerinin mevduat ve özkaynak toplamının kredilerine oranı esas alınarak, ABD doları cinsinden tesis edilen zorunlu karşılıklara, rezerv opsiyonlarına ve serbest hesaplara da ihbarlı döviz mevduat hesaplarına uygulanan oranlarla aynı oranda faiz/nema ödenmektedir. ABD doları cinsinden zorunlu karşılıklara faiz/nema

ödemesi Bankaca günlük olarak belirlenen faiz oranı ve ilgili tarihte ilan edilen gösterge niteliğindeki döviz alış kuru kullanılarak Türk lirası cinsinden ve günlük bazda hesaplanır.

Zorunlu karşılıkların tesisi, yükümlülük hesaplama tarihini izleyen iki hafta sonraki Cuma günü başlar ve 14 gün sürer. Zorunlu karşılıklar esasen, Türk lirası yükümlülükler için Türk lirası olarak, yabancı para yükümlülüklerde ise ABD doları cinsinden olan kısmı için ABD doları, kalan kısmı için ise ABD doları veya euro olarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasındaki hesaplarda tesis edilmektedir.

Bununla birlikte bankalara TCMB’de tutmak zorunda oldukları Türk lirası zorunlu karşılıkların belirli bir yüzdesini döviz (dolar ve/veya euro) ve standart altın cinsinden tesis edebilmelerine imkân tanıyan bir uygulama getirilmiştir.

Bu çerçevede, Türk lirası yükümlülükler için tutulması gereken zorunlu karşılıkların; en fazla yüzde 45’i ABD doları cinsinden, en fazla yüzde 30’u standart altın cinsinden ve en fazla yüzde 5’i kaynağı yurtiçi yerleşiklerden toplanan işlenmiş veya hurda altın olan standart altın cinsinden bloke hesaplarda tesis edilebilir. Ancak söz konusu altın ve dolar karşılıklarının tutarı bankaca belirlenen dilimlere denk gelen katsayılar ile çarpılmak suretiyle bulunur. Yabancı para yükümlülükler için tutulması gereken zorunlu karşılıkların kıymetli maden depo hesapları için tutulması gereken kısmının tamamına kadar standart altın cinsinden bloke hesaplarda tesis edilebilir.

Rezerv Opsiyonu Mekanizması (ROM) olarak anılan bu uygulama ile bankalara döviz varlıklarını Türk lirası likidite gereksinimlerini karşılamak için belli oranlarda kullanabilme imkânı sunulmaktadır.

Böylelikle bankalar, Türk lirası zorunlu karşılıkları tesis etmede esneklik kazanmakta ve gönüllü olarak döviz rezervi biriktirmektedir. Otomatik dengeleyici olarak çalışması beklenen ROM, sermaye akımlarının yurt içi piyasalar üzerinde oluşturduğu döviz kuru oynaklığını düşürmekte ve bu nedenle faiz koridoruna olan ihtiyacı kısmen azalmaktadır. ROM ile;

- Kısa vadeli sermaye akımlarının yaratabileceği oynaklık azalmakta,
- TCMB brüt döviz rezervleri güçlenmekte,
- Bankalara likidite yönetimlerinde esneklik sağlanmakta,
- Kredilerin sermaye hareketlerine olan duyarlılığı azalmakta,
- Bankalara kendi optimizasyonunu yapabilme olanağı sağlanmaktadır.

Bu imkânın hangi ölçüde kullanılabileceğine dair üst limitler Rezerv Opsiyonu Oranı (ROO) ile belirlenmektedir. Birim Türk lirası zorunlu karşılık başına tesis edilebilecek yabancı para veya altın karşılığını belirleyen katsayılar ise Rezerv Opsiyonu Katsayısı (ROK) olarak tanımlanmıştır. Bankaların bu imkândan ne ölçüde yararlandıkları (optimal kullanım oranı) bankaların sağlayabildiği yabancı para kaynak miktarına ve bu imkânı diğer fonlama araçlarıyla kayıtsız bırakan marjinal ROK değerine (eşik ROK) bağlı olarak değişecektir. Eşik ROK ise temel olarak yabancı para ve Türk lirası kaynakların göreceli maliyetine bağlıdır.

Sermaye girişlerinin hızlandığı dönemlerde, genellikle yabancı para kaynakların maliyeti Türk lirası kaynakların maliyetine göre düşmektedir. Bu durumda, eşik ROK artmakta ve bankalar Türk lirası zorunlu karşılıkların daha yüksek bir oranını yabancı para cinsinden tutma eğiliminde olmaktadır. Diğer bir ifadeyle, döviz borçlanma maliyetlerinin düşmesi, kâr amacıyla hareket eden bankaların ROM’dan daha çok yararlanmalarını beraberinde getirmektedir. Böylelikle, yurt içine giren dövizin bir kısmı, bankalarca zorunlu karşılıkların tesisinde kullanılmak üzere TCMB nezdinde bulunan hesaplara aktararak piyasadaki çekilmekte ve bu şekilde Türk lirası üzerindeki değerlenme baskısı sınırlanmış olacağı gibi ülkeye giren dövizin krediye dönüşüm oranı da azalmaktadır. Söz konusu dönemlerde, borçlanma kısıtlarının gevşemesine bağlı olarak artan sermaye akımları ROM imkânının daha fazla kullanılmasına, dolayısıyla artan döviz likiditesinin belirli bir kısmının yine mekanizma aracılığıyla çekilmesine neden olmaktadır. Bunun sonucunda, sterilize edilmesi gereken Türk lirası likidite miktarı aynı miktarda dövizin TCMB tarafından satın alındığı duruma göre daha az olmaktadır.

Sermaye girişlerinin yavaşladığı dönemlerde ise, risk priminin sabit kaldığı varsayımı altında, yabancı para kaynakların maliyeti Türk lirası kaynakların maliyetine göre artmakta ve yurt dışı fonlara erişim zorlaşmaktadır. Bu durumda, bankalar ihtiyaç duydukları döviz likiditesinin bir kısmını ROM kullanımlarını azaltmak suretiyle elde etme yoluna gitmektedir. Sermaye girişlerinin yavaşlamasının borçlanma kısıtlarını daha da bağlayıcı hale getirmesi nedeniyle de bankalar rezerv opsiyonu kullanımlarını azaltmaktadır. Anılan durum, Türk lirası üzerindeki değer kaybetme yönlü baskıyı hafifletirken Türk lirası likidite talebini artırmaktadır. Parasal aktarım mekanizması çerçevesinde döviz kurunun enflasyon üzerindeki etkisi daha çok maliyet yoluyla ortaya çıkmakta ve diğer kanallara göre daha hızlı çalışmaktadır. Türkiye’de üretimde ithal ara girdi mallarının yoğun olarak kullanılması nedeniyle, döviz kuru enflasyon görünümünü etkileyen önemli değişkenler arasında yer almaktadır.

10. BANKALARARASI PİYASALAR

10.1. Bankalararası Repo Piyasası

Yatırım kuruluşları repo işlemlerini Borsa İstanbul bünyesindeki repo pazarlarında yapabildikleri gibi kendi aralarında özel bir düzenlemeye tabi olmadan da yapabilmektedirler. Yatırım kuruluşları repo işlemlerini daha çok Borsa İstanbul bünyesindeki repo pazarlarında yapmalarına rağmen farklı nedenlerle işlemleri kendi aralarında yapmayı da tercih edebilmektedir. Tüm ikincil piyasalarda olduğu gibi bu piyasada da ancak "line"ı olan bankalarla ve "line" limitleri dâhilinde işlem yapılabilmektedir. Bu piyasada işlemler telefonla pazarlık ya da bilgi dağıtım firmalarının dealing imkânlarından faydalanılarak yapılmaktadır. Piyasada oranlar daha çok Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası repo pazarlarında gerçekleşen oranlar baz alınarak tespit edilmektedir.

10.2. Bankalararası Tahvil Piyasası

Yatırım kuruluşları sabit getirili menkul kıymetlerin doğrudan alım ve satım işlemlerini Borsa İstanbul bünyesindeki Kesin Alım-Satım Pazarı'nda yapabildikleri gibi kendi aralarında özel bir düzenlemeye tabi olmadan da yapabilmektedir. Tüm ikincil piyasalarda olduğu gibi bu piyasada da işlemler ancak "line"ı olan bankalarla ve "line" limitleri dâhilinde yapılabilmektedir. Bu piyasada işlemler telefonla pazarlık ya da bilgi dağıtım firmalarının dealing imkânlarından faydalanılarak yapılmaktadır.

10.3. Bankalararası TL Piyasası

Bankalar, Türk Lirası alışverişlerini ikincil piyasa olarak da adlandırılan piyasada özel bir düzenlemeye tabi olmadan kendi aralarında da yapabilmektedir. Bankaların kendi aralarında fon alışverişinde herhangi bir teminat istenmemektedir. İşlemlerin teminatsız yapılmasından dolayı bankalar işlem yapabilecekleri bankalara ve işlem miktarına sınırlama getirmişlerdir. Buna piyasada kısaca "line" denilmektedir. Her banka ancak "line"ı olan bir bankayla ve "line" limitleri dâhilinde işlem yapabilmektedir. İşlemler telefonla pazarlık usulüyle yapılabildiği gibi bilgi dağıtım firmalarının dealing imkânlarından faydalanılarak da yapılabilmektedir. Bu piyasada işlem oranları piyasadaki likidite ve bankaların nakit akışına göre belirlenmekte olup piyasadaki likiditenin artması ve bankaların nakit ihtiyaçlarının azalması borç verme oranlarını düşürmekte likiditenin azalması ve bankaların borç ihtiyacının artması oranları arttırmaktadır.

10.4. Döviz Piyasaları

10.4.1. Bankalararası Döviz Piyasası

Bankalararası döviz piyasasında gerçekleştirilecek işlem türlerini belirleyen herhangi bir kısıt bulunmamaktadır. Katılımcılar dövizde dayalı her türlü işlemi yapabilirler. İşlemlerin vadeleri yönünden de kısıt yoktur. İşlemler spot veya vadeli olarak gerçekleştirilebilir. Bankalararası döviz piyasasında türev işlemler de yapılmaktadır.

Bankalararası döviz piyasası, tüm alıcı ve satıcıların bir araya gelip işlem yaptıkları fiziksel bir mekân değildir. Bankalar yalnızca "line"ı olan bankalarla ve limitleri dâhilinde işlemlerini yapmakta, işlemlerden dolayı herhangi bir teminat alınmamakta ve fiyatlar ilan edilen kotasyonlar üzerinden ya da pazarlık usulüyle telefon veya bilgi dağıtım firmalarının imkânlarından faydalanmak yoluyla gerçekleştirilmektedir. Diğer gelişmiş döviz piyasalarında olduğu gibi, Türkiye'de de bu piyasanın katılımcıları Reuters ve Bloomberg gibi modern finansal iletişim araçları ile haberleşirler ve işlemlerini telefon ve/veya doğrudan dealing araçları ile (ekran aracılığı ile) gerçekleştirirler. Bu piyasada bankalar ve diğer mali kuruluşlar kendi nam ve hesaplarına işlem yaparlar. TCMB, döviz kurlarında aşırı oynaklık tespit etmesi halinde ikincil piyasaya müdahale amaçlı alım- satım işlemleri yapabilmektedir.

Yatırımcılar doğrudan bu piyasada işlem yapamazlar, işlemlerini bankalar ile gerçekleştirirler. Piyasada işlemler, uluslararası döviz piyasalarında kabul gören genel kurallar çerçevesinde gerçekleştirilir. Katılımcılar genelde USD1.000.000.- için çift yönlü kotasyon verirler. Gösterge niteliğindeki kurlar, TCMB tarafından, bu piyasada bankaların verdiği kotasyonlardan belirlenmektedir.

İşlemler genel olarak aynı gün veya spot valör olarak gerçekleştirilir ve alım satım konusu fonlar uluslararası teamüllere göre takas edilir. Ödeme emirleri ve alacak ihbarları SWIFT sistemi aracılığı ile gönderilir. Dünya’da spot döviz işlemleri genellikle FOREX denilen bankalararası tezgâh üstü piyasalarda gerçekleştirilmektedir.

10.4.2. Serbest Döviz Piyasası

Serbest efektif piyasası olarak da adlandırabileceğimiz bu piyasada işlemler bankalar ve yetkili müesseselerce gerçekleştirilmekte fiyatlar efektif talep ve arzına göre değişmektedir. Döviz piyasalarının temel işlevi, uluslararası ticaret ve sermaye akımlarının gerçekleşmesidir. Müşterileri arasında ithalatçı ve ihracatçı gibi ticaret adamları ile dış fon sağlamak ya da dış yatırım yapmak isteyen kişiler, şirketler ve kamu kuruluşları yer alır. Diğer yandan spekülâtörler, arbitrajcular ve döviz pozisyonlarını denkleştirmek isteyen banka ve diğer mali kuruluşlar da bu piyasaya alıcı ve satıcı olarak girebilirler. Merkez Bankası da döviz kurlarına müdahale etme gereği duyduğunda, zaman zaman bu piyasada alım ve satım işlemi yapabilmektedir.

Döviz piyasasında işlemlerin çoğu anında teslim (spot) işlemlerden oluşur. Daha sınırlı bir bölümü de vadeli işlemleri kapsar. Spot ve vadeli işlem piyasalarında kurlar birbirinden farklı olarak oluşur. Döviz piyasasını başlıca özelliklerini şu şekilde özetleyebiliriz: Döviz piyasaları tam rekabet piyasasına oldukça yakın piyasalardır. Örneğin; alıcı ve satıcılar çok sayıdadır, piyasaya giriş ve çıkışlar serbesttir, döviz homojen bir ekonomik varlıktır, ayrıca işlem yapanlar her an piyasa koşulları hakkında oldukça iyi bir bilgiye sahiptir.

10.4.3. Kapalıçarşı Efektif Piyasası

Kapalıçarşı Efektif Piyasası, Türkiye’deki nakit efektif arz ve talebinin serbest rekabet koşullarında karşılaştığı ve gerçek efektif fiyatları yansıtan bir piyasadır. Bu piyasadaki fiyat dalgalanmaları halkın ve ağırlıklı olarak da ticaretle uğraşan kesimin nakit efektife olan arz ve talebini göstermektedir.

Piyasada işlem yapan yetkili müesseseler, piyasalarda gerçekleştirdikleri alım satım işlemleriyle alım ve satım fiyatı arasındaki farktan para kazanmaya çalışmaktadır. Alım satım işlemlerinin takası işleminden hemen sonra gerçekleşmektedir. Bir piyasada daha düşük fiyata satın aldıkları efektifleri çok kısa bir zaman diliminde diğer piyasaya fiziksel olarak ulaştırarak satabilmektedir. Piyasa organize bir piyasa olmadığı için standart kuralları yoktur. Piyasa’da uygulanan genel kurallar aşağıda özetlenmiştir:

- İşlemler nakit efektif üzerinden yapılmakta olduğu için işlemlerin takası hemen gerçekleştirilmektedir.
- Piyasada işlem yapan kuruluşlar arasında herhangi bir teminat alınması söz konusu olmayıp ilişkiler karşılıklı güven üzerine kurulmuştur. İşlemler sözlü olarak yapılmaktadır.
- Piyasanın sınırlı bir işlem saati yoktur.
- İşlemlerde kullanılan para birimleri genellikle USD ve EUR olup bunlar kadar yoğun olmamakla birlikte İsviçre Frangı ve İngiliz Sterlini de işlem görmektedir.
- Gün boyunca fiyatlar fiziki arz ve talebe göre şekillenmektedir.

10.5. Serbest Altın Piyasası

Serbest Altın Piyasası herhangi bir düzenlemeye tabi değildir. İşlemler pazarlık usulüyle gerçekleşmektedir. TL cinsi altın fiyatları yurt dışındaki altın piyasalarında altının dolar karşısındaki fiyatı ve yurt içinde doların TL karşılığındaki değerine bağlı olarak değişmektedir.

11. TAKASBANK ÖDÜNC PAY PİYASASI (ÖPP)

Ödünç Pay Piyasası (ÖPP – Piyasa), İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi (Takasbank) tarafından belirlenen tür, miktar ve dönemlerde teminat göstererek Borsa Pay Piyasası’nda işlem gören kredili alım ve açığa satış işlemlerine konu olan Yıldız Pazar ile Ana Pazar’da yer alan paylar ve borsa yatırım fonu katılma belgelerini (ödünce konu kıymet) ödünç almak veya vermek isteyen Yatırım Kuruluşları ile bunların müşterilerinin talepleri ile tekliflerinin karşılaşmasını sağlayan, Takasbank tarafından kurulan ve işletilen piyasa olarak tanımlanmaktadır.

11.1. Takasbank’ın Konumu

Takasbank;

a) ÖPP’yi işleten kurumdur.

b) ÖPP işlemlerinde açık teklif yöntemi ile merkezi karşı taraftır. Ödünç verene karşı ödünç alan, ödünç alana karşı ödünç veren konumundadır.

Açık teklif yöntemi, Takasbank’ın ödünçlerin eşleştiği anda ÖPP katılımcıları arasına girerek alıcıya karşı satıcı ve satıcıya karşı ise alıcı konumuna geçmesini ifade etmektedir.

Üyelerin müşterileri için yaptıkları ödünç alma ve verme işlemleri nedeniyle oluşan yükümlülüklerin yerine getirilmesinde Takasbank’ın muhatabı üyedir.

Açık teklif yönteminde Takasbank’ın işlemin taraflarına karşı olan yükümlülüğü, üyelerinden gelen ödünç alma ve verme emirlerinin eşleştiği anda başlayıp, yükümlülüklerin tasfiyesiyle son bulur.

Takasbank, ödünç işleminin vadesinde, ödünç işlemine konu kıymetleri ödünç verene iade etmek ve iade tarihine kadar geçecek süre için işlem komisyonu ödemekle yükümlüdür. Menkul kıymetin iadesinin mümkün olamaması halinde, hesaplanan nakit karşılığı üyeye ödenir.

Ödünç alan üyenin Takasbank’a karşı yükümlülüğü ise işlemin vadesinde menkul kıymeti geri vermek ve vade tarihine kadar geçecek süre için işlem komisyonunu ödemektir. Takasbank, ödünç alan üyenin yükümlülüğünü bu fıkra çerçevesinde yerine getirmesi halinde, işlem konusu teminatları üye ile imzalamış olduğu sözleşme hükümleri çerçevesinde ve üyenin talebi doğrultusunda iade eder.

11.2. Üyelik

İlgili mevzuat uyarınca ödünç işlemi yapmaya imkan veren sermaye piyasası faaliyeti izni almış olan ve Takasbank Ödünç Pay Piyasası Prosedürü’nde sayılan şartları sağlayan kuruluşlar, Takasbank tarafından yetkilendirilmeleri koşuluyla ÖPP üyesi olabilirler.

11.2.1. Üyelerin Yükümlülükleri

Üyeler, Takasbank Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği’nin “MKT üyelerinin genel yükümlülükleri” başlıklı 12 nci maddesindeki yükümlülüklerle ek olarak;

a) Takasbank tarafından Prosedür ile ÖPP işlemleri için belirlenmiş ilke ve kurallara uygun hareket etmek,

b) Ödünce konu kıymeti teslim etmek, ÖPP işlem komisyonu ve ÖPP Takasbank komisyonunu ödemek,

c) Temsilcilerini ve bunlarla ilgili güncellemeleri Takasbank’a iletme, Takasbank tarafından istenen bilgi ve belgeleri süresi içinde bildirmek ve/veya göndermek,

zorundadırlar.

11.2.2. ÖPP Sözleşmesi

Üye’nin ÖPP’de işlem yapabilmek için şekli ve kapsamı Takasbank tarafından saptanmış olan “Ödünç Pay Piyasası Sözleşmesi”ni imzalaması gerekmektedir.

11.2.3. Üye İşlem Faaliyetlerinin Kısıtlanması

Üyelerin ÖPP faaliyetleri Takasbank Ödünç Pay Piyasası Prosedürü'nde belirtilen aşağıdaki durumlarda, Takasbank tarafından kısıtlanabilir. Bunun yanı sıra, üyeler portföy veya müşterilerinin;

a) ÖPP'de kıymet temerrüdünde olmaları halinde veya haklarında işlem yasağı ve benzeri kısıtlamaların bulunması durumlarında, bahse konu hesaplar adına ÖPP'de işlem yapamazlar.

b) Teminat tamamlama çağrısı durumunda olmaları halinde Prosedür'de belirlenen esaslar çerçevesinde işlem yapıp yapmama durumları belirlenir.

Bu durumlardan birinin ortaya çıkması halinde Takasbank, üyenin ÖPP'ye olan mevcut yükümlülüklerinin kısmen veya tamamen tasfiye edilmesini kararlaştırabilir. Takasbank tarafından bu doğrultuda karar verilmesi halinde üyenin yükümlülükleri, muaccel hale gelir ve tasfiye edilir.

11.2.4. Üyeliğin Sona Ermesi

Takasbank Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği'nin "MKT üyeliğinin sona ermesi" başlıklı 15 inci maddesi ile Merkezi Takas Yönetmeliği'nin 13 üncü maddesi hükümleri doğrultusunda üyelik sona erdirilebilir.

11.3. ÖPP'nin Çalışma Esasları

11.3.1. İşleme Konu Kıymetler ve Piyasa Değeri

ÖPP'de işlemlere konu olabilecek kıymetler, Borsa Pazarlarında işlem gören kredili alım ve açığa satış işlemlerine konu olan Yıldız Pazar ile Ana Pazar'da yer alan paylar ve borsa yatırım fonu katılma belgeleridir.

İşleme konu kıymet piyasa değeri; işlem anından bir önceki Borsa son seansta oluşan ağırlıklı ortalama fiyat ile işleme konu kıymet adedinin çarpımı sonucu elde edilir. İşlem anından bir önceki Borsa değerlemenin yapıldığı güne ait Borsada seans sonunda oluşan ağırlıklı ortalama fiyat, gün içi değerlemede ise Borsada saat 12:00'de oluşan ağırlıklı ortalama fiyatlar ile işleme konu kıymet adedinin çarpımı sonucu elde edilir. Eğer Borsada işlem gerçekleşmemişse, son seansa ait en iyi alış ve en iyi satış emirlerinin aritmetik ortalaması, en iyi alış veya en iyi satış emirlerinden birinin olmaması halinde işlem gördüğü en son seans ağırlıklı ortalama fiyatı kullanılır.

11.3.2. Üye Temsilcilerine İlişkin Esaslar.

ÖPP'de işlemler temsilciler aracılığıyla verilen emirler ile yapılır. Temsilciler; üye ve müşterileri adına ÖPP'de; emir verebilir, verilmiş emirleri iyileştirebilir, değiştirebilir, iptal edebilir ve vadesi gelen işlemleri kapatabilirler.

Temsilcilere Takasbank tarafından gizli birer şifre ve temsilci numarası verilir. Bu şifre ile ÖPP'ye iletilen emirlerin sorumluluğu üyeye aittir.

11.3.3. Limitler ve İşlem Sınırları

Takasbank, üyelere "ÖPP limiti" tahsis eder. Söz konusu limit Takasbank'ın taahhüdü değildir.

Takasbank tarafından belirlenen "ÖPP limiti" sistemde tanımlı olup Takasbank, üyelere tahsis edilen ÖPP limitinde gerekli gördüğü durumlarda değişiklik yapma hakkına sahiptir.

Ödünç talep eden üye; kendi portföyü ve müşterileri için değerlendirilmiş teminatları ve Takasbank'ça belirlenen limitler dahilinde ödünç alabilir.

Emir girişi sırasında üyenin yaptığı tüm ödünç alma işlemlerinin piyasa değeri toplamı belirlenen ÖPP limitini aşamaz. Fiyat değişiklikleri risk tutarının limiti aşmasına sebep olabilir.

Ödünç verenler için limit şartı yoktur.

Kredili işlem ve açığa satışa konu edilebilecek kıymetler arasından çıkarılan pay ve borsa yatırım fonu katılma belgeleri, açığa satış ve kredili menkul kıymet işlemlerine konu edildikleri son tarihin takas süresi sonundan itibaren Ödünce Konu Kıymetler içerisinde çıkarılır.

Her bir emrin maksimum piyasa değeri, Borsa spot piyasada belirlenen maksimum işlem değeridir.

Kıymet bazında üç farklı tür sınırlama uygulanır. Buna göre ödünce konu her bir payın; ÖPP’de

- 1) Açık işlemlerinin toplamı, halka açık tutar toplamının **% 20’sini**
- 2) Üye bazında açık işlemlerinin toplamı, halka açık tutar toplamının **% 5’ini**
- 3) Tek bir sicil bazında açık işlemlerinin toplamı, halka açık tutar toplamının **%3’ünü** geçemez.

11.3.4. Seanslar ve Seans Saatleri

İşlemler saat **09:30-16:45** saatleri arasında olmak üzere **tek seansta** yapılır.

Takasbank’ın; teknik nedenler, doğal afetler, yoğun hatalı işlemler vb. hallerin ortaya çıkması durumunda seans ve ilgili diğer saat ve sürelerde değişiklik yapma hakkı bulunmaktadır. Söz konusu değişiklikler sistem aracılığı ile üyelere duyurulur.

11.3.5. Valör ve Vadeler

ÖPP’de işlemler aynı gün veya ileri valörlüdür.

Yapılan işlemlerin valörü;

- a) Aynı gün
- b) 1 iş günü veya
- c) 2 iş günü

olabilir.

Yapılan işlemler vadesiz veya

- a) 1 haftaya kadar her gün,
- b) 1, 2 ve 3 hafta,
- c) 1, 2, 3, 6, 9 ve 12 ay

vadeli olabilir.

Vadesiz işlemler, ödünç alana erken kapama ödünç verene ise geri çağırma hakkını verir. Vadesiz emirler de, diğer vade türleri gibi; “günlük”, “kalani iptal et” ve “blok eşleşmezse iptal et” olarak verilebilir ve yalnızca vadesiz emirler ile eşleşebilir. Bu vade türünde işlem oluştuktan sonra ödünç alan veya veren tarafın herhangi birinden işlem kapatma talebi gelmedikçe işlem maksimum bir yıla kadar devam eder. Sistemde işlemin vadesi belli olana kadar gün sayısı 365 gün, vade tarihi bir yıl olarak tutulur. Vadesiz emirleri geri çağırma / erken kapama işlemi, gün içinde saat 18:00’e kadar yapılabilir.

11.3.6. Emirler ve Eşleşme

11.3.6.1. Emrin Unsurları

Temsilciler, temsilci numaralarını ve şifrelerini sisteme tanımladıktan sonra emrin aşağıda belirtilen zorunlu alanlarını doldurmak zorundadırlar:

- **Emir Tipi:** “Talep” veya “Teklif” olabilir.
- **Emir Türü:** “Günlük”, “Kalani İptal Et” veya “Blok Eşleşmezse İptal Et” olabilir.

- **Müşteri Tipi:** “Portföy”, “Müşteri” veya “Fon/YO” (Yatırım Fonu/Yatırım Ortaklığı) olabilir. Yatırım fonu veya yatırım ortaklığı adına emir verildiğinde ilgili fon veya ortaklığın kodu belirtilir. Müşteri ve Portföy adına emir verildiğinde MKK nezdinde bulunan hesap numarası girilmelidir.

- **Kıymet Grubu:** “Eski” (E) kodlu paylar ile “Borsa Yatırım Fonu” (BF) kodu girilebilir.

- **Kıymet Kodu:** Borsa Pazarların’nda payların ve borsa yatırım fonlarının işlem gördüğü kodlardır.

- **Adet:** Talep veya teklif edilen ödünce konu kıymetin miktarıdır.

- **Valör:** Bu bölümde sayılan valör türleridir.

- **Vade Türü:** Bu bölümde sayılan vade türleridir.

- **Komisyon Oranı:** Yapılan işlemlerin komisyon oranları taraflarca serbestçe belirlenir. Emir komisyon adımları % **0.05** (onbinde beş) ve katları olacak şekilde uygulanır. Komisyon hesaplanırken, **1 yıl = 365 gün** olarak alınır.

11.3.6.2. Emirlerin İletilmesi

Üye temsilcileri Takasbank uygulamaları vasıtası ile emirlerini iletirler.

ÖPP’de ödünç alma ve verme emirleri üye tarafından portföy, müşteri, yatırım fon ve yatırım ortaklığı bazında verilir.

Üyenin, gerçekleştireceği ödünç alma ve verme emirlerini girmeden önce, ilk defa işlem yapacak olan müşteri, portföy ya da yatırım fon/ortaklıkların bir defaya mahsus olmak üzere MKK sicil numarasını Takasbank sistemine tanımlaması gerekmektedir. Emir girişlerinin, her bir sicil bazında halka açıklık oranları kontrol edilerek gerçekleştirilmesi sağlanır.

Temsilciler tarafından iletilen emirlere ÖPP sisteminde bir “Emir Numarası” verilir. Temsilciler, emir ile ilgili yapacakları işlemleri emir numarasını kullanarak gerçekleştirirler.

Emirler temsilciler tarafından ÖPP sistemine tek tek girilebileceği gibi toplu olarak da girilebilir.

Talep veya teklif emri verilebilmesi için üyenin garanti fonu katkı payı yükümlülüğü yerine getirilmiş olmalıdır. Üyeler Garanti Fonu katkı payı tamamlama süresi içerisinde işlem yapmaya devam edebilirler.

Ödünç talebinin sisteme girilebilmesi için ise, emrin verildiği üyenin yeterli limiti, üye veya müşterisinin ise yeterli teminatı bulunmalıdır.

11.3.6.3. Emir Türleri

ÖPP’de verilebilecek emir türleri aşağıdadır:

- **Günlük Emir:** Seans sonunda gerçekleşmeyen kısmının otomatik olarak iptal edildiği emir türüdür. Emir girildiği anda kısmen veya tamamen gerçekleşmezse, gerçekleşmeyen kısım ekranda pasif olarak görünür.

- **“Kalanı İptal Et” Emri (KİE):** Girildiği anda işlem olmazsa tamamının, kısmen işlem gördüğü durumda ise gerçekleşmeyen kısmının pasife yazılmadığı ve sistem tarafından otomatik olarak iptal edildiği emir türüdür.

- **“Blok Eşleşmezse İptal Et” Emri (BEİE):** Girildiği anda tamamen gerçekleşmiyorsa sistem tarafından otomatik olarak iptal edilen emir türüdür.

Emirler, birden fazla işleme bölünerek gerçekleştirilebilir.

- **Özel Emir:** Ödünç alan ve veren üyelerin önce kendi aralarında anlaşıp daha sonra ÖPP’nin teminat ve limit sınırlamaları içerisinde kalmak şartıyla işlemlerini ÖPP’den geçirebildikleri emir türüdür. Özel Emir sisteme girilirken aynı anda emri karşılayacak üyenin kodu da sisteme girilir ve ilgili

karşı üyenin ÖPP ekranlarına cevap alınmak üzere düşer. Üye karşı üyesi kendisi olacak şekilde emir girebilir.

11.3.6.4. Emirlerin Değiştirilmesi

Emirler temsilciler tarafından aşağıda belirlenen koşullar çerçevesinde seans içerisinde değiştirilebilir. Özel emirlerde ise değişiklik yapılamaz. Değiştirilen emirler yeni emir numarası ve zamanı alırlar. Ancak emir türü değişikliğinde öncelik ve emir numarası değişmez. Emirlerde aşağıda belirtilen değişiklikler yapılabilir:

- Komisyon oranı:Seans içinde, komisyon oranı yukarı ve aşağı olmak üzere her iki yönde de değiştirilerek pasif emirlerde değişiklik yapılabilir. Komisyon oranı emrin eşleşebilecek kısmı ya da emrin tamamı için değiştirilebilir.

- Valör ve vade türü:Emrin valör/vade türü, eşleşme sağladığı takdirde değiştirilebilir. Valör/Vade türü değişikliği sonucunda, emir kısmi eşleşiyorsa, değişiklik sadece eşleşen kısma yansıtılır ve pasifte kalan kısmının valör/vade türü değişmez.

- Üyenin sistem veya hat problemleri gibi nedenler ile Takasbank sistemine bağlanamamaları durumunda, seans saatleri içerisinde, yazılı talimat vermek sureti ile Takasbank tarafından da emirler değiştirilebilir. Bu durumda emrin değiştirilme zamanı Takasbank'ın emri ÖPP sistemine girdiği saattir.

11.3.6.5. Emirlerin İptal Edilmesi

Verilen talep ve teklif emirlerinin pasifte bekleyen kısımları seans içinde iptal edilebilir. Özel emirler hem giren hem de muhatap tarafından iptal edilebilir. Seans sonunda halen gerçekleşmemiş ödünç talep veya teklifleri sistem tarafından iptal edilir.

Borsa'da sırası kapatılan kıymetler için, sıranın kapatılmasını takiben emir girilemez ve var olan pasif emirler iptal edilebilir. Sıranın açılmasını takiben, bahse konu kıymetler için yeni emirler sisteme girilebilir.

Hakkında işlem yasağı uygulanan müşterilerin pasif emirleri, emri veren üyenin işlem yasağı uygulandığını bildirmesini takiben, Takasbank tarafından iptal edilir. Ayrıca faaliyetleri geçici veya sürekli olarak durdurulan üyenin pasifte bekleyen tüm emirleri Takasbank tarafından iptal edilir.

Üyenin sistem veya hat problemleri gibi nedenler ile Takasbank sistemine bağlanamamaları durumunda, seans saatleri içerisinde, yazılı talimat vermek sureti ile Takasbank tarafından da emirler iptal edilebilir. Bu durumda emrin iptal edilme zamanı Takasbank'ın emir iptalini ÖPP sistemine girdiği saattir.

11.3.6.6. Emirlerin Eşleşmesi

Emirler, talepte en yüksek, teklifte en düşük komisyon oranlı emirlere öncelik verilerek eşleşir. Komisyon oranının aynı olduğu emirlerde, zaman önceliği geçerlidir. Var olan talepten daha düşük oranlı bir teklif geldiğinde talebin oranı üzerinden, var olan tekliften daha yüksek oranlı talep geldiğinde teklifin oranı üzerinden işlem gerçekleşir. Eşleşmede her iki taraf, müşterilerinin (hesap numaralarının veya kodlarının) farklı olması şartıyla, aynı üye olabilir. İşlemlerin iptali mümkün değildir. Ancak, ileri valörlü işlemlerde işlem günü ile valör günü arasında bazı özel durumların ortaya çıkması halinde Takasbank işlemi, takası gerçekleşmeden iptal etme hakkına sahiptir.

İleri valörlü emrin gerçekleşmesi durumunda, ödünç veren üye veya müşterilerinin MKK nezdindeki ÖPP Alt Hesabı'nda işlem günü bloke edilmiş olan kıymet, valör günü bu hesaptan çıkarılarak, ödünç alan üye veya müşterilerinin yine MKK nezdindeki Serbest Alt Hesabına ve/veya Ödünç Kapama Blokaj Hesabına aktarılır.

Üye veya müşterilerinin henüz kapanmamış işleminin vadesine eşit olan valör ile tekrar aynı kıymetten ödünç alması halinde, yeni işlemde elde edilen kıymetler, valör günü MKK nezdindeki Ödünç Kapama Blokaj Hesabına alınır. Eğer yeni kıymetlerin adedi henüz kapanmamış işlemlerin adedinden küçükse, yeni kıymetlerin adedi kadar, eğer yeni kıymetlerin adedi henüz kapanmamış

işlemlerin adedinden büyükse, kapanacak kıymetin adedi kadar Ödünç Kapama Blokaj Hesabına virmanlanır. Kalan kısım ödünç alanın MKK nezdindeki Serbest Alt Hesabına aktarılır. Ödünç Kapama Blokaj Hesabına alınacak kıymetler için emir girişi sırasında ilave teminat verilmesine gerek yoktur.

Özel Emirler sisteme girilirken aynı anda emri karşılayacak üyenin kodu da sisteme girilir ve ilgili karşı üyenin ÖPP ekranlarına cevap alınmak üzere düşer. Karşı üye onayladığı takdirde işlem gerçekleşir. Üye karşı üyesi kendisi olacak şekilde emir girebilir.

11.3.6.7. Emirlerin Yayınlanması

ÖPP bilgilerine, bilgi dağıtım ekranları vasıtası ya da ÖPP menüsü içinde yer alan Piyasa Takip Ekranı altında farklı sekmelerde “En İyi Talepler/Teklifler Raporu”, “Veri Yayın Derinlik Raporu” ve “İşlem Ortalamaları Raporu” ekranları vasıtası ile erişilir.

ÖPP veri ekranlarında, ÖPP’ye iletilen emirlerden, taleplerde en yüksek oranlı, tekliflerde ise en düşük oranlı olanları duyurulur. En iyi teklif ve taleplerden işlem yapılması halinde bir sonra bekleyen en iyi teklif ya da talep bilgi dağıtım ekranlarında görüntülenir. Aynı oranlı talep ve teklif emirleri bilgi dağıtım ekranlarında toplam olarak görüntülenir.

Veri ekranlarının derinlik sayfalarında, en iyi teklif ve talep bilgileri beş kademede, izlenebilir.

Vadesiz emir girildiğinde veri yayın kuruluşları ekranlarında gün sayısı ve vade tarihi bilgileri boş olarak görüntülenirken Takasbank Piyasa Takip Ekranında gün sayısı 365 vade ise 1 yıl sonrası olarak görüntülenir.

Özel emirler ve bu emirler ile oluşan işlemler ÖPP veri ekranlarına yansıtılmaz.

11.4. Teminatlar

Teminat, ÖPP merkezi karşı taraf üyelerince, işlem teminatı ve garanti fonu katkı payı olarak Takasbank’a tevdi edilen varlıkları ifade etmektedir.

11.4.1. ÖPP Teminat Türleri

ÖPP’de işlem teminatı ve garanti fonu katkı payı olarak kabul edilebilecek varlıklar aşağıda belirtilmiştir:

- 1) Nakit Türk Lirası
- 2) Konvertibl Döviz (USD, EUR, GBP)
- 3) Devlet İç Borçlanma Senedi
- 4) T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond)
- 5) T.C. Hazinesi Varlık Kiralama A.Ş. tarafından ihraç edilen kira sertifikaları
- 6) BIST 100 Endeksinde bulunan pay senetleri
- 7) Hisse senedi şemsiye fonu payları
- 8) Borçlanma araçları şemsiye fonu payları
- 9) Borsalarda işlem gören standartta Altın
- 10) İpotek teminatlının menkul kıymetler, ipotège dayalı menkul kıymetler, varlık teminatlının menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler
- 11) Borsa İstanbul A.Ş. payları
- 12) T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü tarafından ihraç edilen emtia sertifikaları (altına dayalı)

11.4.2. İşlem Teminatı Kompozisyonu

Hesaplanan toplam teminat gereksiniminin en az %30'unun Türk Lirası teminattan oluşması gerekmektedir. Teminata kabul edilecek varlıklar ve bunlara ilişkin kompozisyon limitleri için aşağıda verilen tabloda belirtilen oranlar uygulanır. Kompozisyon limitleri, yatırılmış nakit ve nakit dışı teminat bakiyelerinin toplamı üzerinden uygulanır. Alt grup limitlerinin hesaplamasında ilgili varlık tutarının grup limiti uygulanmış toplam değerlendirilmiş kısmı dikkate alınır.

İşlem Teminatı Olarak Kabul Edilebilecek Varlıklar	Grup Limiti	Alt Grup Limiti (Grup Limiti Yüzdesi Olarak)
Nakit Türk Lirası	En Fazla % 100	-
Konvertibl Döviz(USD/EUR/GBP)	En Fazla % 70	-
Devlet İç Borçlanma Senedi	En Fazla % 70	%50 (ISIN Bazında)
T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond)	En Fazla % 70	%50 (ISIN Bazında)
T.C. Hazinesi Varlık Kiralama A.Ş. Tarafından İhraç Edilen Kira Sertifikaları	En Fazla % 70	%25 (ISIN Bazında)
BIST 100 Endeksinde bulunan pay senetleri	En Fazla % 70	%75
Hisse Senedi Şemsiye Fonu Payları	En Fazla % 50	%20
Borçlanma Araçları Şemsiye Fonu Payları	En Fazla % 50	%20
Borsalarda işlem gören standartta altın	En Fazla % 25	-
İpotek teminatlı menkul kıymetler, ipotēge dayalı menkul kıymetler, varlık teminatlı menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler	En Fazla % 50	%40
Borsa İstanbul A.Ş. payları	En Fazla % 50	-

11.4.3. Teminat Yatırma ve Çekme

Tüm teminatlar sisteme portföy ve müşteri detayı ile tanımlandığı ÖPP'de Risk/Teminat kontrolü, portföy ve müşteri bazında yapılır. ÖPP'de üyelerin; teminat giriş ve çıkış işlemleri Takasbank' uygulamaları vasıtasıyla kendileri tarafından saat 17:15'e kadar yapılabilirler. Üyeler veya müşterileri, kıymet borcu kapandıktan sonra ya da kıymet borcunun işlem komisyon tutarından küçük olduğu durumlarda, işlem komisyon borçlarının kapanmayan tutarı kadar teminatı çıkamazlar.

Nakdin teminat olarak verilmek istenmesi durumunda;

- 1) Nakit teminat; TL, USD, Euro veya GBP cinsinden olabilir.
- 2) Nemalandırılacak tutarın içinde yer almayan nakit TL teminatlar saat 17:05'e kadar çıkılabilir.

Devlet Tahvili, Hazine Bonoları ve Kira Sertifikalarının teminata verilmek istenmesi durumunda; eğer bunlar müşteri adına kayıtlı ise MKK nezdindeki hesaplar üzerinden, portföy ve fon hesapları adına kayıtlı ise Takasbank nezdindeki 501 numaralı serbest depo hesabından teminata verilir.

Payların teminata alınması durumunda, teminata alınabilecek kıymetler, BIST 100 Endeksi dahilindeki paylar ile sınırlıdır. Teminata alınacak kıymetler adet ve katları şeklindedir. Borsa'da sırası kapatılan Paylar teminat olma özelliklerini kaybederler ve teminat değerlendirilmesine alınmazlar.

Altın'ın teminata verilmesi durumunda bu altınlar;

- 1) Borsa Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası'nda işlem gören külçe altınlardan 100 gram ve katları şeklinde oluşmalıdır.
- 2) Üyeler teminata altın vermek istemeleri durumunda öncelikle mesai saatleri içerisinde altını, Borsa Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası nezdindeki, Takasbank'ın saklama hesabına bir Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası üyesi üzerinden virman yolu ile yatırmalıdır.

Yatırdıkları altınların Takasbank tarafından teminata tanımlanabilmesi için, Üye tarafından bahse konu altın teminatın hangi portföy veya müşteri için tanımlanacağını belirten talimatın Takasbank'a gönderilmesi gerekmektedir.

Borsa İstanbul A.Ş. payları sadece portföy adına teminata verilebilir.

İpotek teminathı menkul kıymetler, ipoteğe dayalı menkul kıymetler, varlık teminathı menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler teminata verilmek istenmesi durumunda; müşteri, fon ve portföy hesapları için MKK nezdindeki hesaplar üzerinden teminata verilir.

Euro tahvil teminat deposu hesabında bulunan kıymetler, üye tarafından ÖPP uygulamaları vasıtasıyla teminat depo hesabına aktarılır.

11.4.4. İşlem Teminatlarının Nemalandırılması

TL cinsi nakit teminatlar, Takasbank Hazine Ekibi tarafından en iyi gayret gösterilerek nemalandırılır. Nemalandırma, Takasbank Hazine Ekibi limitleri dahilinde yapılır.

Nemalandırma işlemi saat 15:45'deki teminat bakiyesi üzerinden yapılır. Üyeler bu saate kadar nemalandırma yapılmasını istemedikleri Portföy veya Müşterileri için kısmi veya tüm bakiyeyi seçerek nema muafiyet kaydı yaratabilirler. Saat 15:45'de nemalandırılacak tutar içine alınan TL nakit teminatın, bu saatten sonra çıkışına izin verilmez. Saat 15:45'den sonra teminat hesaplarına aktarılan nakit tutarlar ise nemalandırılacak tutara ilave edilmez.

Nakit teminatların zorunlu karşılık tutarı düşüldükten sonra kalan tutarının nemalandırılmasından elde edilen brüt nema tutarlarından BSMV ve benzeri yasal maliyetler ile brüt nema tutarının % 5'i kadar "Takasbank Teminat Takip ve Nemalandırma Ücreti" düşüldükten sonra elde edilen nema geliri ilgili hesaplara bir sonraki iş günü eklenir.

11.4.5. Teminat Değerleme Katsayıları

Teminat değerlemesinde kullanılacak katsayılar aşağıda belirtilmiştir:

Teminat Çeşidi	Değerleme Katsayısı
Türk Lirası	%100
Konvertibl Döviz (USD)	%90
Konvertibl Döviz (EUR)	%89
Konvertibl Döviz (GBP)	%89
Devlet İç Borçlanma Senetleri	0-1 Yıl %97 1-5 Yıl %84 5 Yıl ve üzeri %84
T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond-USD)	5 Yıla kadar %89 5-10 Yıl %89 10-30 Yıl %88 30 Yıl ve üzeri %86
T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond-EUR)	5 Yıla kadar %89 5-10 Yıl %85 10-30 Yıl %72 30 Yıl ve üzeri %72
T.C. Hazinesi Varlık Kiralama A.Ş. Tarafından İhraç Edilen Kira Sertifikaları	0-1 Yıl %95 1-5 Yıl %82 5 Yıl ve üzeri %82
BIST 100 Endeksinde bulunan pay senetleri	BIST 30 %83 BIST 100 %79

Hisse Senedi Şemsiye Fonu Payları	%89
Borçlanma Araçları Şemsiye Fonu Payları	%92
Borsalarda İşlem Gören Standartta Altın	%87
İpotek teminatl $\acute{\imath}$ menkul kıymetler, ipoteğe dayalı menkul kıymetler, varlık teminatl $\acute{\imath}$ menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler	0-1 Yıl %95 1-5 Yıl %82 5 Yıl ve üzeri %82
Borsa İstanbul A.Ş. payları	%100

11.4.6. Teminat ve Risk Değerleme Yöntemi

Takasbank her gün sonunda teminatların ve risklerin değerlemesini yapar. Payların ve Borsa Yatırım Fonlarının gün içinde tekrar değerlendirilmesi yapılır.

Gün sonu ve gün içi teminat ve risk değerlemesinde kullanılan yöntem aşağıdadır:

a) Paylar ve Borsa Yatırım Fonları; değerlemenin yapıldığı güne ait Borsada seans sonunda oluşan ağırlıklı ortalama fiyat, gün içi değerlemede ise Borsada saat 12:00'da oluşan ağırlıklı ortalama fiyatlar ile değerlendirilir. Eğer Borsada işlem gerçekleşmemişse, son seansa ait en iyi alış ve en iyi satış emirlerinin aritmetik ortalaması, en iyi alış veya en iyi satış emirlerinden birinin olmaması halinde işlem gördüğü en son seans ağırlıklı ortalama fiyatı kullanılır.

b) Devlet Tahvili ve Hazine Bonoları; değerlemenin yapıldığı gün, Takasbank verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat ile, bu fiyatlara ulaşılamadığında ise TCMB'ce belirlenen Devlet İç Borçlanma Senetlerinin gösterge niteliğindeki günlük değerleri kullanılarak değerlendirilir.

c) YP Nakit Tutarlar, değerlemenin yapıldığı gün ertesi gün için belirlenen TCMB döviz alış kurları ile değerlendirilir.

d) Altın; değerlemenin yapıldığı güne ait Borsa Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası son seansında T+0 valörlü işlemler için oluşan usd/ons ağırlıklı ortalama fiyatından, TCMB döviz alış kuru kullanılarak hesaplanan fiyat ile değerlendirilir. Eğer işlem gerçekleşmemişse, teorik fiyat yada bir önceki seansta oluşan ağırlıklı ortalama fiyat kullanılır.

e) Yatırım fonları, bahse konu fonun ihraççısı tarafından o gün için ilan edilen fiyat kullanılır.

f) Euro tahviller; Takasbank tarafından belirlenen fiyat kullanılır.

g) İpotek teminatl $\acute{\imath}$ menkul kıymetler, ipoteğe dayalı menkul kıymetler, varlık teminatl $\acute{\imath}$ menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler için; Takasbank tarafından belirlenen teorik fiyat kullanılır.

h) Kira sertifikaları; değerlemenin yapıldığı güne ait Takasbank tarafından verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat, bu fiyatlara ulaşılamadığında TCMB tarafından belirlenen gösterge niteliğindeki günlük fiyat değerleri kullanılır.

i) Borsa payı; Borsa ile Takasbank arasında akdedilen protokol ile belirlenen fiyat. Kar payı ödemesi ve sermaye artırım $\acute{\imath}$ sonrasında Borsa İstanbul A.Ş. tarafından ayrıca fiyat belirlenirse, teminatlar oluşan fiyatla yeniden değerlendirilir.

Teminat olarak kabul edilmekte olan varlıkların değerlendirilmesinde kullanılabilecek teorik fiyatlamaya formülleri ve yöntemleri Takasbank internet sitesinde yayınlanır.

11.4.7. Teminat Oranları

(1) ÖPP'de alınan pozisyonlardan kaynaklanan risklerin karşılanması amacıyla üyelerden başlangıç teminatı talep edilir. Başlangıç teminatı, üyenin temerrüde düşmesi halinde, temerrüdün ortaya çıktığı andan çözümlenmesine kadar geçen sürede Piyasa'da meydana gelebilecek fiyat değişimlerini karşılamak için başlangıçta alınır.

(2) Ödünç verme işleminde bulunan üyeden teminat talep edilmez.

(3) Piyasada gün içerisinde ve gün sonunda toplam ödünç borcunun belirli bir oranı Takasbank tarafından sürdürme seviyesi olarak dikkate alınır. Sürdürme seviyesi, değerlendirilmiş teminatın toplam ödünç borcuna bölünmesi suretiyle hesaplanır ve %110 olarak uygulanır.

11.4.8. Teminat Tamamlama Çağrısı

Değerlenmiş teminat tutarı, %110 olan sürdürme seviyesinin altına düştüğünde ya da, Türk Lirası teminatı, bulunması gereken teminatın %30'unun altına düştüğünde Takasbank tarafından üyeye teminat tamamlama çağrısı yapılır ve ilgili üye veya müşterisinin teminatının başlangıç teminat oranına tamamlanması istenir.

Teminat tamamlama çağrısı, Takasbank tarafından sağlanan üye ekranlarına mesaj ve raporlama yoluyla yapılır.

Sürdürme seviyesinin altına düşen ve teminat tamamlama çağrısına muhatap üye veya müşterilerinin, ÖPP'de yeni işlem yapmasına izin verilmez. Teminat tamamlama çağrısının yapıldığı gün, gün sonuna kadar, istenen ek teminatın yatırılması gerekmektedir.

Asgari bulunması gereken zorunlu Türk Lirası teminat tutarı, riskin olduğu gün, gün sonunda aranır ve eksik olması halinde Takasbank tarafından üyeye teminat tamamlama çağrısı yapılır.

Asgari bulunması gereken zorunlu Türk Lirası teminat oranının altına düşen üye veya müşterilerinin takip eden iş günü gün içi değerlendirme öncesine kadar işlem yapmasına izin verilir ve bu süre içerisinde eksik teminat tutarını yatırması beklenir. Gün içi değerlendirme sonrasında teminat tamamlama çağrısına uymayan üye veya müşterilerinin işlem yapmasına izin verilmez.

Payların ve borsa yatırım fonlarının gün içi değerlemesi sonucu oluşan risk değerleri **12:30'a** kadar güncellenir. Üyeler, teminat tamamlama çağrısı ile ilgili bilgileri Teminat Tamamlama Çağrısı İzleme Ekranı'ndan takip etmekle yükümlüdürler.

Teminat tamamlama çağrısına uyulmaması durumunda, çağrıya muhatap üyenin ilgili hesabına ilişkin teminatları nakde dönüştürülüp kıymet alınarak vadesi en yakın olan ödünç borcundan başlanarak teminat oranı yeniden başlangıç oranına ulaşıncaya kadar ödünç borçları tasfiye edilir. Vade kırıları kapatılan ödünçler için vade sonuna kadar tahakkuk edecek olan komisyon tutarı ödünç veren üyeye ödenir. Bahse konu komisyon tutarını ödünç alan üye Takasbank'a ödemekle yükümlüdür.

İleri valörlü işlemlerde; işlem günü ile valör günü arasında teminat tamamlama çağrısı yapılır ise; çağrının yapıldığı günün sonuna kadar ilgili hesabın teminatının başlangıç teminat oranına tamamlanması istenir. Teminat tamamlama çağrısına uyulmaması durumunda, valör günü takas yapılmaz ve o gün **15:30'a** kadar teminatının başlangıç teminat oranına tamamlanması gerekir.

Valör günü teminat tamamlama çağrısı yapılır ise; kıymet takası valör günü teminat tamamlama çağrısında olan hesap için yapılmaz ve valör günü **15:30'a** kadar teminatının başlangıç teminat oranına tamamlanması gerekir.

Teminatın tamamlanması durumunda kıymet takası gerçekleşir. Ancak **15:30'a** kadar teminat tamamlanmadığı takdirde Takasbank ödünç verene ödünç verdiği kıymeti iade etmek yetkisini haiz olduğu gibi, işlemin vadesine kadar işleyecek olan komisyonları da ödemekle yükümlüdür. Diğer yandan teminat tamamlama çağrısına uymayarak temerrüde düşen üyeye ödünç aldığı kıymet teslim edilmez. Temerrüde düşen üye hesaplanacak işlem komisyonu tutarını ve temerrüt faizini de ödemekle yükümlüdür.

11.4.9. Teminatlardan Doğan Haklar

Teminatta bulunan kıymetlerden doğan haklar, teminatı verene aittir.

Üyelerin kendi veya Müşterileri adına teminat olarak vermiş oldukları payların bedelsiz sermaye artırımını sonucu elde edilen payları ve temettü tutarları Üye adına Takasbank tarafından kullanılarak, işlemler sonucu elde edilen yeni paylar ve nakit tutarlar ilgili teminat hesaplarına aktarılır. Sermaye

artırımı bedelli ise; Üye, teminatta oluşan rüçhan hakkı (kupon) adetini serbest alt hesaba virmanladıktan (teminat çıkışı yaptıktan) sonra bedelini yatırmak suretiyle kullanabilir.

İtfa tarihinde teminat hesabında bulunan devlet tahvili ve hazine bonolarının (döviz ödemeliler hariç olmak üzere) kira sertifikaları, ipotek teminatlı menkul kıymetler, ipoteğe dayalı menkul kıymetler, varlık teminatlı menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler ve Euro tahvillerin itfa işlemleri teminat hesabında gerçekleştirilir ve itfa bedelleri üye veya müşterilerinin teminat hesabına aktarılır. Teminatta bulunan devlet tahvili ve hazine bonolarının, kira sertifikaları, ipotek teminatlı menkul kıymetler, ipoteğe dayalı menkul kıymetler, varlık teminatlı menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler ve Euro tahvillerin kupon ödemeleri de yine üye veya müşterilerinin teminat hesabına aktarılır.

11.5. Garanti Fonuna İlişkin Genel Esaslar

Garanti fonu, üyelerin temerrüde düşmesi halinde oluşabilecek zararların ilgili üyelerin teminatlarını aşan kısmı için kullanılmak üzere üyelerin katkı payları ile oluşur. Merkezi Karşı Taraf üyelerinin garanti fonuna katılımı zorunludur.

Üyeler tarafından garanti fonuna yatırılacak katkı payları, kendi mülkiyetlerindeki varlıklardan karşılanmalıdır. Garanti fonu katkı payı yükümlülüğünü süresi içinde tamamlamayan üyeler Piyasa'da işlem yapamaz. ÖPP Garanti Fonu, Takasbank tarafından temsil ve idare edilir.

11.5.1. Garanti Fonundaki Nakit Katkı Paylarının Nemalandırılması

Takasbank üyeler tarafından tesis edilen nakit Türk Lirası garanti fonu katkı paylarını; kredi riski, likidite koşulları dikkate alınarak Takasbank tarafından belirlenen limitler çerçevesinde mümkün olan en iyi koşullarla nemalandırır.

Nakit katkı paylarının zorunlu karşılık tutarı düşüldükten sonra kalan tutarının nemalandırılmasından elde edilen brüt nema tutarlarından, vergi ve diğer yasal yükümlülükler ile %5 oranında Takasbank komisyonu düşülür.

Nemalandırma işlemine konu olacak Garanti fonundaki TL nakit katkı payı tutarları, **saat 15:45'de** Takasbank ÖPP Garanti Fonu Katkı Payı hesabında bulunması halinde nemalandırmaya konu olur. Üyeler bu saate kadar, nemalandırma yapılmasını istemedikleri garanti fonu katkı payı nakit tutarları için kısmi veya tüm bakiyeyi kapsayan nema muafiyet kaydı yaratabilirler. Nemalandırılan garanti fonundaki katkı payı tutarlarının çıkışına izin verilmez.

11.5.2. Garanti Fonunun Büyüklüğü ve Üyelerce Yapılacak Katkı Payı Miktarı

Garanti fonunun büyüklüğü en fazla ödünç borcu olan üye ile ikinci ve üçüncü en fazla ödünç borcu olan üyenin stres koşullarında birlikte temerrüdü halinde ortaya çıkacak kaynak ihtiyacının büyük olanından az olamaz. Yatırılmış garanti fonu katkı payları sabit ve değişken garanti fonu katkı paylarından oluşur.

Her bir üyenin yatırması gereken toplam garanti fonu katkı payının elde edilmesinde üyelere ait toplam ödünç borçlarının, belirlenecek bir risk katsayısı ile çarpılması suretiyle hesaplanan garanti fonu risk değeri kullanılır.

Üyelerin bir sonraki aya ilişkin garanti fonu yükümlülükleri her ayın son işgünü itibarıyla hesaplanır ve takip eden ayın ilk işgünü itibarıyla güncellenir.

11.5.3. Garanti Fonu Katkı Payı Olarak Kabul Edilebilecek Kıymetler

Garanti Fonu katkı payı olarak kabul edilecek kıymetler ve bunlara ilişkin kompozisyon limitleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Garanti Fonu'na Kabul Edilebilecek Varlıklar	GrupLimiti	Alt Grup Limiti (Grup Limiti Yüzdesi Olarak)
--	------------	--

Nakit Türk Lirası	En Fazla %100	-
Konvertibl Döviz (USD/EUR/GBP)	En Fazla %100	-
Devlet İç Borçlanma Senedi	En Fazla %100	%50 ISIN Bazında
T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond)	En Fazla %100	%50 ISIN Bazında
T.C. Hazinesi Varlık Kiralama A.Ş. Tarafından İhraç Edilen Kira Sertifikaları	En Fazla %100	%25 ISIN Bazında
BIST 100 Endeksinde bulunan pay senetleri	En Fazla %70	%75
Hisse Senedi Şemsiye Fonu Payları	En Fazla %50	%20
Borçlanma Araçları Şemsiye Fonu Payları	En Fazla %50	%20
Borsalarda işlem gören standartta altın	En Fazla %25	-
İpotek teminatl menkul kıymetler, ipoteğe dayalı menkul kıymetler, varlık teminatl menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler	En Fazla %50	% 40
Borsa İstanbul A.Ş. payları	En Fazla %50	-

Garanti Fonuna yatırılmış olan kıymetler Üyenin talebi doğrultusunda günlük olarak değiştirilebilir ve katkı payı fazlaları günlük olarak çekilebilir.

Üyelerin; katkı payı giriş ve çıkış işlemleri Takasbank uygulamaları vasıtasıyla üyeler tarafından yapılır.

Devlet Tahvili, Hazine Bonoları ve kira sertifikaları garanti fonuna verilmek istenmesi durumunda; Takasbank nezdindeki 501 numaralı serbest depo hesabından verilir. Pay senetleri, yatırım fonu payları ve varlığa dayalı menkul kıymetler garanti fonuna verilmek istenmesi durumunda MKK nezdindeki hesaplar üzerinden katkı payı hesabına aktarılır. Üyenin Euro tahvil teminat deposu hesabında bulunan kıymetler, üye tarafından ÖPP uygulamaları vasıtasıyla katkı payı depo hesabına aktarılır.

Takasbank her gün sonunda garanti fonuna verilen kıymetlerin değerlemesini yapar.

11.5.4. Garanti Fonu Tamamlama Çağrısı

Garanti fonu katkı payı olarak kullanılan nakit dışı varlıkların, güncel piyasa fiyatları ile değerlendirilmelerini teminen, Takasbank tarafından belirlenen fiyat üzerinden teminatlar gün sonunda değerlemeye tabi tutulur. Garanti Fonu Katkı Payı yükümlülükleri, üyelere Takasbank tarafından sağlanan üye ekranlarına mesaj ve raporlama yoluyla yapılır. İlgili yükümlülük ertesi iş günü gün sonuna kadar yerine getirilmez ise üye temerrüde düşmüş sayılır.

11.5.5. Garanti Fonu Katkı Paylarının İadesi

Üyeliği sona eren kuruluşların garanti fonundaki sabit garanti fonu katkı payı dışındaki katkı payları ve bunlara ilişkin tüm getiri ve haklar; söz konusu kuruluş, ÖPP’de gerçekleştirmiş olduğu işlemlerden doğan yükümlülükleri ile Üyeliğinin sona erdirilmesine ilişkin Takasbank Yönetim Kurulu kararı tarihinden sona erme işlemlerinin tamamlandığı tarihe kadar geçen sürede meydana gelebilecek temerrütlerden dolayı Takasbank’ın karşı karşıya kalabileceği ödeme yükümlülükleri göz önünde bulundurularak, ödenmesi gereken vergi ve diğer yasal yükümlülükler indirilmek suretiyle iade edilir.

Üyeliği sona eren kuruluşun sabit garanti fonu katkı payları, piyasadaki tüm açık pozisyonların vadesi göz önünde bulundurularak Takasbank Yönetim Kurulu tarafından belirlenecek süre sonunda iade edilir.

Üyeliği sona eren kuruluşun garanti fonu katkı payı/payları içerisinde nakit bulunması halinde, nakdin iadesinde nemalandırılan tutardan ödenmesi gereken vergi ve diğer yasal yükümlülükler indirilerek iade işlemi gerçekleştirilir.

11.5.6. Garanti Fonu Katkı Paylarına Kabul Edilen Kıymetlerden Doğan Haklar

İtfa tarihinde garanti fonu hesabında bulunan devlet tahvili, hazine bonoları, kira sertifikaları, ipotek teminatlı menkul kıymetler, ipoteğe dayalı menkul kıymetler, varlık teminatlı menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler ve Euro tahvillerinin itfa işlemleri garanti fonu hesabında gerçekleştirilir ve itfa bedelleri üyenin garanti fonu hesabına aktarılır. Garanti fonunda bulunan devlet tahvili, hazine bonoları, kira sertifikaları, ipotek teminatlı menkul kıymetler, ipoteğe dayalı menkul kıymetler, varlık teminatlı menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler ve Euro tahvillerin kupon ödemeleri de yine üyenin garanti fonu hesabına aktarılır. Üyelerin garanti fonu katkı payı olarak vermiş oldukları payların bedelsiz sermaye artırımı sonucu elde edilen payları ve temettü tutarları Üye adına Takasbank tarafından kullanılarak, işlemler sonucu elde edilen yeni paylar ve nakit tutarlar ilgili teminat hesaplarına aktarılır. Sermaye artırımı bedelli ise; Üye, teminatta oluşan rüçhan hakkı (kupon) adetini serbest alt hesaba virmanladıktan (katkı payı çıkışı yaptıktan) sonra bedelini yatırmak suretiyle kullanabilir.

11.6. Takas ve Ödemeler

Takas ve ödemelere ilişkin esaslar aşağıda belirtilmiştir;

11.6.1. Ödünce Konu Kıymetin Takası

İşleme konu kıymetin takası, aynı gün valörlü işlemlerde ödünç işleminin gerçekleştiği anda, ileri valörlü işlemlerde ise valör günü yapılır.

Kıymet virmanı; ödünç verenin MKK nezdindeki ÖPP Alt hesabından alınarak, ödünç alanın; o gün aynı kıymetten borcu var ise borcu kadar olan kısmı MKK nezdindeki Ödünç Kapama Blokaj Hesabına, kalan kısmı veya borcu yok ise tamamı Serbest Alt hesabına aktarım suretiyle yapılır.

11.6.2. Ödünç Kapama

Vadesi gelen ödünç borçlarının son borç kapama saati 17:00'dir. Ödünç borcu kısmen ya da tamamen Takasbank uygulamaları vasıtası ile kapatılır. Üye veya müşterilerinin kapatılmak istenen ödünç borcunun konu olduğu kıymetten MKK nezdindeki Ödünç Kapama Blokaj Hesabında ya da Serbest Alt hesabında bakiye olması durumunda Takasbank tarafından da kapama yapılabilir.

Kapama sonrası iade edilen kıymetler ödünç veren üye veya müşterilerinin MKK nezdindeki Serbest Alt Hesaplarına iade edilir.

Kapatılmak istenen ödünç borcunun konu olduğu kıymetten Ödünç Kapama Blokaj Hesabında bakiye olması durumunda, kapama işlemi serbest hesaptan yapılamaz, Ödünç Kapama Blokaj Hesabından mevcut bakiye kadar sistem tarafından eşleşme işlemini takiben otomatik olarak gerçekleştirilir.

Sözleşme Temditi

Ödünç alan ve ödünç veren üyelerin her ikisinin de kabulü durumunda vadesi gelen sözleşmelerin kapama işlemi yapılmadan sözleşme temdit işlemi (sözleşme vade uzatımı) gerçekleştirilebilir. Temdit işleminde hem vade hem de komisyon oranında değişiklik yapılabilir.

Vadesiz emirlerden oluşan işlemlerin geri çağırma/erken kapama işlemleri

Vadesiz emirler ile oluşan işlemlerin "geri çağırılma/erken kapama" bildirimi üye tarafından ya da Takasbank tarafından Takasbank uygulamaları vasıtası ile yapılır. Ödünç alan veya veren üye işlem

için “geri çağırma/erken kapama” bildirimi girdiğinde, ÖPP Mail Sistemi aracılığı ile karşı üyeye ilgili işlemin “geri çağırılma/kapama” bildirimine dair mail gönderilir. Geri çağırma ve erken kapama bildirim ve sürelerinde ödünç alan ve verenler için aşağıdaki hususlar geçerlidir:

Ödünç verenin geri çağırması: Ödünç veren kıymetin “geri çağırma” bildirimini, Takasbank uygulamalarını kullanarak, işlemin valörü ile azami vadesi olan 1 yıllık sürenin 3 iş günü öncesi arasındaki herhangi bir günde yapabilir. Ödünç veren eğer saat **12:00’a** kadar “geri çağırma” bildirimi yapmışsa ödünç alan taraf **T+2’de**, bildirimi saat **12:00’dan** sonra yapmışsa karşı taraf **T+3’de** ödünce konu kıymeti iade etmelidir.

Ödünç alanın erken kapaması: Ödünç alanın en erken kapama yapabileceği tarih işlemin valörünü takip eden **üçüncü iş günüdür**. Ödünç alan, kıymeti iade etmek istediği günden asgari **iki işgünü** önce Takasbank uygulamalarını kullanarak “erken kapama” bildirimini sisteme girmelidir.

11.6.3. Komisyon Ödemeleri

İşlem komisyonu

İşlem komisyonu, vadesi 1 ay ve daha kısa olan işlemlerde vade sonunda saat **17:00’da**, ödünç alan üyenin Serbest Hesabından tahsil edilir. Takasbank sözkonusu komisyonu ödünç veren üyenin Serbest hesabına aktarır.

İşlemin vadesinin bir aydan uzun olması veya vadesiz olması durumunda ise İşlem komisyonu, ay sonları itibarıyla tahakkuk ettirilir ve saat 17:00’da, ödünç alan üyenin Serbest Hesabından tahsil edilir. Takasbank sözkonusu komisyonu ödünç veren üyenin Serbest hesabına aktarır.

İşlem komisyonu; bir aydan uzun vadeli işlemlerde her ayın son günü, 1 ay ve daha kısa vadeli işlemlerde ise vade günü içerisinde kısmen yada tamamen Takasbank uygulamaları vasıtası ile de kapatılabilir. Talep edilmesi durumunda Takasbank tarafından da gün içinde komisyon tahsilatı yapılabilir.

İşlem komisyonu her gün için işleme konu kıymetin piyasa değeri üzerinden hesaplanarak bir önceki günün komisyon tutarına ilave edilir.

İşlem komisyonu aşağıdaki formülle hesaplanır:

$$n:vade \quad \text{İşlemin Piyasa Değeri}_i * \text{İşlem Komisyon Oranı}$$

$$\text{İşlem Komisyonu} = \sum_{i:1} \frac{\text{İşlemin Piyasa Değeri}_i * \text{İşlem Komisyon Oranı}}{36500}$$

İleri valörlü işlemlerde işlem komisyonuna esas gün sayısı, valör ve vade arasındaki gün sayısıdır.

İleri valörlü işlemlerde, işlem günü ile valör günü arasında (valör günü dahil) takası gerçekleşmeden işlemin iptal edilmesi halinde, iptalin;

- Ödünç alan tarafından kaynaklanması durumunda, işlem günü ile valör günü arasındaki gün sayısı ile hesaplanan işlem komisyonu ödünç alan üye tarafından Takasbank’a ödenmek zorundadır. Takasbank söz konusu döneme ilişkin komisyonu ödünç veren üyeye öder.

- Ödünç veren tarafından kaynaklanması durumunda ise , ödünç alan üyeden işlem komisyonu tahsil edilmez.

11.6.4. Takasbank Komisyonu

Takasbank komisyonu, Takasbank Yönetim Kurulu kararı ve Sermaye Piyasası Kurulu’nun onayı ile yürürlüğe girer. Takasbank komisyonu emrin gerçekleşen kısımlarının piyasa değeri üzerinden hem ödünç alan hem ödünç veren taraftan tahsil edilir.

Takasbank Komisyonu + BSMV, her iki taraftan da işlem günü saat 17:00’da tahsil edilir.

İleri valörlü işlemlerde, Takasbank Komisyonu işlemin gerçekleştiği gün, işlemin vade türüne karşılık gelen komisyon oranı üzerinden tahsil edilir.

Takasbank Komisyonunun ödenmemesi durumunda üyenin işlem yetkisi komisyon ödenene kadar kaldırılır.

Vadesiz emirlerde, vade sonunda işlemin açık kaldığı gün sayısı üzerinden hesaplanarak, mevcut vade türü komisyon oranlarına göre 17:00'da tahsil edilir. Vadesiz emir ile gerçekleşen işlemlerde, işlemin valörünü takip eden ayın son işgününde, 1 aylık Takasbank komisyonu + BSMV tahakkuk ettirilir ve ödünç alan ve veren üyelerden saat 17:00 itibarıyla tahsil edilir. Bu tür işlemlerin vadesinde kalan Takasbank komisyonu tahsil edilir. Hesaplanan gün sayısı iki vade türü arasında ise, en yakın vade türü baz alınır.

Özel Emirler sonucu oluşacak sözleşmelerden alınacak Takasbank Komisyonu vade türüne karşılık gelen mevcut Takasbank komisyon tarifesinin % 50'si oranında tahsil edilir.

11.7. Ödünce Konu Kıymetten Doğan Haklar

Paylardan doğan mali haklar (bedelli, bedelsiz sermaye arttırımı ve kar payı) ödünç verene aittir. Ancak, ödünç veren, ödünce konu paylara ilişkin yönetsel haklarını (oy hakkı) kaybeder. Sermaye azaltımı, ödünçün valör ile vadesi arasındaki bir tarihe rastlaması durumunda, sermaye azaltımı yapılan payın konu olduğu ödünç işlemlerinin adetleri, sermaye azaltımı oranında güncellenir.

Eğer sermaye arttırımı sonucu ihraççı kuruluş makbuz verirse, ödünç alanın artan borç adedinin vadesini, makbuzun senede dönüşüm tarihinden bir iş günü sonraya kadar uzatabilme hakkı bulunmaktadır.

İşlemin vadesi bedelli sermaye arttırım başlangıç tarihi ile aynı gün ise; ödünç veren üye veya müşterilerinin sermaye arttırımından yararlanabilmesi için ödünç alan, bedelli sermaye arttırım son saatine kadar işlemi kapatamaz.

Valör günü gelmemiş veya valör gününde sermaye arttırım işlemi olan ödünce konu kıymetlerin hakları ödünç veren tarafından kullanılır.

11.7.1. Kar Payı

Ödünce konu kıymetlerin vadesi içerisinde kar payı ödemesi varsa, ödünç alan üye veya müşterileri, MKK tarafından ödünç verenin mükellefiyet bilgisine istinaden net veya brüt olarak Takasbank sistemine iletilen tutarı, Takasbank'a kar dağıtımın olduğu gün saat 17:00'a kadar yatırmak zorundadır. Takasbank bu tutarı ödünç alanın serbest hesabından tahsil eder ve aynı anda ödünç verenin serbest hesabına aktarır. Eğer ödünç alan üye veya müşterileri yükümlülüğünü yerine getiremezse ilgili tutar Takasbank tarafından ödünç verene aktarılır ve ödünç alana temerrüt faizi uygulanır. Temerrüt faiz oranı, aynı gün Borsa tarafından oluşturulan, kamu menkul kıymetlerinin işlem gördüğü repo-ters repo pazarlarında, TCMB Bankalararası Para Piyasası'nda veya Takasbank Para Piyasası'nda oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından en yüksek olanının %50 fazlası kadardır.

11.7.2. Bedelsiz Sermaye Arttırımı

Ödünce konu kıymetin vadesi içerisinde bedelsiz sermaye arttırımı var ise, bedelsiz sermaye arttırımının yapıldığı gün ödünç alanın kıymet borcu, işlem adedinin bedelsiz sermaye arttırım oranı ile çarpımı sonucu bulunacak adet kadar artırılır. Ödünç alan, işlemin vade sonunda başlangıçta aldığı adede ilave olarak bedelsiz sermaye arttırımı sonucu artan adedi de getirmekle yükümlüdür.

11.7.3. Bedelli Sermaye Arttırımı

Ödünce konu payın işlemin vadesi içerisinde bedelli sermaye arttırımı var ise, Bedelli sermaye arttırım başlangıç tarihinde, işleme konu kıymet adedi karşılığı kadar R (Rüçhan) kodlu işlem sistem tarafından otomatik olarak oluşturulur. Dolayısıyla, ödünç verenin bedelli sermaye arttırım hakları, ödünç alan tarafından rüçhan hakkı olarak iade edilir. "R" kodlu işlemler, bedelli sermaye arttırım başlangıç tarihini takip eden üçüncü iş günü sonunda ödünç alan tarafından iade edilmelidir.

Ödünç veren bedelli sermaye arttırımına katılma hakkını, katılacağını beyan etmek şartıyla Takasbank üzerinden de kullanabilir. Son beyan tarihi bedelli sermaye arttırım başlangıç tarihidir. Beyan son saati **16:00**, bedelli sermaye arttırım son saati ise **16:15**'dir. Ödünç veren üye veya müşterileri, sermaye arttırımına katılacağını beyan eder ancak, **16:15**'e kadar arttırımı gerçekleştirmezse, "R" kodlu işlemler rüçhan iptal saatinde (**16:20**) iptal olur ve haklarını kaybeder.

Beyan ve arttırım işlemleri kısmi yapılamaz.

Takasbank, ödünç verenin bedelli sermaye arttırımına katılması halinde, serbest hesabından tahsil ettiği rüçhan hakkı tutarını aynı anda ödünç alanın serbest hesabına aktarır. Nakit aktarımının ardından ödünç alanın pay borcu, ödünç verenin ödediği katılım payı oranında artar. Ödünç alan, işlemin vadesi bedelli sermaye arttırım tarihi+2 iş gününe eşit veya daha uzun ise işlemin vade sonunda başlangıçta aldığı adede ilave olarak sermaye arttırımı sonucu artan adedi de getirmekle yükümlüdür. İşlemin vadesinin bedelli sermaye arttırım tarihi+2 iş gününden daha kısa olması durumunda ise, artan payların vadesi, bedelli sermaye arttırım tarihi + ikinci iş günü olur.

Bedelli sermaye arttırımı başlangıç tarihi ve kar payı tarihi aynı gün ise otomatik mahsup işlemi yapılır.

Üye ilgili hesap için otomatik mahsup işlemine katılmak istemiyorsa, kar payı ve bedelli sermaye arttırımı başlangıç tarihinden bir gün önce, Takasbank uygulamaları üzerinden bildirmelidir.

11.8. Muacceliyet ve Temerrüt

11.8.1. Ödünç İşlemlerinin Muacceliyeti

Vade içermeyen ödünç işlemleri dışında ödünç alanın vadeden önce, ödünç aldığı kıymeti teslim ederek ödünç işlemini sona erdirmeyi talep etme hakkı yoktur.

Ödünç işlemlerinden doğan borçlar aşağıdaki durumlarda muaccel hale gelir:

- 1) Vadenin gelmesi,
- 2) Üyenin teminat tamamlama ve garanti fonu katkı payı yükümlülüğünü yerine getirmemesi,
- 3) Gerekli şartlar oluştuğu takdirde üyenin mevcut yükümlülüklerinin Takasbank tarafından tasfiye edilmesinin kararlaştırılması,
- 4) Ödünce konu kıymetin Tebliğ hükümleri çerçevesinde oluşturulan, kredili alım ve açığa satışa konu olabilecek kıymetler listesinden çıkarılması,

Borcun muaccel hale geldiği tarihte, aşağıda belirlenen sürelerde ve usul ve esaslara uygun olarak yükümlülüklerin yerine getirilmediği işlemler için ayrıca bir bildirimde bulunulmaksızın temerrüt hükümleri uygulanır.

Yukarıda (c) bendinde belirtilen durumlardan birinin ortaya çıkması halinde, ödünç alan veya verenlerin vade tarihini geçmemek kaydıyla en geç üç iş günü içinde yükümlülüklerini yerine getirmesi gerekir.

Ödünç işleminin yukarıda (b) ve (c) bentlerinde yazılı durumlarda vadeden önce muaccel hale gelmesi durumunda, ödünç veren üyeye vade sonuna kadar tahakkuk edecek olan komisyon tutarı ödenir. Bu durumda, ödünç alan üye de, bahse konu komisyon tutarını Takasbank'a ödemekle yükümlüdür.

Yukarıda (ç) bendinde belirtilen durumun ortaya çıkması halinde, ödünç işleminin tasfiyesi, Tebliğ'de belirlenen süreler dikkate alınarak gerçekleştirilir. Ödünç alan üyenin yükümlülüğünü yerine getirmemesi halinde temerrüt hükümleri uygulanır ve yükümlülükler tasfiye edilir. Bu durumda ödünç veren üyeye, ödünce konu kıymetlerin iade tarihine kadar geçecek süre için komisyon ödemesi yapılır. Bu durumda da ödünç alan üye yine bahse konu komisyon tutarını ödemekle yükümlüdür.

Muaccel hale gelen borcun, son kapama saatinde kapanmaması durumunda Takasbank tarafından belirlenen temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanan temerrüt faizi ilgili üye hesabına tahakkuk ettirilir.

11.8.2. Temerrüt Hükümleri

Takasbank'ın mali sorumluluğuna ilişkin MKT Yönetmeliği'nin 36 ncı maddesi ile belirlenen sınırlar saklı kalmak kaydıyla ödünç işlemlerinde ödünç verene karşı sorumluluğu; işlem komisyonu, ödünce konu kıymeti vade tarihinde teslim, vade tarihinde teslim edilememesi halinde aşağıda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde piyasadan temin edilerek iade, iadenin de mümkün olamaması halinde ise yine aşağıda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde hesaplanan nakit karşılığı ve ödemenin yapılacağı güne kadar hesaplanacak olan işlem komisyonu ile sınırlıdır. Söz konusu işlem komisyonu oranı, temerrüt döneminde Takasbank tarafından ödünç alandan alınacak temerrüt faiz oranını geçemez.

Temerrüt durumunda, teminatlarla ilgili her türlü tasarruf hakkı Takasbank'a aittir. Teminatların üyenin yükümlülüklerinin yerine getirilmesinde yetersiz kalması halinde teminatı aşan tutar üyeden tahsil edilir.

Temerrüt durumunda menkul kıymetin iadesi esastır. Takasbank tarafından ödünce konu kıymet vade tarihini takip eden iş günü ödünç alandan, veya piyasadan veya temerrüt sırasından temin edilmeye çalışılır. Bu amaçla ödünç alana vade gününü takip eden iş günü saat 11:30'a kadar temerrüt hükümleri saklı kalmak üzere borçlu olduğu kıymeti teslim için süre verilebilir. Kıymet kısmen veya tamamen temin edildiği takdirde en geç iki iş günü içerisinde ödünç verene iade edilir. Kıymetin temerrüde düşen üyeden veya piyasadan temin edilemediği veya kısmen temin edildiği durumda, ödünç veren tarafından kıymetin piyasa bedelinin vade gününde veya ertesi iş günü saat 16:00'a kadar yazılı olarak talep edilmiş olması şartıyla vade tarihini takip eden gün saat 16:30'da ödünç verenin hesabına teslim edilemeyen miktarın bedeli kadar ödeme yapılır. Ödenecek tutarın hesaplamasında vade günü sonunda ilgili kıymet için hesaplanan piyasa değeri esas alınır.

Vade tarihinde kıymetin Takasbank tarafından ödünç verene iade edilemediği durumda ödünç verence nakit bedel talep edilmez ise Takasbank en iyi gayreti göstererek ilgili kıymeti piyasalardan vade tarihini takip eden 3 (üç) iş günü içinde temin etmeye çalışır. Söz konusu süre içerisinde kıymet temin edilemez ise, ödünce konu kıymetin temin edilemeyen kısmının, vade günü ile takip eden 3'üncü (üçüncü) **iş günü** sonuna kadar geçecek günlerde hesaplanan en yüksek ağırlıklı ortalama fiyattan hesaplanan piyasa değeri, ödünç verenin hesabına alacak kaydedilerek ödünç işlemi sonlandırılır.

Kıymet borcu kapanana kadar, ödünç verene temerrüt tutarı üzerinden, işlemin komisyon oranı ile hesaplanacak komisyon ödemesi yapılır. Söz konusu işlem komisyonu oranı, temerrüt döneminde Takasbank tarafından ödünç alandan alınacak temerrüt faiz oranını geçemez.

Ödünç verenin alacağının Takasbank tarafından nakit olarak ödenmesi halinde ödünç alanın borcu da nakde dönüşmüş olur. Ödünç borcu nakde döndükten sonra ödünç alan söz konusu nakdi faizi ile birlikte ödemekle yükümlüdür. Ödünç alanın, borcun nakde dönüşme tarihine kadar geçecek süre için ödenmesi gereken temerrüt faizi ile işlem komisyonuna ilişkin yükümlülükleri saklıdır.

Temerrüt süresince, üye temerrüde neden olan hesapları için ÖPP'de işlem yapamaz. Üyenin temerrüde neden olan hesaplara ait teminatlarına bloke konulur ve bu hesaplardan teminat çıkışına izin verilmez. Takasbank gerekli gördüğü durumda temerrüdün niteliğini dikkate alarak üyenin kendi adına veya diğer müşterileri adına risk artırıcı işlem yapmasını ve/veya üyenin kendi hesaplarında bulunan teminat fazlalarının çekilmesine de izin vermeyebilir.

Kıymet temerrüdüne düşen üye, aşağıda belirlenen esaslar çerçevesinde temerrüt faizi ödemekle yükümlüdür:

1) Vadesi gelen ödünç borçlarının son kapama saati 17:00 olup bu saat itibarıyla halen borç bakiyesi bulunan üye, temerrüde düşer. Temerrüde düşülen gün ödünç borcu 17:30'a kadar kapatılırsa, temerrüt faiz oranı, aşağıda belirtilen faiz ve komisyon oranlarından en yüksek olanının %50 si kadar olup, temerrüt faiz tutarı, temerrüde konu borcun piyasa değeri üzerinden 1 günlük hesaplanarak tahakkuk ettirilir.

- Aynı gün Borsa tarafından oluşturulan kamu menkul kıymetlerinin işlem gördüğü repo-ters repo pazarlarında oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranı,
- TCMB Bankalararası Para Piyasası'nda oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranı,

- Takasbank Para Piyasası'nda oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranı,
- Temerrüde konu sözleşmenin komisyon oranı,
- Temerrüde düşülen tarihte, temerrüde konu kıymetin ÖPP'de gerçekleşen sözleşmelerinin (özel emirle gerçekleşenler hariç) ağırlıklı ortalama komisyon oranı.

2) Ödünç borcu, temerrüde düşülen gün saat 17:30'dan sonra kapatılırsa, temerrüt faiz oranı, aşağıda belirtilen faiz ve komisyon oranları arasından en yüksek olanı olarak uygulanır.

- Aynı gün Borsa tarafından oluşturulan, kamu menkul kıymetlerinin işlem gördüğü repo-ters repo pazarlarında oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranının iki katı,
- TCMB Bankalararası Para Piyasası'nda oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranının iki katı,
- Takasbank Para Piyasası'nda oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranının iki katı,
- Temerrüde konu sözleşmenin komisyon oranı,
- Temerrüde düşülen tarihte, temerrüde konu kıymetin ÖPP' de gerçekleşen sözleşmelerinin (özel emirle gerçekleşenler hariç) ağırlıklı ortalama komisyon oranı.

Temerrüt faiz tutarı, temerrüde konu borcun piyasa değeri üzerinden temerrüt süresi boyunca geçen gün sayısı kadar hesaplanarak tahakkuk ettirilir

11.8.3. Garanti Fonu Kullanım Esasları

Temerrüt yönetiminde, Takasbank MKT Yönetmeliği'nin 36 ncı maddesinin birinci fıkrasının (d) bendine kadar kullanılabilecek kaynakların yetersiz kalması ve nakit yatırılan garanti fonu katkı paylarının yetersiz kalacağı anlaşıldığında, garanti fonundaki temerrüde düşmemiş üyelere ait nakit dışı katkı payları nakde tahvil edilmeye başlanır.

Garanti fonuna, ilgili temerrüdün vukuundan sonra katılan üyelerce yatırılan veya mevcut üyelerin temerrüdün vukuundan sonra aldıkları risklere karşılık yatırdıkları katkı payları, kullanılmaz.

Garanti fonuna başvurulmasını gerektiren hallerde, temerrüt nedeniyle oluşan zararın kapatılmasına kadar geçecek süre içinde garanti fonundan katkı payı çekilmesine izin verilmez.

Katkı paylarına başvurulmasında en likit varlıktan başlayarak, nakde çevrilme kabiliyetinin yüksekliği esas alınır. Garanti fonundaki nakit dışı teminatlardan nakde çevrilen ancak kullanılmayan nakit tutarlar, nakit dışı teminatları kullanılan üyelere oransal olarak iade edilir.

Garanti fonuna maledilecek zararın temerrüde düşmemiş üyelere dağıtımında, üyelerin garanti fonu içindeki payları esas alınır.

11.8.4. İşlem Komisyonu Temerrüdü ve Mali Cezalar

Vade günü veya bir aydan uzun vadeli işlemler ile vadesiz işlemlerde ay sonu itibarıyla tahakkuk ettirilen işlem komisyonu, tahakkuk günü saat **17:00** itibarıyla ödenmez ise komisyonun ödenmeyen kısmı için komisyon alacaklısı olan üyeye Takasbank tarafından ödeme yapılır ve temerrüt faizi işletilmeye ve temerrüt hükümleri uygulanmaya başlanır.

İşlem komisyonunun **17:00** itibarıyla ödenmemesi durumunda üye, temerrüt faizi ödemekle yükümlüdür.

İşlem Komisyonu temerrüdü süresince, üye kendisi ve müşterileri hesaplarına ÖPP'de işlem yapamaz. İlgili üye ve müşterilerinin temerrüt durumu ortadan kalkıncaya kadar ileri valörlü işlemlerinin takası gerçekleşmez. Saat **15:30'a** kadar temerrüt kapanmazsa, Takasbank ödünç verene ödünç verdiği kıymeti vadesinden önce iade etmek yetkisini haiz olduğu gibi, işlemin vadesine kadar işleyecek olan komisyonları da ödemekle yükümlüdür. Diğer yandan işlem komisyonu temerrüdünü kapamayan üyeye ödünç aldığı kıymet teslim edilmez. Temerrüde düşen üye hesaplanacak işlem komisyonu tutarını ve temerrüt faizini de ödemekle yükümlüdür.

11.9. Olağanüstü Durumlarda Alınacak Tedbirler

Takasbank, ÖPP'nin işlerliği ve güvenilirliğinin olumsuz etkileneceğini öngördüğü olağanüstü durumların varlığı halinde alınacak önlemleri belirlemeye ve bu önlemleri uygulamaya yetkilidir. Söz konusu durumlarda MKT Yönetmeliği'nin 48 inci maddesi ikinci ve üçüncü fıkralarında yer alan tedbirlerden uygun olanlarının yanı sıra işlem saatlerinin değiştirilmesi, emir iletiminin durdurulması, işlemlerin iptali, vadelerin değiştirilmesi ve diğer her türlü tedbiri almaya yetkilidir.

ÇALIŞMA SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi Ödünç Pay Piyasası seans saatleridir?
 - A) 09:00-16:30
 - B) 09:00- 18:00
 - C) 09:30-16:45
 - D) 09:00-12:00 ve 13:30-17:00
 - E) 09:30-12:00 ve 14:00-16:45
2. Aşağıdakilerden hangisi Ödünç Pay Piyasası'nda verilecek emirlerin vade türlerinden değildir?
 - A) 3 gün
 - B) 6 gün
 - C) 4 ay
 - D) 2 ay
 - E) 12 ay
3. Aşağıdakilerden hangisi Ödünç Pay Piyasası için verilebilecek teminatlardan değildir?
 - A) Pay
 - B) Devlet Tahvili
 - C) Teminat Mektubu
 - D) Altın
 - E) Varlığa Dayalı Menkul Kıymet
4. Aşağıdakilerden hangisi Ödünç Pay Piyasası' nda aynı gün valörlü işlemler için işleme konu kıymetin takas süresidir?
 - A) Ödünç işleminin gerçekleştiği anda (T+0)
 - B) Ödünç işleminden bir gün sonra (T+1)
 - C) Ödünç işleminden iki gün sonra (T+2)
 - D) Ödünç işleminden iki gün sonra (T+3)
 - E) Ödünç işleminden iki gün sonra (T+4)
5. Ödünce konu paylardan doğan mali haklar kime aittir?
 - A) İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (Takasbank)'ye
 - B) Ödünç alana
 - C) Ödünç verene
 - D) Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş.(MKK)'ye

E) Borsa İstanbul A.Ş.'ye

YANITLAR

1-C, 2-C, 3-C, 4-A, 5-C

12. TAKASBANK PARA PİYASASI (TPP)

12.1. Takasbank Para Piyasası (TPP)

Takasbank Para Piyasası (TPP), Türk Lirası fon fazlası ve/veya ihtiyacı olan üyelerin talep ve tekliflerinin karşılaşmasını sağlayan, 1 Ekim 1996 tarihinde İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. bünyesinde kurulmuş organize bir para piyasasıdır. ⁴

Takasbank'ın Konumu

- Takasbank TPP'yi işleten kurumdur.
- Takasbank TPP'de gerçekleşen işlemlerden doğacak yükümlülükleri, üyelerden alınan teminatlar, garanti fonu katkı payları ve TPP için tahsis ve taahhüt ettiği sermayesini kullanarak yerine getirmeyi taahhüt eder.
- TPP'de gerçekleşen işlemlerden doğacak yükümlülükler Takasbank'ın garantisi altındadır.
- Takasbank piyasada alış satış kotasyonu vermemektedir ve işlemlerde katılımcı olmamaktadır.

Üye Olabilecek Kurumlar

- Aracı Kurum ve Bankalar
- Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri
- Varlık Yönetim Şirketleri
- Sigorta ve Emeklilik Şirketleri
- Kamu Haznedarlığı Yönetmeliği kapsamında tanımlanan kurumlar
- Kendi özel kanunu olan ve belirlenmiş katkı esasına göre çalışan emekli yardım sandıkları
- T.C. Merkez Bankası (doğal üye)

Üyelik Şartları

- Üye olabilecek kuruluşların tabi oldukları mevzuatta, TPP'de işlem yapmalarına engel bir hususun olmaması
- TPP Sözleşmesi'nin imzalanmış olması
- Üyenin özkaynaklarının tabi olduğu mevzuatta belirlenenden az olmaması
- Takasbank tarafından öngörülen garanti fonu katkı payının yatırılmış olması,
- Takasbank tarafından talep edilecek bilgi ve belgelerin sunulmuş olması,

12.2. TPP Çalışma Esasları

12.2.1. Tarafların Yükümlülükleri

Üyeler TPP'de Takasbank'ın kendilerine tahsis ettiği işlem limitleri çerçevesinde ve Takasbank tarafından TPP Prosedüründe belirlenen teminatların tesisi suretiyle işlem yapabilirler. Takasbank TPP'de eşleşen alış ve satış emirleri ile ilgili yükümlülüklerin yerine getirilmesini; temerrüt halinde işlemler için aldığı teminatları, garanti fonu katkı paylarını ve TPP için tahsis ve taahhüt ettiği sermayesini kullanarak yerine getirmeyi taahhüt eder.

⁴ İpotek finansmanı kuruluşları eklenmiştir.

Para alan üyenin TPP'ye karşı yükümlülüğü, işlemin vadesinde anapara ve faiz tutarını ödemektir. Para alan üyelerin vadeden önce borcunu ödeyerek işlemi sonlandırmayı talep etme hakkı yoktur.

Para satan üyenin TPP'ye karşı yükümlülüğü ise işlemin valöründe anapara tutarını ödemektir.

Para satan üye; BSMV, Gelir Vergisi ve oluşabilecek diğer vergi yükümlülüklerini yerine getirmede resmi mercilere karşı sorumludur. TPP'de müşteri adına değerlendirilen paralara ilişkin yasal yükümlüler üyeler tarafından yerine getirilir.

Takasbank'ın işlemin taraflarına karşı olan yükümlülüğü, üyelerinden gelen alış ve satış emirlerinin eşleştiği anda başlayıp, yükümlülüklerin tasfiyesiyle son bulur.

12.2.2. Üye Temsilcilerine İlişkin Esaslar

Üyeler TPP'de emir verme, emir değiştirme ve emir iptali işlemlerini gerçekleştirmek için azami 8 kişi olmak üzere temsilci tanımlatır.

Temsilci tanımlaması için, yetkilendirme isteğinin yazılı bir şekilde yapılması gerekmektedir. Temsilci olarak tanımlanan kişilere Takasbank tarafından temsilci numarası verilir ve gizli birer şifre üretilir. Bu şifre ile TPP'ye iletilen emirlerin sorumluluğu Üyeye aittir.

Takasbank tarafından tahsis edilen TPP temsilci şifresi ile "Emir Giriş Ekranı"na ilk girişte, zorunlu olarak şifre değiştirme ekranına yönlendirme yapılır ve şifrenin değiştirilmesi gerekir.

12.2.3. Limitler

Takasbank üyelere "TPP limiti" ve yatırım fonu ve yatırım ortaklıkları ile kamu kaynağı kullanımı için "Fon limiti" tahsis eder. Söz konusu limit Takasbank'ın taahhüdü değildir.

Takasbank tarafından belirlenen TPP limiti ve Fon Limiti sistemde tanımlı olup, Takasbank, üyelere tahsis edilen TPP limitlerinde gerekli gördüğü durumlarda değişiklik yapma hakkına sahiptir.

Fon limiti, TPP limitinden ayrı olup, portföy ve müşteri işlemlerinde kullanılamaz.

TPP limiti ve fon limiti toplamı "TPP Toplam Limit" olarak ifade edilir.

Alış limiti;

1) Portföy ve müşteri adına yapılan işlemlerde TPP limitinden, yatırım fonu, yatırım ortaklıkları ve kamu kaynağı adına yapılan işlemlerde ise TPP limiti ve fon limiti toplamından (TPP Toplam Limitinden) fazla olamaz. Portföy/müşteri adına yapılacak alış işlemlerinde, TPP limitinden toplam alış işlemlerinin düşülmesi ve vadesi gelen alış işlemlerinin eklenmesi ile bulunur. Yatırım fonu, yatırım ortaklıkları ve kamu kaynağı adına yapılacak alış işlemlerinde ise, TPP Toplam Limitinden toplam alış işlemlerinin düşülmesi ve vadesi gelen alış işlemlerinin eklenmesi ile bulunur.

2) Üyenin değerlenmiş teminatları dahilinde kullanılır.

3) Üye alış emri girerken anapara ve faiz toplamına karşılık gelen teminat yeterliliği Takasbank tarafından kontrol edilir.

Satış limiti;

1) Üyenin, TPP limiti ile vadesi gelen satış işlemi toplamından, toplam alışlarının düşülmesi ile bulunur.

2) Seans içinde üyenin Takasbank nezdindeki serbest hesabından yapılan borç kapama tutarı kadar artar.

3) Blokeli Satış Emri'nden etkilenmez.

Gün başında üyelere bildirilen alış ve satış limitleri birbirinden bağımsız olarak, verilen alış ve satış emirleri kadar azalır.

12.2.4. İşleyiş Kuralları

İşlem Saatleri:	• Aynı gün valörlü olarak saat 09:30-15:30 arasında yapılır.
Vade:	• O/N (Gecelik) ile 2 ay arası her gün, • 2, 3 ve 6 ay vadeleri ile bu vadelerin öncesinde ve sonrasındaki üç iş günü
Tutar:	• Minimum tutar 5.000 TL olup, emir tutarı 1.000 TL'nin katları olarak artar.
Faiz Oranı:	• Faiz adımları %0,05 ve katları şeklinde olmalıdır.

12.2.5. Fonlara ve Yatırım Ortaklıklarına ait Nakdin TPP'de Değerlendirilmesi

TPP'de yatırım fonları/ortaklıkları, emeklilik yatırım fonları ve diğer fonlar adına olan işlemler SPK'nın ilgili mevzuatında belirlediği sınırlar dahilinde gerçekleştirilebilir.

12.3. Emirler ve Eşleşme

12.3.1. Blokeli Satış Emri

Serbest hesabında satmak istediği tutar kadar bakiyesi bulunan üyelerin girebilecekleri risk oluşturmayan satış emri tipidir.

Sisteme girilen Blokeli Satış Emri eğer pasifteyse, ilgili tutar emri giren üyenin serbest hesabında bloke edilir. Emir eşleşirse, eşleşen kısım bloke edilmiş tutardan, eşleşme anında tahsil edilir.

Blokeli Satış Emri; fon ve/veya müşteri adına satış işlemi yapan ve satış emirlerinin satış limitini etkilemesini istemeyen üyelerce tercih edilebilir.

Limit tahsis edilmemiş üyeler de Blokeli Satış Emri ile TPP'de satış işlemi yapabilirler.

12.3.2. Emrin Unsurları ve İletilmesi

İşlem yapan üyelerin temsilcileri, Takasbank üye uygulamalarını kullanarak emirlerini iletirler.

Alış emrinin sisteme girilebilmesi için emrin verildiği üyenin yeterli limiti ve teminatı bulunmalıdır. Blokeli satış emirleri hariç satış emirlerinin sisteme girilebilmesi için ise emrin verildiği üyenin yeterli limiti bulunmalıdır.

Temsilcilerin şifrelerini sisteme tanımladıktan sonra, emir girişinde aşağıda belirtilen unsurları sisteme belirtmeleri gerekmektedir:

- Müşteri Tipi (Portföy/Müşteri/Yatırım Fonu-Yatırım Ortaklığı-Kamu Kaynağı)
- YF/YO Kodu (eğer Müşteri Tipi Yatırım Fonu-Ortaklığı ya da Kamu Kaynağı olarak seçilmişse)
- Emir Tipi (Alış/Satış/Blokeli Satış)
- Emir Türü (Limitli/Limitli Gerçekleşmezse İptal Et/Limitli Kalanı İptal Et/Piyasa/Piyasa Gerçekleşmezse İptal Et)
- Süresi (vade türü)

- Faiz oranı (Yapılan işlemlerin faiz oranı taraflarca serbestçe belirlenir. Faiz oranı; “Limitli”, “Limitli Gerçekleşmezse İptal Et” ve “Limitli Kalanı İptal Et” emirleri için tanımlanır. Diğer emir türlerinde faiz oranı girilmez. Faiz hesaplanırken, **1 yıl=365 gün** olarak alınır.)

- Tutarı

Temsilciler emir girişinden sonra sistem tarafından üretilen emir numarasını kullanarak seans saatleri içerisinde pasifte bekleyen emirleri değiştirebilirler ve iptal edebilirler.

Emir değişikliğinde sadece emir tutarının azaltılması emrin numarasını ve önceliğini değiştirmez. Diğer bütün değişiklikler (müşteri tipi, yatırım ortaklığı ve yatırım fonu kodu ile kamu kaynağı kodu, oran ve tutar artırımı) emir numarasını ve önceliğini değiştirir.

Temsilciler pasifte bekleyen emirleri “Emir Giriş Ekranı”nda bulunan “Çoklu İptal” seçeneği ile belli kriterlere (müşteri tipi, Emir tipi, YF/YO/Kamu Kaynağı kodu, süre, temsilci no ve tutar) göre listeleterek topluca iptal edebilirler.

TPP seans sonuna (15:30) kadar karşılanmayan emirler iptal edilir.

12.3.3. Emir Türleri

Emir Türü	Emrin Unsurlarının Belirtilmesi	Tam Gerçekleşme Koşulu	Pasifte Bekleme
Limitli	Hepsi belirtilir.	YOK (Kısmi gerçekleşebilir.)	VAR (Emrin gerçekleşmeden kalan kısmı pasif olarak sistemde bekler.)
Limitli Gerçekleşmezse İptal Et (LGİE)	Hepsi belirtilir.	VAR	YOK (Tamamen gerçekleşme koşulu sağlanamadığı takdirde otomatik olarak iptal olur.)
Limitli Kalanı İptal Et (LKİE)	Hepsi belirtilir.	YOK (Kısmi gerçekleşebilir.)	YOK (Gerçekleşmeden kalan kısmı otomatik olarak iptal olur.)
Piyasa	“Faiz oranı” hariç diğerleri belirtilir.	YOK (Kısmi gerçekleşebilir.)	YOK (Gerçekleşmeden kalan kısmı otomatik olarak iptal olur.)
Piyasa Gerçekleşmezse İptal Et (PGİE)	“Faiz oranı” hariç diğerleri belirtilir.	VAR	YOK (Tamamen gerçekleşme koşulu sağlanamadığı takdirde otomatik olarak iptal olur.)

12.3.4. Emirlerin Gerçekleşmesi

Emirler, alıfta en yüksek, satıfta en düşük faiz oranlı emirlere öncelik verilerek eşleşir.

Faiz oranının aynı olduğu emirlerde, zaman önceliği geçerlidir.

Aynı üyenin taraf olduğu alıfta satıfta emirlerinde zaman ve oran önceliğinin yanı sıra aşağıda belirtilen bekleme süresi ve kuralları uygulanır:

a) Üye tarafından; portföy, müşteri veya yatırım fonu/yatırım ortaklığı/kamu kaynağı adına iletilen emirlerin yine aynı kuruluş tarafından karşılanması ile ilgili bekleme süresi 15 saniyedir.

b) 15 saniye geçmeden iletilen karşıt emir, diğer üyelerin emirleri ile karşılaşabilecek orandaysa, bu üyelerin emirleri ile tamamen veya kısmen gerçekleşir; emrin kalan kısmı otomatik olarak iptal olur.

c) Aynı üyenin birbiriyle eşleşebilecek alıfta satıfta emirlerinden birinin yatırım fonu/ortaklığı veya kamu kaynağı adına olması halinde, yatırım fonu/ortaklığı veya kamu kaynağı adına verilen emrin sisteme öncelikle iletilmiş olması gerekir. Aksi takdirde bu emirler birbirleri ile eşleşmez.

Emirler, birden fazla işleme bölünerek gerçekleşebilirler.

Aşağıda emir türlerinin karşılaşma koşulları ile ilgili örnekler yer almaktadır. Örneklerde yer alan emirler fiyat önceliğine göre değil zaman önceliğine göre gösterilmektedir. Emir satırındaki rakamların açıklaması şu şekildedir:

Sistemde sadece aşağıdaki üç (limitli) alım emrinin bulunduğunu varsayalım:

ALİŞ (faiz oranı/tutar)

(1) 10,00% / 100.000 TL

(2) 9,90% / 200.000 TL

(3) 9,00% / 50.000 TL

Bekleyen alış emirlerine karşılık **(4) 9,90% / 400.000** koşullarında girilen Limitli/LKİE/LGİE satış emrinin emir türlerine göre eşleşme şekli aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Limitli	LKİE	LGİE
(1) ve (2) nolu emirler %10,00 oranla 100.000 TL, %9,90 oranla 200.000 TL olmak üzere (4) nolu emirle gerçekleşir.	(1) ve (2) nolu emirler %10,00 oranla 100.000 TL, %9,90 oranla 200.000 TL olmak üzere (4) nolu emirle gerçekleşir.	(4) nolu LGİE emrinin tamamı gerçekleşmeden iptal olur.
(3) nolu emrin tamamı sistemde bekler.	(3) nolu emrin tamamı sistemde bekler.	(1), (2), (3) nolu emirler sistemde beklemeye devam eder.
(4) nolu emrin 100.000 TL'lik kısmı sistemde bekler.	(4) nolu emrin kalan 100.000 TL'lik kısmı iptal olur.	<i>Bekleyen (1) nolu emrin tutarı 400.000 TL olsaydı, (4) nolu emirle %10,00'dan tamamen eşleşecekti.</i>

Bekleyen alış emirlerine karşılık (4) --- / 400.000 koşullarında girilen Piyasa/PGİE satış emrinin emir türlerine göre eşleşme şekli aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Piyasa	PGİE
(1) nolu emrin tamamı %10,00 oranla, (2) nolu emrin tamamı %9,90 oranla ve (3) nolu emrin tamamı %9,00 oranla (4) nolu PE ile gerçekleşir.	(4) nolu PGİE emrinin tamamı gerçekleşmeden iptal olur.
(4) nolu emrin kalan 50.000 TL'lik kısmı iptal olur.	(1), (2) ve (3) nolu emirler sistemde beklemeye devam eder.
Sistemde bekleyen emir kalmaz.	<i>Bekleyen (3) nolu emrin tutarı 100.000 TL olsaydı, (4) nolu emir (1), (2) ve (3) nolu emirlerle tamamen eşleşecekti.</i>

12.3.5. Emirlerin Yayımlanması

TPP verilerine, Borsa İstanbul ile anlaşması olan veri yayın kuruluşlarının ekranları ve Takasbank üye uygulamaları üzerinden “Piyasa Takip Ekranı” vasıtası ile erişilir. Sisteme girilen emirler ve gerçekleşen işlemler TPP ekranlarına yansıtılır.

İletilen emirlerden, alış emirlerinde en yüksek oranlı, satış emirlerinde en düşük oranlı olanları ve en son işlem geçen orana ait son işlemlerin toplam tutarı ve oran bilgisi duyurulur.

Gerçekleşen işlemlerden ise en düşük oran, en yüksek oran ve ortalama oran ile toplam işlem tutarı gün bazında özet bilgiler ekranlarda görüntülenir.

En iyi teklif ve taleplerden işlem yapılması halinde bir sonra bekleyen en iyi teklif ya da talep ekranlarda görüntülenir. Aynı oranlı alış ve satış emirleri toplam olarak görüntülenir.

En iyi beş teklif ve talep bilgisi derinlik sayfalarında izlenebilir.

12.3.6. İşlemlerin Bildirimi ve İzlenmesi

Üyeler gerçekleşen işlemlere ait bilgilerini Takasbank üye uygulamaları vasıtasıyla ilgili rapor ve ekranlardan takip ederler.

Her sabah, alış ve satış limitleri, teminatların değerlemesi, temerrüt durumları, kritik vadeli teminatları ve net borç ve alacak bakiyeleri üyelere “Gün Başı Bilgileri” raporu ile bildirilir.

Ayrıca üyeler güncel tarihte veya geçmiş tarihte gerçekleşen işlemlerini, risklerini, teminatlarını ve TPP ile alakalı bütün bilgileri Takasbank üye uygulamalarında yer alan ekran ve raporlardan takip edebilirler.

12.4. Teminatlara ilişkin Esaslar

12.4.1. Teminat Türleri ve Değerlemesi

TPP’de üyelerin Takasbank’a verebilecekleri teminat tipleri ve teminatların değerlendirilmiş tutarlarını hesaplamak için kullanılan oranlar aşağıdadır:

Teminat Grubu	Teminat Tipi	Vade Kalan Süre	Değerleme Katsayısı	Grup Üst Limit Oran (%)	Kıymet Bazında Üst Limit Oran (%)
1	Altın		0,87	25,00	100,00
2	Borsa Payları		1,00	100,00	100,00
3	Devlet İç Borçlanma Senedi - TL, USD ve EUR ödemeli	0-1 yıl	0,97	100,00	100,00
		1-5 yıl	0,84		
		5 yıl üzeri	0,84		
4	Eurotahvil - USD Ödemeli	0-5 yıl	0,89	100,00	100,00
		5-10 yıl	0,89		
		10-30 yıl	0,88		
		30 yıl üzeri	0,86		
4	Eurotahvil - EUR Ödemeli	0-5 yıl	0,89	100,00	100,00
		5-10 yıl	0,85		
		10-30 yıl	0,72		
		30 yıl üzeri	0,72		
5	Kira Sertifikası	0-1 yıl	0,95	100,00	100,00
		1-5 yıl	0,82		
		5 yıl üzeri	0,82		
6	Pay	BİST-30	0,83	90,00	50,00
		BİST-100	0,79		
7	Nakit EUR		0,89	100,00	100,00
7	Nakit USD		0,90	100,00	100,00
8	Nakit TL		1,00	100,00	100,00
9	Banka Bonosu / Tahvili		0,73	50,00	40,00
10	Teminat Mektubu		1,00	100,00	100,00
11	Varlığa Dayalı Menkul Kıymet	0-1 yıl	0,95	50,00	40,00
		1-5 yıl	0,82		
		5 yıl üzeri	0,82		
12	Yatırım Fonu Katılma Belgesi		0,89	50,00	20,00

Takasbank her gün sonunda teminatların değerlemesini aşağıda belirtilen şekilde yaparak, üyelere her sabah “Gün Başı Bilgileri” raporu ile bildirir.

Paylar için;

- Değerlemenin yapıldığı güne ait Borsa İstanbul Pay Piyasası son seansta oluşan ağırlıklı ortalama fiyat,
- Eğer Borsada işlem gerçekleşmemişse son seansa ait en iyi alış ve en iyi satış emirlerinin aritmetik ortalaması,

Devlet tahvili ve hazine bonoları için;

- Değerlemenin yapıldığı güne ait Takasbank verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat,
- Bu fiyatlara ulaşamadığında ise TCMB tarafından devlet iç borçlanma senetlerinin gösterge niteliğindeki günlük değerleri,

Yabancı paralar için; değerlemenin yapıldığı gün, ertesi gün için belirlenen TCMB döviz alış kuru,

Yatırım fonu katılma belgeleri için; o gün ilan edilen fiyat,

Euro tahviller için; değerlemenin yapıldığı güne ait Takasbank verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat,

Banka bono ve tahvilleri ile varlığa dayalı menkul kıymetler için, Takasbank tarafından belirlenen teorik fiyat.

Kira sertifikaları için;

- Değerlemenin yapıldığı güne ait Takasbank tarafından belirlenen teorik fiyat,
- Bu fiyatlara ulaşamadığında ise kira sertifikalarının TCMB tarafından gösterge niteliğindeki günlük değerleri,

Altın için;

- Değerlemenin yapıldığı güne ait Borsa İstanbul Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası son seansında T+0 valörlü işlemler için oluşan USD/ONS fiyatı ile TCMB döviz alış kuru kullanılarak hesaplanan fiyat,
- Eğer işlem gerçekleşmemişse bir önceki seansta oluşan ağırlıklı ortalama fiyat.

Borsa payı için;

- Borsa ile Takasbank arasında akdedilen protokol ile belirlenen fiyat,
- Kar payı ödemesi ve sermaye artırımını sonrasında Borsa İstanbul A.Ş. tarafından ayrıca fiyat belirlenirse, teminatlar oluşan fiyatla yeniden değerlendirilir.

Döviz ödemeli devlet tahvili ve hazine bonoları ile vadeli teminat mektupları vadelerine 5 iş günü kala teminat değerlemesine alınmaz ve değiştirilmesi istenir.

12.4.2. Teminat Yatırma ve Çekme

Üyeler portföy hesaplarından teminat verebilir, müşteri hesaplarından teminat veremezler. Aracı kurum ve banka haricindeki üyeler MKK nezdindeki varlıklarını kendilerine ait yatırımcı hesaplarından teminat verebilirler. Teminat giriş-çıkış işlemleri kural olarak üye ekranlarından çift aşamalı olarak gerçekleştirilir ve nihai onay Takasbank tarafından verilir.

Teminat giriş ve çıkış işlemleri üyeler tarafından yapılamadığı takdirde üyeler yazılı talimatlar ile de işlemlerini gerçekleştirebilirler. Bahse konu talimatlar faks olarak ya da TPP Sözleşmesinde belirtilen e-posta adreslerinden kabul edilmekte olup talimat asılları en geç 5 iş günü içerisinde Takasbank’a teslim edilmelidir.

Teminat giriş-çıkış işlemlerinin tam iş günlerinde son saati 17:00'tir, resmi tatil nedeniyle yarım iş günlerinde ise 12:30'dur.

Teminat hesaplarındaki varlıklar için Takasbank tarafından sağlanacak hizmetlerde, Takasbank internet sitesinde yayımlanan ücret ve komisyon tarifesi uygulanır.

Nakit teminat olarak verilmesi durumunda;

- Nakit teminat; TL, ABD Doları veya Euro cinsinden olabilir.

Teminat mektubunun teminat olarak verilmesi durumunda;

• Mektup alınmadan önce mektubu düzenleyen bankanın Takasbank nezdinde limit boşluğu olup olmadığının teyidinin alması gerekir.

- Teminat mektubunun şekli ve kapsamı Takasbank tarafından belirlenir.
- Elektronik belge olarak (e-teminat mektubu) düzenlenebilir.
- Teminat mektupları kesin ve süresiz veya kesin ve asgari 1 yıl vadeli olmalıdır.
- Aynı gruba veya holdinge bağlı bankaların birbirlerine verdikleri ve aracı kurumların bağlı oldukları grup veya holding bankalarından aldıkları teminat mektupları, teminata kabul edilmemektedir.
- E-teminat mektupları, Kredi Kayıt Bürosu tarafından hazırlanan ve işletilen "Elektronik Teminat Mektubu Platformu (ETMP)" üzerinden kontrol edilip uygun bulunması halinde teminata kabul edilir.

Payların teminat olarak verilmesi durumunda;

- Borsa İstanbul Pay Piyasası BIST 100 Endeksinde işlem gören paylar teminata kabul edilir.
- Teminat girişinde pay adedi Takasbank'ın her bir pay için belirlediği üst sınırı (kota) aşamaz.
- Teminata alınacak paylar adet ve katları şeklindedir.
- Üyenin iştiraki veya ortağı olduğu şirketlere ait paylar teminata kabul edilmez.
- **Devlet tahvili, hazine bonosu ve kira sertifikalarının teminat olarak verilmesi durumunda;**

- TL cinsinden ihraç edilmiş kira sertifikaları teminata kabul edilir.
- Teminat virmanları Takasbank nezdindeki 501-Serbest Depo hesaplarından yapılır.

Euro tahvillerin teminat olarak verilmesi durumunda;

• Sadece T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro Tahviller teminat olarak kabul edilmektedir.

Banka bono ve tahvillerinin teminat olarak verilmesi durumunda;

- TL cinsinden ihraç edilmiş banka bono ve tahvilleri, Takasbank limitleri dahilinde teminata kabul edilir.
- Takasbank, her bir ihraççı bazında teminata kabul edilebilecek toplam banka bono ve tahvillerinin üst sınırını belirler.
- Teminat yatırma işlemlerinden önce, ihraççının limit uygunluğunun Takasbank nezdinde teyit edilmesi gerekmektedir.
- Üyenin bağlı olduğu grup veya holding bankalarına ait banka bono ve tahvilleri o üye için teminata kabul edilmez.
- Teminat yatırma talimatının Takasbank'a ulaşmasından bir iş günü sonrası ilgili kıymet teminata alınır.

Altının teminat olarak verilmesi durumunda;

- Borsa İstanbul Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası'nda işlem gören standartta altın kabul edilir.
- Teminata konu olacak altın, mesai saatleri içerisinde Borsa İstanbul Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası üyesi olan bir kurum tarafından ilgili piyasa nezdindeki TPP teminat hesabına bağlı üye alt hesabına virman yolu ile yatırılmalıdır.

Yatırım fonları katılma belgelerinin teminata verilmek istenmesi durumunda;

- Üyeler, aynı gruba veya holdinge bağlı şirket veya bankaların kurucusu veya yöneticisi oldukları yatırım fonu katılma belgelerini teminata veremezler.
- Şemsiye fon türü hisse senedi ve borçlanma araçları dışında olan yatırım fonu katılma belgeleri teminata kabul edilmez.

Borsa paylarının teminata verilmek istenmesi durumunda;

- Şekli ve kapsamı Takasbank tarafından belirlenmiş talimatın Takasbank'a ulaştırılması sonrası Takasbank'ın vereceği onaya ek olarak, Borsa İstanbul A.Ş.'nin ilgili e-posta adresine iletilecek talimatı takiben Borsa İstanbul A.Ş.'nin onayı ile teminat girişi gerçekleşir.

12.4.3. İşlem Teminatları

İşlem teminatları, kullanılabilir teminat üzerinden hesaplanır. Kullanılabilir teminat tutarı, teminat tiplerine ve gruplarına göre teminatların piyasa değerinin değerlendirme katsayıları ile çarpımı sonucu hesaplanan değerlendirilmiş teminat üzerinden grup ve kıymet bazında üst limit oranları uygulanarak elde edilir.

TPP'de yapılan işlemlerden kaynaklanan risklerin karşılanması amacıyla üyelerden başlangıç teminatı talep edilir. Başlangıç teminatı, üyenin temerrüde düşmesi halinde, temerrüdün ortaya çıktığı andan çözümlenmesine kadar geçen sürede piyasada meydana gelebilecek faiz değişimlerini karşılamak için başlangıçta alınır.

Başlangıç teminatı, zorunlu teminat ve asgari teminata ilişkin parametreler ve oranlar genel mektup ile duyurulur.

Başlangıç teminatı; alış emrinin anapara ve faiz toplamının başlangıç teminat oranı ile çarpılması suretiyle hesaplanır. Halihazırda başlangıç teminat oranı %105 olarak uygulanmaktadır.

Zorunlu teminat; alış emrinin anapara ve faiz toplamının zorunlu teminat oranı ile çarpılması suretiyle hesaplanır ve teminat mektubu haricindeki teminat türlerinden oluşması gerekir. Zorunlu teminat oranı, Üyenin 3 aylık açık alış işlem ortalamasının özkaynağına oranı üzerinden Takasbank tarafından belirlenen ve genel mektup ile duyurulan üyenin yer aldığı dilimdeki değeri ifade eder. Uygulanmakta olan zorunlu teminat oranları %2, %4 ve %6'dır.

Asgari teminat; TPP'de borç alınmış anapara ve faiz tutarları toplamının gerektirdiği başlangıç teminatının, asgari sürdürme seviyesidir. Asgari teminat oranı, kullanılabilir teminatın toplam borç alınmış tutara bölünmesiyle hesaplanır ve asgari teminat oranının altında olmaması gerekir. Halihazırda asgari teminat oranı %104 olarak uygulanmaktadır.

TPP'de satış işlemlerinde teminat şartı aranmaz.

12.4.4. Teminat Tamamlama Çağrısı

Kullanılabilir teminat, asgari teminat tutarının ve/veya zorunlu teminat seviyesinin altına düştüğünde, Takasbank tarafından üyeye teminat tamamlama çağrısı yapılır ve teminatının başlangıç seviyelerine tamamlanması istenir.

Teminat tamamlama çağrısı, Takasbank tarafından sağlanan üye ekranlarına mesaj, raporlama ve/veya e-posta yoluyla yapılır. Teminat tamamlama çağrısının sistem aracılığı ile gönderilmesi durumunda başka bir ihbar ve bildirim gerekliliği kalmaksızın üyenin çağrıyı aldığı kabul edilir. Üyeler,

teminat tamamlama çağrısı ile ilgili bilgileri “Gün Başı Bilgileri Raporu”ndan takip etmekle yükümlüdürler.

Teminat tamamlama çağrısına muhatap üyenin, TPP’de limit ve teminatının izin verdiği kadar işlem yapmasına izin verilir. Teminat tamamlama çağrısının yapıldığı gün, gün sonuna kadar, istenen ek teminatın yatırılması gerekmektedir.

Teminat tamamlama çağrısına muhatap üye, ek teminat yatırarak ve/veya alış işlemlerini azaltıp teminatını başlangıç ve zorunlu teminat seviyesine uyumlu hale getirecek şekilde işlem yaparak teminat tamamlama çağrısı statüsünden çıkılabilir.

Takasbank, üyeye teminat tamamlama çağrısına uymak için ek süre verebilir.

12.4.5. Teminatlardan Doğan Haklar

Teminat Tipi		
Pay/Borsa Payı	Payların sermaye artırımını veya temettü hakları üye adına Takasbank tarafından kullanılır.	Nakit tutarlar üyenin nezdimizdeki teminat hesabına aktarılır.
TL ödemeli DİBS / Banka Bonoları ve Tahvilleri / Kira Sertifikaları	İtfalar üyenin teminat hesabında gerçekleştirilir.	Kupon ödemeleri üyenin teminat hesabına aktarılır.
Döviz ödemeli DİBS	5 iş günü kala teminat değerlemesine alınmaz ve değiştirilmesi istenir.	Kupon ödemeleri Üye Yabancı Para Serbest Hesabı’na aktarılır.
Euro Tahvil	5 iş günü kala teminat değerlemesine alınmaz ve değiştirilmesi istenir.	Kupon ödemeleri üyenin teminat hesabına aktarılır.

12.4.6. Nakit Teminat ve Garanti Fonu Katkı Paylarının Nemalandırılması

Üyeler tarafından tesis edilen nakit Türk Lirası teminat ve garanti fonu katkı payları, varsa zorunlu karşılık olarak tesis edilecek kısmı düşüldükten sonra kalan tutar üzerinden, kredi riski ve likidite koşulları dikkate alınarak, Takasbank tarafından mümkün olan en iyi koşullarla nemalandırılır. Nemalandırma işlemi, nemaya konu tutarın bankalara depo ya da mevduat olarak yatırılması ile repo işlemine konu edilmesi suretiyle, Takasbank limitleri dâhilinde yapılır. Takasbank nemalandırma amacıyla nakit teminatları organize para piyasalarına da plase edebilir. Olağandışı piyasa koşullarında nemalandırma yapılmayabilir. Piyasa koşulları nedeniyle Takasbank tarafından nemalandırma yapılamaması halinde nema ödenmez.

İşlem ve garanti fonu teminatlarının nemalandırma işlemleri saat 15.40’taki Üye Türk Lirası cinsinden nakit teminat bakiyeleri üzerinden yapılır. 15.40’tan sonra Takasbank’a teminat olarak yatırılan nakit Türk Lirası teminatlar nemalandırılmaz. Yarım iş günlerinde nemalandırma son saati 11.40 olup bu saatten sonra yatırılan Türk Lirası teminatlar nemalandırılmaz.

Nema istemeyen üyelerin bu taleplerini Takasbank’a yazılı olarak iletmeleri gerekmektedir.

12.5. Ödemelere İlişkin Esaslar

Netleştirme

- Netleştirme saat 15.45’de, resmi tatil nedeniyle yarım gün olan iş günlerinde ise saat 11.45’de yapılır.
- Üyelerin valör ve vade bazında alış ve satış işlemlerinden kaynaklanan alacak ve borçları netleştirilir ve “Takas Raporu” oluşur
- Üyelerin bir gün önceden devreden temerrüt kaynaklı alacak veya borçları var ise netleştirmeye dahil edilir. Temerrüt hali dışında, günler arasında yükümlülük ve alacaklar netleştirilmez.

Takas

- Üye bazında netleştirilmiş tutarlar üzerinden yapılır.
- TPP'ye nette borçlu üyeler yükümlülüklerini en geç saat 16:00'ya kadar TPP Takas (TPPTK) hesaplarını kullanarak yerine getirmelidir.
- TPP'den nette alacaklı olan üyelerin alacak tutarları ise, saat 16:00'da Takasbank'taki serbest hesaplarına kaydedilir.
- Takasta borçlu üyelerin borçlarını (yükümlülüklerini) kısmi olarak yerine getirmeleri halinde, alacaklı üyelere alacak dağıtımı oransal olarak yapılır.
- Takas işlemlerinin tamamlanması borçlu üyelerin yükümlülüklerini zamanında yerine getirmesi koşuluna bağlıdır. Borçlu üyeler yükümlülüklerini tamamladıkça alacaklı üyelere alacakları oransal olarak dağıtılır.

Mahsup

- Üyeler, TPP'den olan net alacaklarını Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası ile Pay Piyasası işlemlerinden doğan borçlarına,

Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası ile Pay Piyasası'nda MKT hizmeti verilen pazarlardaki işlemlerinden doğan ve serbest hesaplarına aktarılmamış alacaklarını TPP'deki borçlarına mahsup edebilir.

Takasbank Komisyonu

- Alıcı ve satıcı üyelerden vadesi bir haftaya kadar (7 gün dahil) olan işlemlerde anaparanın %0,0025 (Yüzbinde 25) oranında,
- Diğer vadeler için anaparanın %0,00030xGün Sayısı (Yüzbinde 0,30 x Gün Sayısı) oranındaki komisyon ve BSMV tutarı işlem gününde alınır.

12.6. Garanti Fonu**12.6.1. Garanti Fonu ve Genel Esasları**

Takasbank, TPP'de üyelerin temerrüde düşmesi halinde oluşabilecek zararların karşılanması amacıyla, ilgili üyelerin hesaplarında bulunan teminatların yetersiz kalması durumunda kullanılmak üzere üyelerin katkı payları ile oluşturulan bir garanti fonu kurar. İşlem yapan üyelerinin garanti fonuna katılımı zorunludur.

Üyelerin garanti fonu katkı payları, yatırılmış ve Takasbank tarafından talep edilmesi halinde yatırılacak ilave garanti fonu katkı paylarından oluşur.

Temerrüde düşen Üyenin işlem teminatları, garanti fonu katkısı ve Takasbank tarafından TPP'de karşılanmış riskler için yapılan sermaye tahsisi yetersiz kalmadıkça, diğer üyelerin garanti fonu katkı paylarına başvurulamaz.

Üyeler tarafından garanti fonuna yatırılacak katkı paylarının, kendi mülkiyetlerindeki varlıklardan karşılanması esastır. Garanti fonu katkı payı yükümlülüğünü süresi içinde tamamlamayan üyeler TPP'de işlem yapamaz.

Garanti fonu, Takasbank tarafından temsil ve idare edilir.

12.6.2. Garanti fonunun büyüklüğü ve üyelerce yapılacak katkı payı miktarı

Garanti fonunun büyüklüğü en fazla alış borcu olan üye ile ikinci ve üçüncü en fazla alış borcu olan üyenin stres koşullarında birlikte temerrüdü halinde ortaya çıkacak kaynak ihtiyacının büyük olanından az olamaz. Kaynak ihtiyacı üyelerin risklerinin belli bir güven düzeyinde teminatlar ile karşılanamayan bölümünden oluşur.

Garanti fonunun toplam büyüklüğüne ilişkin hesaplama 3 aydan fazla olmamak kaydı ile yenilenerek mevcut garanti fonunun yeterliliği sınanır.

Garanti fonunun asgari büyüklüğünün elde edilmesinde, mevcut olması halinde, geçmiş üç aya ait üye bazında gerçekleşmiş olan günlük alış tutarı (açık pozisyon) verileri kullanılır.

Üyelerin garanti fonu katkı payları, yatırılmış ve talep edilmesi halinde yatırılacak ilave garanti fonu katkı paylarından oluşur.

Yatırılmış garanti fonu katkı payları sabit ve değişken garanti fonu katkı paylarından oluşur.

Bir Üyenin yatırılmış garanti fonu katkı payı, sabit katkı payı tutarından az olamaz. Üyelerin yatırımları gereken sabit katkı payı tutarları, 10.000 TL'dir. Bu tutar yılda en az bir kez, TPP'de, ulusal veya uluslararası ekonomide yaşanan gelişmeler dikkate alınarak gözden geçirilir ve gerekli görülmesi durumunda değiştirilebilir.

Değişken katkı payları alt ve üst sınırlara sahip, birbirini izleyen dilimlerden oluşur. Sabit katkı payı ise olması gereken garanti fonu büyüklüğünün üye sayısına bölümü suretiyle bulunacak ortalama tutarı geçmeyecek bir seviyede belirlenir.

Üyelerin bir sonraki aya ilişkin garanti fonu yükümlülükleri her ayın son işgünü itibarıyla hesaplanır ve takip eden ayın ilk işgünü itibarıyla güncellenir.

12.6.3. Garanti fonu katkı payı olarak kabul edilebilecek varlıklar

Garanti Fonu katkı payı olarak kabul edilecek varlıklar aşağıda tabloda gösterilmektedir. Teminat mektubu garanti fonu katkı payı olarak kabul edilmemektedir.

Garanti Fonu'na Kabul Edilebilecek Varlıklar	Vade Kalan Süre	Grup Üst Limit Oran (%)	Kıymet Bazında Üst Limit Oran (%)
Altın		25,00	100,00
Borsa Payları		100,00	100,00
Devlet İç Borçlanma Senedi - TL, USD ve EUR ödemeli	0-1 yıl	100,00	35,00
	1-5 yıl		
	5 yıl üzeri		
Eurotahvil	0-5 yıl	100,00	35,00
	5-10 yıl		
	10-30 yıl		
	30 yıl üzeri		
Kira Sertifikası	0-1 yıl	100,00	25,00
	1-5 yıl		
	5 yıl üzeri		
Pay		90,00	20,00
Nakit EUR		100,00	100,00
Nakit USD		100,00	100,00
Nakit TL		100,00	100,00
Varlığa Dayalı Menkul Kıymet	0-1 yıl		

	1-5 yıl	50,00	40,00
	5 yıl üzeri		
Yatırım Fonu Katılma Belgesi		50,00	20,00

Üyelerin portföy ve yatırımcı hesaplarından verecekleri garanti fonu katkı payı varlıklarının teminat amacıyla temlik niteliğinde olması esastır. Garanti fonu katkı payı varlıklarının Takasbank'a teminat amacıyla temlik, garanti fonu katkı payı hesaplarına aktarım yapılmasıyla tesis edilmiş olur.

Garanti fonu katkı payları sisteme tek bir portföy hesabından verilir.

Grup limitleri toplam yatırılmış teminat üzerinden hesaplanır. Kıymet bazında limitlerinin hesaplamasında ilgili varlık tutarının grup limiti uygulanmış toplam değerlendirilmiş kısmı dikkate alınır.

Takasbank her gün sonunda garanti fonuna verilen varlıkların değerlemesini yapar. Garanti fonu katkı payı olarak kabul edilen varlıkların değerlemesinde işlem teminatlarının değerlemesinde kullanılan fiyatlar ve kesinti oranları yansıtan değerlendirme katsayıları kullanılır.

12.6.4. Garanti fonu tamamlama çağrısı

Garanti fonu katkı payı olarak kullanılan nakit dışı varlıklar, güncel piyasa fiyatları ile değerlendirilmelerini teminen, Takasbank tarafından belirlenen fiyatlar üzerinden gün sonunda değerlemeye tabi tutulur. Günlük olarak yapılan değerlendirme sonucunda Garanti Fonu Katkı Payı yükümlülükleri, üyelere Takasbank tarafından sağlanan üye ekranlarına mesaj, raporlama yoluyla iletilir. Üyenin sorumluluğu, Takasbank tarafından yapılan çağrının üyeye ulaştığı anda başlar. İlgili yükümlülük ertesi iş günü gün sonuna kadar yerine getirilmez ise üye temerrüde düşmüş sayılır.

12.6.5. Garanti fonu kullanım esasları

Temerrüt yönetiminde, temerrüde düşen TPP üyesinin TPP Takas (TPPTK) hesap bakiyesi ile hesaplarında bulunan teminatlar, temerrüde düşen TPP üyesi tarafından yatırılmış garanti fonu katkı payı, Takasbank tarafından tahsis edilen sermaye kaynakların yetersiz kalması ve nakit yatırılan garanti fonu katkı paylarının yetersiz kalacağı anlaşıldığında, garanti fonundaki temerrüde düşmemiş üyelere ait nakit dışı katkı payları nakde tahvil edilmeye başlanır.

12.6.6. Garanti fonu katkı paylarına kabul edilen kıymetlerden doğan haklar

Teminatlardan Doğan Haklar (12.4.5) başlıklı maddede belirtildiği şekilde gerçekleşir.

12.6.7. Sermaye tahsisatı genel esasları

TPP'de tahsis ve taahhüt edilen sermaye tutarlarının belirlenmesinde Merkezi Karşı Taraf hizmeti verilen piyasalardaki toplam sermaye tahsisatı garanti fonu oranı kullanılır.

TPP'ye her yılın Nisan ayının ilk gününden bir sonraki yılın Mart ayının son gününe kadar yapılacak sermaye tahsisatı miktarı Takasbank internet sitesinden duyurulur.

12.7. Temerrüt Hükümleri

TPP'ye borçlu olan üye takas saati (16:00) itibarıyla yükümlülüğünü yerine getirmemezse temerrüde düşer.

12.7.1. Temerrüt faiz oranı ve üst sınır:

Temerrüt faiz oranı her gün için; Borsa tarafından oluşturulan, kamu menkul kıymetlerinin işlem gördüğü repo-ters repo pazarlarında, TCMB Bankalararası Para Piyasası'nda veya Takasbank Para Piyasası'nda oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından en yüksek olanı üzerinden aşağıda belirtildiği şekilde uygulanır;

- Borcun saat 16:30'a, resmi tatil nedeniyle yarım gün olan iş günlerinde ise saat 12:30'a kadar kapatılması durumunda %50'si,

- Saat 16:30'dan, resmi tatil nedeniyle yarım gün olan iş günlerinde ise saat 12:30'dan sonra kapatılması durumunda iki katı, olarak uygulanır.

Saat 16:30'a (yarım günlerde 12:30'a) kadar kapatılan borçlar için uygulanacak temerrüt faizi üst sınırına ilişkin tutar, her yıl T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ilan edilen yeniden değerlendirme oranı dikkate alınarak belirlenir ve uygulama öncesi üyelere duyurulur. Saat 16:30 sonrası kapatılan borçlar için temerrüt faizi üst sınırı yoktur.

Kısmi temerrütlü borç kapatmalarda, borç kapatılan saatlerle ilgili oranlar ve sınırlamalar uygulanır.

Temerrüde düşen üye temerrüt durumu devam ettiği sürece Nakit Kredi kullanamaz.

Nakit Kredi işlemlerinden temerrüde düşen üye ise temerrüt süresi devam ettiği süre içinde TPP'de işlem yapamaz.

12.7.2. Mağduriyet ödemesi

- Temerrüde düşen üye nedeniyle takas günü kendisine eksik ödeme yapılan üyeye mağduriyet ödemesi yapılır. Ancak aynı gün içerisinde gecikmeli olarak yapılan ödemeler için mağduriyet ödemesi yapılmaz.

- Mağduriyet ödemesi yapılması için üye talebi aranmaz. Ancak, mağduriyet ödemesi almak istemeyen üyenin, bu talebini yazılı olarak Takasbank'a bildirmesi halinde kendisine ödeme yapılmaz.

- Temerrüde düşen üye nedeniyle kendisine ödeme yapılamayan üyeye gecikilen günler karşılığı olarak, temerrüde düşen üyeden tahsil olunan temerrüt faizinin 2/3'ü mağduriyet ödemesi olarak ödenir. Temerrüt faizi tahsil edilmemesi halinde herhangi bir mağduriyet ödemesi de yapılmaz. Mağduriyet tutarları günlük bazda hesaplanır.

- Mağduriyet ödemesi üyelerin Takasbank nezdindeki serbest hesaplarına yapılır.

Mağduriyet ödemesinin yapılabilmesi için;

a) Temerrüde düşen üyenin yazılı itirazda bulunmuş olması halinde itirazının geçersiz kabul edilerek temerrüt faizinin tahsiline karar verilmiş olması,

b) Temerrüdün Borsa, Takasbank, MKK ve TCMB sisteminde oluşan sorunlardan kaynaklanmaması,

c) Alacaklı üyenin, yükümlülüklerini zamanında yerine getirmiş olması gerekir.

ÇALIŞMA SORULARI

1. Üyeler TPP’de yapmak istedikleri alış işleminin (anapara+faiz toplamının) % kaç kadar başlangıç teminatı yatırmak zorundadır?

- A) %50
- B) %25
- C) %102
- D) %105
- E) %108

2. Aşağıdakilerden hangisi Takasbank Para Piyasası (TPP) için doğrudur?

- A) TPP’de sadece müşteri ve portföy adına işlem yapılabilir.
- B) TPP’de hem alıcı taraftan hem de satıcı taraftan teminat istenir.
- C) Emir türlerinden sadece “Piyasa Emri”nin gerçekleşmeden kalan kısmı pasif olarak sistemde bekler.
- D) İşlemlerin vadesi O/N (gecelik) ile 30 gün arasındadır.
- E) Hiçbiri

3. Aşağıdakilerden hangisi üyelerin Takasbank Para Piyasası teminatı olarak verebilecekleri kıymetlerden değildir?

- A) Pay
- B) Hazine Bonosu
- C) Banka Bonosu ve Tahvili
- D) Müşteri Çeki
- E) Teminat Mektubu

4. Aşağıdakilerden hangisi Takasbank Para Piyasası (TPP) için yanlıştır?

- A) Seans saatleri 09:30-15:30 arasındadır.
- B) Emir tutarının azaltılması emrin numarasını ve önceliğini değiştirmez.
- C) Eşlemede alıfta en yüksek, satıfta en düşük oranları emirler önceliklidir.
- D) Takasbank tarafından öngörülen garanti fonu katkı payının yatırılması üyelik şartlarındandır.
- E) 16:30’dan sonra kapatılan borçlara temerrüt hükümleri uygulanır.

5. Üyeler TPP net borçlarına karşılık hangi piyasalardan mahsup verebilirler?

- A) Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası
- B) Borsa İstanbul Borçlanma Araçları ve Pay Piyasası
- C) Interbank Para Piyasası
- D) Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası
- E) Hepsi

YANITLAR:

- 1) D, 2) E, 3) D, 4) E, 5) B

13. TÜRKİYE ELEKTRONİK FON ALIM SATIM PLATFORMU (TEFAS)

TEFAS; Yatırım fonu katılma belgelerinin elektronik bir merkezi platformda fon kurucuları tarafından platformda yer alan dağıtım kuruluşları aracılığıyla satılmasına ve geri alınmasına imkan veren, takas ve saklamasının Takasbank-Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. (MKK) sistemi ile entegre bir şekilde tam otomasyona dayalı olarak gerçekleştirilmesine imkan sağlayan elektronik bir platformdur.

13.1. Hukuki Çerçeve

✓ III-52.1 sayılı Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği'nin 15 inci maddesinin yedinci fıkrası, *"Kurul, katılma paylarının alım satımının borsalar ve/veya takas kurumları nezdinde kurulmuş Kurulca uygun görülen merkezi bir fon dağıtım platformu aracılığıyla da gerçekleştirilebilmesini teminen, Kurulca uygun görülen tüm fonların bu platforma dahil edilmesine ve yatırım kuruluşları ve portföy yönetim şirketleri tarafından bu platformda işlem gören katılma paylarının alım satımına aracılık yapılmasına ilişkin düzenlemeler yapabilir."*

✓ Sermaye Piyasası Kurulunun i-SPK.52.2 (07.03.2014 tarih ve 7/215 s.k.) Sayılı İlke Kararı

✓ Sermaye Piyasası Kurulunun i-SPK.52.4.ş (09.05.2019 tarih ve 27/621 s.k.) Sayılı İlke Kararı

13.2. Üyeliğe İlişkin Esaslar

13.2.1. İşlem Yapabilecek Kuruluşlar

TEFAS'da fon kurucuları, portföy veya işlem aracılığı faaliyetinde bulunmak üzere Kurul'dan izin almış yatırım kuruluşları ve Kurul'dan fon payı pazarlanması ve dağıtılması faaliyetinde bulunabilmesi için izin alan portföy yönetim şirketleri işlem yapabilirler. Fon kurucusu olarak işlem yapacak üyelerin "Türkiye Elektronik Fon Alım Satım Platformu Kurucu Sözleşmesi"ni, dağıtıcı olarak işlem yapacak üyelerin ise "Türkiye Elektronik Fon Alım Satım Platformu Dağıtım Kuruluşu Sözleşmesi"ni imzalamaları zorunludur.

13.2.2. TEFAS'da İşlem Görecek Fonlar

Kurul tarafından işlem yapma zorunluluğu getirilen fonlar dışında, Kurucu tarafından Platformda işlem görmesi talep edilen para piyasası fonları, para piyasası katılım fonları, kısa vadeli tahvil ve bono fonları, kısa vadeli kira sertifikaları katılım ile serbest fonlar (farklı para birimleri üzerinden alınıp satılan pay grupları ayrı ayrı olmak üzere) da sisteme kabul edilebilirler.

✓ Özel fonlar

✓ Gayrimenkul yatırım fonları

✓ Girişim sermayesi yatırım fonları

✓ Garantili ve anapara koruma amaçlı fonlar **TEFAS'da işlem göremez.**

Portföy yönetim şirketleri tarafından kendi müşterilerine ilişkin gerçekleştirilecek ve kurucusu oldukları fonların katılma paylarının alım satım işlemlerinin TEFAS üzerinden gerçekleştirilmesi zorunlu değildir.

Bu istisnalar dışında TEFAS'a üye olacak tüm fonların katılma payı alım satım işlemlerinin sadece TEFAS üzerinden gerçekleştirilmesi zorunludur.

Kurucunun faaliyetlerinin durdurulması durumunda, fonların TEFAS'da işlem görmeye devam edip etmeyeceği, Kurul tarafından faaliyetlerin durdurulmasına ilişkin alınan ilgili karardaki esaslara göre Takasbank tarafından belirlenir.

13.2.3. İşlem Yapılamayacak Durumlar

Üyeler;

a) Kurul tarafından faaliyetlerinin geçici veya sürekli olarak durdurulması halinde, yeniden faaliyete başlayabileceklerine ilişkin Kurul kararının Takasbank’a tebliğine kadar geçen süre içerisinde,

b) TEFAS’da, işlem yapan kurumun diğer üyelere ve Takasbank’a olan borçlarını 1 aylık dönem içerisinde 3 kez Uygulama Esasları’nda belirtilen süreler içerisinde kapatmaması halinde 5 iş günü süre ile

TEFAS’da işlem yapamazlar. (b) bendinde yer alan 1 aylık dönem tespitinde ilgili ayın ilk ve son iş günü dikkate alınır.

Kurucunun işlemlerindeki kısıtlama, Platform kanalıyla satışını yaptığı fon paylarını geri alma yükümlülüklerini ortadan kaldırmaz.

13.3. TEFAS Çalışma Esasları

13.3.1. İşlem Saatleri

TEFAS genel çalışma saatleri Takasbank tarafından belirlenir. İşlemler, Takasbank ve MKK sistemlerinin açık olduğu günlerde aşağıda belirtilen süreler içerisinde gerçekleştirilebilir.

İŞLEM TÜRÜ	İŞGÜNÜ SAAT	YARIM GÜN SAAT
Talimat kabul		
-Aynı gün valörlü işlemler	09:00-13:30	09:00-11:30
-İleri valörlü işlemler	09:00-17:45	09:00-12:30
Eşleşmeyen talimat otomatik iptal		
-Aynı gün valörlü işlemler	13:35	11:35
-İleri valörlü işlemler	17:50	12:35
Valör atlatma saati (ileri valörlü işlemler)	13:30	11:30
Nakit netleştirme saati (TL)	14:00	12:00
Nakit netleştirme saati (Yabancı Para)	12:30	-
Temerrüt başlangıç (TL)	15:00	12:30
Temerrüt başlangıç (Yabancı Para)	15:45	-

Genel çalışma saatleri içinde kalmak ve Takasbank sistemine tanımlanmış olmak kaydıyla, Kurucu/Operatör Üye ilgili fonların fon paylarının alım/satım işlemleri için farklı işlem saatleri belirleyebilir.

13.3.2. Fon Fiyat Bilgisi

Her işlem gününde, işlemlerde geçerli olacak fon payı fiyatının (TL ve işlem gördüğü yabancı para birimleri üzerinden), Kurucu/Operatör Üye tarafından Takasbank’ın belirlediği son saate kadar Takasbank sistemine tanımlanması gerekir.

Takasbank sistemine tanımlanan fon payı fiyatı, aynı gün valörlü işlemlerde işlem fiyatı olarak, ileri valörlü işlemlerde ise bloke edilecek olan miktarı hesaplamak için kullanılır. İleri valörlü işlemlerin gerçekleştirilmesinde “fiyat valörü” tarihindeki fon payı fiyatı dikkate alınır.

Sistemde fiyat bilgisi olmayan fonlar için talimat girişine ve işlem gerçekleşmesine izin verilmez.

13.4. İşlem Prensipleri

13.4.1. Genel Prensipler

TEFAS’a talimat iletimi;

a) Üye temsilcileri tarafından Takasbank ekranlarından giriş yapılarak,

b) Web servis teknolojisi ile,
gerçekleştirilir.

İşlemlerde öncelik, fon bazında talimatın sisteme giriş saatine göre uygulanır.

Platformda işlemler, Kurul tarafından yabancı para birimi üzerinden işlem görmesine izin verilen fonlar hariç olmak üzere, TL para birimi üzerinden gerçekleştirilir.

Alım satım talimatları Fon Dağıtım Kuruluşları tarafından müşteri bazında iletilir. Adına talimat girilen müşteri hesabının MKK sisteminde tanımlı ve işlem yapabilir nitelikte olması gerekir. Müşteri hesabının fon/emeklilik yatırım fon hesabı olması durumunda, ilgili hesabının Takasbank sisteminde de tanımlı ve işlem yapabilir nitelikte olması gereklidir.

Serbest fonların katılma payları Platform kapsamında sadece nitelikli yatırımcılara satılabilir.

Fon Dağıtım Kuruluşu'nun saklama hizmetini başka bir kurumdan alması durumunda, sisteme tanımlanan alım satım talimatlarının işleme alınması için saklamacı kurumun onayı gerekir. Bu durumda nakit ve fon payı hareketleri saklamacı kurum hesaplarından gerçekleşir.

Talimatın sisteme tanımlandığı gün, talimata konu adet kadar fon payı;

a) Alım işlemlerinde Kurucu TEFAS Havuz Hesabında,

b) Satım işlemlerinde müşteri hesabında,

bloke edilir. İşlemin valör tarihinde ise üyesi işlem tutarı kadar borçlandırılır veya alacaklandırılır.

13.4.2. Emir Türleri

Fon payı alış talimatlarının sisteme iletilmesi aşamasında, Fon Dağıtım Kuruluşu aşağıda belirtilen üç seçenekten birini tercih edebilir.

a) Kalanı İptal Et: Mevcut adet için eşleştirme yapılır. Geri kalan iptal olur.

b) Kalanı Beklet: Talimat için gerekli tutar tamamlanıncaya kadar parçalı eşleşir. İptal saatinde eşleşmeyen kısmı iptal olur.

c) Tamamını Al: Havuzda işlem miktarını karşılayacak bakiye bulunmaması halinde talimat sisteme alınmaz.

13.4.3. Emir İptalleri

Eşleşmemiş olan ve işlem limiti yetersizliği nedeniyle sistemde bekleyen fon payı alım talimatları sisteme girildiği gün içinde her an, eşleşen alım satım talimatları ise Kurucu/Operatör Üye tarafından belirlenmiş olan iptal son saatine kadar talimatı giren üye tarafından iptal edilebilir. Farklı tarihlerde talep toplayıp ileri bir tarihte takası yapılan fonlara ait eşleşen talimatlar Kurucu tarafından belirlenmiş olan talep bitiş tarihindeki iptal son saatine kadar her an talimatı giren üye tarafından iptal edilebilir.

Talimat iptal saatine kadar eşleşmeyen ve işlem limiti yetersizliği nedeniyle bekleyen talimatlar sistem tarafından otomatik olarak iptal edilir. Talimat iptal saatinin belirlenmesinde Kurucu tarafından tanımlanan veya TEFAS genel iptal saatinden önce olan dikkate alınır.

Valör atlama saatinden sonra sisteme iletilen eşleşen ileri valörlü talimatlar ertesi gün Kurucu tarafından belirlenen iptal son saatine kadar iptal edilebilir.

Fon birleşmeleri, fiyat güncellemeleri v.b. nedenlerle eşleşen alım/satım talimatları sistem tarafından otomatik olarak iptal edilebilir.

Sisteme iletilmiş ancak iptal son saati geçtiği için üye tarafından iptal edilemeyen netleştirmeye konu olmamış talimatlar; üyenin yazılı talebi, talimata konu fonun Kurucu/Operatör üyesinin yazılı onayı ve Takasbank'ın uygun görmesi şartıyla iptal edilebilir. Bu takdirde iptal, Takasbank tarafından gerçekleştirilir.

13.4.4. Netleştirme-Borç Kapatma-Alacak Dağıtım

Valör gününde alım satım işlemlerine ilişkin TL nakit tutarlar saat 14:00, yabancı para tutarları 12:30 itibarıyla netleştirilir. Fon payı bazında netleştirme yapılmaz. Fon payı aktarımları talimat bazında gerçekleştirilir.

Net TL nakit yükümlülükleri saat 15:00'e kadar "TEFASP Nakit Borç Kapatma Hesabı"na yatırılarak yerine getirilir.

Saat 15:00 itibarıyla yerine getirilmeyen TL nakit yükümlülükler için üye temerrüde düşer. Üyenin fonlama limitini aşmamak üzere yükümlülüğü Takasbank tarafından karşılanır.

Net yabancı para nakit yükümlülükleri saat 15:45'e kadar "TEFAS Yabancı Para Nakit Borç Kapatma Hesabı"na yatırılarak yerine getirilir.

Saat 15:45 itibarıyla yerine getirilmeyen yabancı para nakit yükümlülükler için üye temerrüde düşer.

Net nakit alacakları üyelerin Takasbank nezdindeki serbest cari hesaplarına aktarılır.

13.4.5. Platformda İşlem Gören Payların Tahsisi Süreci

Kurucu/Operatör Üye, Takasbank sistemine Havuz Artırım/Azaltım talimatı oluşturarak Kurucunun MKK nezdindeki ihraççı hesabı altında tanımlanan ve TEFAS'da işlem görecekt fon paylarının bulunduğu hesap olan Kurucu TEFAS Havuz Hesabını artırır ya da mevcut bakiyeyi azaltır.

Kurucu/Operatör Üye, TEFAS genel çalışma saatleri içerisinde olmak kaydıyla, istediği an havuz bakiyesini değiştirebilir. Kurucu/Operatör üyenin kendisine gelen alım taleplerini karşılayacak yeterli bakiyeyi havuzda bulundurması zorunludur.

13.4.6. İşlem ve Fonlama Limiti Tahsisi

Platform'a aşağıda belirtilen teminat türleri kabul edilir.

- a) Nakit (TL, USD ve EURO)
- b) Borsa'da işlem gören standartta Altın
- c) DİBS
- d) Kira Sertifikası
- e) Takasbank tarafından teminata uygun görülen VDMK

TEFAS'da işlem yapacak üyelere Takasbank tarafından yapılan değerlendirme sonucunda işlemlerinde kullanılmak üzere fonlama limiti tahsis edilir.

Tahsis edilen limitin kullanılabilmesi için Borsa'da işlem gören standartta Altın, USD, EURO, DİBS, Hazine Müsteşarlığı Varlık Kiralama Şirketi (HMKŞ) tarafından ihraç edilen TL ödemeli kira sertifikalarından ve/veya Takasbank tarafından teminata uygun görülen VDMK'lardan biri ve/veya birkaçının teminat olarak verilmesi zorunludur.

Teminata verilen DİBS ve kira sertifikaları TCMB tarafından ilan edilen Resmi Gazete fiyatları esas alınarak değerlendirilir.

VDMK'lar Takasbank tarafından belirlenen teorik fiyat ile değerlendirilir.

DİBS, kira sertifikaları ve VDMK'lar itfa gününde teminata kabul edilmez.

Altın, değerlemenin yapıldığı güne ait Borsa Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası son seansında T+0 valörlü işlemler için oluşan USD/ons ağırlıklı ortalama fiyatından, TCMB döviz alış kuru kullanılarak hesaplanan fiyat ile değerlendirilir. Eğer işlem gerçekleşmemiş ise bir önceki seansta oluşan ağırlıklı ortalama fiyat kullanılır. USD ve EURO TCMB döviz alış kuru ile değerlendirilir. Teminatların değeri tespit edilirken teminat türü bazında değerlendirme katsayısı uygulanır.

Platform'a iletilen her alım talimatı için üye bazında işlem limiti kontrolü yapılır. İşlem limiti aşağıdaki şekilde hesaplanır:

$\text{İşlem Limiti} = \text{Kullanılabilecek fonlama limiti} + \text{TL ve yabancı para nakit borç kapatma hesap bakiyesi} + \text{valör günü gelen TL satış talimatları toplamı} - \text{eşleşen alım talimatları toplamı}$

Üye işlem limit tutarına kadar gönderilen tüm talimatlar sisteme kabul edilerek işleme alınır. İşlem limitini aşan talimatlar ise sisteme kabul edilir, ancak işleme alınmaz. Talimatın işleme alınabilmesi için talimatın tamamını karşılayacak kadar işlem limitinin açılması gerekir. İptal son saatine kadar işlem limiti yetersizliği nedeniyle bekleyen talimatlar otomatik iptal edilir.

Kurucu tarafından yapılan işlemler ile Fon Dağıtım Kuruluşlarının kendi operatörü oldukları fonları için iletilen talimatlar işlem limitini etkilemez.

Örnek:1

Takasbank tarafından tahsis edilen fonlama limiti: 500.000 TL

Değerleme kat sayısı: %91

Verilen teminat tutarı: 540.000.- TL Değerlenmiş tutar: 491.400.- TL (540.000 x 0.91)

Kullanılabilir limit:491.400 TL

Örnek:2

Takasbank tarafından tahsis edilen fonlama limiti: 500.000.-TL

Değerleme kat sayısı: %91

Verilen teminat tutarı: 900.000.- TL Değerlenmiş tutar: 819.000.- TL (900.000 x 0.91)

Kullanılabilir limit:500.0000 TL

TEFAS'a iletilen her alım talimatı için üye bazında işlem limiti kontrolü yapılır. İşlem limiti; kullanılabilecek fonlama limiti, nakit borç kapatma hesabı bakiyesi (TL ve YP) ve valör günü gelen TL satış talimatları toplamından, tüm eşleşen alım talimatlarının düşülmesi suretiyle hesaplanır. Kurucu tarafından yapılan işlemler limiti değiştirmez.

Örnek:3

AAA Üyesi'nin

TL Nakit Borç Kapatma Bakiyesi: 23,000.- TL

Fonlama Limiti Teminat Tutarı: 150,000.- TL

Valör Günü Gelen TL Satış Talimatları Tutarı: 48,000.- TL ise,

AAA üyesinin işlem limiti yukarıdakilerin toplamı olan 221,000.- TL olacaktır.

Örnek:4

BBB Üyesi'nin

TL Nakit Borç Kapatma Bakiyesi: 23,000.- TL

Fonlama Limiti Teminat Tutarı: 0.- TL

Valör Günü Gelen TL Satış Talimatları Tutarı: 48,000.- TL

(-) Eşleşmiş Alım Talimatları Tutarı: 12,000.- TL

ise, BBB üyesinin işlem limiti = 23.000 + 48.000 – 12.000 = 59,000.- TL olacaktır.

Üye işlem limit tutarına kadar gönderilen tüm talimatlar sisteme kabul edilerek işleme alınır. İşlem limitini aşan talimatlar ise sisteme kabul edilir, ancak işleme alınmaz. Talimatın işleme alınabilmesi için talimatın tamamını karşılayacak kadar işlem limitinin açılması gerekir.

Örnek:5

CCC Üyesi'nin

TL Nakit Borç Kapatma Bakiyesi: 18,000.- TL

Fonlama Limiti Teminat Tutarı: 100,000.- TL

Valör Günü Gelen TL Satış Talimatları Tutarı: 48,000.- TL

(-) Eşleşmiş Alım Talimatları Tutarı: 12,000.- TL

ise, CCC üyesinin işlem limiti = 18.000 + 100.000 + 48.000 – 12.000 = 154,000.- TL olacaktır. Bu üyenin 160,000 TL tutarında alım emri iletilmesi durumunda emrin eşleşebilmesi için en az 6,000 TL'lik işlem limit artışı yönünde aksiyon alması gerekir.

Örnek:6

DDD Üyesi'nin

YP Nakit Borç Kapatma Bakiyesi: 10.000 USD (TCMB Alış Kuru ile çarpımı sonrası 10.000 USD* 18,24=182.400 -TL)

Fonlama Limiti Teminat Tutarı: 100,000.- TL

Valör Günü Gelen TL Satış Talimatları Tutarı: 15,000.- TL

(-) Eşleşmiş Alım Talimatları Tutarı: 5.000 USD (TCMB Döviz Satış Kuru ile çarpımı sonrası 5.000 USD*18.27=91.350-TL)

ise, DDD üyesinin işlem limiti = 182.400 + 100.000 + 15.000 – 91.350 = 206,050.- TL olacaktır. Bu üyenin 210,000 TL tutarında alım emri iletilmesi durumunda emrin eşleşebilmesi için en az 3,950 TL'lik işlem limit artışı yönünde aksiyon alması gerekir.

Adet üzerinden verilen emirlerde aynı gün valörlü işlemler için sistemdeki güncel fiyat, ileri valörlü işlemlerde ise ilgili fon için sistemde tanımlanmış marj oranı dahil edilerek hesaplanan fiyat üzerinden, tutar üzerinden verilen emirlerde ise talimat tutarı kadar işlem limiti azaltılır.

Yabancı para birimi üzerinden verilen alım talimatlarında işlem limiti talimat tutarının, TCMB döviz satış kuru üzerinden TL karşılığı kadar azaltılır. Yabancı para birimi üzerinden verilen satış talimatlarında ise TCMB döviz alış kuru üzerinden TL karşılığı kadar artırılır

İptal son saatine kadar işlem limiti yetersizliği nedeniyle bekleyen talimatlar otomatik iptal edilir.

Fon Dağıtım Kurulu'nun saklama hizmetini başka bir kurumdan alması durumunda, sisteme iletilen talimatların gerçekleştirilmesi için saklamacı üyenin işlem limitinin yeterli olması gerekmektedir.

13.4.7. Fon Payı Alım/Satım Süreci

Alım talimatları kurucunun tercihinin göre adet ve/veya tutar üzerinden, satım talimatları ise sadece adet üzerinden iletilir.

İletilen talimatlarda yer alan müşteri hesabının MKK sisteminde, hesaba konu müşteri fon/emeklilik yatırım fonu ise Takasbank sisteminde de işlem görebilir nitelikte olmaması halinde talimat işleme alınmaz.

Serbest fonların katılma paylarına ait iletilen alım talimatlarında müşteri hesabının MKK sisteminde nitelikli yatırımcı olmaması halinde talimat işleme alınmaz.

Alım talimatlarında;

a) Talimatı gönderen üyenin işlem limitinin yeterli olması ve Kurucunun TEFAS Havuz Hesap bakiyesinin müsait olması durumunda, talimat eşleştirilir.

b) Fon Dağıtım Kuruluşunun işlem limitinin yeterli olması ancak Kurucu TEFAS Havuz Hesap bakiyesinin yetersiz olması nedeniyle eşleşemeyen alış talimatları, Fon Dağıtım Kuruluşunun yine talimatta belirttiği tercihe göre iptal edilir ya da eşleşme için sistemde bekletilir. Eşleşme için sistemde bekleyen talimatlar, Kurucu TEFAS Havuz Hesabı bakiyesinin yeterli duruma gelmesiyle öncelik sırasına göre eşleştirilir.

c) Kurucu TEFAS havuz hesap bakiyesinin yeterli olması ancak üye işlem limitinin yetersiz olması durumunda talimat sisteme teminat bekleyen durumunda kabul edilir ve işleme konu fon adedi Kurucu TEFAS Havuz Hesabı'nda blokelenir. Talimat iptal saatine kadar limitin açılmaması halinde talimat iptal edilerek havuzda bloke edilen fon payları serbestleştirilir.

d) Satım talimatlarında ise; talimat sisteme girildiği anda MKK sisteminde ilgili müşteri hesabında yeterli fon katılma belgesi olması halinde fon katılma belgeleri bloke edilerek talimat eşleştirilir.

Alım talimatlarında;

Güncel valörlü talimatlarda,

✓ Adet üzerinden girişlerde talimat tutarı, adet* fiyat,

✓ Tutar üzerinden girişlerde eşleşecek adet, talimat tutarı/ fon fiyatı formülüyle hesaplanır.

İleri valörlü talimatlarda,

✓ Adet üzerinden talimat girişlerinde, marjlı fon fiyatı * adet formülüyle talimat tutarı hesaplanır.

✓ Tutar üzerinden talimat girişlerinde fon fiyatı marj oranı kadar düşürülerek tutar/marjlı fon fiyatı formülüyle eşleşecek talimat adedi hesaplanır.

Valör günü eşleşen adetten ve hesaplanan tutardan fazla işlem gerçekleştirilmez. Daha az adet ve tutarda işlem gerçekleştirilebilir.

Satım talimatlarında;

✓ Güncel valörlü talimatlarda talimat tutarı, adet* fiyat,

✓ İleri valörlü talimatlarda talimat tutarı, marjlı fon fiyatı*adet formülüyle hesaplanır.

Eşleşen ileri valörlü fon payı alım/satım talimatları valör tarihine kadar sistemde bekletilir. Valör tarihinde, Kurucu/Operatör Üye tarafından sisteme girişi yapılan ve işlemlerde geçerli olacak fon payı fiyatı üzerinden işleme alınır.

Örnek:1

Güncel Valörlü İşlemler

Talimat Giriş Günü Alış/Satış Fiyatı: 7

Valör Günü Alış/Satış Fiyatı: 7

	Talimat Adedi	Talimat Tutar	Eşleşen adet	Hesaplanan Adet	Hesaplanan Tutar	Gerçekleşen Adet	Gerçekleşen Tutar
Alış işlemi adet üzerinden	1,000		1,000	1,000	7,000	1,000	7,000
Alış işlemi tutar üzerinden		1,000	142	142	994	142	994
Satış işlemi adet üzerinden	1,000		1,000	1,000	7,000	1,000	7,000

Güncel valörlü talimatlarda marj uygulanmadan geçerli olan fon fiyatı üzerinden emirler eşleşir ve gerçekleşir.

Örnek:2**İleri Valörlü İşlemler****Talimat Giriş Günü Alış/Satış Fiyatı: 19.5****Valör Günü Alış/Satış Fiyatı: 20****Marj oranı: %20****Adet üzerinden alım/satım marjlı fiyat: 23.40****Tutar üzerinden alım marjlı fiyat: 15.60**

	Talimat Adedi	Talimat Tutar	Eşleşen adet	Hesaplanan Adet (Talimat giriş gününde)	Hesaplanan Tutar (Talimat giriş gününde)	Gerçekleşen Adet	Gerçekleşen Tutar
Alış işlemi adet üzerinden	1,000.00		1,000.00	1,000.00	23,400.00	1,000.00	20,000.00
Alış işlemi tutar üzerinden		1,000.00	64.00	64.00	1,000.00	50.00	1,000.00
Satış işlemi adet üzerinden	1,000.00		1,000.00	1,000.00	23,400.00	1,000.00	20,000.00

İleri valörlü talimatlarda, talimat giriş gününde marjlı fiyat üzerinden talimatlar eşleşir; takas gününde geçerli olan fon fiyatı üzerinden emirlerin tutarı hesaplanır ve gerçekleşir.

Eşleşerek sistemde bekleyen fon payı alım satım talimatlarının TL nakit tutarları, valör gününde saat 14:00, yabancı para tutarları ise 12:30 itibarıyla netleştirilir. Netleştirme sonucunda;

a) Üye nakit alacaklı ise; tüm fon payı aktarımları hemen, nakit alacak aktarımı ise TEFAS Havuz Hesabı'nda bakiye oluşukça gerçekleştirilir.

b) Üye nakit borçlu ise; borçlu olduğu fon payı aktarımları hemen, alacaklı olduğu fon pay aktarımları ise kapatmış olduğu nakit borçla orantılı olarak gerçekleştirilir. Ancak fon payı aktarım talimatları parçalı olarak gerçekleştirilmez.

13.5. Temerrüt İşlemleri

Valör tarihinde, saat 15:00 itibarıyla nakit TL, saat 15:45 itibarıyla yabancı para yükümlülüğünü yerine getirmeyen üye herhangi bir ihbara gerek kalmaksızın temerrüde düşmüş sayılır ve temerrüt faizi öder.

Temerrüt işleminin tespitinde, TL nakdin üyenin "TEFAS Nakit Borç Kapatma Hesabı"na, yabancı paranın ise "TEFAS Yabancı Para Nakit Borç Kapatma Hesabı" na aktarım saati dikkate alınır.

Temerrüt faizi hesaplamasında, TCMB geç likidite penceresi (LON) borç verme faiz oranı ile Borsa İstanbul Anonim Şirketi tarafından oluşturulan, kamu menkul kıymetlerinin işlem gördüğü repo-ters repo pazarlarında, TCMB Bankalararası Para Piyasası'nda veya Takasbank Para Piyasası'nda oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından en yüksek olanı esas alınır. Hesaplama, valör tarihinden borcun kapandığı tarihe kadar geçen süre içerisinde her gün için belirlenen faiz oranı kullanılır.

Temerrüt faizi, işlemin valör tarihi ile yükümlülüklerin yerine getirildiği tarih arasındaki takvim günleri esas alınarak hesaplanır.

Temerrüt faizi, yükümlülüğün yerine getiriliş saatine göre aşağıdaki tabloda yer alan katsayılar kullanılarak hesaplanır. Fon payı fiyatı bildirim yükümlülüğünü Takasbank'ın belirlediği saat itibarıyla sisteme tanımlamayı geç yerine getiren Kurucu/Operatör Üye ise geç bildirim yaptığı her bir gün için aşağıdaki tabloda belirtilen maktu gecikme bedelini ödemekle yükümlüdür.

YÜKÜMLÜLÜK TÜRÜ	SAAT ARALIĞI	KATSAYI
NAKİT TL	15:00-15:30	0.5
	15:30'dan sonra aynı gün valörüyle	1
	Valör tarihinden sonra	2
NAKİT YABANCI PARA	15:45-16:30	0.5
	16:30'dan sonra aynı gün valörüyle	1
	Valör tarihinden sonra	2
Fon Payı Fiyat Bildirimi	<i>Fiyat bildirim son saati sonrası yapılması veya hiç yapılmaması</i>	500 TL

Temerrüt Faizi= Temerrüt Tutarı * Faiz Oranı*Katsayı/360 formülü ile hesaplanarak bulunan toplam temerrüt faizi ilgili kuruma tahakkuk ettirilir. Yabancı para yükümlülüklerinde temerrüt tutarı;

Temerrüt Tutarı = Gecikmeli kapatılan yabancı para tutarı * borç kapama tarihindeki TCMB döviz alış kuru

Üye, adına tahakkuk eden temerrüt faizini aynı gün ödemekle yükümlüdür. Ödenmeyen temerrüt faizi üyenin serbest hesabından re'sen tahsil edilir.

Nakit yükümlülüğü Takasbank tarafından fonlama limiti kullanılarak yerine getirilen üye, Takasbank fonlama tutarını ve tahakkuk eden faizini ödemekle yükümlüdür.

Yükümlülüğünü yerine getirdiği halde, karşı tarafın temerrüde düşmesi nedeniyle valör gününde alacağını alamayan kuruma temerrüde düşen kurumdan tahsil edilen temerrüt faizinin 2/3'ü mağduriyet ödemesi olarak yapılır. Ancak, mağduriyet ödemesi almak istemeyen üyenin, bu talebini yazılı olarak Takasbank'a bildirmesi halinde kendisine ödeme yapılmaz. Mağduriyet tutarları günlük bazda hesaplanır. Mağduriyet ödemesinin yapılabilmesi için, aynı gün yapılamayan teslim ya da ödemenin Takasbank, MKK ve T.C. Merkez Bankası'nın sisteminde meydana gelen sorunlardan kaynaklanmaması ve temerrüde düşen üyenin yazılı itirazının geçersiz kabul edilerek temerrüt faizinin tahsil edilmesi gerekir.

Temerrüdün valör tarihinde kapanmaması durumunda üyeye temerrüt halini sona erdirmesi için en geç valör tarihini takip eden iş günü saat 11.00'e kadar Takasbank tarafından süre verilir. Verilen süre sonuna kadar temerrüt halinin sona erdirilmemesi halinde Takasbank tarafından üyenin teminatlarına başvurulur. Üyenin teminatlarına başvurulması durumunda Takasbank; herhangi bir ihbar veya ihtarda bulunma, ilave süre verme, adli veya idari mercilerden izin ya da onay alma, teminatın açık artırma ya da başka bir yol ile nakde çevrilmesi gibi herhangi bir ön şartı yerine getirme yükümlülüğü olmaksızın teminat konusu malvarlığını, en iyi gayret göstererek organize ve/veya tezgahüstü piyasalardan satarak satım bedelinden temerrüt tutarını tahsil etme hakkına sahiptir. Takasbank, mütemerrit TEFAS üyesinin hangi teminatlarının nakde çevrileceğine likiditesi ve piyasalara etkilerini göz önünde bulundurarak karar verir.

Temerrüt faizi tahakkuk eden üye, temerrüt itirazı olması durumunda, itiraz nedenini ve açıklamalarını içeren bir yazı ile temerrüt tahakkuk tarihinden itibaren en geç 3 iş günü içerisinde Takasbank'a başvurabilir. Takasbank bünyesinde oluşturulan Temerrüt Komitesi tarafından yapılan değerlendirmede itirazın haklı bulunması durumunda temerrüt faizi uygulanmaz, tahsil edilmiş olması halinde ilgili tutar üyeye iade edilir.

13.6. Komisyon İşlemleri

13.6.1. Fon Dağıtım Kuruluşu Aracılık Komisyonu

Aracılık komisyonu, TEFAS'da işlem gören yatırım fonlarının alım satım işlemlerini yapan Fon Dağıtım Kuruluşlarına, Takasbank nezdindeki fon hesabından ödenen komisyondur.

Aracılık komisyon oranı, Kurucu/Operatör Üye tarafından sisteme tanımlanan fon yönetim ücretinin belirlenen bir oranıdır.

Komisyon oranı, Kurucu/Operatör Üye tarafından her fon için ayrı olmak üzere Takasbank sistemine tanımlanır. Aracılık komisyon oranı ve fon yönetim ücreti oranının Kurucu/Operatör Üye tarafından sisteme tanımlanması zorunludur.

Aracılık komisyon oranı “**genel komisyon oranı**” ve “**özel komisyon oranı**” olarak tanımlanabilir. Kurul tarafından belirlenen orandan farklı “genel komisyonu oranı” tanımlanmasına sistem tarafından izin verilmez. Kurucu tarafından özel anlaşma yapılan kurumlar için üye bazında Kurul tarafından belirlenen asgari ve azami sınırlar içerisinde kalmak koşuluyla “özel komisyon oranı” da tanımlanabilir.

Fon yönetim ücreti, Kurucu/Operatör Üye tarafından istenildiği zaman değiştirilebilir ancak aracılık komisyon oranı 3'er aylık dönemler itibarıyla değiştirilebilir.

Aracılık komisyonu oranlarının belirlenmesinde Ocak-Mart, Nisan-Haziran, Temmuz-Eylül, Ekim-Aralık dönemleri esas alınır. Söz konusu dönemler, Takasbank tarafından üyelere önceden duyuru yapılmak kaydıyla değiştirilebilir. Aracılık komisyonu oran değişikliği, en geç içinde bulunulan dönemin son ayının 20'sine kadar yapılması durumunda bir sonraki dönem işlemleri için geçerli olur. Bu tarihten sonra yapılacak değişiklikler takip eden ikinci dönem için geçerli olur.

Aracılık komisyonu hesaplamasında, Fon Dağıtım Kuruluşunun TEFAS'da gerçekleştirdiği alım satım işlemleri sonucunda gün sonunda taşıdığı fon payı adedi kullanılır. Günlük olarak yapılan hesaplamada Fon Dağıtım Kuruluşuna ödenecek komisyon;

Aracılık Komisyonu = Gün sonu fon payı adedi * Fon payı için geçerli olan pay satış fiyatı * Fon Yönetim Ücreti Oranı * Aracılık Komisyon Oranı

formülü ile hesaplanır.

Her ayın ilk iş günü, bir önceki aya ilişkin toplam komisyon tutarı belirlenir ve Kurucu/Operatör Üyenin onayı ile Fon hesabından Fon Dağıtım Kuruluşu hesabına aktarılır. Portföy yönetim şirketlerinin fon dağıtım kuruluşu sıfatıyla gerçekleştirmiş olduğu işlemlerde aracılık komisyonu ilgili portföy yönetim şirketi adına hesaplanır.

13.6.2. Takasbank Komisyonları

TEFAS'da işlem görececek fonlar için üyelik giriş ücreti, üyelik aidatı ve işlem komisyonu olmak üzere üç tür komisyon alınır.

a) **Üyelik Giriş Ücreti:** Platformda işlem görececek fonlar için fon bazında bir kez olmak üzere, Kurucudan üyelik giriş ücreti alınır.

b) **Üyelik Aidatı:** TEFAS'a üye olan tüm kuruluşlardan (Kurucu, Operatör Üye ve Fon Dağıtım Kuruluşu) aylık dönemler itibarıyla üyelik aidatı alınır. Her ayın ilk iş gününde üyelerin serbest cari hesabından tahsil edilir.

c) **İşlem Komisyonu:** TEFAS'da gerçekleştirilen işlemler üzerinden alınır. Fon katılma payı satışlarında kurucu hesabından, geri alımlarda ise dağıtım kuruluşu hesabından aylık olarak tahsil edilir.

13.7. Olağanüstü durumlarda alınacak tedbirler

Takasbank, Türkiye Elektronik Fon Alım Satım Platformu'nun işlerliği ve güvenirliliğinin olumsuz etkileneceğini öngördüğü olağanüstü durumların varlığı halinde alınacak önlemleri belirlemeye ve bu önlemleri uygulamaya yetkilidir. Söz konusu durumlarda işlem saatlerinin değiştirilmesi, talimat iletiminin durdurulması ve diğer her türlü tedbiri almaya yetkilidir.

ÇALIŞMA SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi TEFAS'ta tam işgünleri için ileri valörlü katılma belgeleri için talimat kabul saatleridir?

- A) 09:00-13:30
- B) 14:00-17:45
- C) 09:00-17:45
- D) 09:00-12:30
- E) 08:40-11:30

2. Aşağıdakilerden hangisi TEFAS için doğrudur?

- A) İşlemlerde öncelik, fon bazında talimat tutarına göre uygulanır.
- B) Adına talimat girilen müşteri hesabı MKK sisteminde tanımlı ve işlem yapabilir olmalıdır.
- C) Net nakit TL alacakları üyelerin Takasbank'daki "TEFASP Nakit Borç Kapatma Hesabı"na aktarılır.
- D) TEFAS'a iletilen her alım talimatı için müşteri bazında işlem limiti kontrolü yapılır.
- E) Saat 14:00 itibarıyla yerine getirilmeyen nakit yabancı para yükümlülükleri için üye temerrüde düşer.

3. Aşağıdakilerden hangisi TEFAS için yanlıştır?

- A) Valör günü alım satım işlemlerine ilişkin nakit TL tutarlar saat 14:00 itibarıyla netleştirilir.
- B) Net yabancı para nakit borçları saat 15:45'e dek "TEFASP Yabancı Para Nakit Borç Kapatma Hesabı"na yatırılmalıdır.
- C) Net nakit alacakları üyelerin Takasbank nezdindeki serbest cari hesaplarına aktarılır.
- D) Fonlama limitini aşmamak üzere Üye yükümlülüğü Takasbank tarafından karşılanır.
- E) Fon payı bazında netleştirme yapılır.

4. Aşağıdakilerden hangisi TEFAS için verilebilecek teminatlardandır?

- A) Eurobond
- B) Özel Sektör Tahvili
- C) Yatırım Fonu Katılma Belgesi
- D) Devlet İç Borçlanma Senedi
- E) Varant

5. Aşağıdakilerden hangisi TEFAS'ta işlem görebilecek fon türlerinden değildir?

- A) Hisse Senedi Fonları
- B) Para Piyasası Fonları
- C) Borçlanma Araçları Fonları
- D) Fon Sepeti Fonları
- E) Garantili Fonlar

YANITLAR

- 1) C 2) B 3) E 4) D 5) E

14. BİREYSEL EMEKLİLİK FON ALIM SATIM PLATFORMU (BEFAS)

BEFAS; Emeklilik yatırım fonları katılma belgelerinin, Platform'a üye diğer emeklilik şirketlerinin müşterilerine satılmasına, geri alınmasına ve bu işlemlerin takasının ve saklamasının Takasbank sistemi üzerinden gerçekleştirilmesine imkân sağlayan elektronik bir platformdur.

14.1. Hukuki Çerçeve

- ✓ 256 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile yayımlanan “2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı”nda yer alan, emeklilik şirketlerinin üye olacağı ve emeklilik yatırım fonları katılma paylarının alım satımının yapılabildiği bir platform oluşturulması” kararı
- ✓ Sermaye Piyasası Kurulu’nun (Kurul) 05.09.2019 tarih ve 49/1131 sayılı kararı
- ✓ Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu (Kurum) tarafından 23/06/2021 tarihinde yayımlanan 2016/39 sayılı “Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Genelge’de Değişiklik Yapılmasına İlişkin Genelge (2021/9)

14.2. Üyeliğe İlişkin Esasları

14.2.1. İşlem Yapabilecek Kuruluşlar

BEFAS’ta emeklilik branşında faaliyette bulunan ve Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu’na tabi olan emeklilik şirketleri işlem yapabilirler. Üyelerin “Bireysel Emeklilik Fon Alım Satım Platformu Kurucu ve Dağıtıcı Sözleşmesi”ni imzalamaları zorunludur. BEFAS’ta Operatör Üye olarak işlem yapması uygun görülen yatırım kuruluşları, “Bireysel Emeklilik Fon Alım Satım Platformu Operatör Üye Yetkilendirme ve Ortak Sorumluluk Taahhütnamesi”ni imzalamaları halinde Platform’a üye olabilirler.

14.2.2. BEFAS’ta İşlem Görecek Fonlar

BEFAS’ta sadece Kurum tarafından yayınlanan Genelge kapsamında işlem yapma zorunluluğu getirilen fon türleri sisteme kabul edilebilirler.

Şirketlerin ve grup şirketinin kendi kurucusu olduğu fonların işlemlerini kendi katılımcıları için BEFAS üzerinden gerçekleştirmesi zorunlu değildir.

Kurucunun faaliyetlerinin durdurulması durumunda, fonların Platform’da işlem görmeye devam edip etmeyeceği, Kurum tarafından faaliyetlerin durdurulmasına ilişkin alınan ilgili karardaki esaslara göre Takasbank tarafından belirlenir.

14.2.3. İşlem Yapılamayacak Durumlar

Üyeler; Kurum tarafından faaliyetlerinin durdurulması halinde, yeniden faaliyete başlayabileceklerine ilişkin kararın Takasbank’a tebliğine kadar geçen süre içerisinde, Platform’da işlem yapamazlar.

Kurucunun işlemlerindeki kısıtlama, Platform kanalıyla satışını yaptığı fon paylarını geri alma yükümlülüklerini ortadan kaldırmaz.

14.3. BEFAS Çalışma Esasları

14.3.1. İşlem Saatleri

Platform genel çalışma saatleri Takasbank tarafından belirlenir. İşlemler, Takasbank sisteminin açık olduğu günlerde aşağıda belirtilen süreler içerisinde gerçekleştirilebilir.

İŞLEM TÜRÜ	İŞGÜNÜ SAAT	YARIM GÜN SAAT
Talimat kabul (İleri valörlü işlemler)	09:00-17:30	09:00-12:30
Eşleşmeyen talimat otomatik iptal (İleri valörlü işlemler)	17:35	12:35
Valör atlatma saati (ileri valörlü işlemler)	13:30	11:00
Nakit netleştirme saati	14:00	11:15
Temerrüt başlangıç	15:00	12:30

Genel çalışma saatleri içinde kalmak ve Takasbank sistemine tanımlanmış olmak kaydıyla, Kurucu/Operatör Üye ilgili fonların fon paylarının alım/satım işlemleri için farklı işlem saatleri belirleyebilir.

14.3.2. Fon Fiyat Bilgisi

Her işlem gününde, işlemlerde geçerli olacak fon payı fiyatlarının, Operatör Üye tarafından Takasbank'ın belirlediği geç fiyat bildirim saatine kadar Takasbank sistemine tanımlanması ve Emeklilik Gözetim Merkezi A.Ş.'ye konuya ilişkin bilgi verilmesi gerekir. Fiyat bildirim son saatinden sonra Operatör üyenin yeni fiyat bildirmesine / sistemde geçerli olan fiyatı güncellemesine izin verilmez.

Sisteme tanımlanan fon payı fiyatları, ileri valörlü işlemlerde bloke edilecek olan miktarı hesaplamak için kullanılır. İleri valörlü işlemlerin gerçekleştirilmesinde “fiyat valörü” tarihindeki fon payı fiyatı dikkate alınır.

Sistemde fiyat bilgisi olmayan fonlar için talimat girişine ve işlem gerçekleşmesine izin verilmez.

14.4. İşlem Prensipleri

14.4.1. Genel Prensipler

Platform'a talimat iletimi;

- ✓ Üye temsilcileri tarafından Takasbank ekranlarından giriş yapılarak,
 - ✓ Web servis teknolojisi ile,
- gerçekleştirilir.

İşlemlerde öncelik, fon bazında talimatın Platform'a giriş saatine göre uygulanır.

Platform'da işlemler, TL para birimi üzerinden gerçekleştirilir.

Alım satım talimatları Fon Dağıtım Kuruluşları tarafından katılımcı hesabı bazında iletilir. Adına talimat girilen katılımcı hesabının Takasbank'ta tanımlı olan sicil numarasına sahip ve işlem yapabilir nitelikte olması gereklidir.

Fon Dağıtım Kuruluşları Platform'a iletmış oldukları tüm alım satım talimatlarını, fon kurucuları ise kurucusu olduğu fonlara gelen talimatları Takasbank sistemi aracılığı ile izleyebilirler.

Talimatın sisteme tanımlandığı gün, talimata konu adet kadar fon payı;

- a) Alım işlemlerinde Kurucu BEFAS Fon Payı İhraç Havuzu Hesabı'nda,
 - b) Satım işlemlerinde Takasbank Saklama sisteminde katılımcı hesabında,
- bloke edilir.

14.4.2. Talimat Türleri

Fon payı alış talimatlarının sisteme iletilmesi aşamasında, Fon Dağıtım Kurulu aşağıda belirtilen üç talimat türünden birini tercih edebilir:

a) Kalanı İptal Et: Mevcut adet için eşleştirme yapılır. Talimatın eşleşmeyen kısmı iptal olur.

b) Kalanı Beklet: Talimat için gerekli tutar tamamlanıncaya kadar parçalı eşleşme gerçekleşir. İptal saatinde talimatın eşleşmeyen kısmı iptal olur.

c) Tamamını Al: Havuzda işlem miktarının tamamını karşılayacak bakiye bulunmaması halinde talimat sisteme alınmaz.

14.4.3. Talimat İptalleri

Eşleşmemiş olan ve işlem limiti yetersizliği nedeniyle sistemde bekleyen fon payı alım talimatları sisteme girildiği gün içinde her an, eşleşen alım satım talimatları ise Kurucu/Operatör Üye tarafından belirlenmiş olan iptal son saatine kadar talimatı giren üye tarafından iptal edilebilir.

Talimat iptal saatine kadar eşleşmeyen ve işlem limiti yetersizliği nedeniyle bekleyen talimatlar sistem tarafından otomatik olarak iptal edilir. Talimat iptal saati belirlenirken valör atlatma saatinden önce sisteme iletilen talimatlar için Kurucu/Operatör tarafından tanımlanan veya Platform genel iptal saatinden önce olan saat dikkate alınırken, valör atlatma saatinden sonra sisteme iletilen talimatlar için Platform genel iptal saati dikkate alınır.

Valör atlama saatinden sonra sisteme iletilen ve eşleşen ileri valörlü talimatlar ertesi gün Kurucu tarafından belirlenen iptal son saatine kadar iptal edilebilir.

Eşleşen talimatlar, fon birleşmeleri, fiyat güncellemeleri vb. nedenlerle sistem tarafından otomatik olarak iptal edilebilir.

Sisteme iletilmiş ancak iptal son saati geçtiği için üye tarafından iptal edilemeyen netleştirmeye konu olmamış talimatlar; üyenin yazılı talebi, talimata konu fonun Kurucu üyesinin yazılı onayı ve Takasbank'ın uygun görmesi şartıyla iptal edilebilir. Bu takdirde iptal, Takasbank tarafından gerçekleştirilir.

14.4.4. İşlem Limiti Tahsisi ile Teminatlar

Platform'a aşağıda belirtilen teminat türleri kabul edilir.

- a) Nakit (TL, USD ve EURO)
- b) Borsa'da işlem gören standartta Altın
- c) Devlet İç Borçlanma Senetleri (TL)
- d) Kira Sertifikası (TL)
- e) Takasbank tarafından teminata uygun görülen VDMK

Platform'da işlem yapacak üyelere Takasbank tarafından yapılan değerlendirme sonucunda Platform işlemlerinde kullanılmak üzere fonlama limiti tahsis edilir.

Tahsis edilen limitin kullanılabilmesi için; USD, EUR, Borsa'da işlem gören standartta Altın, DİBS, kira sertifikası, Takasbank tarafından teminata uygun görülen VDMK'dan biri ve/veya birkaçının teminat olarak verilmesi zorunludur. Teminatların değeri tespit edilirken teminat türü bazında Takasbank tarafından belirlenen değerlendirme katsayısı uygulanır ve bu değerlendirme katsayıları genel mektup ile duyurulur.

Teminata verilen DİBS ve kira sertifikaları TCMB tarafından ilan edilen Resmi Gazete fiyatları esas alınarak değerlendirilir.

VDMK'lar Takasbank tarafından belirlenen teorik fiyat ile değerlendirilir.

DİBS, kira sertifikaları ve VDMK'lar itfa gününde teminata kabul edilmez.

Altın, değerlemenin yapıldığı güne ait Borsa Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası son seansında T+0 valörlü işlemler için oluşan USD/ONS ağırlıklı ortalama fiyatından, TCMB döviz alış kuru kullanılarak hesaplanan fiyat ile değerlendirilir. Eğer işlem gerçekleşmemiş ise bir önceki seansta oluşan ağırlıklı ortalama fiyat kullanılır.

Teminattaki USD ve EURO, TCMB döviz alış kuru ile değerlendirilir.

Platform'a iletilen her alım talimatı için üye bazında işlem limiti kontrolü yapılır. İşlem limiti aşağıdaki şekilde hesaplanır:

İşlem Limiti = Kullanılabilir fonlama limiti + TL nakit borç kapatma hesap bakiyesi + valör günü gelen satış talimatları toplamı - eşleşen alım talimatları toplamı

Üye işlem limit tutarına kadar gönderilen tüm talimatlar sisteme kabul edilerek işleme alınır. İşlem limitini aşan talimatlar ise sisteme kabul edilir, ancak işleme alınmaz. Talimatın işleme alınabilmesi için talimatın tamamını karşılayacak kadar işlem limitinin açılması gerekir. İptal son saatine kadar işlem limiti yetersizliği nedeniyle bekleyen talimatlar otomatik iptal edilir. Valör atlatma saatinden sonra sisteme iletilen talimatlar, Platform iptal son saatine kadar bekletilir.

Alım talimatlarında, talimat tutarı kadar işlem limiti azaltılır.

Kurucuların Fon Dağıtıcı Kurum olarak kendi fonlarına ilettikleri talimatlar işlem limitini etkilemez.

Örnek:1

Takasbank tarafından tahsis edilen fonlama limiti: 500.000 TL

Değerleme kat sayısı: %90

Verilen teminat tutarı: 550.000.- TL Değerlenmiş tutar: 495.000.- TL (550.000 x 0.90)

Kullanılabilir limit:495.000 TL

Örnek:2

Takasbank tarafından tahsis edilen fonlama limiti: 500.000.-TL

Değerleme kat sayısı: %90

Verilen teminat tutarı: 1.000.000.- TL Değerlenmiş tutar: 900.000.- TL (1.000.000 x 0.90)

Kullanılabilir limit:500.0000 TL

BEFAS'a iletilen her alım talimatı için üye bazında işlem limiti kontrolü yapılır. İşlem limiti; kullanılabilecek fonlama limiti, nakit borç kapatma hesabı bakiyesi ve valör günü gelen satış talimatları toplamından, tüm eşleşen alım talimatlarının düşülmesi suretiyle hesaplanır. Kurucu tarafından yapılan işlemler limiti değiştirmez.

Örnek:3

AAA Üyesi'nin

TL Nakit Borç Kapatma Bakiyesi: 45,000.- TL

Fonlama Limiti Teminat Tutarı: 150,000.- TL

Valör Günü Gelen Satış Talimatları Tutarı: 52,000.- TL ise,

AAA üyesinin işlem limiti yukarıdakilerin toplamı olan **247,000.- TL** olacaktır.

Örnek:4

BBB Üyesi'nin

TL Nakit Borç Kapatma Bakiyesi: 45,000.- TL

Fonlama Limiti Teminat Tutarı: 0.- TL

Valör Günü Gelen Satış Talimatları Tutarı: 52,000.- TL

(-) Eşleşmiş Alım Talimatları Tutarı: 12,000.- TL

ise, BBB üyesinin işlem limiti = $45.000 + 52.000 - 12.000 = 85.000.-$ TL olacaktır.

Üye işlem limit tutarına kadar gönderilen tüm talimatlar sisteme kabul edilerek işleme alınır. İşlem limitini aşan talimatlar ise sisteme kabul edilir, ancak işleme alınmaz. Talimatın işleme alınabilmesi için talimatın tamamını karşılayacak kadar işlem limitinin açılması gerekir.

Örnek:5

CCC Üyesi'nin

TL Nakit Borç Kapatma Bakiyesi: 20,000.- TL

Fonlama Limiti Teminat Tutarı: 150,000.- TL

Valör Günü Gelen Satış Talimatları Tutarı: 52,000.- TL

(-) Eşleşmiş Alım Talimatları Tutarı: 12,000.- TL

ise, CCC üyesinin işlem limiti = $20.000 + 150.000 + 52.000 - 12.000 = 210.000.-$ TL olacaktır. Bu üyenin 250,000 TL tutarında alım emri iletilmesi durumunda emrin eşleşebilmesi için en az **40,000 TL'lik** işlem limit artışı yönünde aksiyon alması gerekir.

14.4.5. Fon Payı Alım/Satım Süreci

Alım talimatları tutar üzerinden, satım talimatları ise adet üzerinden iletilebilir.

İletilen talimatlarda yer alan katılımcı hesabının Takasbank Saklama sisteminde tanımlı ve Takasbank sicil numarası ile eşleşmiş bir hesap olmaması halinde talimat işleme alınmaz.

Alım talimatlarında;

- Talimatı gönderen üyenin işlem limitinin yeterli olması ve Kurucunun BEFAS Fon Payı İhraç Havuz Hesap bakiyesinin müsait olması durumunda talimat eşleştirilir.
- Fon Dağıtım Kuruluşunun işlem limitinin yeterli olması ancak Kurucu BEFAS Fon Payı İhraç Havuz Hesap bakiyesinin yetersiz olması nedeniyle eşleşemeyen alım talimatları, Fon Dağıtım Kuruluşunun yine talimatta belirttiği tercihe göre iptal edilir ya da eşleşme için sistemde bekletilir. Eşleşme için sistemde bekleyen talimatlar, Kurucu BEFAS Fon Payı İhraç Havuzu Hesabı bakiyesinin yeterli duruma gelmesiyle öncelik sırasına göre eşleştirilir.
- Kurucu BEFAS Fon Payı İhraç Havuzu Hesap bakiyesinin yeterli olması ancak üye işlem limitinin yetersiz olması durumunda talimat sisteme teminat bekleyen durumda kabul edilir ve işleme konu fon adedi Kurucu BEFAS Fon Payı İhraç Havuzu Hesabı'nda blokeye alınır. Talimat iptal saatine kadar limitin açılmaması halinde talimat iptal edilerek havuzda bloke edilen fon payları serbestleştirilir.

Satım talimatlarında ise; talimat sisteme girildiği anda Takasbank Saklama sisteminde ilgili katılımcı hesabında yeterli fon payı olması halinde, fon payları bloke edilerek talimat eşleştirilir.

Eşleşen ileri valörlü fon payı alım/satım talimatları valör tarihine kadar sistemde bekletilir. Valör tarihinde, Operatör Üye tarafından sisteme girişi yapılan ve işlemlerde geçerli olacak fon payı fiyatı üzerinden işleme alınır.

Eşleşerek sistemde bekleyen talimatların TL nakit tutarları, valör gününde saat 14:00 itibarıyla netleştirilir. Platform üyesi işlem tutarı kadar borçlandırılır veya alacaklandırılır. Netleştirme sonucunda;

- ✓ Üye nakit alacaklı ise; tüm fon payı aktarımları hemen, nakit alacak aktarımı ise Platform Nakit Havuz Hesabı'nda bakiye oluştuğuça gerçekleştirilir.
- ✓ Üye nakit borçlu ise; borçlu olduğu fon payı aktarımları hemen, alacaklı olduğu fon pay aktarımları ise kapatmış olduğu nakit borçla orantılı olarak gerçekleştirilir. Ancak fon payı aktarım talimatları parçalı olarak gerçekleştirilmez.

14.4.6. Netleştirme, Borç Kapatma, Alacak Dağıtımı

Valör gününde alım satım işlemlerine ilişkin TL nakit tutarlar saat 14:00 itibarıyla netleştirilir. Fon payı bazında netleştirme yapılmaz. Fon payı aktarımları talimat bazında gerçekleştirilerek katılımcı hesaplarına yansıtılır.

Net TL nakit yükümlülükleri saat 15:00'a kadar "BEFAS Borç Kapatma Hesabı"na yatırılarak yerine getirilir.

Saat 15:00 itibarıyla yerine getirilmeyen nakit TL yükümlülükler için üye temerrüde düşer. Üyenin yükümlülüğü Takasbank tarafından, fonlama limitini aşmamak üzere, yatırdığı teminat karşılığı kredi kullandırılarak kapatılır. Yabancı para karşılığı verilen TL nakit kredinin hesaplamasında döviz alış kuru kullanılır.

Net nakit alacakları üyelerin Takasbank nezdindeki serbest cari hesaplarına aktarılır.

14.5. Temerrüt İşlemleri

Valör tarihinde, saat 15:00 itibarıyla nakit TL yükümlülüğünü yerine getirmeyen üye herhangi bir ihbara gerek kalmaksızın temerrüde düşmüş sayılır ve temerrüt cezası öder.

Temerrüdün tespitinde, borç tutarının "BEFAS Borç Kapatma Hesabı"na aktarım saati dikkate alınır.

Temerrüt cezası hesaplamasında, temerrüt cezası oranı olarak Borsa tarafından oluşturulan, kamu menkul kıymetlerinin işlem gördüğü repo-ters repo pazarı, TCMB Bankalar arası Para Piyasası veya Takasbank Para Piyasası'nda oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından en yüksek olanı esas alınır. Katılım esaslı faaliyeti bulunan ve bunu Takasbank'a bildiren emeklilik şirketleri için yukarıda yazılı olan oranlardan bağımsız olarak, Borsa tarafından oluşturulan, Türk Lirası ödemeli kira sertifikalarının işlem gördüğü taahhütlü işlemler pazarında oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama oran temerrüt cezası oranı olarak kullanılır. Eğer işlem gerçekleşmemiş ise en son oluşan ağırlıklı ortalama oran kullanılır. Hesaplama, valör tarihinden borcun kapandığı tarihe kadar geçen süre içerisinde her gün için belirlenen oran kullanılır.

Temerrüt cezası, işlemin valör tarihi ile yükümlülüklerin yerine getirildiği tarih arasındaki takvim günleri esas alınarak hesaplanır.

Temerrüt cezası hesaplamasında, yükümlülüğün yerine getiriliş saatine göre aşağıdaki tabloda yer alan katsayılar kullanılır.

Fon payı fiyatı bildirim yükümlülüğünü Takasbank'ın belirlediği saat itibarıyla sisteme tanımlamayarak geç yerine getiren Operatör Üye geç bildirim yaptığı her bir gün için aşağıdaki tabloda belirtilen maktu gecikme bedelini ödemekle yükümlüdür.

YÜKÜMLÜLÜK TÜRÜ	TAM İŞ GÜNÜ SAAT ARALIĞI	YARIM İŞ GÜNÜ SAAT ARALIĞI	KATSAYI
NAKİT TL	15:00-15:30	12:30-13:00	0.5
	15:30'dan sonra aynı gün valörüyle	13.00'dan sonra aynı gün valörüyle	1
	Valör tarihinden sonra	Valör tarihinden sonra	2

FON PAYI FİYAT BİLDİRİMİ	Geç fiyat bildirim saati sonrası yapılması veya hiç yapılmaması	Geç fiyat bildirim saati sonrası yapılması veya hiç yapılmaması	500TL
-------------------------------------	---	---	-------

Temerrüt Cezası = Temerrüt Tutarı * Temerrüt Cezası Oranı * Katsayı / 360 formülü ile hesaplanarak bulunan toplam temerrüt cezası ilgili kuruma tahakkuk ettirilir.

Üye, adına tahakkuk eden temerrüt cezasını aynı gün ödemekle yükümlüdür. Ödenmeyen temerrüt cezası üyenin serbest hesabından re'sen tahsil edilir.

Nakit yükümlülüğü Takasbank tarafından fonlama limiti kullanılarak yerine getirilen üye de, Takasbank fonlama tutarını ve yukarıda belirtilen şekilde hesaplanarak tahakkuk etmiş olan temerrüt faizini ödemekle yükümlüdür. Gün içerisinde kapatılmayan kredi tutarının ertesi iş günü üye tarafından öncelikle kapatılması esastır.

Temerrüt cezası tahakkuk ettirilen üyelerin, temerrüt itirazının olması durumunda, neden ve açıklamalarını içeren yazılı temerrüt itirazı talepleri, Takasbank tarafından değerlendirilerek uygun bulunması halinde temerrüt iptal edilir.

Temerrüdün valör tarihinde kapanmaması durumunda üyeye temerrüt halini sona erdirmesi için en geç valör tarihini takip eden işgünü saat 11.00'e kadar Takasbank tarafından süre verilir. Verilen süre sonuna kadar, temerrüt hali sona erdirilmediği takdirde Takasbank tarafından üyenin teminatlarına başvurulur. Üyenin teminatlarına başvurulması durumunda Takasbank; herhangi bir ihbar veya ihtarda bulunma, ilave süre verme, adli veya idari mercilerden izin ya da onay alma, teminatın açık artırma ya da başka bir yol ile nakde çevrilmesi gibi herhangi bir ön şartı yerine getirme yükümlülüğü olmaksızın teminat konusu malvarlığını, Takasbank en iyi gayret göstererek organize ve/veya tezgahüstü piyasalardan satarak satım bedelinden temerrüt tutarını tahsil etme hakkına sahiptir. Takasbank, mütemerrit BEFAS üyesinin hangi teminatlarının nakde çevrileceğine likiditesi ve piyasalara etkilerini göz önünde bulundurarak karar verir.

Yükümlülüğünü yerine getirdiği halde, karşı tarafın temerrüde düşmesi nedeniyle valör gününde alacağını alamayan üyeye, temerrüde düşen üyeden tahsil edilen temerrüt cezasının 2/3'ü, mağduriyet ödemesi olarak Takasbank nezdindeki serbest cari hesabına ödenir. Ancak, mağduriyet ödemesi almak istemeyen üyenin, bu talebini yazılı olarak Takasbank'a bildirmesi halinde kendisine ödeme yapılmaz. Mağduriyet ödemesinin yapılabilmesi için, aynı gün yapılamayan teslim ya da ödemenin; Takasbank ve TCMB'nin sisteminde meydana gelen sorunlardan kaynaklanmaması ve temerrüde düşen üyenin yazılı itirazının geçersiz kabul edilerek temerrüt cezasının tahsil edilmesi gerekmektedir.

Katılım esaslı faaliyeti bulunan emeklilik şirketleri için; emeklilik şirketi veya emeklilik şirketi adına işlem yapan kuruluşun ödemiş olduğu temerrüt cezası tutarlarının katılım esasları çerçevesinde değerlendirilmesi konusunda emeklilik şirketi tarafından Takasbank'a bilgilendirme yapılır. Hak kaybına/zarara uğrayan tarafın Takasbank olmadığı durumlarda söz konusu bilgilendirme Takasbank aracılığıyla hak kaybına/zarara uğrayan tarafa yapılır. Yapılacak bilgilendirme metninin içeriği ilgili emeklilik şirketi danışma komitesinin uygun görüşü alınarak belirlenir.

Temerrüt cezası tahakkuk eden üye, temerrüt itirazının olması durumunda, itiraz nedenini ve açıklamalarını içeren bir yazı ile temerrüt tahakkuk tarihinden itibaren en geç 3 iş günü içerisinde Takasbank'a başvurabilir. Takasbank bünyesinde oluşturulan Temerrüt Komitesi tarafından yapılan değerlendirmede itirazın haklı bulunması durumunda temerrüt cezası uygulanmaz, tahsil edilmiş olması halinde ilgili tutar üyeye iade edilir.

14.6. Komisyon İşlemleri

14.6.1. Fon Dağıtım Kuruluşu Aracılık Komisyonu

Aracılık komisyonu, Fon Dağıtım Kuruluşuna, ilgili fonun Takasbank nezdindeki serbest hesabından ödenen komisyondur.

Kurucuların Fon Dağıtım Kurulu olarak kendi fonlarına gerçekleştirdikleri işlemler için aracılık komisyonu hesaplanmaz.

Aracılık komisyon oranı, Operatör Üye tarafından sisteme tanımlanan fon işletim gider kesintisinin belirli bir oranıdır.

Komisyon oranı, Operatör Üye tarafından her fon için ayrı olmak üzere Takasbank sistemine tanımlanır. Aracılık komisyon oranı ve fon işletim gider kesintisi oranının Operatör Üye tarafından sisteme tanımlanması zorunludur.

Aracılık komisyon oranı “genel komisyon oranı” ve “özel komisyon oranı” olarak tanımlanabilir. Kurum tarafından belirlenen orandan farklı “genel komisyonu oranı” tanımlanmasına sistem tarafından izin verilmez. Kurucu tarafından özel anlaşma yapılan kurumlar için üye bazında “özel komisyon oranı” da tanımlanabilir.

Fon işletim gider kesintisi oranı ve aracılık komisyon oranı Operatör Üye tarafından istenildiği zaman değiştirilebilir.

Platform’da işlem gören fonlara ait fon işletim gider kesintisi ve aracılık komisyon oranlarında yapılan değişiklikler, ilgili üyelere elektronik ortamda bildirilir.

Aracılık komisyonu hesaplamasında, Fon Dağıtım Kuruluşunun Platform’da gerçekleştirdiği alım satım işlemleri sonucunda gün sonunda taşıdığı fon payı adedi kullanılır. T+2 ve daha uzun valörlü fonlara ait aracılık komisyonu hesaplamasında, fon satış talimatlarına konu fon payları talimatın verilmesini takip eden ilk iş gününde stok hesaplamasına konu edilerek stoktan düşülür.

Günlük olarak yapılan hesaplamada Fon Dağıtım Kuruluşuna ödenecek komisyon;

Aracılık Komisyonu = Gün sonu fon payı adedi * Fon payı için geçerli olan birim pay fiyatı
*** Fon İşletim Gider Kesintisi Oranı * Aracılık Komisyon Oranı**

formülü ile hesaplanır.

Her ayın ilk iş günü, bir önceki aya ilişkin toplam komisyon tutarı belirlenir ve Operatör Üyenin onayı ile Fon hesabından Fon Dağıtım Kurulu hesabına aktarılır.

14.6.2. Takasbank Komisyonları

Platform’da aşağıda belirtilen üç tür komisyon alınır:

- Üyelik Giriş Ücreti:** Platform’da işlem görececek fonlar için fon bazında bir kez olmak üzere, Kurucudan üyelik giriş ücreti alınır.
- Üyelik Aidatı:** Platform’a üye olan emeklilik şirketlerinden aylık dönemler itibarıyla alınan aidat olup, her ayın ilk iş gününde üyelerin serbest cari hesabından tahsil edilir.
- İşlem Komisyonu:** Platform’da gerçekleştirilen işlemler üzerinden alınan komisyon olup Yönetim Kurulu’nun önerisi üzerine bu maddenin ikinci fıkrası çerçevesinde belirlenir. İşlem komisyonu, takip eden ayın dördüncü iş günü sonuna kadar ödenir.

14.7. Olağanüstü durumlarda alınacak tedbirler

Takasbank, Bireysel Emeklilik Fon Alım Satım Platformu’nun işlerliği ve güvenilirliğinin olumsuz etkileneceğini öngördüğü olağanüstü durumların varlığı halinde alınacak önlemleri belirlemeye ve bu önlemleri uygulamaya yetkilidir. Söz konusu durumlarda işlem saatlerinin değiştirilmesi, talimat iletiminin durdurulması ve diğer her türlü tedbiri almaya yetkilidir.

ÇALIŞMA SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi BEFAS'ta tam işgünleri için ileri valörlü katılma belgeleri için talimat kabul saatleridir?
 - A) 09:00-13:30
 - B) 14:00-17:45
 - C) 09:00-17:30
 - D) 09:00-12:30
 - E) 08:40-11:30
2. Aşağıdakilerden hangisi BEFAS için doğrudur?
 - A) İşlemlerde öncelik, fon bazında talimat tutarına göre uygulanır.
 - B) Adına talimat girilen müşteri hesabı Takasbank sisteminde tanımlı olan sicil numarasına sahip ve işlem yapabilir olmalıdır.
 - C) Net nakit TL alacakları üyelerin Takasbank'daki "BEFAS Nakit Borç Kapatma Hesabı"na aktarılır.
 - D) BEFAS'a iletilen her alım talimatı için müşteri bazında işlem limiti kontrolü yapılır.
 - E) Saat 13:30 itibarıyla yerine getirilmeyen nakit yabancı para yükümlülükleri için üye temerrüde düşer.
3. Aşağıdakilerden hangisi BEFAS için yanlıştır?
 - A) Valör günü alım satım işlemlerine ilişkin nakit TL tutarlar saat 14:00 itibarıyla netleştirilir.
 - B) Platform'da emeklilik branşında faaliyette bulunan ve Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'na tabi olan emeklilik şirketleri işlem yapabilirler.
 - C) Net nakit alacakları üyelerin Takasbank nezdindeki serbest cari hesaplarına aktarılır.
 - D) Valör tarihinde, saat 15:00 itibarıyla nakit TL yükümlülüğünü yerine getirmeyen üye herhangi bir ihbara gerek kalmaksızın temerrüde düşmüş sayılır ve temerrüt cezası öder.
 - E) Fon payı bazında netleştirme yapılır.
4. Aşağıdakilerden hangisi BEFAS için verilebilecek teminatlardandır?
 - A) Eurobond
 - B) Özel Sektör Tahvili
 - C) Yatırım Fonu Katılma Belgesi
 - D) Devlet İç Borçlanma Senedi
 - E) Varant
5. Aşağıdakilerden hangisi BEFAS'ta iletilen alım talimat türlerindendir?
 - A) Kalanı Al
 - B) Tamamını Beklet
 - C) Zarar Kes
 - D) Kar Al
 - E) Kalanı Beklet

YANITLAR

- 1) C 2) B 3) E 4) D 5) E